नं० ५०४-घ-२
राजतरङ्गिणी
(ऐतिहासिकम्-
काव्यम्)
पत्राणि १३६ ततः २६०

नं० ५०४-घ-२
राजतरङ्गिणी
(ऐतिहासिककाव्यम्
पत्राणि १३६ तः २८०

दत्ताः स्कन्दोऽभवद्धन्ति ॥१५ राज्ञीभिर्निर्गमात्तस्मिन्द्वारे सम्यगवारिते नदीयाः सैनिकास्तुद्धे लोष्टाव
ष्टादयो हताः मध्यं प्रविश्य पश्चिमे तु प्रयाते स्तत्र संश्रुते सोऽल्पसैन्योऽपि सन्नत्तः सुतरामल्पसैनिकः
चैत्रस्य पौर्णमास्यन्तः कृच्छ्रमप्यनुभूतवान् वैशाखस्यासितपञ्चम्यां यात्रामतस्तथीर्थपात् विसृज्य वद्ध
देवादीन्विश्लवायस्तवर्त्मभिः ग्रालमप्रवेशेच्छ्रांक्रमराज्याभिनाशयं ॥१९ यैराजोदयसीहानेक
पिलं देमजात्मजे प्रस्थापयल्लोहरोर्व्वीं सविशंतेमुमोचते स्वयमग्रेसमग्राग्रणे त्वेगवर्म्मपरीव्रजन्
पलायने पूर्वेशिष्यात्प्रणीतेस्तेन तद्द्वयान्व्यधात् वहनिःशोकमासीनं द्वारे यो सहजकाभिधं कश्मीरा
नामिषाकोद्दीद्विश्रेष्ठपयइवापतत् तेडामराश्चकतिवित्वोशिकाद्याद्दिसंश्रयाः राजद्विषः
प्राप्तमात्रे सर्व्वतः पर्य्यवारयन् तमाकाशादिव स्रस्तं भुवो गर्भादिवोत्थिते निशम्यातर्किते शास्रे
चक्रमेहर्षभूपतिः माभूदसौ बड्डमलः क्रमराज्यान्तरस्थितिं मावधीन्मण्डलेशाञ्च्छयापयिता
कुलोऽयमः विलम्बमाने सन्नद्धसैनिके दण्डनायके त्वरितं प्राहिणोत्पद्धं वितीर्णं सत्वेनायके
देवोपहतवीर्य्यो वाक्रान्तोवाडोहवितया अभ्यमित्रीणतोत्सुकाः सतमार्गैव्यलम्बत अन्योश्रयान्यो
श्लिलक्कराजादीनूव्यसृजन्नृपः तेते पहे समासाघनाकुर्व्वन्नग्रनिर्गमे दण्डनायकमत्वेऽपिलोकेरा

श्री॰ रा॰त॰ श्री॰ १३६ 136

त्राविसर्जिते यातेविमृद्धेनोप्रापवड्डमल्लमुच्चलः १२२४ वराहमूलेशविशत्राग्रातोद्विषताम्बलात् अ
श्रांसल्लक्षणोपेतांराजलक्ष्मीमिवासदात् महावराहमौलिस्रक्रस्पर्शमृधिपयातव नदेसंस्थितयाश
य्यावरणार्थमिवार्पितां काकायवैयकुलजैर्य्यौधैर्स्सहड्डपड्डतिः सङ्कष्ठरष्ठन्रहज्यक्रमराज्योन्मुखो
ययौ अन्तान्तरेतमायान्तमाकर्ण्यात्मिकमार्गतः विड्डवोन्मुखतांनिन्येडामरैर्मण्डलेश्वरः नैर्दिशा
गेवभंगेसनीतोहस्तामहाभटान् यशोराजमुखान्भृत्यान्ययौमंदप्रतापतो १२२५ ग्रानैरपसरन्सोऽथ
तारमूलकमासदत् उच्चलाधिष्ठितास्तेऽपिविद्विषंतमन्वयुः समेतानन्नसैन्येनतेननत्रविरंश्च
तः उच्चलप्रलयाभ्रस्यपौरस्त्यानिलविभ्रमः सैन्ययोरुभयोस्तत्रजयश्रीकरिणीकृते बभूवतल्पसं
वर्षस्संघर्षयोरिवदंतिनोः ग्रानंदनामाग्रुतिर्जोमानमुच्चलमातुलः वक्रेमडवराज्येऽग्रानिविडीकृतडा
मरः तद्विलवेडामरैराद्यादिरेशोम्भःसहस्रशः उन्ममज्जुर्हिमापायेरंध्रेभ्यइवषट्पदाः तत्क्षणंक्षीण
भागपसपयष्याद्धारपतिस्तथा कार्य्यंस्यःकम्पनेरासःसहलोक्ष्ममहत्तमः ग्रानंदेनकृतास्कंदोव
ड्डपोविहिताहवः श्रीज्यैतमडवराज्येमनयतद्वक्षकदा अथाद्भुतप्रतापेनवेष्टयितामहावमं उ
च्चलेनाहवेवक्रस्समेसैन्योमण्डलेश्वरः नविग्रःकिंतदाहन्तेयोयानोयाकिलाविदन् नेसत्वेमाःसमत्रा १३६

ह्यावद्ध्यावयामिति स्फुटं तथाबद्धोऽपिनिर्दग्धौ सम्भवाः प्रभवेद्धिते स्वामिभक्तिर्विपर्येतिपर्येतेऽ
पि नमानिनो १३३५ तूर्णं पुरप्रवेशाय सोऽथप्रेरयडुज्ज्वले विश्वास्यनेहगन्धोऽस्मिन्नतणाउग्पसमहद्दव
न् विशतस्तस्य वातेकैः पुरग्रामाय्यलणठपत् कर्म्मणानेनकौलीनमस्याक्षितिविविनयन् प
रिहासपुरेतेनसततः सम्प्रवेशितः स्वग्रामस्तुविषमायस्याग्निरामीऽस्येतदुर्गमः तत्रोत्पलेवलः शा
लेस्वज्ज्वदग्धमव्युदत् निजान्तनिशितेनतेनवक्त्रं स्तहितैषिणः १३४० यथाविते तथास्वस्ता
कायश्चोत्साहसत्तमः तदात्मनिरपेक्षस्य किं न सिद्ध्येन्मनीषितं क्लीवस्तुत्रवपुस्त्ववासहवसत्व
व्के स्मयाकव्कपोनिर्बन्धोरणकर्म्मसाहसमहोत्साहस्य सिंहः सदा पिकस्याडम्भुतपदपानर
भसोनीविष्णुमग्योविधिवीराणां कुरुते शरीरमभितोवैकल्पशल्याहतं संदिदेशाघसद्मायमाकु
ष्पायंमयाग्रतः सृगालइवतेदिसः द्विषे निर्गत्यबध्यतो ततः समस्तसामन्तसैन्यसन्ततिसंवृतः सद्य
म्नुर्जयोवेति निश्चित्य निरगान्नृपः सप्राणसंशयेसर्वायासप्रशममादिशत् पटहोद्घोषणेनार
सीरैरनुगतोऽरिविलैः १३४५ ग्रामेभरतसेतुग्रंथेनः सैन्येविरोपिते प्राजानेयेराजभृत्याः द्वाणनमा
र्गमलंचयन् द्वामितेऽयाविवायाते राजसैन्येद्विषद्दले मण्डलेश्वरपर्वतः प्रविष्टो निरनाशयत्

श्री॰
रा॰त॰
द्वी॰
कि॰ १३८

137

भूयोच्चलबलेभग्नेविडद्रुः केऽपिजोंगिकाः ध्वांतारात्जविहारञ्च प्राविशन्केऽपिडामराः छिन्नसेनाभि
धे हृष्ट्वाप्रविष्टेडामरेषपरे उच्चलोःसावितिश्रान्तोविहारांतमदाहयत् सोमपालाभिधेनारीहृयारोहात
रेबिरे कुबेदर्शनपालस्यापितत्वेनसदाहवे ।२४७। यत्नाजनकवेद्वार्थेमानीस्थावर्तिनोरणात् परिहास
पुरात्प्रायान्मृत्पुवत्नादिवोच्चलः वितस्तांगोसिकावालग्रामतीर्त्वाहृयान्वितः सडामरैःसहश्रुनः
प्रययौतारमूलके जयेनतावमाश्चेणकिंतवोऽल्पश्चवोन्मदः राजाप्रसैशेत्रानेद्राजधानीमवर्तत
जीवंतमथ्यरिंशुतानपश्चादलगात्सयत् प्रासन्नुच्छ्वसितात्तेनभंगभाजोऽपिडामराः यातानूपलाय्य
तानन्येद्युमूलीयमासिसर्वतः भूयोऽपिसंघटयितेस्थिरधीरेच्छउच्चलः ।२५५। स्वदोर्मात्रसहायस्य
परायत्तस्यमानिनः दुर्भिक्षोतर्भेहोपोगःसतस्यविषमोऽभवत् तन्मध्येऽतिदारिद्रोऽपिसमाप्रेसरद्वः
यत् तमन्तात्स्थानयद्राजाश्रीपरीहासकेशवे तस्मिन्विघटितेपांसुःकपोतच्छदधूसरः रोदसीच्छाद
नेहर्षशीर्षच्छेदावपिव्ययात् प्रागोयकारदेशेऽस्मिन्दिवसेपिव्यजृम्भत हृपिकादिवसालोकइतियत्वथे
जने निवेशितेपरीहासकेशवेप्रशाम्यमतत् तस्मिन्नुन्मूलितेभूयःसार्द्धमासमजृम्भत ।२६९। किञ्चि
दुच्छ्वसितेराज्ञिमेदोद्रेकतयारिपोः दिशाश्रूरपुरस्यायहस्तलःप्रत्यहश्यत प्रवनाहेसाहिवसतुपा १३८

लम्भपरैःपितः सन्देशैःशंसतोऽन्येद्युर्मौदासीन्यादपाहृतः दत्वान्कल्पदिनीशेनकांश्चिद्दादायवाः
जिनः विरेणराजद्वारादिएपमौन्त्रीलेनवलंभत धारेभाङदयोनज्व्रतिष्ठन्वैरेऽपितिष्ठुरे साम
प्रष्ठुजेमोहावहस्मायानिधीरिपोः जितामाणिक्यनामानेतेनसेनापतिंरणे प्रापिष्ठरषशाड्गाव्व
यश्रीःश्रीश्चभृयसी ॥२६५ तस्माभ्युदयपात्रस्यतयासम्भ्रमयाश्रिया आरब्धिसमयःकृत्स्नः स
विभ्रमत्पद्धतोऽभवत मण्डलेश्वरपहादीनविविंसोद्बलेततः सोहिणोन्नृपतिर्योद्धुंहस्सलेद्वि
प्रकारिणे तेनस्त्वरथरेभग्नास्तयोयाःशौर्ध्यशालिना भृयोंसःप्रलयस्थाणुर्मग्रावैतरणीजले
तत्रदर्शनपालस्यस्वामिद्रोहहृतोवधः विक्रामतोनसेस्यहैविद्ग्रयेवजयाश्रिया राजसैन्यैतदन्ये
शुर्हतशेषेपलायिते लोकथएपेनिवसतः सहेलस्योतिकंयमौ हृस्सलायानकल्यांतेविशोका
पिसहेलकः तैलैर्भग्रैर्बलैःशाकेनगरेप्राविशत्ततः एवमभ्येननृपतौहस्सलेनाविमृश्रिते श्ववाप
तारमूलस्थःप्रतिष्ठांधनरुद्बलः विम्बड्डिल्लरगानीकान्नृपविशायैःसडामरैः प्रानिन्येशैलडुर्गे
एभ्ययोलहरवर्त्मना राजाप्युदयराजाख्येकुवाहारपतिंधनः प्राहिणोइद्बलंजेवलहरेमण्डले
श्वरे ततःपद्मधरेप्रामेमात्रलेमल्लजन्मनोः नकोऽपिकम्पनेभृपान्मन्त्रीत्रासात्तदोऽग्रहीत ॥२७५

श्री॰ रा॰त॰ ज्ञी॰ १३८
138

कोमेऽस्तीति विनिश्चस्य वदतोऽस्य महीपतेः अधिकारस्त्वजे हस्तात्स्वेइराजः समाददे अनाशीः पायनेमृत्यु
र्येषां तेषां स वेशजः श्रीजिंडराजमुख्यानामौचित्यं प्रत्यपद्यत सद्रैणोणि विनिर्नेहे काले सेनापतिः कृतः
निर्गत्य तत्य पुरादरिसैन्यं न्यवारयत् विपक्षः कम्पने शः सनेनत्स्मोऽक्रमतो शनैः नवम्यां शुक्लनभ
सो हतोऽवंतिपुरान्तरे सहिंगो वडे नयरोपानेकुर्वद्धिराहवे सर्वैसैन्यैर्वजितो गीतेश्ण्वनृपरिमितानुगः
प्रविश्यारिहयारोहैर्वितस्तातीरवर्त्मना प्राप्तोऽकस्मादृयं लेभे प्रमत्तानां शुभेकृतः प्रहितेचेइराजेन
क्ष्मापतिर्वीक्ष्यताब्धिरः भूयो जयामकरोद्दानृक्लसंविदं विधेः वैमुख्येन वजनूकुर्यान्तामग्धैरेतरा
विधिः प्रत्यागमभ्रमे सिंह इवव्याहत्य वीक्षितैः अथ लब्धबल श्चेइराजो मेदोश्वमोऽविशत् विजय
देवमाकर्षन्कटकं दशयाष्टकैथा तुल्यायरहवसूहाश्वाम्य भेगोनवल्मे तदाह्वयोः कटकयोस्तुला
याः प्रटयोरिव १३८५ प्रासेपतस्तृतीयेः सितिदिवसेमण्डलेशितः अकालहृष्टिविविशं लहरेव्यइव हु
लम्बू पीतवातहता योधा मग्नाः केदारकर्दमे तरंगामितवग्रादिद्राक्रियस्ज्व इवाभवत् उच्चलेनक्षतो
वक्ष्यमाणमथाइवेतसा प्राप्तेजनकचेड्डायानिजचुर्मण्डलेश्वरे हर्षभस्मभृह्मत्यवर्गैडोहृशोकोकिते
परे कलेवरमयात्कीर्तिः कीनातैनैवमेन्त्रिण प्रवेसे सर्पतो वेषादेवशर्मादयोऽस्यते नचेकोऽपिविय १३८

ध्यासेदोषमुद्घोषयेज्जनः ॥२९॥ लवन्योन्मूलनारातिव्यूहव्यामोहनादयः विप्रयीनेफलेध्यानेस्तस्याः 156
कस्यनतत्क्रियाः किंपातालतमोनहंतिहिमगुःकिंनोविषंभीतयेपानीयंगिलतः किमानन्तराशीविष
सेनयान्वनारिः सर्वत्रैकपदेप्रयात्यफलतांवाद्योजउनामनुपिः सिद्धेदैवविधेयतांविमृषतोस्तस्यैवव
स्तजता स्वामिकृत्योद्यमस्तन्मूर्तिषुस्त्रीषुपूज्यतो राज्ञातजननीस्वस्यनमस्येत्यविशङ्कितो साहसे
साहितनयेयत्रतत्रमहीभुजा प्रहीयमाणेतेस्वेहमोहितोहस्तमभूभुजे ग्रतनमसेततेरेकेसतमेतप्रभो
र्मम मानिशुक्म्यायत्रतत्रकार्य्येसंदेहितास्मृति सतामकथयन्मातर्यथातेऽनम्यसंततेः तथामेऽनम्य
भृत्यस्यस्वयमेकोऽवलम्बने समम्मविष्यतोभर्तुर्भक्तिसम्भावनामसौ प्रामप्रतिष्ठानियोह्यमेने
मानवतीमती उज्वलस्यक्षणेतस्मिन्हिरण्यपुरमीयुषः राज्याभिषेकेसंभूयतत्रत्याब्राह्मणादयः
नृपमत्येतविवशंप्रसंगेनतत्रमंत्रिणः भूयांसःसंतितैःसार्द्धंब्रजनस्तोहरावले प्रजायवततःश्रुणतो
क्षणठानवन्नृपेप्रति बामानेष्येतिनविरादिनेर्वास्वयमेष्यामि ॥२४॥ सोऽप्यपादवरोपस्त्रीकोशः
सिंहासनाग्रहे श्रसामान्यंपरित्यज्यगांतेस्मयदिनोत्सवे पुनस्तेऽकथयन्त्रामौयान्तोऽप्याहस्मवाजिन
पृष्ठेविन्यस्यनेष्येतिकोपोतःपुरयोषितः श्वपाकीकामुकोऽप्यासीघ्रासिंस्तदपरोऽपिवेत् सिंहास

नेसमारोहेत्काभिमानस्तनितिस्ततः आत्मामेतत्परेञ्जपमेतत्वमित्यपघोदिताः तेपार्थिवेनभूयोऽपिसमे
रम्भेवभाषिरे लवयमेंञ्जरस्तात्पशासतोदत्तोदत्तमाभजो कौसैन्यस्यावकाशः स्यादाशीर्येषाम्भूये
वयः १८५ अन्तर्योगश्चलजावभयेहेयत्वमेतत्रिणे भूभुजोन्यस्तनोल्लासेशत्रवोनन्तगोत्रिणः का
र्येनयपेपदलस्तः स्वयेयोभृत्येषुविन्यस्तस्तमस्तकृत्यः यप्याश्रयस्येवविनष्टहष्टेः पदेपदेतस्यकिलो
पघातः लब्धोऽहमस्मस्वयमात्मशास्तः स्वल्पस्यशात्रोःकलयत्रवत्तो एवंकिलादीर्घमतिर्ददातिस्वयंप्र
हर्डित्रपयाविमृश्यः कालेनयातिक्रिमितोमहेन्द्रोमहैद्रभावंक्रिमिरप्युपैति अयंप्रथीयानयमप्रतिष्ठ
इत्येषनिष्ठानुचितोऽभिमानः पराभवायायिभयेजिगीषोस्सर्वांगवैकल्यवताहितेन येनाभिषु
क्तः ससमस्तसम्पत्प्रणोऽपिवैकल्यहतत्वमेति १८६ लब्धस्थितिःस्फीतविभूतिपात्रंदीनोऽभियोक्ताप
रपिप्रदुहन्निः आयेकथंनामपराभवःस्याद्भयेभवेच्चेहनतत्प्रभावः अमात्यवैमत्यवशेननिष्ठाहष्टानका
र्यंस्यतनीयसोऽपि वैष्णावरजोरिवकर्षकाभ्योपर्य्यायपोगनहन्तेविकर्षे समग्रशक्तेरेकेनाप्याश्र
क्रान्तस्यभूपतेः वैरीसर्वांगहीनोऽपिराज्यमाप्नुस्वकर्षति यत्रद्विषत्सत्रयाहिक्रान्ताक्रान्तास्त्वमेदिनी
पाताधीनविपादेवेषुनर्जेयमवाप्स्यसि विधुरेऽपिविधियोग्यस्मसहस्रपरिवारितैः यतङ्गिराहवेभूपैः ख्या १३९

त्याभिख्योपलभ्यते ॥२१॥ नृत्याच्छिन्नशिरोधरोद्रुतरनदोज्ज्वालावलीगण्यागण्यप्रकाशितान्तरुध्याच्छिवो
न्नखेशशिखिज्वालाप्रदीपांकुरे यन्मा:कोऽप्युपलभ्य वीरशयने शान्ताभिमानज्वरो ज्ञाच्छम्ना च्यशरी
रतामसफलिनाश्रियाशिषः शेरते उदात्तमित्यनन्तरं नैवं साश्चिन्त्यकिनवाश्च राज्ये भजन्ते दीनतः ददि
यास्त्वासहीनता मेतानान्तरानुयोकारे तदस्तु नृत्यमेतन्निति प्रहर्षप्राप्तकालञ्चते निःश्वसन्तमब्रुवन्
उत्कर्षवदस्तु स्वल्पकमपि प्राक्रोशिसंकरे अन्यथानुचिंतं किञ्चित्तापस्याहितविंतिने सतान्नवाव
संहेतं न शक्नोऽहंतनोमपि भवद्भिरेवविषमे प्रहर्त्तव्यमुपास्यते ॥२२॥ गिरेकाद्रुहषस्येव लक्ष्मेयत्र
स्तस्यतोप्रभोः सवाष्पास्तेऽन्तशोचेतः पुनरेवेवभाषिरे प्रतीकारा यतः शक्तिर्नवेदैवहतौजसो
प्रत्युतैवाभिधेयकृत्ये प्रसरेयुः कराः कथम् पश्यन्तु रुहषहृत्पान्तमन्तं नेभ्यम्भृत्युपोषतान् दुःखिनादायनस्त
स्ययेताहर्द्दैन्यमीयुषः युगांतानपि जीविताकायः सापापयववः तत्यागमात्रसाध्येऽर्थेपि यद्दैन्य
मनुजीविनो योषितोऽपि विशन्त्यग्निं यैश्चानाविस्मृति प्रजेन भर्तृस्नेहः समुत्सोऽपि यस्मकोऽन्य
स्ततोऽयमः ॥२३॥ शैलूषस्येव योशोकस्मयदैन्यादिविक्रियाः भर्तुः पश्यंतितेरषाम्भूस्सतीर्थो
प्पपावनी द्वन्द्वामस्त्वनयोर्वधूः परस्पहप्रेष्यावसन्नः स्वहृद्युग्यागौरवानायभावविवशाहमारवो

श्री॰
रा॰त॰
द्वि॰
१४॰
140

द्वारिणी निषण्णोपि नरो बहुसमरणोत्सवामीढि षविर्जितो हृष्टो येन मरं ननस्य निरयेभ्यो क्रव्यमस्य प्रियं
भूयोऽपि मानुषपशून् स तान्नृपतिरब्रवीत् तदा नृहन्तोऽथावि घ्नपभूतैरिव विमोहितः एतस्मिन्नप
श्चिमे काले भक्ते राज्ये यथा मया जाने विशाले व्यक्त नयान घान्यो नोपभोक्ष्यते यमः कुबेरश्चोग्रश्चाग्रे राज्ञो
तिष्ठत उत्ससौ मदेकशरणे वा भूत् त्वा नितरस्मिन्कलौ युगे १४२ हृष्टो पेद्रमहेन्द्राद्याः प्रयाता रोयदध्व
ना उपास्थिता यो नियतौ न तस्य मर्त्यस्य काः स्तवः किं तद्दूये यदेषा मन्मर्भेता कुलवधूरिव महीपाद्दहवे॰
टीव प्राशा प्रसभं भोग्यता अतः प्रभृति यः कश्चिद्राज्यस्यास्य गतौ जनः वक्रिकामात्रमाप्य तं जान
न्नाशं करिष्यति अलौकिके कृते यत्न हीदाफलवं ध्यतो प्रासादयैरल्पसत्त्वैर्दर्पान्नूनं हसिष्यते
कार्यारम्भः फलोज्झा समालोक्य प्रायशो जनैः अनानुगुण्यगणनां कुर्वाणैर्नैव गर्ह्यते १४३ प
द्योतकोऽरिरवलम्बन भूस्तनेन्द्र उग्रेण यस्य मरणं यि यिकैरिवेत्य पारं गते मथनकर्मणि मेदरा
द्रेर्दोषोऽर्पते विगुणहेतुपरीक्षणेन शास्त्रसन्दर्भविते ऽपि श्रीगर्भतमदर्शये जनोपजीवनार्थे
यत्न ज्ञाते जाड्य सिद्ध्ये उज्ज्वलेनापि सत्कृत्ये हस्ताग्रो व्याकुल चेतसा दर्शितश्च पामदर्शनेकरिष्यन्ते विड
म्बनाः ततोऽवमानान्नाशा सात्सम्यामोद्य विहस्तता समभ्यन्ते व्युर्वाञ्छामि स्मृत्युमीहशमथ हम्

१४०

तैरेवमहतोनेकोवेतालस्तस्माद्भयंहरेत् लब्धंरात्रिंदिनमित्याख्यातिमितेनहेतुना १४४ मुक्तापीडाप्रभूराजा
ज्वलिताक्ष्यग्निभस्मजो कार्पण्यप्रलयेप्रापलधरंधोविरोधिभिः मल्लुत्तरापथेनानापथस्थगितसैनिकः मि
तानुगोहितैर्हृदमार्गोऽमुदुर्गमेऽपति तेशल्यानामसामग्र्यैवैरस्यविवशेन्नृपः वेङ्कुप्रतिज्ञामकरोद्धाजि
लदैर्हतोऽष्टभिः समामप्रस्तावोपायापायपथ्यानावसतथीः भवत्वाम्यभिषेकृत्यमशक्यंनृत्वमेत्तिणं
ग्रसाध्यासोऽपिनिर्ध्यायायविनिपातप्रतिक्रियां न्यायेतिश्चित्यनैयत्यकर्मणेप्रत्युवाचतम् १४४५ उपायप्र
क्रियस्तुकेकृतेकीर्त्याभिमानिनां निःसंभ्रममेवप्रतिभालोभेनाद्धोभितेहरि कृत्येकृत्यविदोलब्धप्रसिद्धिपरि
रक्षणे सामस्त्यापार्जनमप्रत्वोपायपारम्लानषड्किकः गात्रकेशरीरविक्लेदादपिमस्यावशेषतो कर्षरः
सौरभेणवजेतुः ख्यात्यानुमीयते श्रांतयोर्जीवितस्यानेद्वयमन्यद्भुतेद्वयोः अनङ्गस्याङ्गनापाङ्गः स्रोत
जिह्वायशस्विनः ख्यातिसंरक्षणेनामजंतोःकल्पांतरस्थितिः वर्त्मनेकीर्तिकायस्यसम्प्रणीःपरमाण
वः १४५ धीरैर्द्वियमानिर्ध्यायोविरोधिषुवधानवान् यस्तेषामत्रतिपतनंधेमायपन्नैतेऽन्वहे तुङ्गावपा
तनहठव्यमनोविधातास्वात्प्रियप्रकृत्तलजेऽपिसरोजषण्डे संकोचिनिद्विजयतावपिशुद्धिबंधेमातङ्गः
हस्तपतनैःक्रहतेऽवमाने येहठापातितोयात्वरिर्यख्यातिनिपातने रक्षितेसमपेक्षतेतैःकिंनामनर

श्री॰ रा॰ त॰ श्री॰ १४१
141

स्थिते जातिःक्ष्माभृतिवंशजाश्रयतयाख्यातिप्रतिष्ठामिमामुदीयानलमभ्यर्चितस्ववपुषः केऽप्यत्रवेत्रोकु
राः ग्रातेहेतविशेतियेनविधिनाकुडेनपृथ्वीभृत्याद्वारिस्थाः स्वकैर्गतागतखलीकाराणिमस्थापिताः
भोगान्निर्वाणभृत्यिष्ठानिष्ठान्यासानवेत्यतत् प्रतिष्ठासौहृवत्राणे सरोडुंदेवसाम्यते १४४५ दण्डकालः
सकाष्ठेस्यतडोगस्याशुकारिणः पार्थिवाकस्मिकोऽभ्यानेमिषादन्यः प्रकाश्यतो ख्येवक्तास्यपथ्यकर्तेषे
वापत्यलपणात्समे उक्तेतिसमहामात्यैर्निर्गत्यस्वगृहानगात् दण्डकालसकेदण्डपरोक्षजाम्मिषात
तः श्रुधीरश्ववक्त्रन्दल्लुठन्निष्यन्दलोचनः सेदसमाहननेहवमनाद्येहपक्रमैः निःशेषशैथिल्यमप्यते
नमम्ब्रत्युतेजनोऽवदत् ततोनिश्चितमृत्युर्वेपत्युःकथयताहृतः वह्निप्रवेशोऽमात्येनहृतज्ञत्वनि
वेदकः १४५० कर्तव्यशेषंदानादिनिष्पादनावदाणमग्रतः श्रुतोक्तानिहुरावारमेतत्स्वज्ञावनेन्नृपः श्रुश्री
ढःसोऽहमहामोक्षयामस्मीतिवादिना राज्ञाथनलसादेहेततश्चक्रेऽभिमानिना तेनपाणान्नृपे दैवम
न्याख्यातेर्मनाविना उर्थायिरोहेसोपानेकृतेननिजकीर्तनात् एवंदैवोपनीतानामख्यातीनांवकीषि
ते स्वपियामासवुष्ठावापारमेतिमनस्विनो इत्थंकाविरतोवंशवीजरक्षार्थमात्मजः भोजोविसृज्य
तोकोटमेवमृत्वेऽथमेत्रिभिः १४५५ तेराजप्रतेमस्थानमंगलान्तेविनिर्गते पुनर्भावर्तयामासदण्ड १४१

नायकमोहितः सापीः समाहृतारम्भस्तदवैकल्पमापदि नष्टमेकपदेनस्य नाशकालेऽस्युपस्थिते
लक्ष्मीस्तडिल्लताकीर्तिर्वलाकाशौर्यगर्जिते प्रातायशक्रचापश्च भागधेयाम्बुदान्तरे पीशैर्य्या।
दिशणेन्भागास्समयेप्रागेषयकोन्नृपः शाक्रस्याक्रमणेऽक्रियेतनकृतोऽनेनेतिसंभाव्यते मोगद्येपे
शु..जडोयवत्स्मतनोगाद्येत्रभागपोदयेदत्तोऽनेनपदक्रमो भविकपनामेतिसाम्बिंत्यते विरोधि
प्रतिवोपायतंत्तिसैस्यैविसर्जिते नगरस्यमपिद्वापत्त्ववासथनमादथे १४८७ दायादाश्रयणेराज
भृत्याःसर्वेऽपिचक्रिरे येकेचित्तवसन्गेहेतदेहैवकेवलं पराश्रयपरोड्डिप्रानसंकल्पमपिप्रभुः
किंवास्तैस्तैर्य्यैस्तीवदमश्चदविरादसन् योकाणश्रावतीननंकाश्वयेकापिनर्तकी पुत्रीचक्रे
क्वापिजातांजयमत्यभिपाघ्रसा भूताशृहीतकौमारानहएव्रलतागिणी यत्नलब्धावरुद्धात्मभज
न्मएडलेश्वितः नस्मिन्हतेनदेवाल्लापत्रपोवलमायथौ नपैवदैवयोगेनपहदेद्याभविष्यते १४९५
श्रावर्द्धपेत्क्रयस्त्रवांमस्त्रलाश्रयिणीवधुः भूपालदर्शनेऽघ्रल्लभीतयोराजसेवकाः वेतनस्वीकृतैः
सर्वैःशिलापायीकृतरक्तैः लोभावमानाद्दोष्येपायश्रद्धाहरन्नपि मन्दप्रतापतावाप्तोनस्मौ
त्यामर्मभेदकृत आहारादिक्षणेकर्मप्रक्रियार्थनयाकलेः प्रतीवप्रश्नदानादिमाहात्म्याख्यान

श्री॰ राज॰ द्वी॰ १४२

142

कोविदः पकुपकोऽकरोयोथः हननान्तोविसृज्रणं श्रीलेखाभ्रातृसूनोर्यस्तनयोर्यंडुमंगलः मल्लहाती
यकोपेनसराज्ञास्कंधबाल्तिः मातलस्यात्मजामल्लापत्ययोस्तस्यगोरिनी स्वश्रुवासमेत्रवसतीरादी
यदहनेसूता मौनव्रतातितियमत्त्वनकौर्य्यान्तकोपमः करोत्यभ्यंतरात्रभिज्ञान्मल्लः परमदाम्भिकः
तदेषपुत्रराज्येच्छुर्वेयातानिमेवेरिपुः प्राहिणुत्तीभिरिन्सवेतास्मिन्नवसरेनृपः स्वयंप्रादात्समास्के
देहारिस्थितवनापुरः तस्यप्राणार्थितोवाञ्छामूर्तैमल्लस्यनिर्ययौ सहिदेराज्यसंज्ञाभ्यांपुत्राभ्यां
प्रार्थितोऽपिसन् मुनिव्रतःसदावाराभुरोयात्रात्मजन्नपे १४८९ विश्रामायपरंराज्ञोभ्रातृत्राः
णोभविष्यतोः हैमातरात्सहाणादोन्श्रीविंदताबमहहे प्रासेडषेमुनिदशामाजन्मप्रीणिता
यपे तदासतसैमुक्तोयप्रत्यासन्नवयोनृपः ससराभ्यर्वनेकुर्वन्नाहूतःपरिपार्श्विभिः रेजेतेनैववेशेन
स ॰ मरायविनिर्गतः उपवीत्यदत्सर्वोकपाणिदर्भोज्ज्वलाङ्गुलिः भस्मस्मेरललाटोकोजामदग्न्य
इवापरः स्नानाईपवलस्यामलोलयाभिललीलया देहत्यागेप्रयागाम्बुधारयनिवमूइति १४९०
उष्णीशीवीवपहेनवेिटकेनोषणवारणो सोऽसिधारातीर्थंपाम्योदण्डोवदण्डेनदिगुते भोगोपुर
स्कृताःकेविन्महृस्याःपूर्वनिर्गताः श्रमर्त्यनारीभोगेऽपितस्यासत्रग्रमागिनः होरथ्यावहविजयोहि

जौ यौ रेगवास्तथा कोष्टकः सज्जकाख्यस्य यो धा पुत्रे हस्तावभः ततोऽभ्युदयराजाख्यः ततानुः श्रेष
सतया धार्णीनियोग भागाजौनाज्जकोऽपिव्य भुज्यत विरोधियोर्थे नीरे धंद्वारमालोक्यमर्बेतः स
क्तकार्यौ ददौ स्यनांसत्येषामेव मईति १४९५ शैवलेखिवत्वेगोथु वेटकेषसुजेषिव जरस्ताथवलोध्रा
म्यवाजहे हस्तइवावभौ ततोणाह्वदहशे धुगानशारशोकु धातावितः प्रवीरोवीरशयनेहमो भीष्मइवापरः
धात्व्यङ्गन्ता पुषोराज्ञः किंनाभ्भत्तस्यताहशाः विच्छेदयः शिरः शृष्ठेहयज्ज्वभ्रमयन् समयात् राज्ञोकुह
मलेवाख्यामल्लस्यालापवल्लभा गृहेष्वज्ज्वोदीतिहोत्रेगात्राणि सम्भृते राजावकल्पयोः पत्नीवा
लेसल्हणारल्हयोः स्नुषेमल्लस्यामसती सहजावाग्निमाह्नते १५०० सर्वोपभोगभागिन्यस्तदंतः
पुरयोषितो परिवारांगनावन्धौषद्वावाश्चेवविपेदिरे महा शृहाग्निनापेन शोकोषौोघ्रजलाम्बुभिः
नमाम्भसोवितस्तायाल्लीरेवामेवभवतन् प्रवर्द्धितायाः स्तन्येनदुग्धमदन्याापयः दास्यमानेनिवा
पेषु पुत्राभ्यांप्राप्याख्ययासमं यात्मापरस्मिन्वैतस्मिंस्तीरेस्नानः पुरेऽप्यिना दास्यमानेनिवापेषु पु
मातामभविष्यतोराज्ञोनेदानिंयकुलोद्भवा महानसाग्निधूमेन संलग्नावीव्यथत्नयोः सौनकाण्ठक
टकौसौ याद्वदादाह्निणदिकस्ययोः १५०५ क्रियतादिवसैरेवपुत्रौ धात्रोः पितृद्विषः जामदग्न्या

श्री॰ रा॰त॰ श्री॰ १५२ पितेवेषोषामेनिनृपतिमसौ अनिषलेवदीमागोशृहेसेनिरदाहयत् प्रनृत्यंतीभिरालीभिरिवज्वालाभिरा
हृता वधेदर्शनपालस्यनृपेषामेषतिह्लणे अप्यङ्गुतैरस्तन्नार्येनाङ्ःशेषेणरद्वितः वर्षमात्रावशेषा
युष्यं हाद्योहैणराद्वितः सोऽवमानस्यमयमरोराजस्यवभक्तये कल्पभाङनवमांतेवर्षेञ्जुनवतःपितः
मल्लान्मजन्मनोःशोकःकोपेननिरयापयत् १५० आवद्धिप्रकग्रामान्प्रज्वलन्क्रोधवह्निना अथाव
द्विजयद्वेत्रेसोऽप्युरयमहस्सलः योद्धुमस्यापतंतेनवन्दराजोऽपनिर्गतः पद्मदर्शनपालाद्येःसंसैन्ये
पर्य्यवर्ज्यत निजैरुपेद्वितश्चक्रेसविवेनवडक्करे स्वल्पसैन्योऽपिसंग्रामेभूरिसैन्येनशत्रुणा अलोट
मल्लःसमवेतत्रमल्लश्चवावरिः अर्गांतोराजशृह्योद्यौसर्गस्त्रीभोगभागिनो रजोंयकारेख्छवेंडयोति
न्मालिंगितोहतः चेड्राजःसुरस्त्रीभिर्डुराजोऽप्यथानुगः १५१ तस्मिन्नपिहतेवीरेवक्रेहर्षमहीभुजः
आशारविंदिनीम्लकेंदनिर्दलनेविधिः पद्मादयःप्रविश्णाय्यविटवेशगूनेभयात् प्रविष्टसस्खलेदे
शोद्दारेदन्नार्गलेयपुः आस्यानीयःपरेपद्मनामाशुद्दाहतोवहिः लक्ष्मीधरोमतेमिक्षुवेद्वानीतःस
डामरैः विजयेश्वरराजाग्रसौधाहूतोऽप्यमहस्सलः अथोददर्शतान्सर्वान्पश्चनिवभयाकुलान्
भूर्तःसदनमध्यस्याहसन्नानीतवान्सुतः पद्मदर्शनपालोद्यौतेषांपूर्वंनिजांतिके १५२ निःश्रेणपभा १५२

143

वादारोहं मद्रमौ सुस्सलानुगौः तौ मत्ताविव निर्बन्धपाणी स्वाधिरोपितौ तयोर्विदेशगमनं व्रीडाद
र्घीयमानयोः प्रतिश्रुत्याकरोद्धीमान् सुस्सलो म्लानिमार्जनं हिरण्योत्सवाभूह मांसादिभोगैस्तस्याग्रत
स्तयोः तस्मिन्नेवाह्नि मन्दत्वाद्विदेशोत्सुकामायया केनाप्यपिहितश्चक्रे परेद्युर्यन्त्रसुस्सलः जातेवि
ग्रहेजो ऽथ योगेरोमाज्ञ्वयतिनतस्मृतिः जासटोन्नृपतिर्हर्षभूभर्तुर्मातुलात्मजः उमाधरस्तलाश्रमेण
ज्ञातो यत्र चत्रयः १४२५ राजपुत्रं हयारोहं तत्रिसामन्तसंततेः नयत्रगणनाः काश्चित्सैन्ये सहदश
स्वभृत् विजयेशोगनस्थानोद्धारसुन्याद् ससो ऽविशत् एकाकेवान्तरे तेषां सामिरोद्धेपहन्नवाक् सत
त्रसादिणां कृत्वा समावो विजयेश्वरं प्रतिश्रुत्याभयं तेभ्यः प्रणतेभ्यो विनिर्ययौ पुनः सौयाग्रमाह्न
लान्सर्वानर्पितायुधान् रज्जुबद्धकरान् भृत्यैरानिनाय ततो ऽन्तिके स्वर्णहृद्यत्सक्रोशिस्त्रवर्णपुत्र
परिष्कृता कीर्णपुष्पोपकारे व सुस्सलास्थानभूरभूत् ५३ विन्यस्य पञ्चपालानोपशं निवसतान्करे
संरक्षितं डामराणां संहतत्राकरोत् स्थितिं ततः सुवर्णसानूरग्रामे सैप्रायबंधनात् पञ्चदर्नपालौद्य
वौज्झीदेशान्तरोन्मुखौ यशः सुरपुरेग्रामे भार्ययागतयाऽऽहृतान् सेम्हमानो ऽथ सल्माषीदल्पसेवा
दिगन्तरं यावन्मात्रा यायौ विनीसाविदेशोन्मुखलवणा डोंगपुर्दर्शीनपालसपञ्चमैमआविसहत्रिता ग्रहेहः

श्रीः
रा॰त॰
श्रीः
१४४
144

भिंकयाराज्यजिहृक्षुरयसुस्सलः नगरासादनादेव्यद्दभिसंयातुमग्रजे समानप्रियवयसोः सर्व
दोदामयोरभूत् कस्माज्ज्येष्ठेकनिष्ठेत्वे शङ्कियारहितेतयोः द्विजैर्विहस्यमानेषु कामेस्त्रांतांभुवेब
ली उदतिष्ठद्राजयात्रायाः सविषादेवसुस्सलः निर्देशंकलशंलब्ध्वेनन्त्रस्त्रतेभूपतेः सुतः ज्येष्ठापरा
भियोभोजदेवोयोद्धुंविनिर्ययौ ग्रामवत्स्ककमानेनकुमाराणांप्रदृष्टतो योभावर्षबलात्सिंहाहतौजा
विदयेसदा हतोगर्तेनराभावान्मदानीत्वानिरंकुशः केषुकेषुनयुद्धेषुयोधानामग्रणीरभूत् १५४
प्रपितामहतत्वलःसस्याखेत्स्यागेवर्वद्धितः कुर्याडत्साहसंपन्नोनिर्दोयादानकिंदिशः नानीतिवि
त्रामकश्चित्त्रयोगस्त्वविहीयते प्रस्तविलुभ्यतेसर्वोविषयस्त्वलडुर्लभः सराजसूनुरुद्दामविक्र
मस्फुरितोऽभूत् प्रत्युद्दामोऽपिकेजातस्त्विमेरिवतिमिंगिलः हृतनग्रभावंपितरिप्रपन्नेविगर्हणेना
हेतितत्यसूतिः शल्कीभवेच्चेत्तिलमुत्स्यतेकिंतैलेनदत्तःकुसुमाधिवासः देवेश्वरात्मजःपित्र्यः
पार्थिवेनापिगौरवं वर्द्धितोऽप्यभजेतूपापः प्रतिपत्नसमाश्रयं १५५ ततोस्तदात्मजोमल्लःप्रस्थि
तेसुस्सलाहवे नृपोण्णाप्येयमानश्चविदात्सावनादीक्षितः त्रास्यमस्पर्धातरेराजन्नमेत्युक्त्वाविनिर्ग
तः त्वङ्गयाराजलैर्मानीमस्त्रानिमदालयङ्गणे सर्वैनाशणादभङ्गःखेनयानहृदिम्भूपतेः तदेतत्सापरि १४६

सानात्कृतज्ञस्य यथापिके विभवैर्नित्यसंसृष्टाज्ञानंतेवेतरेनृपाः तदाशङ्कापदातेषांप्रलापैरेवस
त्क्रिया भोजेननिर्जितानीकोविद्रुतस्सुस्सलोरणात् लवण्योत्सम्पलाधाद्गाढुर्द्दर्शितगतागतः १५५२
प्रत्याहतस्ततोभोजस्तीव्रातपकदर्थितः उद्यानोत्तस्तनेतस्मैपित्रासहसमुद्गजैर्हैः अथोत्तरेणोदन्निष
न्नादः पारान्त्र्यौकसः ज्यायान्मल्लात्मजः प्रामः सेत्वराक्षियतामिति सुस्सलेनहृतेराज्येनाध्यायासि
डुतेयदि सदाएडनायकेनाभूत्सोदिहस्ततिपापिना अतोजवेनचाविदन्नस्यपमञ्चावधीन्नृपे नरेंद्रस्य
रदेवायवर्त्तिनेदेवनायके अथोजगामस्यामस्यः सहस्रहेनसादिनो नगराधिकृतोनागस्तस्याग्रा
दूरिसैनिकः १५५४ यत्रास्यापार्थिवोऽवधात्पयानष्टतनान्विते वभारनोत्पलाशंकांसुस्सलाद्रव
निर्गतः अल्पसैन्योमल्लसूनुर्यावत्तस्मादशंकत अपनीतशिरस्त्राणस्तावत्तमवेदत मण्डलेश्वर
वत्मेसप्रियेश्रात्रोरविश्वसत् दुर्विसत्वेषमपारीतिसवपापस्तथाकरोत् तस्यद्रोहफलंहृष्टमेतास्मित्रे
वजन्मनि माण्डलेयदनन्यास्मिन्भिदितंजीवितंजहौ ततोराजासरित्तीरंप्रामः प्रैदत्तडामरान् सेत्वग्र
पणामविकृतान्द्रावदग्धान्द्रुमानिव १५६ बलद्भवारवाणस्यतेषाममध्येवप्रर्वभौ परंजनकवेदस्य
कसेवतमौतरे महासेनः सवदिनोराज्ञानौभिः स्वसिद्धये पर्य्यवस्यन्विधिवशाच्छत्रूणांसिद्धयेपुनः

अथाहहङ्गरादायवह्निं हर्म्यवलक्षिकां शतद्वारेमठिकामादेयाःप्रणाहिसुतादिकाः लोकेविरक्ताःसेनथेदा
यादेस्सहसङ्गरं ददर्शाश्वयुजोनाग्निमिवनिर्विक्रियःप्रभोः विजयेमावेशषेऽसौवह्निदानोद्यतः प्रियाः
अनिशंवारयन्नाजासेनग्रेरणमगृहीत् १५९५ अथविन्यस्तवर्म्माणेराजसेनागजेश्वरैः सैन्तोर्जनकवे
शयाःप्रमत्तस्यमताडयन् सविद्धोमर्मसुशरैःप्रस्फारोह्वारकद्धजः स्ववसूमेवचरणेमृद्गादिसुखीकृ
तः विपिनेवविहरहेनसिंधुरेणकदर्थिता अथपततिहयारोहासमपद्यतवाहिनी सैन्तेतीर्णास्ततोवैरिसै
निकैर्बिम्बखीकृतः शतद्वाराङ्गनेत्रस्तःसाश्वारोहोऽविशन्नृपः तदात्तवेशराहितोरहोऽपिदहशेन
यः अज्ञानस्यापियस्यासमुद्रानेवव्यभाव्यत ५० सभयपद्दिशुणकोशस्वेदशबलित्रविग्रहः पुनःपुनः
क्षियमाणस्खलवस्त्रोसयोर्भिजैः अनवस्थितपार्श्वेनाघातप्रचलितेहये निरोद्धुसवड्गशःकर्षत्रष्टवला
ग्रहेकरे खेलात्दशीर्षपर्यन्तलाम्बिनीकुन्तलच्छटा आपयनश्रवणेपीतेकरेणगालितासिना लउत्थ
लवेनिर्भूषश्रोत्रपालिलताच्छलात् कालाहिनेवमसैनवेष्टितोकुष्ककन्दरः निलाम्बुलतयोच्छु
ष्कौजनपीताविवासकृत् श्रीहातुल्लिमकञ्चुकेणविह्वलोजिह्मपालिहन् १५०५ कनीनिकासकरेण
त्रामसंभ्रमरमानने उन्नानीकृतपक्ष्मस्याःपरपन्दीनमनाःप्रियाः परिभ्रमन्नङ्गनान्तःस्वस्तःसददृशेजनैः ८५

वह्निदानोद्यतात्मानाश्ववारयत्कंसंतकाया मल्लराजस्य वेश्माभूद्राजधान्यां निकेऽपि यत् नीतांजनक
वेईगानत्रवह्निरदीपत राजधान्यन्नुखेहन्नज्वलं तेनवह्निमागतं भेजेपलायने भोजोराज्यं निश्चितस्य·
हारिते सम्पूलैर्विंदिर्षाभीमेनैडैविवतिरोहिते द्वारंभितान्तरेगत्यः श्रांगनाद्विर्ययौ वहिः १५८०
पञ्चषैः सादिभिः सार्द्धं लोहरोन्मत्वमाश्रितः शतस्यैसैन्यमुनीच्चेर्हि हराजमठाग्रगे यातस्य
हक्रूपथात्मनोः सास्त्रालोकयंदिशं राजाश्ववारैः साहितो वेश्मनो वहिरभ्रमीत् श्रवांतरे मर्तका·
मात्ययाते काश्चिन्नृपाङ्गनाः श्रवमभिलन्यरिजनैरभज्यत वतुष्किका शाहिश्च सलदाहात्ता धातवः
पतितादृति मत्वा वतुष्किकाश्रुगेन नतोऽग्निमुद्दीपयत् वासल्यांडामराश्वाघ्रंतोऽन्मोन्ममदाद्यथाः
ज्वलतः क्ष्मापतिर्गृहाद्द्राणगागारायतरणमयत् १५८५ केचिन्नत्रवयंप्राप्तुर्विपदं केवनात्मनन् ग्रहह
वत्ससमर्पार्तिः केषांचिद्विडास्यदाभवत् सितेपे शार्करैरेकः कपूरैर्वदनेऽक्षिपत् ततः सारितिनद्वाणे
निर्दग्धवदनोव्ययात् पामरैः स्वर्णविद्रावाणिकैश्चित्स्वर्णे ग्रहे रुच्छया विनिर्दग्धानि वासांसि विचिन्वंभ·
स्मसादरात् श्रुविद्धमौक्तिकस्तोमासिततरुलविभ्रमात् कश्चित्तामरनारीभिर्गेरहेश्चविचूर्णितः वसत्व
दृश्ये देशेऽस्मिन् खेलीकारेणतादृशा एवं विडम्बितालक्ष्मीर्नेत्रनःकापिदृश्यते १५९ विधायरीति वैरा

श्री॰
रा॰त॰
जो॰
१७८
146

नवेशाः क्ष्मापतिस्पर्द्धिनः हंसेतोडामराः क्रूरा हृष्यंते स्म पदे पदे वसंतलेखाप्रमुखाः सस्नुषास्तत्र चक्रिरे
निर्यातशेषाः स्वांदेहात्राणः समादधाग्निसात् शूद्राणोदस्यमानानामश्रूयत वदत्कृतिः गाढोद्यमक
पमानाभ्रसिंधुघोषप्रतीतिकृत् श्रीपद्मश्रीप्रपापार्श्वस्थितस्तदा दक्षपार्थिवः प्रार्थं श्लोकमिमं शोका
त्स्मरन्नापाठीत्पुनः पुनः प्रजापीडनसंतापात्समुद्भूतोऽङ्गनाशनः राज्ञः कुले श्रियेप्राणान्त्रादग्ध्वाविनिव
र्तते १९९५ दग्धा यत्र राजधानी स्म सर्वलोडामरान्वितः प्रत्यक्षसैन्येर्वीद्यारिं पारमवातरत्पुनः ततोऽप्युद्दा
मर्देमिक्षुत्रिपेराजाकुलात्मतो उच्चावचैर्मतिद्वैधैः पदातीनां दलं दलं गच्छन्ननंतपालादिराजपु
त्रप्रियामृधे दण्डनायकवाक्येन न्यषिध्यत पदे पदे मुख्यस्तलोहरे वा पियाहीत्यवे ववमसकः प्रयाग
स्यान्तरः पक्षः प्रसभाद्वाग्रिमः पुनः वार्त्तामप्युच्चात्तस्य नृपतिर्व्याकुलीभवन् पद्वीभोजदेवस्य याहीत्या॰
हृस्म वमपके ९॰॰ प्रयागमाचार्यावीराजन्संपत्समेतलणात् तस्मान्मामपि मात्याक्षी दित्स्ववेतेसनिःश्व
सन् सोऽन्तर्बाष्पस्तेव भाषे निर्द्रोहोऽस्मीति कथ्यते तथाप्यस्मिन् क्षणे कस्मात्तस्माडिन्न स्यतेव वः किना
पुत्तेनपक्षणा मिसाकैऽपि द्विवसेदिशः नेतस्मिन्नेक सम्भूहेनमस्ते कर्तुमहीसि प्रख्यानिमित्ते कलहस्ते
षिवदिवसेषभूत मेत्रिणो राजपुत्रेण तेन तस्माभिमानिना गिरा प्रभोर्नृपालश्च स्लदाशरणगर्भया १७८

सलज्जानल्लवदनो राजपुत्रानुसार्ययगात् पञ्चाशतास्ववारैः स भ्रातृभृत्यादिभिः समं उत्तीर्णः सरितः
पारमात्मनापञ्चमोऽभवत् भ्रातृद्वारेऽश्ववारैर्विशेषाराजात्मजेपथि हताश्चेपतितेनेसोऽभङ्गनकेना
न्वितोभ्रमत् ग्रतास्ववल्लाजसूनोर्वार्ताकोवावर्त्मनाघटत् गलितैः हतिसम्मापवितस्तासिन्धुसंगमे एवमा
मात्यवासुत्रमल्लेहुंग्राहिणोनृपः अन्यैःपितामिबेलवातस्यपार्श्वादवावले उल्कोवदापिनाकुडेरा
जपुर्यादिविग्रहे योगपानसेहताभृत्याभिसारः कटकः कृतः ९८१ लोहरग्रस्थितोविग्रे राजपुत्रस्यका
रितः प्रवेशितः पुरं वैरीराजमन्याहवाकुले सर्वस्वधंसिनायेनसएवनृपतेरभूत् तदाश्रुवितकनखैनि
षेगाद्दण्डनायकः राज्ञः कृतन्त्रावसत्रस्य भृएवतोवहुमेनिते नैकत्रहट्टिकर्नेषेकाश्वधीरपियोऽभ
वत् सर्वैर्यथानिविलरंग्रमत्वेनवेश्मः संघरितोनखलशाहमपाकरोति नैस्तैस्तथावहुपथप्रवेपेन
मेत्वः संकल्पितः किलनतनिश्चयमभ्युपैति भागपतयशैलेनदेवलदाणाप्राकृतोऽपियत् ग्रसृष्टः कप
येडाल्लोन्नंतेस्वहृदयोविते त्रैलोक्यनाम्नासूतेनशंसतादण्डनायके निरोध्यवलामित्नवेभूपः र
त्ताभुङ्गणोन्मुखः एकांगैः साश्ववारैः प्राक् जिगायतिल्पितामहः तद्भुक्काभोऽलयटलोपांत्ते तत्से
ग्रहेक्षया पदातिप्रायसैन्योल्लासिहन्मः सेहतात्रिसन् पश्चात्रिपत्यैः साकं प्रपेना इव विहंगमान् तत

श्री· रा·त· श्री· १४७

147

श्विवलिषावैवरात्तिनक्कटकोट्टिशः महत्सखुहतोरंगप्रेदिलोकस्त्वागमत् पारेवितस्तं ग्रामेभ्यःपाथेया
यात्मजन्मनः मशय्याराजजन्मभ्योरत्नग्रैवेयकार्पयात् आरामिकैस्तैः सम्यामेराजविद्वेषणादिव तेजः॥
स्फारोर्जितोराजागतस्त्रोर्द्रहशोजनैः २८२० पदेपदेप्रस्युयमानः सैन्यैःस्तपटलादिषु स्थानेष्ववाप्यमीक
श्वित्रचतस्यपदांतिके मशायाथ्येष्यवग्रामसायेवेश्मानिमेत्रिणां प्रवेशंप्रददौवास्यनकोऽपिहा
वितस्थुषः प्रायोपवेशकुशलाःशाक्तास्तेनेनकुत्रवित् मिथ्यासम्भावनाभ्रमिभ्रेणानोभ्रस्तवेयवः ये
केऽपिदेशेसंत्यस्मिंस्तन्नेहेषास्ययाभ्रमन् प्रविविक्तरंहात्रापकपिल्लाख्यस्यमंत्रिणः तस्मिंल्लो
हरकोट्टस्येतत्पन्नाख्यातमर्थितः नौभिस्त्रकोट्टेगतेनप्राविद्वदैवमोहितः २८२५ आतस्यतस्यतस्य
तैःपितृवद्रोहकारिभिः स्वर्णिकैरुममणेस्यतैनिःसेविवगोपितः स्वदोषोऽस्मीतिसोऽज्ञासीतत्वेयंस्व
एवास्त्विगर्हणं तदैवगोपिताशेषकल्माडम्बरेमंत्रिभिःपुरा गृहीतसर्वनैराश्यःपार्श्वस्थेष्वविश्वसन् अ
भूत्स्वप्नुमवमनीलीनितरोविरलानुगः प्रख्यापयंतः सम्भ्रांतिषड्विंशतिकुलेष्वये तेजस्विनोभास्वतोऽ
पिमहतेनोच्चकैःस्थितिं तेऽस्यंतेऽनेनपालाधाराजपुत्रास्तमत्यजन् मार्द्दतोदयतिधांतेस्यगितास्वाः
पदेपदे वाहनाजोहिलभ्रमठोपांतेप्राप्यावतीर्णवान् सहदगडनायकेनापितस्यनेसोऽनिजन्मना इहास्स

१४७

व्येस्तुगवामस्त्वत्रवस्तुमिदंनिजे वीक्ष्यतेस्थानमेषामीत्युक्त्वाजेनसोऽवलत् पियोस्मोरनुजेंतस्य
पार्थेयार्थेप्रयागकः ययावेऽङ्कुदमसैमसशादात्सकृत्वतनुजः एकांस्तुकावशेषश्रीस्ततावाशेषजी
वितः प्रयागशेषान्नवशेन्नृपतिःसमवधत स्वदक्षस्यकभूस्सजेलकाख्यस्यतनूद्भवे स्वकोनामोनि
केशामोन्नृपोतराभतामगात् ।२८४ उदीपविहितैःखातैरथेडःसञ्चयादितिः भ्राम्यतस्तान्नवाचेतिना
रीकोविद्रुहांतरात् ततस्तीरेवितस्तायानिपत्नेऽस्मिन्प्रयागकः गतेजयपुरेकोहमाज्ञहावसना
विकान् सहिप्राकृसेविदंचक्रेतत्रत्यैःसह शस्त्रिभिः नृपंप्रेयाश्रयेनैवंभीमोदवसमेदिरे उत्पला
श्रयिणास्त्रवेभीमादेवेनयेनसः राज्ञोऽनुगोगमिष्यामिप्रवेहस्योपवेशने नौचैरारूह्तोनावमारु
रोहनभूपतिः नाशोन्मुखेःसमासन्नहास्तिपातभयाकुलः ।२८५ पर्याप्तन्कालकरस्यभोगिसन्नशी
नेनैवमतिप्रदीयः क्षिप्रप्रशोन्मुनमुखतामुपैतिविनाशकालेपुशरीरभाजां तस्मिंश्चेहस्वभिदेः
पियस्यमानवतःपरे श्वनस्यालोकिनोहास्तिभिर्गजेकुलवधस्तते नीलाश्वीयःसविमाख्योडामरामिलि
तोहितैः तदापिप्रययौराज्ञोविस्मृतिंसंश्रयार्थिनः पुगालके ततःपार्वत्येतत्सकैवातिवारिमग्नवंगाणः
स्वमामिवह्वालयितंद्राहस्पर्शेनहर्षितो भूर्निजेनाहस्तिपातनमिस्राडःसहायिता वैरिभीतितिरिनिशा

श्री॰
रा॰त॰
ह्री॰
१४८
148

भुक्तिं कितस्य नऽङ्गः त्वेदे १८४५ इति हन्तानुरोधेन यिक्ड्डुक्कर्मविधायिनां ग्रस्मन्तेध्यमपिध्यक्कंनामग्राहि
ष्यतेऽधुना सोमानेदाभिधानस्य सूनवः सिद्धस्यदेवताः सोमेश्वराभिधाः संतिका श्रितित्वनोनरे तल्ला॰
ङ्क्षितो गगनातेगतत्प्रक्क्षत्रवारिका ग्रभ्मान्क्षेत्राभिधानस्य कुटील्लइतत्पस्विनः वारस्त्रियासविरह
भङ्गे गीतिप्रसिद्धया भिक्षाव्यपास्य संभजेव्यष्ठितेक्कुद्दिनोचिते तस्य प्रतापगौरीश देवागारान्तिकस्थिते
कुट्टीमक्केन तनोनिर्येत्साभूद्धस्त्वमतोदमे १८५॰ मुक्कमालस्य नृपतिस्त्वमालस्यप्रयागकः योतिस्म
विष्णुधीतेन त्वोपशंपेतोऽन्तरान्तरः निहस्त्रीधोऽनुसंसक्कस्तत्वामाः स्खलत्नृपः मत्तोप्रयागमुक्ताभ्यां
कथञ्चित्स्थापितः कुटी तदाक्रमेत्तविनिह्नुत्सेस्तव्यापद्ध्रारणात्तमे शेवन्त्तस्मारकन्दर्पकहृद्दैत्यमिवोत्प॰
लः प्राकारस्थ्यामेक्केन शविहेन हतार्गलो नृपः कुटीप्रोगनोञ्चीविवेशास्थितताप्सो विशालोऽश्म
दतः पादस्तस्मात्सदादित्यणोऽस्तजेत् मेनेतेनानिमित्तेन समस्त्वंसमनपस्थिते १८५५ कुध्यामगीलह
द्वायां निधस्त्रस्योगमेयधी रात्रिभीनिमतो भीमातस्य चोराभ्रमालिनी पंकोपालिमः पंकोकस्यागिडल
स्तानिनायतो दासकम्बलिकाच्छन्नगात्रो बहुप्रवरोनिशो विसस्मारान्तराऽडः त्वमासीनप्रवलायिते
निर्निद्रस्त्वभवच्छ्यात्रुद्वपत्तिवसमाकुलः कोऽहंकेनाभिभूतोऽयकवर्तैकोऽत्रगोऽधुना किंकु १४८

त्वमितिति निर्याय मङ्गस्मन्द्रुरकम्पत हते राज्ये प्रियाद्व्याप्रहास्त्रनुरवोऽपवः जातोऽसेयकाकापाथे·
योल्लुठन्भिक्षाभ्रजोऽङ्कने ११६० इत्येकैकज्ञनिर्यायडः वैनैद्विहमोऽपरे प्राप्यावसानेशोधेनमात्म
न्तलेकथास्वपि शुश्रुवे भोजस्त्ववाजिमिर्द्दिवैरवशिष्टैः समंव्रजन् हस्तिकर्णान्तरे प्रापनिर्गत्यनगरोत
रात् भ्रजनत्स्यधीरासीत्रियतेपञ्चषैर्दिनैः पुनः सन्ध्याप्युपोराज्येयदीन्द्रोऽपिभवेद्दिपुः गर्भवासइव
पीहषेस्फुरन् किन्नकर्म्मैशहषश्चिकीर्षति कर्म्मैवाशुरिवसेस्तुश्शानू हठान्मूढमेवकुरुतेनतेविधिः
मातृभिर्दत्तपाथेयेभूत्येनागेश्वराभिधे प्रतीक्षमाणेपक्षेकेस्तरङ्गवादान्तरास्थिते ११६५ स्पृष्टेदेवगृहे
नवतिषे श्रुतमागते सनिर्ययौतेनतस्मिन्निःशङ्केप्रहितेपुनः तत्रपाडहुकतद्रोहे द्वत्रयम्मोदविद्युः
तः राजपुत्रःसयत्नक्रेनतत्कस्याङ्गतावहे समिहत्यवसंहारेक्षुत्क्षामपिविरोधिनो प्रस्वाङ्गरागलिप्तोगो
वीरशय्यामभूषयत् भ्रातास्यमातृलापत्येविपेदेपद्मकाभिधः विलोलालितवत्सैवमंस्येऽसैव्यपराक्र
मः मठेस्तूयमतीदेव्याः शार्व्यायामस्खलोऽविशत् भ्रातापस्यरणान्तोलवणोत्साससमाययौ ११७०
हतेभोजेश्रुतवतोर्हर्षमात्रेऽस्थितेतयोः मनस्तत्ववानस्थालेऽग्निरैवैकायपर्यशिष्यत प्राप्तमशाम्भवद्राज्यंत·
थापिप्रत्यभात्तयोः प्रवासेविस्मृतेराज्येस्वखिलक्षेवकुर्वित् प्राक्कृतंश्रीदानीतोमक्षेनाविशपतापसः

श्री॰
रा॰त॰
क्षी॰
१४५
149

घ्रणाम्मन्नृपतिं वक्रे स्वकुटीतो निरर्गलो तोदेशामणकाकीर्णो माल्लीर्णोन्नृणविहृतं कृतात्मसुसेकोऽमुकेनन्नृ
पतिः शाविशाङ्कटी यद्गिराबहुमानोऽभ्युत्थुतयाभ्यजामपि सभ्यभृत्यामपिड्कारिते भीतो भिक्षाभ्युजोऽ
घरात् ९७५ भिक्षाकस्योविनोदाय समत्तदातेऽयावहे आलापव्यवहाराभ्यां तस्य प्रागेवन् सविषये स॰
भिक्षाकः प्रयोगेण विक्रियायायथाऽश्रके निजन्दत्वाविसमस्जे विपणो भोज्यसिद्धये कटुक्तिः कटुवागयेप
रो दत्ते भेदभीतिकृत् कृतापसोदौस्थ्यहेतुर्नृपस्यारियंघाघमृत् मध्याह्ने स्कंधविन्यस्तभोज्यभाण्डकराण्ड
का तपस्विनाथ यथानिन्येतेन द्वाइतपस्विना भृत्यभिक्षाकयोः पूर्वं स्त्रियाम्रघ यथा पार्थिवः स्वेवोरूपगोव
रीभूते निराशो जीविते ऽभवत् ९८० तेन प्रयोगोपहृते भोज्ये तदन्नरोधतः स्वहमेव नभ्रकेत्वीत्रडःखो॰
ल्वणात्मना कावार्भ निश्रयोगेण प्राक्कृतस्येन दृश्यया तापस्याग्रामयायासुक्तोऽयत्क्रमभोजोवयस्ततः मिथ्येत॰
दितिते नाईकख्यमानोऽपि पार्थिवः स्तुतितामेगशङ्कनेपरीक्ष्याबुद्धनान्यथा नारोहति गिरे शाठ्यरप्रियात्वा
यितोऽपियत् तस्य समवहस्तेऽङ्खःखे निमग्नस्य नदापदि सखेनवस्त्रान्तमेवाल्पनीत्यैयायं यत्नणो घयात् श्वा
जन्मडःखेदापितं मेनेतस्यात्मन स्त्वया ९८५ हतः समम रेहव्याप्रवीरस्य हरिणाधया यक्षेते नातिवात्स
ल्यादेकशायी वचाानितः गात्रेषु हारान्शुद्धस्ययौवनव्याप्तवत्तामि यथैव त्रान्मनिसंकल्पैर्विदूलःसोऽ १४५

कृताशिषः रक्षणीयो हतो बालो हृद्दस्त्वैवं स जीवितं रक्षाम्यनुचिताचारैर्जिह्रीयेते स्मि चिन्तयन् एवं स पु-
त्रशोकेन भृता वाष्पवषायो ध्यन् निनाय तापसावासे द्वितीयामपि यामिनीं कृतार्थेनः प्रयागेण प्रयाते
भगवन्मठं शोकहारिणि तीर्थराजेन संकल्पमपि वृथा तु ॥१९४॥ लम्बेड वदने सोऽद्रावश्यायोम्भो ह्नुवर्षिणि
रथांगाक्रन्दिनी रात्रिः स शोकेवाथ समागमत् ह्यात्यि पासापरिक्षामे प्रभे वीक्ष्य सतापसः श्राध्यंते स्मश
यागेण प्रातर्भौक्तव्यासिद्धये उपनिन्ये विनिर्गत्य शविहस्ताः पत्रसलयोः सर्वे जनाश्च पूर्णे द्वे पात्रे तस्थीद
णं मन्त्राः कस्यापि गृहिणो याग्ने स्ववादे ते मयाहृते तस्मिन्निस्तुकवत्सवे विनिश्वस्य प्रयागकः राजन्त्वा
मि वियोगे ऽस्मिन्नूपश्यलोकस्य हस्यतो सतां जगाद विहसन् किं मूढ इव भाषसे ॥१९५॥ योगतो गतय
वासेन नूतनानायरः दत्तः सर्वो निजमहस्त्वापैलीन किञ्चित्को ऽपि शोचति लोकैकवद्राषिगते परलो
कमर्केलोकः ख्यपितासि विलयवेस्मावे गृहेषु कोऽन्योऽपि चिन्तयेत् मरतीति विश्रमेत तिष्ठेन्मया विरहमेत्य
कथं किलैति वृत्तस्यास्य विश्रामः सर्वमानन्दयेश्रुते यद्येकः प्रभवेत्रापि तथास्तु देहोऽपि देहिनः अह
मेव हृते पुत्रे श्रुत्वा जीवितजीवितं तिष्ठामि स्वस्य वयत्र तत्राम्भो निपतो कथं इत्युक्त्वा विरते राज्ञि पुनः सूक्ष्म
यागकः प्रेरपत्नाय सभोज्यं कर्त्तिते भाजनेन त्यजेत् ॥१९६॥ स्नानेन व्ययशिष्टं मे पर्याप्तं नास्ति वेतन यत्नेतथा

श्री॰ रा॰त॰ श्री॰ १५० 150

पीत्वा क्रमात्समस्तविद्यश्चिनिर्ययौ गोवर्धनहस्रभणितममल्पहृदयालिपि श्रुतेपारतामिव नाल्पमतेनस्वडुर्जरे

कुल्पोमनोरथोनामविप्रस्यवनवासिनः सहस्रपालिनस्तस्यतोकथामुपलब्धवान् राज्ञः संदर्शपदायादेः

भवावेर्भूतिभाजने इत्युक्तानेननिन्येसदोम्भुतोद्भइतोपमः जन्मेभूत्येनगार्हस्थ्येणजातः सोऽस्येनकेनचित्

सहशोयन्मदसतोज्जीपकेजन्मकर्मणिः १०५ इल्लाराजस्तोश्रहलिंकुल्डातानाभ्यामवेदयत् उच्चलायसमाः

दिवाक्रार्थ्येनव्रतमेवसः केचिन्मूरिभिस्त्राप्यमिल्लाराजोपमर्पणे कायस्थकारणेप्राडुस्तयोस्तापसः

विप्रयोः वार्तावेदवगीतेयेस्ववङ्श्रोसेकुले कालेतन्नृपपादस्यतस्यैवश्लोहमुख्येना श्वपाकस्केयमा

हृच्छेलब्धातास्ताविमाननाः विपेदेयत्सकारायां शुक्रेतनस्यकर्मणः हृत्रमोहर्षेदेवस्वप्रयोगेण

र्थितोःसहृत् प्रत्यग्रेश्वतत्रशोकेऽपिभोजनायाकरोन्मनः १० गृहीतभोजनेजानन्प्राप्तेप्राप्तेसतापसे

तभोरर्थहिंरिदिष्टनीडाक्लिश्चुरिवाण्डजः श्रपश्यपखडुंटीकन्तोवेहितामेत्यशास्त्रिभिः श्रुश्रावचोगत

द्वाराद्धार्यमाणर्गलाइति जातेजातेततोइहसंगतानातपसायमे सशास्त्रिणंमुक्तमेहीत्याहृयेतेचलो

कयत् सकेविसृज्यकृत्वाचद्वारमुद्धाटितारविः समकभीरादयेलब्धीत्वरिकामेतिकास्थितो पकस्तत्स

वियेक्रूरस्ताहसाहेक्रियोन्मदः प्राहरोहाथकृष्णासिपत्रःकवचितोभटः तेराजासंकरिकुटीहृन्नाया॰ १५०

मोऽप्यपातयत् द्वितीयायामकुशलो नावधीत्क्ष्मापपाण्डुनः पतितेन हतेनाथो वराकेणामुनानमे इत्य
वेडरहंकारग्रस्तलस्मिन्नपि हतेनीयमुन्मादान्निपतत्येकोऽन्यो मुक्तस्तन्नभटः मयाद्य भीम्यपतनं तेविलोक्या
यतोऽद्भुतं एहेहसर्वेयविहस्यामितनस्थानकनिष्ठुरः सहसाविववामणाडीरेजेदणाकृतिःद्वणे नसिंहनादेनी
भेरीतूर्यघोषेनवोन्मदैः शास्त्रशब्दैः समुत्तुभेभूपस्योतत्क्षणे रणे ७४ प्राप्तोभीणेप्रवेशस्यविडाला
द्रवडामराः परेप्रवेशितास्तस्यनिःशब्दंशास्त्रिणेऽकुद्धी व्ययानोनीयमार्गेणसमन्वितः प्रयागके हतोऽस्य
स्मिन्वशीर्षे वराजानेसमुपद्रवत् राज्ञःप्रहरतःशस्त्रं वज्रधिपितासपास्त्रभन् वदासिद्वारिकाघातदयेश्रा
दात्कुन्ततरः चूर्णोनमहे स्वरेत्येतानद्विकस्कागतजीविनः पपात निहतोभूमौच्छिन्नमूलश्चवद्रुमः पलायमस्य
विशानोयोऽस्य स्वोरस्यापाहयः वज्रावर्तेपिसंग्रापवर्यवेश्मनिताहयो ७५ नान्यःसद्य्यकालेऽस्मिन्दृश्येऽभ्र
तिमान्नृपः गर्द्भनिर्हरणेनज्वलन्तसैवास्यसेनेदितं यदेकेनैवसंग्राममेवमुक्ते नोगतात्मनः सर्वप्रकारं स्तभ
गेमाहात्म्येन तस्याविगडितने नयत्बुद्धित्वमेवासीदपनातस्यदूषणे सर्वक्लेशावहादोषाःक्रान्तास्तन्मन्त्रिणे
पुनः श्वाकल्वारिंशतःसाष्टमासायस्य वयःसमाः सप्तकमाडपज्ज्वप्योहतोऽहेसमभसमसेने राजाडथ्योपनश्व
स्ववेशाब्दे दमिक्छता सोऽभूज्जानकयोगेन कारिनःस्वकुलक्षयं ७६ तस्यासीत्कार्केजोजीववद्योषश्चको
लग्नराशौ तनयामित्रजामित्रविशुकर्कजन्मनः वेड्दैतेज्यपापेषु समदात्मजगोपयत् पाडुःस्वसंहिताः
काराःकौरवादीन्कुलान्तकान् निर्वर्ण्यापजनःक्रान्त्वोदेशोऽस्मिन्वैरिणोऽन्तिके दस्याखिवाशिव

श्री॰ रा॰त॰ श्री॰ १५१ 151

श्छितास्वामिनोऽपिनिनायतत् तस्यांसमांगोभूभर्तुश्छिद्यमानेसमागता वकमेघभूनिरप्यापियोर्हहिमहतीन
हि तन्त्रुणैडेलगुडाद्दुष्येयदद्रुकेजनीयघात् घुमद्देनामिशापेनसोऽग्रेदीर्घोपसर्गभाक् १७३५ मण्डले
देवविम्बानोयघामणिमिन्विपाटने तथानवेपवदते भूपतेर्मण्डलेविएडने नैविष्टतच्छिरःश्रामसौवित्या
ड्वलोनृपः भूतावीरस्मदग्रस्तकारयामासवर्द्धमान् पिकूद्दतस्करस्येवताहघ्रास्वकुवर्तिनः नोद्ब
लान्तोविनाशमाशारीरेणान्तमाक्रिया भूमत्यकोनएवेशोगोरकाख्येनकेनचित् सकाशागारिणाव
कोनग्रोनाघश्वाश्रिमात् दीर्घोहर्षनृपोदेतः सोयंकोऽप्यद्भुतावहः रामायणस्यनियतेप्रकारोभा
रतस्यवा १७४ भाग्यामुवाहतडिनस्तरलाः श्रियस्तास्तद्भावसांनविरसंप्रसमोऽवतवे तत्रापिनैषवत
मोहहत्नाशयानोशांतिविभवानभवाभिमानः तावत्यथवरोपिकापरिकरिनैकापिवक्रेदनेनावत्य
यत्नुगोऽभुनान्नहृतवान्कोप्यास्ततीर्थेनवा लोकस्यस्वस्त्रयोपलिममनसोवीदयतितिः सेवहृतानिर्वेद
समुपेत्यताश्रुपनिपिकस्वांतेवनांनेरतिं नादौकिञ्चिद्भवतिनियतेयत्रपश्चाच्चकिञ्चिन्मध्येकस्मा
त्तस्यपदिद्यटपदैःस्पदीःपानुरोपं निःशीर्षोग्निर्नरश्वमुद्राःकोऽपिजनन्नैटितानोजानीमोभवववनिको
तर्हितःकश्यपाति श्रीसातवाहनकुलेकृतकोतराजवंशोत्यजेत्युदयराजकुलेप्रतिष्ठां सेवांसुरैर्विरहितेजहती
हिमाद्रेर्दिव्येतरेस्वरसरीरेविववासरश्रीः इतिश्रीकाश्मीरिकमहामात्यचम्पकप्रभुसूनोःकल्हणस्यक
वेःकृतौराजतरङ्गिण्यांसममस्तरङ्गःसमाप्तः समाप्तनवतावत्स्यान्त्यहोनायांमहीभुजः श्लोकाः

प्रोच्चैः कञ्चुकिनो जरंगवहेषः कुब्जस्तथा रघुतिर्निर्गत्यासौऽपि वहिष्कृतः परिकरस्सोऽपि समस्तोऽ गृहो ग्रथीयरस
नीकृताङ्गवतायारि त्ववर्ण्यो विदासामिषा हरिते वरावरशरोरन्तःपुरेयान्वेनी क्रमेकोपप्रमादोऽभक्तविक्ता
लेनवीन्नृपः प्राङ्ग्रस्यादिवपाथ्यापिरवाजिनविषामृतः सोद्देशामरोवस्थतस्याभूतोभृशोन्मदो मेघस्येवगुरो
वानावग्रहो स्फूर्निर्हारिणो यत्किञ्च नविधायास्यासीज्ज्ञातायपौवनोन्मदः राज्ञोडुष्टक्रियाःदोः स्वकीवात्सल
शालिनः सोऽविशोहियजाह्नफोविकोषामिः परिभ्रमन् ग्रामसारामहीपीतरसोरविरिवाकरोत एकीभूतान
मूल्सर्वान् उमरान्निर्द्दहाग्निना इत्युक्तेन तेनैवीभूत्सैकाग्रोववोऽग्रहीन्न दस्यवोमान्त्विसामन्ताद्वैराज्येवस्तुः मरोद
ः भूनिष्कोषेतभूक्तिन भूपतेलसमेकदे श्रीपराज्याभिषेकेण सत्कृतस्याततेततः पात्रेलोहरसेवद्दे पाहिण्य स
एउलान्तरं हिरण्यपुरपतस्यकोषामात्यादिसव्रजन् निनायसर्वेवात्मस्यात्कतिषिद्धोऽग्रजन्मना प्रशेकायको
टभूत्मेभ्यः प्रवेशोऽप्रसवस्थिति तत्कर्षजेप्रतापाग्निस्सहतिर्मेःप्रवीरतान् कुर्याममेनृपमहे प्रातिहार्य्यैसमावरन
नस्त्राःसभृत्याववन्नस्युर्भृजो भृत्यनन्नगाः दिनानि सममेहद्देमार्गेनदत्त्वयायिनो गायनःकनकोलन्त्वान्तरोदेश
न्तरेयपौ वाराणस्यां विजहत्वानिर्वेशाल्लेनजीविते हर्षभूभृत्तेमृत्येपुत्रकेनिसेकृततनो डुर्धापिरोहेदाद्विणपादः
स्पृतनामस्त्वलःपुत्रः सेवास्तत्यामधीःसेहेवन्दनो भोगिनामिव तथाजनकवन्तेणदर्पायवहते तदा राजामेडामरा

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
१५२
152

श्रामन् यथा नष्टश्रभाश्च श्रमयसेरस्मामतेस्तनयाया मतीजनत् राज्ञोविभवमत्यायंभोजोहर्षनृपात्मजः जातेमूतद्धि
त्रिगुत्वानेनवेगुरुभिःशिक्षे श्रामुक्तामैस्तमावद्दामयमिद्वावराभियं ह्यंदमयविसेतानतेंतवेनाश्रियेयाविते २२
द्वतेगिराराजाराऽत्याश्रोकेममार्पयेत् तिलकं तमादायमयेवामैयावद्राज्येऽकरोन्मनः तावद्धमारैगिनसेनीति
कौटिल्यमुखलः तल्पोत्साहामहिष्णुनादुस्मैकुपतडामराः पक्षपवातिमकारायद्दास्तविशदाशयः इतिमन्त्रित
सद्वारदित्वांतमोदयोषयत् यथाविकारेशयश्रुभीमादेवादयोऽविलाः तेषांतस्यवमात्सर्येपदाप्यांश्रिमायये
तदामोत्याश्रिताभूत्याः पर्णावकर्षेपुन्मवः दिदत्तःस्मापतिस्तेषांसेनहष्टेरणोमिथः वाग्धमाणोऽपिसविवेराहते
हवताङ्किको हेहगुहेप्रहतैनडामरैरभयाश्रितैः श्रृथयारभताकस्मात्संख्येदारणैःरणैः सेतत्समयाधनागुहेल
श्रेणान्तिसविमदात् योथाजनकवंद्रस्यशारवर्षमवाकिरत् पातःश्रराःससीकारास्तेसूर्यनृपविग्रहाः मग्नास्त
स्मेष्वहशंतक्रेयेनेवप्रकम्पितः श्राकृष्वदोर्भ्याभूपालेबलादिवततोऽत्रगाः प्रविष्टमग्डपद्वारेवङ्क्रिरैतिह
तार्गलं श्रास्तज्ञानकवंद्रायाभीमादेवादयोऽपिते वताङ्किकायोवकुक्षस्ततोऽत्योमेजितांसवः तमले
तत्रशास्त्राङ्कंभीमादेवानुगोऽभनत् तीक्ष्णोजनकचन्द्रस्यकालपाशात्मजोऽर्जुनः सवीद्गसंदत्तेष्टोहेपगु
केभृमजाविदत् पादप्रहारादिदयेक्रमायाद्वारिनृपौकसः श्रभग्नेतत्रसंचारासानस्थानद्राएवतेरगते श्रयावत्कुक्षणं॰

१५

स्त्रीकोभीमादेवोजित्वोसया स्तम्भक्षत्रस्तहिलोकानंतेगोहगाणनायतिः मथंजनकवद्दस्सक्रपाणेनहियाव्यधात्
तस्मिन्हतेतेनदनुजोगणगासहुप्रयाविनौ सपवकरवालेनालदितेःकृतविदतौ शूरभज्यतहेवज्ञःसचिरेनावतिष्ठ
ते उदग्रकुमीवपुमात्रिहस्मानुत्रतेरिपुं सहिद्विमाइतत्रावेहर्षानाहादनेनरं श्रन्तनानतिरिक्षैर्यग्लिभिःपदैरहमन
यहोपकर्मरयषडाहेपतन्स्वासिनोव्यधात् श्रीकेवात्याघ्मन्तस्पालिप्रमेवदृलयंययौ मान्तस्लोषेकोपशोकावावि
कुर्वतिकृत्तिभौ भीमादेवःपलायिहगगगस्तवस्वसीक्ष्पे प्रहितेलोहरेगगेऽ ब्बुसज्ञाचयितेदत्ते ब्रस्लासे
नवसृज्यस्लसोल्वीरतेऽपिडामराः उपयापकृतेःशामराज्यंदस्यभिहड्डिपते प्रवेशनेरवहमंभजेस्मपतिहवल
तेनाघलक्ष्यस्यर्थ्याणदिनेरेवजिगीषुणा त्याजिताःक्रमराज्यान्तहयमैत्यादिडामराः ततोमडवराज्यंस्मप्रविश्य
तोविषियषियान् डामरान्कालियमुखान्वडासूलेव्यपादयत् रलाराजोऽपिवलवांस्लेनक्रान्तदिनिः क्र
मात् बलेनेगरयवोग्रेरवस्कन्देनन्यातितः शाजन्मप्रेमसंस्कारादन्तरशततयाथवा तस्यपुत्तश्ववसीतिगिग्गा
एववर्द्धत नमेहेनामममात्रेयःकएटकानोश्रियप्रजाः नृपागग्गायवुक्रोधस्लापराधेनकुत्रचित् राज्यारंभे
नयुक्तेनभीमादेवेनधीमता उक्तेपुभावहेशिलेहेसमंतत्ववदस्मरत् एकयालोकवार्तार्थंप्राहगात्यभ्रतितिगि
तः वरिहरिणवाहालीरवारीरादिनन्तयं श्रन्यायोन्यानप्रीलेनप्रजानामापिवेरिणः श्रर्थगरेःपियाग्रामिलेना

श्री· रा·त· ह्री· १५३
153

क्षिपतविप्लवः तस्यैवात्ममैथुस्यराज्ञांमध्येमनस्विनः कामोऽपिरोपहतंतेनतेनशाभृदमलीमसे अयोवलमदाः
वारजाह्नवीजलमज्जना कृतपोदीरणोद्भूतोगिरःपापापनेष्यते तेनानुपाचितोगेनशायश्रेणिर्विनिवारिताः अनह
णिवसहृष्टिधेर्सितेनोधानमस्त्वयाः प्रायोपविष्टश्रमयेदेहन्तागप्रतिज्ञया निर्वेद्धुयाप्रस्तवेद्योयम्मध्यद्धानक
रयत् निशम्यकृपणस्यातेक्रन्दितंतदनिष्टकृत् बभूवतस्यसान्त्यापिनानिग्राह्यामहात्मनः कार्यिणोयस्य
वादोषादन्नाक्रन्दितमथयौ तस्यसस्वान्यवाक्कैदैत्यास्मिन्नक्रुद्धे शशुणामतत् अवलानग्रहव्ययेतस्मिंराजनिसत्वेन :
वात्सल्यावलितस्तस्य स्वलास्तथिकारिणः सोऽथैनैकस्वरत्रजेनतात्ताकाथितंजनैः येयेस्वदोषमश्रौषीतेतेन
रितमतजत् येनकेनापिसम्प्राप्तःप्राप्तुपायेनपार्थिवः अमोघदर्शनःसोऽभूत्कल्पद्रुरिवार्थिनां सुधावर्षीशिया
लायप्रीतिदायजनप्रियः नाशकत्तेवकोत्पकंविस्मभवनेष्वपि श्लाघ्यःप्रमैःप्रतिकलेतस्यसेवाविधायिभिः
ग्रामेतिवतत्र्यावधारात्दत्तणदासापिदर्शनं सेव्यमानःसदाक्षिण्यःदाणेनैवफलप्रदः कस्मैइजालिकेकृत्मः
णात्वैवनवभूवसः वात्सल्यात्तोनिःशर्मातिंनेनदैत्यनिवारणे वक्रेपितेषुभृत्यानांसंत्यक्तेतरकर्मणां स
माश्वितानिस्वर्णानिविक्रीणानोऽल्पवेतनैः दुर्भिक्षमद्भुतावेजधानजनवत्सलः निवार्यवैर्याचरणात्क
पार्इंस्तस्वयानपि कोशाध्यक्षानसंविदधत्त्वकारागर्हाज्जीविकान् कस्यापिविभागःक्षेत्तयाविपदःकस्यमेड

ले श्रेतोऽन्विष्यन्समस्तैकैकं वारैश्चिंतापरोऽभवत् तस्यकाऽप्यर्थैनेस्तुस्त्रंनामकोऽपिमहान्गुणः अनुषक्तोग
णैस्तैस्तैरात्रःपञ्चवितोऽभवत् सास्थिसैदण्डयंदण्डान्यासैषभयाद्दते तेषांनादन्तसत्कर्माशुद्धयेतान्स्वकार
यत् प्रस्नातस्नार्थिनेदातेवस्त्रतस्यैकसंख्यया सहस्रसंख्यापादानश्रद्धागात्सूर्णेनायदि श्रूयतेऽथौपयामा
हंदेहिदेहीतिगोवदन् तथास्मैदेहिदेहीतिवदन्दातास्मशुभ्रुवे अन्नदानंदिनकालेक्षीणसंख्येनसत्कृते
नेन्यहतीदिनीतांदेननतरन्नमहृश्यत उत्सवेदेत्वविज्ञमोरञ्चनेकार्यसाधने शालेख्यलीनषणात्रीवनासील
भाफलोऽभवत् उत्सवेशिवरात्र्यादौ ज्ञनतोसोऽसिवद्धैः ग्रहयोगाघ्यः पूरैर्महेन्द्रध्वमेदिनी तास्मलस
नवमतेपरार्थौन्स्वतानया नामहर्षन्नृपस्याक्षिनाटकतस्यास्नयारश्री लोहमात्रावशेषेऽपिलब्धेन्नृपप
देयथान सदानविभ्रमोस्तान्येपतदेनापिडुष्कराः निर्माणलोठनेपीमत्रमजन्नैवाजिनोऽकृपैः काश्मीर
कोऽपिवक्रेमतनमृतस्करमाद्दने अध्वमध्वनियोगेनप्राणविन्यासनेतथा बभूवसर्वहृन्नरः सोऽन्त
रात्मेवदेहिनो भोगान्राजोविनान्विशाभैषज्येव्याधिपीडिताः वैतनेहविहीनाश्चतस्मात्समुपलेभिरे पि
मोपरागकेनादिदुर्निमित्तोपमान्विषु गोसहस्रास्वहेमादिसम्भवैः सोऽभजद्द्विजान् नेदिद्दोभैपुरेहृत्स्वद
गपसत्यानवद्धिता पूर्वोपिकरुणेनेननवेराजेव्यधीयत श्रीवक्रपारयोगेशास्वयम्भूस्थानयोजने सौणे

श्रीः
रा॰त॰
ग्रं॰
१५८

154

इतिवस्मीननाहृतेतेनसकृमंगला हर्षदेवेनयोनिमश्रीपरीहासकेशवः परिहासपुरेतेनसनवेनरपनिर्वधात प्रा॰
ग्वोर्णेनमुक्तावल्याभूषितोहर्षनीनया तेनत्रिभुवनस्वामीतिलौभेनमहीभुजा जयापीडहृतेहर्षोत्पाटनेस्त्वहमा
त्रिना सिंहासनेननवंवक्रेस्वराज्यककुदंनृपः लब्धातदंह्रौप्यारोहंभर्तुः प्रेम्णानिर्दुर्लभे सामान्ययापिदेवीनेजय
मत्यानहृषिते स्नास्नानृशंसमामाधुर्यत्यागमतियतानवैः शुल्लमाततपरित्राणमस्लैभेंयाभवद्गुणैः लब्धमप्या॰
लवात्नभ्यानार्यैःक्रोधात्मजाभवं गदस्वरवभंगायलावण्यलसितापपि स्त्रियप्रजस्यायमन्योगुणाः सर्वेगु
णाग्रणीः उत्सलदत्तापतेरासीदर्थैनस्पृहयालिनः जिवांसवःपापकामाःपरस्मादपिनस्मृताः रक्षोस्यपि
कृतानाम तेभ्योरक्षेदिमाःप्रजाः तेनेतिहासिनीनीतिश्रुदर्यानेनसर्वदा येनसम्पाठनाश्लोकेकायस्थाद्भुजेनेकृ
ते यत्नेविषविकाप्नूलसंनयतेभ्यःकिलनरे ग्रस्ताशुकारिणांविश्वप्रजारोगातियोगिनः पितरंककंदोहन्ति
मातरंहन्तिपुत्रिका हन्तिसर्वेनकायस्थःकृतघ्नःश्रामसम्भवः गुणान्तमर्थंस्फुरतायैनैवोत्थाद्यनेपाठः
वेतालइवकायस्थस्तमेवाहन्तिहेलया विषहृत्तोनियोगीवयदेवाश्रितवर्द्धते विवेकरोतितस्यैवस्थानः
स्थानतिरामयतो तेनतेत्त्वाभजामानत्वतिकार्यनिर्वारणैः काराप्रवेशेश्वबलाः प्राप्ततीतःपदेपदे कार्या
त्रिवार्यवहुशः सहेलस्याप्यहेतमान् भङ्गात्वमयेवामःकारायांपर्यायायेन सकार्यवेषहास्यायसभायां

वरणेविते प्रकारयन्नितिभिस्रयावनंतोमयोपवन् सर्वांशुवैद्दितश्रमशुरुपणीषिणोफलनुपुनः मूलहूलः मु·

जान्हूलः केषामासीन्नहासकृत् सर्पोर्धदशनेमामवादवेष्पाविटालिते धियवेश्यैकन्विदग्रेऽ नूतनंप्रमकारयेः

त् वहान्मेशाकटेनग्रेहरलूनाईमलकं प्रकारयत्सरान्मलवीनपिहृष्टकिते नेकुम्मवादनेमुएमएनैश्वा

कितामियाः नियोगिनोभग्नमानाः सर्वेतः व्योतिमायपुः काप्यभ्रष्टाश्रवन्क्रित्रदीएवस्तावगएठनाः स

र्वोर्थिनोप्तभाष्यन्तकेऽप्यटन्तः प्रतिलयं हयाहदासहवश्रायंपाणिरंभूर्जवत्परे मत्ताबालाइवावार्यपृ

हे प्रारेभिरेमुते केऽपुष्टैरहभिलाकाः सादरेस्तोत्रपाठिनः कतानुपाठाःस्वापतैः प्राहोगलोकमहासयन्

मातासमासुताभार्यास्वापिकैरप्यकार्यैन मामजेसेवनेकार्यं प्राभैः स्वरतसेवया जातकसमशकेनसवल

दलएनिशीदलए कारयद्भिः शुभैरसैगएकाः परिविदिताः पिणाबाइवशुष्कास्याहदप्रमशुकवाः हृष्णाः

बहाः पैरेर्भभाष्यन्तश्रेवलामवरांवयः नृपेणकार्येणंदर्पलिंगनाशोविपादिते प्रदेणाज्योतिः परिहा

नलमनेसमजायत भारतसवराजादिस्तोत्रपाठमाशिश्रयन् नेडगोमारिणीविषाजपेशोदहलोचनः इस

दोःस्पोदयेदीवैमजन्तोनितरडजेनाः तस्मिन्नाजनिकायस्याचलोकान्तपदेपदे भिन्नमन्यानभूर्य्यघेदानभो

ज्यादिपौकनैः नहिमोहयिवेशक्राः प्रातेनेनेनराजवन् तांप्रजाकएठकानुष्णानकृतधीरकृतानिशं नै

श्री॰
रा॰त॰
ह्री
१५५
155

लैः शुचिभिरध्यक्षैः सविश्रामीश्वरोऽवशात् भूतेशस्य यथा पूर्वीकृतवहस्त्रिवर्णान्दाज्ञावलाद्भुयः स्वांश्रियमासमा
दसहस्रातहस्तमस्तामिमां मेकायस्थकुट्टाक्षिसूमसविवर्षायाञ्च पञ्चाननी लीलामबलदेवनिर्हतिसावा
ष्पित्याशुरीसोक्रिया ११० शिवरात्रिमहेस्तोकमसंशीवरथ्याभिधः विद्वान्पठंस्तेन हृष्ठात्सर्वाध्यस्तो बधीयत
यबद्वारानभिज्ञोऽपिकाञ्चिकालमदीदशत् भुवितादार्थ्यभाजः सद्भमनूकृतयुगास्थितिं श्रीचंदण्डनसवाए
नेजमसलस्यभूपतेः क्रूरान्वदिष्यकायस्थान्धीमद्विवेकमन्यत नहिस्वद्रसकायस्थपिशाचाविहवैरिणं
शोसंत्येतरितेदंडेदंडनीतिविशारदाः विरेणदगिरिनाहिंसेतेकुर्युर्दण्डयथाध्रुवं लब्धान्तराः प्राणहरं कुक्कुंकि
ज्वित्यशाम्यतः ११५ दण्डानोदण्ड्यमानानां शुन्तस्त्रीभिश्चबान्धवाः राज्ञोविचारशीलेन नतेनोपद्रुताः कचित्
कर्णेजपोल्लापपरश्रद्धालोस्तेनदुःखदैः कर्म्मिभिः क्लिश्यतायापि पैशुन्यस्य विलीकृताः विस्रब्धंस्वधराज्या
न्तोसर्व्वमेकल्पवासनाः प्रयान्तिशाश्वस्वेषां गर्भवासस्पृहा इव प्राग्राज्यापिरामाकिंञ्चित्सदस्रयच्चवितेनयद्
राज्येतत्तविसस्माराजातिस्मरश्चवोत्त्वलः ददर्शगौरीरङ्गोहानन्पाल्लोकागत्यत्वापुरान्तगात् कर्म्मस्थानशुणंतेषांप्रतिप
त्तिमदर्शयत् १२० स्मरेत्त्रोपपतिः पूर्व्वंपतिद्रोहंकुयोषितः पूर्व्वंस्वाम्यरितोवाघकुभृत्स्सोदरोजडः शेषादि
देहान्मेदिन्यासमेप्रज्ञापिराज्यभूत् नास्मिन्परिणतान्नेहृतपाकुत्स्यविवेकारि तथारवकस्वर्वाणिजोत्रवहवे

ममोऽभवन् विवादे संशये छिन्ने त्रेवं स्मेयायगोचरे सोऽहं हाहृद्मज्ञावेश्यापदौपथिकेऽपनी न्यासीवकार
दीनारलक्षं क्रोऽपि वणिग्गृहे तेनोपयुज्यमाना वम्ययेषु वणिजः करात् किंपत्यपि गृहीता मद्दत्तमात्रान्त
रान्तरा १२४ त्रिंशद्धि शतस्यानामस्समास्न्यासधारिणे गृहीतशेषं दातुं सपने प्रार्थयतामथतं वणिक्त
कृतीनस्यास्मग्रासायसोपमः कालापहारमकरोन्नैस्तैः कलषधीर्मिषैः सोऽतोभिर्धस्तस्ममभीयो
लभ्यमेवममन्दैः पयः प्राप्तिर्भूपास्तुनास्पेवं वणिक्कास्तस्पवस्तुनः तैलस्निग्धमुखैः स्वल्पालापोमहाक
तिर्भवन् न्यासग्रासविवादोऽथ वणिक्व्याख्याहियिष्यते विवादे श्रेष्ठिनामग्रे स्थितैः प्राक्समवदर्शिनैः स्वस्य
स्वस्यं ज्ञायमाने प्राणान्तेऽपिन मन्यते १२६ निसर्गवज्रकावेश्याः कायस्थोऽपि वरो वणिक् गुरूपदेशापस्का
रैर्विशिष्टाः सविषाग्निषो चेदन्तो कालिके श्वेतो शुके स्वर्णापि वाग्मिति विषमस्तः स्यात्किरादे योवियक्त्रेष
नापदः ललाटहककृत्त्वक् श्रोत्रदेहदहृत्स्मवेदनः षड्विलहृद्धिकरवद्राणात्मणान्नकृद्वणिक् पात्रेण्या
मोऽग्निमार्दः स्त्याण्यागहनोदरः नवीफलोपमः श्रेष्ठीरक्षेमो मज्जकर्षति मोऽपनिःशेषितमिषः कृत्वो
निर्बन्धकारिणः गणनापत्रिकांतस्याः संभूर्भेगमदर्शयत् १२७ यदादौ श्रेयमस्त्विन्यस्तमश्रेयसेपदं ग्रान्ते
छन्नयेमेतोर्गृहीता षट्सहस्रधीमपा छिन्नापानकृणावं येशातेवर्मक्तेऽपिते विपादिकाकृतेदास्यानीतेपर

श्री. रा.त. श्री. १५६ 156

ज्वाशतोद्भूते स्फोटनेभाण्डमारस्य क्रन्दत्याः कृपपार्थिवे कुलालस्यावहस्तः पश्यन्मैलग्ने शतत्रये शिशुर्भोः स्ववि·
शालस्यक्रीताः पोषाय मूषिकाः तयाशतेनवात्सल्यात्पद्मान्ममस्यारमस्तलण्या वराणोद्दमेनेमर्पिः शालिचूर्णं स्वयम
भिः क्रीतेशतैः श्राद्धपलस्यानेवद्धृतमाक्षिके नीते दौवाद्धाईकेकासायामायादर्भकेणते सोऽयमकाजिह्नः किंवे·
तिवङ्केलग्रेशतेनतः मूषणोत्पाटकोभिन्नाचरत्स्वयावकः योवारितोप्युद्धपहस्तस्मैदमेशतत्रये स्थानीते
महपादानामध्ये सत्वेयपोपरि शतेशतद्वये प्रपशान्दाम्लपलानुत्तु इत्याद्यचिन्तितापुत्रापरिहार्येवया
नस्मै तस्मैकीकृतगणानांलाभेऽपिपानकैर्यथात् वर्षमासग्रहतिथिशत्याहतिः पुनःपुनः संसारमेवतस्यानेत
नयपौनर्नितोकुलेः समूलग्रहणोपिण्डीकृतापयसकलान्तरे प्रसारितोघ्नलन्वेद्वेमीलयन्नभयान्मृड॥श्रल्प
महानिन्दोपितयायासमयनेनिदे विस्मयदेनिर्देशादीयतोसकलान्तरं तत्रपर्यखवोजानन्दलणमब्धामितो ऽ
भवत् त्वरेदौत्राइपालिमेनयानापश्चादतपत प्रकायेहृतसर्वलेकौर्यानयंमयाप्यर्धकः विवादेनाशाकज्जे
तेनापिसंपाविवारकाः स्यपैरनिश्चितमायेपुत्रोत्यलेनतोनृपः तदिस्मितितिनिश्चितमवाणिजेतमभाषत श्र
धापित्यामसदीक्षारीः संतिवेन्मत्सद्रूपंतो श्रेशः कियानपितनस्तीतोवविमयप्योविते तथाकृतेनेनवीत्पदी
ज्ञानेनात्रिणोऽब्रवीत् राजाभिमोविनोराज्ञोनाम्नाटंकः क्रियेतकिं नवेकलशभूपालकालीनम्यासीकृतेष

मी दीनारेषु कृतहुंकामत्रामांकाश्च पिहिताः निहितैर्नैषलक्षणैर्वणिक् तस्मात्स्वव्यवाहरत् वणिजो इवि·
णेनामेयं याते नान्तरान्तरा तस्मायदायदेतेन गृहीतेदीयतांततः तदाप्रभृत्यथयावल्लाभोऽस्मैवणिजोऽर्थिनः
यसनानेहसश्चैषप्रभृत्यस्मैप्रयच्छत लब्धादक्षाणिरतालाभेकिम्बाच्येलोलिकेयते अवधार्यथितेशक्तंमाहशो
स्तलृण्णेविपेत श्रीयशस्करवंशेसामीहद्वेषुतथुज्यत विवादेमन्दिहानस्यशुक्लेलोयनुशामने भावंदाणडपा
वारैःप्रश्रुक्तेकृस्हतेऽप्यतः प्रतिहार्येषुपार्श्वस्थेषुमहाममेगतेष्विव सविवादेषुचोपदेशकालापदीवयान्नृपः
पप्रच्छपार्थिवस्तेस्यनिश्चोधनस्यपालने प्रजास्वजागरूकस्यमनोरिवमनस्विनः सर्वकारणनिर्येपेदक्षिनतता
हंकारहीनासतीभावेवातजनापवादउवितोऽस्थितेसमसम्लश्रिये विहताविभवान्वितानहृणिमापारिस्वता
ज्जितोराजतेविकलेकमत्रवरमेकालेकिलेतन्यथा सतहियोऽपिराजेड्वेडुणः सकिलाभवत् मात्सर्यो·
विहवैवस्यादोषोत्कावर्धयोषणः श्रौदार्यशौर्यधैर्याद्यगुणताहृण्यमत्सरः बभूवसंख्यातीतानोमानश
णहरोनृणां मातेन्नतैस्वभयोऽपि वाक्पारुष्यहर्षाहतैः लाघवेप्रत्युपालम्भैः पार्थिवोऽयमभावितः प्रभ
मानोफणिंद्राणामिवकोपोद्भवेविना तेजोविस्फूर्जितेनेयेन द्विनामशरीरिणा विविधेभूतसर्गोऽस्मिन्नवक
चिन्तविधते वशुवंशावरिवादिपसदोषैर्नदूषिते जातिः पंकरहाद्वप्रःकपिलताजातेशिरःखण्डनेप्रभ्रश्यत

श्री॰
रा॰त॰
टी॰
१५७
158

शुचिशीलतादिविगुणाचारप्रष्ठंयशः विश्वस्तसुहृदिति प्रभुत्वविषयव्याप्तिस्पृशोऽस्तहादोषायत्रपुरस्तत्रकतमो
निर्दोषतोस्मिकभूः अविचार्येति भूपालः सचकारानजीवने वेश्याचारिद्रदेहादिदोषोद्घोषेण मन्वहं घ्नतोन्यदो
षमत्याघसंख्यातीता महाभटाः युद्धश्रद्धालुनानेन द्वंद्वयुद्धेषु घातिताः ८७ मासार्द्धं दिनमात्रं च महाघवसरे
षु सः तिनायथायानस्तत्रस्नानमन्योन्यंप्रथयन्नैर्येन सनाभूदुत्सवः कश्चिन्नराधयन्नृपांगने भूमिर्नेस्मिक्रारक्केन
हाहाकारेण नेवोघयौ हृतानन्तद्रवनिर्याता गृहेभ्यो वेश्यौघाभिनः वांयवैर्निर्मिरेघोथाल्लूनांगाः पार्थिवांगनान्
स्त्रियः यथाप्रमत्कवांश्चाहरमस्त्रूनाकल्पशोभिनः हृतान्वीदमहाभटान्नाजामस्मदेनचविश्रष्टे नार्यो राजगृहेगता
यत्नायातेषु भर्तृषु मेनिरे दिवसं लब्धं मनाक्प्राणानित्यसम्पथा ८९ भवेन्नयदहं क्रूरं ग्रामित्यहं क्रियया वदन्
माविशमस्याहतवाक्कैस्तैर्भृत्यैस्तैरजिग्रहत् यवद्धमानोल्लानेवविडुषःकलुषाशयः हृताधिकारान् विदधे वड्डशाश्च
विमानितान् देशकः क्रमनाथोशाः प्रहृडेतत्र सक्कुपि विद्रुतो विषलाटापोनिपत्य निहतः स्वशैः तेन स्ववद्धि
तो हारायोऽश्वैरक्तकाभियः हृताधिकारो विदधे विभूतिं वीतभूयसीं माणिक्यैः सम्यपतिना द्वारैकस्मान्नि वा
रिते खित्रेन विजयदेवेव क्रेहत परिग्रहः ९० कमनाथधिकारस्थाः प्रवीराल्लिलकादयः काकवंश्यादिमेति
तेनतत्कोपेन भाविताः भोगसेनोनिरनुगाःदीर्णवासोऽभवत्कृतः तेनातिसेवा प्रीतेन राजस्थानाधिकारभाक्

यस्मै द्वादशगो गुह्येमाङ्गसैन्योऽपि विद्रुतः । द्वाड्डवक्क्रमावन्द्योऽपि पीडमालोकविक्रमं ॥ येऽपि मड्डाभियानस्य पुत्राः
सामान्यशालिनः । तान् मड्डकुड्डुयड्डाम मंत्रिणः समपादयन् ॥ पुत्रौ विजयसिंहस्य तत्सेवात्यक्तदेशौ तिलक
कोजनकस्थालाममान्यश्रेणिमध्यगौ ॥ १८९ ॥ यमेलाभायवाणादिम्लेच्छाहारादिनायकाः । कस्तान्नसमर्थः संख्या
तेन डिन्नरलसम्पदः ॥ हिंसाः प्रशान्तकलहाद् यः पूर्वैस्तदनन्तरे । प्रापडोलड्डमान्त्यस्यजीर्णनौकहविभ्रमं ॥ कन्दर्पः
दर्पः भजाह्नैः समानीतोऽपि नादरे । तस्मासहनंतावीत्साप्रार्थितोऽप्यधिकारितां ॥ शास्यानाचारसंलापयवहारादि
मंडले । नवमेवाभवत् सर्वं तस्मिन्नभिनवे नृपे ॥ लक्ष्मीः काश्मीरगुर्णीकवेश्यापायेशावर्त्तिनः । पीरानपि विधायैव
करोत्सन्मार्गवर्त्तिनः ॥ १९० ॥ सपिण्डानामपि यक्षमूलबीजानततस्त्रा । प्रततेवनरेंद्रश्रीजीतिस्वेहापकारिणी ॥ स
मस्तसम्पन्नगुणोऽपि यस्मात्तस्य स्तलभूपतिः । दयौ भ्रातरवास्कंदे राज्यापहरणोद्यतः ॥ शकस्मादसूर्णेशकोन
सिवतेषगीवपालिने । स्थानेवराहवासंग्रामलग्न ध्यायातमग्रजः ॥ दिशकारीविनिर्यान्तनमस्रामपदेनतः । निप
त्यमैमैवेड्डलैः सोपकारमकारयत् ॥ विडुतस्यास्यदेतस्य नानापकरणेष्वपि । ताम्रलवेलाकृतैस्वसामिद्रोमम
भावत ॥ कृतकार्योऽपराहस्तामावहल्लोऽपि पार्थिवः । प्रत्याहन्तमश्रेणोदमेशुः क्रूरविक्रमं ॥ गगगवद्दलदारे
शाह्नावहलसैनिकः । वक्रेमस्तलभूपालबलनिर्दलनेततः ॥ ग्रसंस्थैः मोमस्तलैर्योधैराहवायामनिसोहैः । का

श्री॰
रा॰त॰
क्षी॰
१५८
158

निर्विमानो यानेषु पुनारीणामसूयत भर्तुः प्रमादस्यान्तं एणप्राणेषु पिसमर्पितैः राजपुत्रो गतोऽत्र समहादेव्युपि
ष्ठितैः वराख्यानसुस्सलानीकानगराभ्त्तानप्रापविद्रुतात् चक्रेभृरितरंगस्यपैभं पस्याप्यकोतकं तिविहकर
कं तेसमुत्नामेसल्लगुणाख्यना कमराज्योन्नखेयातेद्रुतमनवमरत्नपः प्रविष्यमाणमरणः प्रयत्नादयजन्म
ना प्रविवेशदरद्देशं परिमेयपरिच्छदः दत्तमार्गंतस्य राजाडामरे लोहकाभिधे समेसल्लपुरं जेहवानगरं प्राविशान्म
तः तस्मिन्नूरंगते वैरे कलशोऽपि मनादद्दे भ्रातृस्नेहरसं तस्य गृहीतं लोहरे गिरिं कल्हः कालिन्दराधीश्रोद्दौ
हित्रीपुत्त्रवल्हणो यावद्वर्द्धयत स्नेहादपुत्रः पितृवर्जितो राज्ञो विजयपालस्य सुतां सुस्सलभूपतिः उपयेमेस
तां श्रीमानतनयामेघमञ्जरी तस्य प्रभावा पिघानाद्भिश्रीरेः पितृलोहरे शाक्तिरासीत्तु विरुद्धानामपि वाधाः
यदैवरिणे धीरः सुस्सलदेवोऽपि मार्गे निर्गत्यदुर्गमैः ग्रामसदृन्निभिर्मासैः सोऽन्वीड्वौरिवर्त्मना यशगान्तेयमसेनेत
स्मिन् धीरसोद्वलभूपतेः ग्रमेऽपितृसमनाभासाडयत्नवर्धसितोऽभवत् भीमादेवः समस्तायभोजकलदेवजं
साहायकार्थमानिन्ये दरडाजेजगाहलं महोल्लोहर्षमहीभर्तेरवरुद्धात्मजोऽभवत् भ्रातादर्शनपालस्यसञ्जपा
लल्लनहलं नीतिज्ञेन ततो राज्ञा सान्त्वेवदरदीश्वरः भ्रातेपानपारितप्रायात्प्रसाहुसंगतिं जाभवं ह्रस्सेलमनवनाच्च
त्रे भोजोऽविलत्क्षमण्डलं भेजेसुस्सलदेवस्यामञ्जपालान्नजीवितो गृहीतार्थेन भृत्येन निर्जेनैव प्रदर्शितः भोजः

द्विष्टेनृपात्यापनिग्रहेतनस्वकरोर्पिते देवेश्वरात्मजः पिन्यकोऽपिदेशाज्जलालसः ग्रामयानाभिनेशाम्निनिर्याते
वध्वइवदिशः विचारपरिहारेण यावेतः सर्वतोजयः तिर्य्यग्यस्त्रबन्धास्थायप्रसिद्धपारणाजनाः मलस्याम-
लाढ्योऽहंममत्वरामेदिगन्तरे ध्रुईमदःकाश्चिद्देवेवक्रिकावबरोवदन् निन्येग्रहहृद्विद्यामृदैर्वैद्रुमिविस्लेव-
श्रियैः यतमानादिदानेनभ्रमिपैर्भूम्यनन्तरः श्रीषेप्रविष्टःकाश्मीरानेकाकीघर्मपीडितः ग्रधीयतच्छि-
न्नतामः परिज्ञायनृपानुगैः कटकेपर्यटन्नारः सपवदहशेगुनः स्वजात्मुवितनमत्तादि विक्रयीसासिते
जनैः सिध्यैवनीतिकौटिल्यैः क्रियतेऽभ्युदयश्रमः शाक्यतेऽपरपाकर्मेनदैवस्यमनीषिते प्राणान्तापि
ज्वलतिक्वापिक्वविद्दीमापिश्राम्यति देववानवधगच्छक्रिः शुभःकलाग्निसविभा पलायनेनापयातितिस्व
लाभवितव्यता देहिनोग्रज्वसंलीनावह्निज्वालेवपालिणः नाञ्छिन्नवधिविषशस्त्रधारप्रयोगैनेस्वभ्रपात
रभसेननवाभिवादैः शाक्तानिहन्तममवोविधुरैरकाण्डेभोक्तव्यभोगानियतोच्छ्वसितस्यजन्तोः भिक्षाचरः स
मादिहबयोजयमनोग्रहान् नक्रेवध्यभवैनिसेवथकैः पार्थिवाज्ञया ग्रांग्राग्रस्कोसनिहिमोवितस्तायां
समीरणैः हिमस्तरान्तरेसान्द्रमानहहेलकृपालना द्विजेनैकेनसम्प्राप्तमग्रियाडंगैतवेतनः ग्राममनभिया
नायाः ज्ञातिर्दिदेतिगौरवान् साहिष्णुत्नोनिहम्यायादन्नस्थानतरयातया नीतादेशानन्तरंशृङ्गवहेयेप्रदीलिए

श्री· रा·त· श्री· १५९

159

पद्ये सङ्कटग्रस्तमिन्नो ऽपरुल्लवन्नववर्म्मणा मालवेन्द्रेण शास्त्रास्त्रविद्याभ्यासमकार्यत २१· अमदीयं चातयितानन्न
ल्पवयसेषिञ्च रक्षितो नयमसेवसकिलेत्यपरे ऽब्रुवन् देशान्तरागतान्हृत्वा नद्वाञ्गोमुपलब्धवान् अनपत्याभवन्न
स्यां भूभृद्विरलितादरः बहिरप्रतिभिर्देशस्त्वस्यधीरोमार्गवर्त्तिभिः वक्रेन दप्रवणाय सम्वन्धं पार्थिवैः समं ईर्ष्यामस
गोपयन्नाप्योः शंकामाच्छादयन्निषेः स्वयमस्माभिगम्यते करोतिहिमजडोजनः भिन्नावरोहतेबालेकञ्चिदादायत
त्समं तन्नाम्नाख्यातिमनयद्धि दैवेत्यपरे ऽब्रुवन् २२५ तथैवैषो ऽस्मिन्मिथ्यावा प्रविष्टेणातेन घाम्नवान् यपालभृत्समा
नेवं नदैवेनाप्यशकात सर्वैन्द्रजालमायानामपिनिर्विषया इमाः कर्म्मेश्वशिल्पजनिताः काश्चिदाश्चर्यविभूषः स
राजबीजी नाशाय विधां सूर्द्धेवबर्द्धन भुरग्रामादिदाहायकल्पान्लइवपावकः रोहतं तिकसीमनि प्रतिविषावी
हद्विषत्माकहः काले शाहद्रुपद्भुताब्जसलिलेम्बुजोयगस्त्योदयः सर्गच्छेद विधिन्नमानुरयतो हछाकिलोप
इवान् संपते प्रतिकारकल्पनमहोदीर्षावलोकी विधिः २२८· प्रजायत विपन्नजजगड इव्राणत्नमः तस्मिन्नेव
न्दिणा यस्मात्सस्सलक्ष्मापतेः सुतः न जन्मकालादारभ्य सर्वतो जयमर्जयत् नामान्वर्थं नृपस्य स जयसिंह इति
व्यधात् शास्त्रः सर्वार्थसिद्धाख्योयथामन्त्रीर्थसिद्धिभिः तयातस्याभिधान्वर्थो नात्मजहृद्धि शब्दतो मुद्दोनोक्रे
क्रमस्यावेसन्दीयस्याभ्युपागतो विलोक्याबलदेवोऽस्य हिमनुग्रीतरेप्रति बालसैवाद्भिमसङ्ग्रासवैरंपितृपि

तुल्ययोः निवारयन्तीविषयैर्देहस्थितेनमण्डलहृदये २४५ मत्तगिरिणःपितर्नाम्नाततःसुकृतसिद्धये चकारीश्वलभ
पालःपेत्कैस्याण्डलेमठं गोभूमिहेमवस्त्रान्नदातातस्मिन्महोत्सवे ग्राश्वयुक्कल्पवृन्देतत्तागीसर्वोपिनामगा
न् प्रसादैः प्रहिलैर्तैनमहार्घ्यैःश्लाघ्यसम्पदा महान्तोऽपिदिगन्तेषुपार्थिवाविस्मयंययुः भर्तुःप्रसादाद्विगतोश्रि
येनेत्तेपरार्घ्यन्तो विहारंसमठंदेवीजयमत्यपिनिर्ममे केषाञ्चित्त्वन्यगुणाणांविरहेणमहीभुजः स्तताभीष्ट
मिथानामन्मठेनवमठाख्यया २५ स्वलोकसमारम्भदिष्टपरस्मिन्स्याण्डलेपितः विहारोऽपिकृतस्तेननो
वितोत्याप्तिमायये मृत्योरिहस्त्रकपातितेतस्याःकलयनाकिल ननिष्ठाप्रतिष्ठामसमम्यपेदेश्ययस्थितिः
कदाचित्तक्रमराज्यस्योहम्मग्निस्वयंभवं ययौवर्हेणवक्काख्येगिरिग्रामेसभूपतिः तेकम्बलेश्वरग्रामाधनाया
वमवेष्टयन् अकस्मादेस्यवज्रस्याश्वौराष्ट्रणण्डलशालिनः प्रजिहीर्षुर्भिदद्याशुतस्मिन्नन्तल्पसैन्तिके नृतैःप्रह
तमस्तोजोवपुम्नस्तुम्भितायुधैः २५५ प्रयहारितमार्गःसगाहनेगिरिगह्वरे भ्रमन्नल्पानुयाय्येकोद्वलणदामः
त्यवाहयत् उद्ववारद्रणेनास्मिन्स्कन्धावारेषुडःसहा नविरंप्रातर्ढुर्न्वोत्तांसन्वेतःक्षोभकारिणी कटकाम्बिः
हृतानल्पावातेस्वगिरिगह्वरान् साऽयमहनिदीर्घेनेपुरेऽरण्यपथ्वासदत् नगराधिकृतस्तस्मिन्नद्रोणकुड्डा
भियोऽभवत् शालिनःकामदेवस्यकुलस्योरङ्गादिमोदरः कृतापुरप्रवेशःप्रणोतिं शस्तैश्चैवसन्नपास्पदे प्रविश्य

श्री॰
रा॰त॰
मी
१६०
160

भ्रातृभिः सार्द्धं कार्यशेषमचिन्तयत् नृपेऽङ्के कुर्म इत्येवं तानविचिन्तयतोऽब्रवीत् सद्राभिधोऽपिकायस्थः कुड्डाश्वि
कुटिलाशयः स्वयमेव सहृद्धं भ्रूभङ्गवाहुल्यदुर्ज्ञेयाः राज्यं कुरुत सम्प्राप्य राष्ट्रमेवमकण्ठकं तेनैवमुक्तास्तेपाप
जातराज्यस्पृहास्ततः सिंहासनाधिरोहाय द्विसमासन्नसमुद्यताः श्रीयशस्करदेवस्य वेश्मपापन इतिश्रुतिः तद
न्वयेऽभूस्मिंस्तेषां राज्योन्मुखपदापिनी अतएवाभजन्कोपं तेषां कुमहर्द्धिभिः साचामसतान्तः संलीनास्
दावारानपेक्षिणा कथं वः प्रतिभातेषां सद्रुस्यापि कुपद्धतिः भारिकस्य कुले जातो लवटस्य हि सोऽधमः
हेमदेवाभिधानस्य पुत्रोऽस्त्यल्पनियोगिनः क्रूरापायनमभजन्महासाहसिको चिते वैध्येण सर्णेभ्यागारेहृत
वान्भूपतेर्गृहात् सम्भाविनोऽपिताम्भीर्ष्यात्राज्ञायसकिल्बिषैः सामिषेन्नु निर्हृष्याशीषविहृसत्राविलान्
स्मयन् राज्यप्रत्तद्वाननं समेलोकममन्यत तस्य चिताका चिरासीतस्यद्येलायतोऽगुलीः यो राज्यहेतु
क्रौरेण फलेन समभावयत् तद्विशान्निजसेकल्यादर्पिते राज्यलालसाः नृपे जीवेन्नमाकर्ण्यतेतोऽभूवन् हृत
स्पृहाः नस्फुरन्नवसमेमीलन्नवाम्भमदवानिशा तेषां चेतसि संकल्पस्तदाप्रभृति सोऽभवत् प्रमहस्थिरा दरे
णाग्रशनकैः पृथिवीभजा तिमिरे मध्यमोहन्निराजस्यानाविवाधेते प्रकृष्टसाहस्तवाग्राजास सर्वेषामेव
मध्येरा तेषामग्रकोदज्ञानन्तरेमम्र्म सस्पृशः कथाः नेरोजेहर्षभूभर्तुःपितरि प्रभयं गते मातस्ताहरणम

त्रायाविषयवायायांगृहेऽवसत् तेषामेषामसन्नकोनाम शाखभृत्यातिवेश्मिकः सहृद्दोतो ऽयविश्वस्तोजननीजावशोक
या श्रमतीमपि किंनैतेन्यगृहं हि त्रितिभूपतिः विचार्य कोपात्तन्मातृनासच्छेदमकारयत् तोकथांमन्नृपस्तेषां
परोन्नमदृबोषयत् कण्ठस्याछिन्ननासापावदन्नित्यान्विषेषव हृहृज्जादिराजेशंकृतनाकार्याण्यवारयत् सका
यस्यां कृतांततं भजन्नमद्रुमपिप्रभुः पीडितस्तेन तैरौद्रेणनिजोऽथ गणनापतिः कोपोत्यस्यपहतोरंतेनृपायस
वेदयत् प्रवेशभागिकपदे हते राज्ञा रुषा ततः सक्रूरोरङ्कुक्कुट्टादीन् प्रेरयत्स्वन्वेविनिक्तिने जिघांसवस्तेनृपा
तिप्रसेगपेर्णिगणैः परैः समगेसनतउष्मन्नैव घद्दंसरथ्यादिभिः प्रजिहीर्षुभिरुन्वीशंपीतकोशेः समेत्यतैः
वत्त्वष्यस्य्नातिवर्षाणि नावाय्यवसरः क्वचित् बहुभिर्न्वेहूयामिवैर्न्वेडकालेविविक्तितः नमेदमगामन्मतः
सवित्ते लोकदुष्कृतैः नवैतांकुरुते शाश्वन्नृपोमम्मेस्मृशेकथां इति प्रेत्यकमक्रातेविरागे पार्थिवेऽभजत्
नैहरः पार्श्वंहृष्टादिगृहैर्वर्मभिरायमैः प्रबद्धायपार्थिवोऽजस्तनन मसेजिघांसुभिः ग्रसहोविरहंसोफु
यांप्रसादयितं नकों राजापि सन्दर्पैर्विषांप्राक्प्राकृतमजेगवत् स्वभाववैपरीत्येन नाशविह्वैन सामिषां
जयमस्यामहासीतितदाहात्सरहयं रत्नाभिलावरस्याङ्गनिर्मितं तच केवल केविन्नविगुन्तहंशीप्रेमांगानर
लहृतितो अथवर्तेलमस्मनेशान्नजाविजलाभिया कृतपाणिग्रहास्यागाहाल्लभ्येवहृयाभजः संग्रामपा

श्री. रा.त. जो. म
१६१
161

लेनृपतौतस्मिन्नवसरेमृते तत्सूनुःसोमपालाख्यःपितृराज्यंसमादधे राज्ञाहेमप्रजोबद्धासोऽभ्यषिच्यतवाक्पिकैः इति
कोपान्नरेन्द्रोऽसूतकुप्यन्राजपुरीपति लक्ष्मीसर्ध्यप्रतिभुवःपुत्रान्पाणिमजिग्रहत् तेप्रेष्ठंसर्वलोकानांप्रेष्ठंसर्व
त्वमाभजो प्रार्थिविलासप्तारंभसमशीर्णतोनिखिलाःप्रजाः नानायपोजितेरेजेपश्चिमःसमहोत्सवः यातेजामातरि
त्माभस्त्रक्केनिखिलतंत्त्रिणः निर्हेसीन्नकिमपिकुप्यन्दुधुद्धेस्तमसमंजयेत ॥२५५ भोगसेनोऽपिसूपेनकालेना
स्मिन्समसुता निवारितोहारकार्यान्तवैरःसमपत विक्रान्तःसहिकार्ध्येषुनिर्जितःखिल्लडामरः सुस्सलक्ष्माप
तिजेतेप्रतस्थेलोहरभुवा वात्सल्यमिश्रवैरेणवारितोऽपमहीभुजा तस्मैरीवादमकरोत्तुक्कोयावेसतत्वम्ः प्रा
वेशायतत्तुक्कटुमवलोन्नसमसमयानतः तमादिमहृदंवीरेनरोराज्ञाविमानिते विमानिताविशालेच्छाःसंहृता
हृमहृमयः ततेवहिष्कृतास्तेनयमराष्ट्रंजिगीषता तान्भोगसेनविन्यस्तसद्भावानकुटिलाशयः सड्डोनितिन्त्वी
रतानन्त्वानतसरलान्तरे उर्वीवाषैवदित्तापिशाणान्त्याययतान्नृपः भोगसेनोऽन्यथाभेदंकुर्यादगहनाशयः
प्रन्यथाभूत्तसड्डोक्केभोगसेनेयदब्रवीत् किञ्चिद्द्रोहेऽस्मिवकेतिनृपतिंभेदलालसः सतकिंददिरिणहारंतव
दयामितिब्रुवन् डभुद्वापदत्तप्रार्थनेसेतनवमानयन् प्रवेधायापिनोहेहिनिपतिप्रणयीभवन् तापान्याह
तिद्रातन्ववजन्त्वगतस्मृतिः ॥२६५ तेत्तिरिणयामिकाभतासक्तिन्वारेततोऽविशन् तेराजधानींसत्रद्धैःसुसैमैः

सहसैहताः यस्मिन्मायैवयं हन्मल्लेहहतेत्यभियायत श्रावेशायनन्यमल्लविद्धांश्चण्डालान्मण्डपान्तरे भक्तोन्नंराधि
तेराज्ञितेवाहेमण्डपेष्विताः सरोषन्पयस्यकामेवकोन्मारणेवपुः राजावविजलावेश्मयिपासुर्मण्डपान्तरात्
दीपिकाभिःकृतालोकोनिर्ययौमदनालसः मध्यमेमण्डपेतस्मिन्प्राप्तैस्तलैःसहानुगैः ततस्केमण्डपेसङ्गोहहा
न्यानहृणाजनान् २७ अन्यैरप्यग्रिमैर्द्वारैर्निरुद्धैःसर्वेषुवते जिवांसवःसमस्तायनृपेनिपथ्यंवारयन् विहसि
दस्मादेकेनरुद्धमग्रेनिषेदुषा तेद्विजोदीर्घसितेजाः शात्पाकृष्टकवोऽभिनन् ततःकाञ्चनगौराणितस्याङ्गा
न्यसिधेनवः वक्राःसुमेरुशृङ्गाणिमहोरगपदृशाविशन् सद्योहोडोहहःस्त्रकाकेशान्कृष्णान्विमोचयन् कीडाया
स्याकर्षान्हृदुसहितैस्तैर्व्यपाटयत् सज्जनाकरनामाहिभृत्यःकह्लारकंवहन् तस्यान्तिकान्पलायिष्टप्रहरंस्तुविरोधि
षु २८ अतोवालोविवितोलधीव्हारिकोसवकर्षितो सुष्टावर्गलिनाकीलानस्ताकृष्णुणाविनिर्ययौ निर्यातोत्वःश
त्रुभिस्तैस्त्वकक्केशेगवर्वेधते यस्मिल्लमथतोशाल्हीजानन्दन्हानरपेयत् नहितावग्रहंस्तेजस्ताहस्वीप्यौऽयिसोः
भवत् येनद्विनौतिपतितःसर्वमर्मास्विवाहतः श्रमितञ्चततोरुञ्जयहरानन्यच्छतः नदन्नृसिंहरवमङ्गंपरिघसञ्च
दारयत् अन्यञ्चपास्त्रिणंकञ्चित्सवर्माणमपातयत् विवेष्टमानोयःप्राणैरविशेणव्यपुज्यत लब्धान्तरेप्रवा
सायतस्मिन्यावतिमण्डपः रद्भिभिर्भूमिपालोऽयमित्यवद्गाकणारितः द्वारमन्यत्प्रमपेतसकृप्यातीतिजल्प

श्री
रा.त.
श्री
१६२
162

ता व्युत्थेन हृदूमार्गेणाखिङ्गपाणेरहमपत भोगसेनेन ततोऽपसृत्य द्वारस्थानेनसमुन्मिषिते दारुललिकयाभिनिमालिखितेन
परामृष्टे भोगसेनेनत्वमेकस्मादमेतमितिवादिते सोऽप्यकेकिमपिहीनैः प्रथावितेऽजगारदते रथ्यावहाभियो दीपथ
रश्लिष्टत्रिरायुधः प्रदीपादीपिकयारथ प्रहस्ते निवृत्तोऽपतत् वामेयः सोमपालाख्यराजपुत्रः दत्ताहितः प्रहारे
प्रामैवेक्षयोनग्रामस्यावारनामगात पुत्रः श्रीशूरपालस्य राजकापत्यमजकः विदग्धोऽश्ववसंख्यायशास्त्रीं पुच्छ॰
च्छ्रोपमां ततः प्रधावन प्रग्रीवमारुरुहद्वः द्वितीयस्वरः निकृत्तजानन्नमग्नोलैरालिलिंगवसुंधरां तत्पृष्ठे संद्वि
पन्देहे प्रहारैर्जर्जरीकृतः शृंगारनामा कायस्थो निद्रीहो वारितोऽरिभिः पुनरुत्थानकामस्य स्वैः शस्त्रावलो॰
द्विषः न्यपातयंस्तस्य कान्तानीलाञ्जवर्णसजे तिष्ठेकराविच्चुतोऽप्यसविपक्षोऽविपन्नवत केयगामथमः सद्युमसे
तिस्वयमाच्छिनत् कृतेपदापहरणे यस्य सोऽहमिति ब्रुवन् च्छिन्नो गलीश्च कर्णापि रत्नावाम मिकावली एकणा
दृश्यितो पानतस्त स्तमालैः पीरोरुहैः च्छन्नवक्रः सदहृषोसमोदीर्घभुजः द्वितीयो पर्याप्तयास्य पर्य्यन्तेवीरह
त्यामहोजमः निर्दोषतामीषद्गात्रिस्त्रिशतेजनान्प्रति सेवकः शूरजो नाम सकृत्वैन द्रोहमसंवकैः निर्गत्य भो
गसेनेनवहिः क्रोधान्निपातितः प्रस्थितोदयिनावासेमुदितमोहवशादिव पप्याने पृथिवीनाथः कल्याणजयाह
वेश्मनि राज्याधाने नृपतिमधुपाभोगकिञ्जल्कलीलाप्रेतोनानाबसनकुसुममञ्जरीभिः प्रीणयन्तः हारि

गैरिवानिलनरलयापात्यमानानियमावत्त्वैवैनेकिमपिमहसाहूष्टनष्टाभवेति तिर्यग्भ्यस्त्रिनराजपीपरिभवेलोके
म्बरोलन्यवानप्रापापोषन्नृपोनमःकुहपतिःपादाहतिमद्दैनि इत्येतेवद्धमानहत्यरिभवःमन्येस्यसामान्यवनमकोनाः
मभवेन्महानहमिति ध्यायन्नधुनाहेकिंयः पराममहितैतस्यकेतमनाथमिवप्रभे नग्रेहृतानाशामानकेनेस्वच्छ्वग्राहि
णोऽनयत् भुजैकाण्ठगृहीतैकः कराभ्यांवरणैपरः तेमुग्धग्रीवमालोलकुन्तलेहृपिरोदिते मधुत्कारवणेनयम
नाथमिवणार्णवे राजधान्यांविनिष्क्रान्तेनयतोपिनकानने महासरिद्धितस्नाम्भःसम्भेदद्वीपभूतले प्रकायः
वह्निसंस्कारंतेभूतानांस्वयञ्चक्रिरे नहतोनापिनिर्दग्धःसकेनापिचलोकान्त उड्डीयेवगतस्तत्रशुभेत्रान्निर्विषयोऽ
भवत् यतीतेनमवर्षैकवनारिशन्तमाशुषा सम्भाषणीत्यन्देपोषस्यशुश्लाघ्यांव्यशुज्यत वक्त्रैःघमासिकववीर
डुःयोगणितमेडितः प्रमथानाप्रमतितालरवसिंहासनेपदं तस्यावरोहतःसिंहासनायोद्धुंपुरोपि विक्रामतो
वंशुभृन्नाथउद्भूमिमभूषयत् तेत्रिशोणावहयहाल्पिशुज्ञातहायवीचिरे योयाश्वकहस्त्यौघाः सिंहद्वारेऽपत
न्हताः रणेरंगतटोन्नत्यत्रिवराजागृहांगते सविग्रावित्कोरड्डुःविडयत्रहितान्वभौ दिशान्विजयसन्देह
महितानोरणेरणे प्रहारैःस्ववहन्मिनासवैरेणापतद्रणे राजद्रोहोहिवितेनतस्यानिहतस्यापिनिग्रहं वैश
त्यक्तमर्यादोरागीःकोपादकारयेत् दिहामठांतिकोवत्तुःशौरेभेस्मास्मवर्षिभिः प्रवस्करप्रणालान्तमेग्रवको

श्री
रा.त.
श्री
१६३
163

त्यपास्त तैरुल्कादामभिः कृष्टाः स्थाने स्थाने प्रभद्गुहः तन्ध्वाणे लोकसंहारकाः सञ्जाकृत्योविनोरथः पलायप्रयशुः
क्वापि सद्गुहं सरथाद्वयः मरणाभ्यपि कोकालविकाले मोदुं विपद्यथो हर्म्यपराजितेनगेनष्टेतदनजेविदन् भोगसे
नोऽपनोतावान्तामम सुणोत्यलपोपमो बाहत्यप्रन्नवस्यानकामः पयपनृपलापिनः यो यान्तैः संहितः केश्वितन्ततः का
पिभयादयात २५५ इत्थं निहतविध्वस्तनायका डामरैः सह तैः स्वदेशमौत्सुक्यसहायनेनासौ वैदेशिकास्ताः कृता सततेसा हसमसि
द्धिवतेतिहासे षापिकाविन श्रुत्वाथैनाहशंयाहकसा संतापितैः निषाम्यहरमहस्यराज्यकृतानसलन्यवान्
ड्ढाहकृत्कोवराजाख्योगतिक्रकृतेनामगात् पशाक्वरकलेन सड्डामसमिलैः प्रमाणिते तणभेषभजड्डानेयस्मा
हणेटदेववत् दावोदीपनकृत्येत्नद्यटनैः सिंहारिसंहारिणो यत्साकास्मिकाणदृश्रीलपनैरंतकिरातावने पकैनै
वननुप्रधावतिजनः सन्त्वोऽपि सृत्योः यथाहतताहे निहतोऽयमेवन्नह्यथा कालस्य भेदग्रहः २६ स्रोड्ढाहेललनैोवमेग
लरवौयैहंपुलैः श्रुपतेदीनैस्लैर्दैयिताविलापडरयत्नाकर्णपेतैनतणे योऽपि ब्रवहितेशहष्यतिपरःसंक्रंतमेनेससे
हं तंसोऽयवलोकपत्यहस्यिमोहोऽयमोध्यावहः सायंविविक्तिनोराज्ञोफलितोऽस्त्रवासरे डविपाकप्रद्युतानाम्
डामरणोमाहसद्रुमः अथसिंहासनस्यांतः कार्यातेत्सक्वविग्रहः नगैःप्रत्तालितामर्षचक्रन्दस्वामिनेविरं तास्मिन्ह
दतिसन्नोऽपि वैरलोकोभयोज्झितः संग्रामावसरो भूयः पलापीञ्जाकवत्सले काहारणोत्सवयेदसाको शंजीवितकाम

या जयमत्यानन्दावाहिन्यार्गैः कर्पूरशीलया कुङ्कुमे सम्भिदं भ्रातत्रिति समत्भयत्सुमः नत्यक्रियावबोह्नानाविंतिनस्या
यकल्ययन् विकुरनिचयेयकौटिल्याविलोचनयोश्च या तरलतरयकाठिन्येन तयाङ्कुचकुम्भयोः वसति हृदि तः
याम्भोपि एोभवन्ननुताभूना गहनहृदयाविहायेतेनकैश्चनयोषितः हैः शीलमघावरेम्नोजातयेम्नोःपि
वल्लभान् हेलयाश्वविप्रांनग्निनस्त्रीषुप्रसम्पयः कचित् भुग्यापिहृष्टासायातीयावन्मार्गैर्बलमवत भ्रग्रतोवि
जलातावद्विगेत्यश्राविप्राश्चितो प्रथतस्याश्वितारोहेकुर्वैत्याभूषणाप्यियिभिः लगएठकैर्लुक्रमनातायाम्रयागा
येष्वप्रथे सव्यक्षत्रवारैम्नगाहोदरसमानेविलोकयन् लोकःसर्वोऽपिसाक्रन्दोदरपट्टहिविवाभवत् श्रीवि
त्यनेनवचनदानिम्येऽस्यनपविश्वतो सर्वैर्यदर्थ्यमानोपि नोपाविदन्नृपासने सुतमस्त्रुलदेवस्यबालमेकेनि
पितनना राज्येऽभिषिक्तेतेकेविश्नेनान्वेष्यन्तपत्वनः लोकोयेष्वपकेषाञ्चित्तनमालोकसमास्मितः स्मितानमघटि
तेजानेनैषजानातियोरपत्ना राहुयाश्वेताभिधानायां मल्लराजस्यये मृताः सहूणागाघात्त्वयोऽभवन् समयामे
शाकुत्वयेगते हेतेमे ह्रकनिष्ठोह्योशेषो सहूणालोठनौ श्वन्विष्टौ शाविराजेनभयान्नवमठं गतौ निलैजै
निहतानुद्देशात्यून् विनायामिलितैःपुनः तेत्रस्थावेहसविद्मानीतः कृतवाक्कैः हृष्णुरात्याहेमसाघ्यक
ल्विस्यायायामत्यालुदा गर्गौ णराजेसंरम्भादमयष्विषायतमल्हणः हाधिकवतएंगोयामानामेतरेणपतित

श्री॰
रा॰त॰
१६४
164

यी अहह्निपामेतत्रासीद्दृष्णायाप्रहृषाशुषैः येमायमञ्जलनृपं प्राक्केरद्दं सिषेविरे मध्यान्हे सल्हणं प्राणुई छासे
राजसेवकाः अथ लोहरकोट्टाख्यः साहैं ऽद्रिगलितेन्नृपः स सल्लोधात्मरणं श्रुत्वात्क्रान्तमानसः गर्गेण
प्रहितो ऽहतः सक्रन्दैः स्वैर्दिप्यत्वलितौ ततस्तेवीतसंदेहैवकारीतैप्रलापिने आयात्सहल्हणहत्यान्तथ्योंसोना
श्रुणोत्कथां मर्गहत्ताद्रातृवधस्य साक्षानत्तु केवले अग्रद्दयानस्तेशीघ्र मरिच्छेदं सदुष्करं तदाह्वानाय गा
र्गोयं प्राहिणोतत्र्ल्ललनगृहात् प्राक्केरद्मावरोमतानां रात्रिमह्णणद्ये कपमीराभिमुखां यात्रामसमस्मृतव
लोऽथ यात् अथेयोऽथ गर्गो हतस्तयपिसेवदितो ऽथयात् कृतत्वमाविघप्ततानेनागतत्थमितिभुवं हिंसह
तेषुद्रोहेषु तत्थ्यसविहितैः नृजः कृतस्त सल्हणेराजाकृतसमागमनेन किं श्रुवैतित गर्गसंदेशं कोपादसहतो
नृपः अथ प्रयाणौषिणोभय्यान् विहसैवं वचोऽब्रवीत् नास्माकं पैत्तृकेराज्ये यदि रिक्तहरो ऽनुजः मञ्जापसा
सयावैतद्दुआभ्यांग्रर्जितं धनः राज्यस्वीकुर्षतोरन्यो नाशातामस्राववधोः येनाहृतमिदंपूर्वं ससक्रमः कृतो ता
थना इत्युक्त्वा विरतैरेव ब्रह्मत्रासीतायाणकैः हृतां अपार्श्वं ये गगर्नस्य स्तोकृतै प्राहिणोहहतू सकाशवारं स
स्थापसल्हणस्यहितैषिणा निर्गत्य गर्गवेइणवक्रेहकुंपुरेपदं प्रहतायां विभावय्यांहतैः कृतगतागतैः
तस्यां गीकृतसामापि गर्गोह्णयाभ्यधीयत कार्य्यमभ्यगतो राजा तथापिप्राहिणोत्तदा पार्श्वं प्रातगर्गो

भ्याणेहित्निहिताभिये भोगसेनःस्वर्णेतास्मिन्नाय योदेवमेहितः लोष्टकान् विल्ववनजाम्भये कृतनृपोतिकं सो १
भ्याणेंकाणेभृत्याख्येमस्थारोहेमहीपतेः विसृज्यरार्गोजेष्यामीत्युक्त्वाभल्लोभनोयनः कालापेत्नामयेत्यक्ताहेत्वे
भ्रात्रुद्रहेमते योरंपसेगमल्विष्णज्जतेलोकैरसज्जनः यस्यभ्रातृद्रुहःपार्श्वैमतमाश्रीयसेकपे गर्गोःपितम
पालेभट्टैनैरिनाहिंसेरिशत् सङ्गमागौत्सलाच्चायन्नमसीतिविलम्बकृत् दत्तास्कन्दःस्वपापायेतेसान्नुगाम
घातयत् पतन्न्वर्णेकर्णेभृत्निवीरहत्याच्चरोवत् तस्यैदैमातरोभ्रातातेजःसेनोऽप्यतःसया तेजःसेनस्सुपृला
ग्रेनृपादेशाच्चवेशयत् सरिवोलवराजस्सतन्नृजोऽप्यपतेरपि सुवर्णस्पेनभृपोऽभवित्रियहावग्रहस्त्वमः तयेना
सितमसस्थेतावदासीत्वनहले सुरोगोऽपिकृतःपक्षायोऽतीतेऽद्विमहीभुजा ससज्जपालसत्त्याश्वेमघादाया
ययोहयान् तेषायातेष्ववहस्पेयातेकिञ्चिन्नतहले शामस्थगोसेनानीस्त्ववाप्योऽनल्पसैनिकः उग्रदत्तूर्वी
स्वतानासैन्नृपोऽप्यमयिरोपितः उत्सेकशाठ्योल्वमेकक्ष्माभृपरि याचितः १०५ गगणेपालसक्कत्रसिवकुर्न्वन्त
घापनत् शागसारोरियोर्वेलान्नृसन्वेतोऽप्लिन्नसन्ततिः श्रीकारेशारशत्कारैःकृताडोहस्पडःसहाः प्राहरन्ना
जकटके सन्धानन्स्वांगुवैर्हिषः हतविलतनविधस्तसैन्यःसाहसिकोनृपः वेगादपससारैकोमध्यान्निर्गत्य
वैरिणां गर्जन्तिपुरयाभ्रान्ततस्सन्ततिरलंघ्यत सवाजिनातेनसेननौत्र्यःपत्रिणामपि सज्जपालादयो

श्री
रा.त.
१६५
165

हिंत्राः शेकुसलमनुवर्तितं सुस्सलग्रामनिर्हृयंतः स्थाने स्थानेऽवरोधितः वीरानकाभिधमवीरः सहवशानान्विवेशतं
त्रिपुरादिंशैः समेभृत्यैः प्रविष्टस्तत्रजेऽरिभिः निरुध्यैर्निरोद्धारैस्तिष्ठकतिपयैः समं सतत्रविदमाक्रम्यनिर्भे
यादराउयनृप्विषणन् क्रमेणावहिमापातर्दुर्लंघ्याधनिसंकटे प्रविपत्रोभाग्ययोगात्ययौलोहरम्पुनः पदेप
देप्राप्नमन्युरायुःशेषेणरक्षितः तथाप्यासीत्सकश्मीरशासिमेवविचिंतयन् वराकेद्वारमेनग्रहृयोहितंहि
तंकृपा विहद्ध्यौविंतनयोवद्धयाणेविमदिपन् तस्मिन्प्रदिप्यमाणेऽम्पदेमात्येःस्वेदिपन्पुरः दासोऽ
स्याद्वैःपरारोहमधाःपातेऽपिलेभवान् राज्यप्रदःस्ततात्रिप्रागैःप्राप्तोऽनिकंततः प्रापमल्लहणाराजस्यस
विशेषमथीशानो सभ्रूभृन्मेत्तिविक्रान्तिहीनोराज्यमवाप्नवान् वक्रभ्रममिवापश्यत्सर्वतोभ्रान्तमानसः
वमेन्त्वोनवविक्रान्तिहीनोराज्यमवाप्नवान् वक्रभ्रममिवापश्यत्सर्वतोभ्रान्तमानसः नैकोदिल्पेनवाजेव नदा
दत्तानलुप्यतेनस्याद्विकेकिमथमत नद्राजैराजयान्वेतमेध्याद्विऽपिमलिम्लुचः लोकेमनुष्ठरमाधमन्त्रारस्य
कथैवका ४१ येनुरव्यागनाकालक्रान्त्यायज्ञात्सवारयन् सुमानप्यभवन्नवसाधसाधस्तथीरसौ यामयमल्लहणो ८
नेषुभिर्जेतालोठनःश्रियं साधारण्यगतोराज्यभोगसमभवन्नयोः पुरुषान्तरविज्ञानविहीनस्यशमापतः सर्वोऽ
पितस्यतंत्वमैश्वेवहारोश्यरस्यत प्रभुरोलोठनस्याजःसूर्यलेनयथोयत द्वारेताप्यसगोष्ठीपुयोग्यविक्रमविद्गु

रे यः स्वस्थलभयो व्येरमंगीकुर्वंल्लरागमे समेत्तल्लत्तजापेनस्मिहिंमेत्तल्लत्तणे ऽभ्यपात् जिसोगगांतयारात्रा
तदश्रियमपातयत् बद्धा श्मानेवितस्तायां विभ्रमे नीलाश्वश्रामरे राजानत्र हकोगगीस्तास्तानथापादयन्नरि
पून् हालाहाडामगान्भूरीनभूरीन्दन्त भोज्यानवातयत् शत्यकिञ्चित्करे गगोयम्न जीवितमृतवत्: वहिश्चा
भ्यन्तरे वासन्त्रस्येवाशृथ्यवो ऽपिवा कदाचिल्लोहराड्डौ प्रविष्टे ऽपि नृपान्तिके बुद्धोभनगरे लोकः सर्वेष
वभयाकुलः नदास्नुदवरद्धातो मूलाभ्यागोप्यनौ श्रुयत् क्वचन् गगो ऽयमायातो हन्तुं पूर्वान्नृपाश्रितान् गा
मिणीगर्भपातिन्यातागृहश्राभयवार्त्तया हिंसाण्यहान्यन्वभाविजनेऽब्वेरइवाखिलैः ततस्तिलकसिंहाद्यैहडे
कात्स्त्रागदीयत प्रनैवेद्यान्नृपादेशामाक्कन्दो गगमेदिरे देशस्थात्तुल्लणः कृत्स्नो यावतिस्मनृताश्रुयः प्रसग्र
हीत्रानविलानगगंवेरुत्सविह्वलः निर्लज्ज्वादिल्लमहारलक्ककाष्ठास्त्वरेगगमैः श्राम्यतस्त्वराटस्यपनगगां
वसत्यवीथिषु निषिषेधनतान्राजा प्रभुतास्कन्दशायिनो लोठनेकुराठशाकीनानेषास्कन्दैर्वासर्जेयत तेना
पिपाद्यैगगस्यहृद्ममार्गेणमेदिरे नहन्तुं नापि निर्देष्टुं पारितेद्वद्वद्धिना यावत्तकेशवो नाम मठोपीलोठिः
कामठे प्रवाद्यतेवनारावैस्तपोथान्वघातयन्नयरे प्रकाशेन समेराजलोके विरलतां गते सायं सान्तवरो गगो
हयाहद्दोविनिर्ययौ समरैरपनिहन्ता निनायलोहरं व्रजन् वद्धोऽनः स्यप्पमलमा मासी नेत्रिपुरेश्वरे तापसेन

श्रीः
रा:त:
सं:
१६६
166

किमेतेनेत्युक्ता सेयुगमेसोचते नेत्रस्सले ऽपि विपुरे नृपतिर्नोदपाटयत् तथोदत्तो ऽभवद्देशस्तस्य प्रभृति सर्व
तः नगरग्रामसमस्तैस्तस्य पौरागारस्तित्रमन्दिरः श्रद्धाविस्यमहीभर्तुर्गगीसंपातमविच्छिन्नः महत्समः सहेलो ऽभ्रलोहरे
हृत्समावरत् तेनांगीकारितो यतः कथं विक्रान्तकापेण्ये भूपास्तेनेन सर्वं येनैच्छत् भूतस्य भूपतेः ततः स्व स्व
लदेवेन सह संपिनिवद्धवान् पश्चात्ता म्याच्छमानो ऽपि सत्वं येन गृपनसः मण्डलेविषया क्रतमेवेयातेनृपाः
ब्रवीत् सद्गुहसरथेनोनरथयज्ञासादितो श्वरैः तान् नग्निकाणस्त्वादिप्रवेशो विहडमैनः भत्यक्रानसुभिवोरामव
भामन्वीभवत् भोगसेनो गनामकामतुभैनेस्वपैनृपः भनुमर्ते पतिं च्छन्नेवसैनीसा पुनयथातं ताहरहा
पिवैक्लावंशेकिनेननरेतरे प्रमिमेदिल्हमहायोरमरानेनभूभजा नराजवीजोनोत्वण्डविक्रमोवावभूवसः
प्राप्तितागृह्दर एस्तनयत यानेनपायिना नेपाविनिन्दानिष्प्रसपौरुषेनस्वसस्तरा नसावन्तिप्रवेशेन सिंहमान
वनीव्रते सो ऽस्यो ऽपिराज्यकालो ऽभूदेवमातकडुस्सहः दीर्घस्तपाहरामानदीर्घेडः स्वमस्तन्निभः कालवित्
स्वस्त्लोगगीहृदंसंपि रथिप्रमत् मण्डकाग्रेस जयालेकाप्रमीरोन्मपालभाक्ततः हारेणसहदत्ताप्योलक्कर्कः
सल्लभूभजा वराहमूलेसम्स्थापकपरिञ्चित्याख्यितंभजत् पगो ऽसरसवस्कंदेपश्चादमेननाशयत् वराहमूलेनस
मंत्रप्यैस्यमल्लाण्ठपत् विरदोसततयाचेर्हते भपरिषद्वे प्रदिश्येमैदिनीदिर्येर्हेस्तपरसोगणः नायकैर्गलि

तैः शुद्धहृतैः सद्दृप्तैर्जैमैहीं पतितैरूप्यस्तूपाधैर्भूषिता मौक्तिकैरिव आगच्छन्ताक्रियन्नभीतिं सजपालेन लक्ककः
निराश्रयः सम्प्रपेदे पार्श्वं सुस्सलभूपतेः सोऽयक्षभूत्सजपालेऽरं क्रोतवियोगते आजगामान्तिकं शास्त्रैः प्रेरितः
पौरवश्मनैः संयितन्वदिपाश्याभिसार्द्धे सुस्सलभूभुजा रन्तुका सल्हणेप्रायान्नदभ्यर्णे सहलकः कान्दिताभ्युद
येपौरैः स्नातकैरिव वारिदे अभिश्रियत्राजवर्ग्यैस्तन्वेपपौवलानुजे गर्गस्य गृहिणी बुद्धिभिर्यानायानदेतिकं क
मकाहृयमाद्दायपरिणेतुमपाययौ उपयेमे स्ववैराजाराजलक्ष्मीमिथान्तयोः शुगालेवोस्तुपानेन स्वी चक्रेतय
वीयसा सल्हणेमानुजेः भेत्तसजपालेन वेष्टिते राजाधिराजसदसः सिंहद्वारं समाससदत् सा द्वाहिरो विभूतैर्न
नद्वारमेकेन पातितेः अभूत्तो वेतमशोषमाहिंद्वेरिमतोरथैः ससैन्ये गल्लिनद्वाराजेवं समवस्थिते रिपो गर्गोस्कं
न्दविशंकासीच्चक्रितैः सोम्स्लवले गर्गैर्वितीर्णकन्यपिराजसैन्यसविस्मन्त् तस्यास्यातद्यामित्येव्रतह्णस्यलेः
पिशेकितेः अस्तामिलाषिणि दिनेताहक्कासहतेवले स्वैहाहृदहनिक्ष्मोपदुभैदोकास्थितान्निहत्य अविषपथा
मानिमेघकवाटेननमोरिणा द्वारं विहृत्सागानस्यैः सजपालोऽग्रहीदृणं तस्यानिश्चिन्यपानेगोह्निम्भयस्यारिव्र
जे अनुप्रवेशो विद्येपदा तिलककाभिधः दरसानयत्नकाहवाहसंकटविक्रमे यस्तस्य सहशेयायः प्रतिवि
स्वरवामवत् सकेशवरूसमठाधीशास्त्रमनसस्ततः शैतेयमाहतीपाथैमिवप्राथितसैन्यवे निर्गत्य मण्डया

श्री· रा·त· द्वी·
१५६
167

मण्डपाल्लग्नप्रहारैस्तैः कथञ्चन विहृते प्रांगनद्वारे पौरैराज्ञा विशान्स्वयं निर्विभागे वर्तमाने सङ्गरे सैन्ययोर्द्व
योः प्रांगने प्रमयं प्राप भृत्यो मल्लत्रयाश्रिताः सचिवः मल्लराजस्य पतेरायामजो द्विजः आजैशपाजको नाम·
स्वस्त्रीसम्भोगभागितो कायस्थेनापि हृद्धेणालम्भा राजाधिकारिणा स्वामिप्रसादः साफल्यं निन्ये सङ्कान्तनेरणे
सायेवनस्पतिलीनैः सगैन्वां वालितो यथा शालिण प्रविष्टोऽदुन्म निःप्राप्त विहृगाः भवन् आयोयपनोऽन्वी वावा
लाबके विज्ञापिते वसा तथापमस्तलम्भेपनलगराय्ये ननर्जिता अन्नाहकेऽद्रजोनः स्यैतास्मिन् सिंहासने धनिः
सुस्सलो जयतीत्येवं ढक्का वायञ्चभुश्रुवे मल्लराजगृहे ताहे मानपस्यापुदयधन अप्रानेतोनवैक्रवैयाहकमल्ल
णालोठनो आवद्धकवचावष्याहृतावालिपमसस्सलः वालैसुवामिति वदन्यतौऽत्यो जयदापुपं आरिषणमण्डपे
यास्मिन्वद्धयोऽनुष्ठितितयोः प्रामराजस्ततो राज्ञा विवेशास्थानमण्डपं अहो नोस्मत्तरोमामामानभक्तराजेवविवेय
ते सितसमोऽहाशीतिः हेरायस्यात्रितयेः हनि नेनसिंहासने क्रान्ते भास्वनेव नभस्तले दाणादेवावित्तिलोलोकः
लोभमन्थिरिवात्मजेत् विकोशाशास्त्रसंछाहावेदाणालोभतः मदा प्राप लोके भानवकोमृगराजरवाभवत्
भ्रातद्रुहः कुलच्छेदमलिप्यान्विषयकुर्वता नतेननीतिनिष्टेनरिपवोऽप्यवशेषिताः जनस्यवीतदोजन्यमष्ट·
शाकारतोवहन् यकार्यापेलयाः पासीत्मकायाहितमार्दवः वत्सलनल्लाडेहृदयः क्रूरेदमयितेजने अवास्तवन

ङ्गोमत्ताङ्कि त्रिवालङ्कारये कालवित्समलत्यागी श्रान्तः प्रतिभाववान् इंगितज्ञोदीर्घदृष्टिः सत्यवान्योऽना।
कोऽप्यभूत् स्थविकः कोऽपि कोऽप्यनः कोऽपि तस्य समो गुणैः दोषोऽप्येवापूर्वजस्य स्वभावैकोऽप्यहृष्यत प्रवक्का
विसमानेऽपि कोऽपि तत्पूर्वजन्मनः कोऽपि नविषमालंकेन तदीयेन तत्साम्ये नवभवमवद्दोदोमास्रयोऽन्वितेषु
नः स्थितिभेदभयात्सोऽहे नात्सेक मनुजीविना नेच्छात्सदेदगुह्यादि सेर्थानेमीनितोवंपं तस्मिन् प्रमादानिच्छ
केनदीयतकृपाकुलः वाकृपा हृष्टेनृपस्यासीद्राघस्यातेकडःमहं तस्यतत्प्रणयप्रायेहिंसापापाप्यवर्जिते तस्मा
द्यप्तृशेरात्पापादोक्ष्यानासेस्ससमग्रगदो त्यागोविषयकालादिनैयत्यान्मितोऽभवत् नवकर्म्मास्वधार्कल्पापि
येनास्मिन्दरिद्रतो तस्यजः कारवोवाजिविक्रेतारश्चदेशिकाः दःसहव्यसनोन्मत्तोजिगीषोः प्रशमैषिणः
तस्यासीदपरित्याज्यं न किञ्चिद्वस्तुवर्षिणः तस्यैरद्रादप्राभृतपराद्वौभुकरादिनः यथान्नृपस्यशुभमतथाना
त्यस्यकस्यचित् यथाप्रागबलो राजा सप्रायः शिष्यसेवकः सतथासेवकैरासीदूत्माडलेभदर्शनः नोत्सवलार
परस्यासीच्छ्रमतेहृदयवाहने नान्यस्यसुस्थलतृपाद्यांतत्रवपश्चे शममन्त्यत्रमृत्युत्रेनिमेडर्भिदासबलः
राज्येसुस्थलदेवस्यनतत्स्वप्नेऽप्यदृश्यत किमन्यदखिलैःसोऽभूद्यजादप्यधिकोगुणैः त्यक्तान्यभार्येनेसद
सुधायपताविकेवलं श्रीशैलः पालकोगगोयेराज्येकतेमेरत सहसमंगलस्तेन निराचासयतसत्कृपा तस्मिन्नभ

श्री॰
रा॰त॰
टी॰
मे
१६८
168

द्वावकाशस्पेप्रासनामातदात्मजः काञ्चनेनाकोवदश्वक्रेत्रामरैः सहवाक्षिके श्रमेतयजन्नुवलगेपिन्नवोणाः
र्पितेतशिशु प्रसंगेततत्रगर्गोऽपिप्रातिकूल्यमदर्शयत् प्रहितानेनानरैर्द्रोणतृणनामिवशात्रिणां गर्गेदावा॰
ग्निदग्धानेतिःसोच्योनामभ्रतत्नयः गर्गपक्षालोऽपिविजयः सदेवसरखोऽङ्गवः प्रातिलोम्येननृपतिसैन्यानृ
नोकदनेव्ययात् राज्यशाम्नेमोसमापेदिनैरभ्यपिकेगते तेनोत्विजेनराज्ञोऽभदधीरस्याकुलंमनः सुवै
स्वर्यमरेयेनवीवितस्तास्मिंपुरेरामाः गर्गेणराजसैन्यानोक्ताःकदनंकांदिशिएः संग्रामेततमलेऽमात्यौ
शृंगारकपिलौहतौ कण्ठेभूडकनामानौतेगत्रिणैवसहोदरौ निहतानेतमन्तरसमहूहानरलदिनाव ता
हृशपनपितिक्षक्कृत्पनासीकस्यापिपादवे हर्षमित्रःकम्पनेशोभूभङ्गमेत्तलात्मजः विजयेनहतानेकोवि
दर्पेविजयेश्वरे प्रतीमंगलराजस्यतिल्हाराजन्यवेशजः तत्रतिन्द्राकरस्यालास्तत्त्रिणश्चप्रमिमिले राजानीकस
जपालःप्रवीरप्रवरोऽभवत् भूरिसैन्येनगर्गेणनाल्पसैन्योऽपियोजितः सल्लेभ्यविजयदेवेल[illegible]काचैर्विस
र्जितैः धीरोराजावलंभग्नेस्वयंगर्गोन्मुखंययौ सोऽप्यस्विष्णुगर्गेणहतानन्यापायात्राशीकृतानबहून् निरव
हूपदम्पेपुरसैन्येयेरश्मिनाग्निभिः बलिनाममनागर्गःपीड्यमानःशनैःशनैः ततःस्ववसतीदेगश्वापफलाहा
भिमाबोऽभवत् सततत्रतत्नवर्षाणामविरिद्रुर्गेसमाश्रितः हृताश्वोऽनवैरस्पृश्यकोनृपेणराज्येविस्पृत प्रवाहदेन

तथापि मल्लपालेन वेष्टितः चरणौ शरणीचक्रे राजातो दत्त्वाबलात्मजे शेतिकस्य नृपे कर्णे कोट्टे जेमलकोट्टके
विकृहे हृद्वन्ताग्रजागो विन्दासमापयौ गृहीतप्रणतिमल्लस्य नैष्टुविजयादिषु ग्रामितोपस्थेवो राजा विवे
शनगरे शनैः गत्वा घलोहरे मस्यवद्धा मल्लूणलोठनौ सकल्लूसोमपालाद्यैरमसेमिवृतो नृपैः स्वयं
प्रविष्टः काश्मीरान्स्वयंः सर्वाभिशापिभिः गोग्गप्रसादेरत्नयत्नहड्डिमथिकाधिकैः ग्रीष्मार्कं प्रतिमे तस्मिन्कृहा
दिनावनवक्रतः महादेवीकुमारस्य दुमच्छायावनानिलौ ग्रामसौदेवसरसोऽड्डबो विजयगोविन्दौ हृट्
हिक्कलयास्तत्पदिक्को वेलोप्रवक्रतः सानाथ्यकोट्टिणोपार्थिवैः स प्रविशन्पुरः लोकपूर्णापितस्य तस्तौ
कंदर्द्धिः स्वावरोः समं विजयेगोगेस्मरं यान्त्सदाद्दिण्णो महीपतिः सदावारेप्रापित्य मवे त्रिभिल्लावनाडयत
१८१ तो मानितच्छत्रहूनाः कृत्स्नशल्यास्तनो बधुः साहसे सममल्लैमं प्रहर्तो महीपतेः स्वपाके भोगदेवाख्यः कृपा
णपाणिर्दलन्पृथे योरीगजनकनामाच करवालेन सूहतः सावशेषो घनयाभयप्रापुर्वो मोवनतोयथः हिषत्सहृत
योवाहनरगीतनदापघन हृपस्यान्तरयेहरिष्टतिवाणवेगजः निहन्तत्स्य वह्नमारसिंहः सादीसपास्यकः
सैनिकैः सैहेहृहिक्कभोगदेवारयोहताः सुत्स्मदिक्कलनिस्त्रीणोहितभावेविविक्षवे स्थलेभ्यायादितागज
कादयोदोहसंश्रिताः सन्देहितासहितामासीद्राजायगोन्नक्लल्पभाक तथेवतारिपातेः पिप्रमयः सममेविना

श्री॰ रा॰त॰ श्री॰ ८५

प्रहतनमयप्रहतनहेतिजेनेनोः ग्रामावयेः पुत्रः मालाभिरौर्व्वदहनमापयोपिमध्येन म्लाननामपिहियानिमङ्कः स्पृशो
ति नामेवयातिविलयेकिल्विषैर्घ्राकिकानिकोनाकुवेषुपुत्रभावभवेवोपकारणापि शाकेत्ववामपिविस्मत्यपरोत्सेकाम
हिषादना मण्डलान्मजपालायानिरावासेतनभभजा ४२५ समये पीकाकवेश्यानानेयपोगराज्ञाभियत्नतः सरह
मेरलाभ्यर्गरागानिर्वासितायपो नमनोगश्वविनिर्ग्यातानदेशपहृतन्मतृद्विमान् पेक्षकान्त्रवर्षशतिष्टः मरातः
श्रान्तमभियोगिता नमत्रः कान्दमार्गेणविविक्त्वः प्रापयैमनिकैः यशोराजे द्वितेपामः अन्ताहृत्यायामयपात् श्र
ष्यामेष्वपिभृत्येषु रागानिर्वासितेष्वमः मिलितेष्वप्रयोपावनपयावडुपलभवान् उपरागनवेसजेयन्वितीः
यामत्वयोन्नृपाः वामेयोजामरोवक्षयरोवल्लपुरापिपः राजामहजपालसखवेलानामधीश्वरः पुत्रराजेऽभिगा
तौवीवल्लापुरनरेन्द्रियोः कल्लशानेस्ताजमवयन्त्वसंवद्दितः क्वचित् प्रस्थानार्थंकृतपणः कुरुदेचमृपागताः
ग्रामसमत्ताहृतेनावदप्रेमनरवर्म्मणः श्रापुभिन्नावरेनेन दनयाष्येयकाव्यने कुलकं सनामरेन संवेपिहेहा
हिहितसत्कृतिः नीतोऽयं सप्रयोगभयैर्न्नेल्लापुरमथायपो देपणादिनिर्गतेन्विमपमवे वेडितपथे नस्मिन्
ग्रामे सहहस्त्यश्वतिष्ठालत्नुनामगात् ग्रातेयहर्षदेवस्य कपतेराज्यश्नमय उत्कानत्कामसहस्वदेशलमेवाभिशि
यजनाः कृतनभावमत्रजमसंवेपिवेहमोहितः दर्पकोराजपुत्रस्ते लेरागानिर्वासितोऽपगात् पुत्रः कुमारपा

लस्य तस्य निर्मातलस्य सतः वृद्धिमस्सलदेवेन पुरा निर्मेहिश्चनवत् प्रेषितो युवराजेन ज्यामटेन च कम्पके वल्लाउरेशः
प्रदर्यो भिद्दावेऽयस्य पयकः तदेशठक्कुरोभ्यपान संचटय्याविलोस्ततः तमेवक्कणूयपालाख्यः कर्तैपैतामहेपदे तं
वार्तां श्रुत्वा राजा यावदासीत्समाकुलः गयपालो हतस्तावद्धोत्रमैः क्षुद्रयनावली पद्मकेनानयनिगतो योद्धुं
प्रयतनमथ्यगाः भिक्षाचरवमस्पृयोदर्पकोऽपि व्यपद्यत तेन प्रयतननाशेन ततो भिक्षाचरो ययौ शकिंचित्कर
तोमेवश्वाव्ययहवारितः ग्रामममसोऽप्यातायातलोणपाधिपकाश्चने स्पष्टोऽपि ययौ तस्य शनैर्मेदापवारिता
वतः पञ्चानि वर्षाणि निधनं जामटमेदिरे ग्रामसाक्ष्वादनमात्रेमननतः क्षेपणात समासदत् ठक्कुरो देवपालोऽ
यवेद्भागानदाश्रयः दत्तास्तत्तायस्मिकाख्यानेतिनायनिजांतिके ग्राममैत्राख्याव संस्तवकाञ्चित्कालमयोजन्
स्थितः सराजवीजोदेम्येन शोराबेनवनतजे तरंतेरेसाहसिकः ग्रामः साहसिकन्मरः गतागतानि कुर्वाणः संर
स्यमनयन्स्वं समिद्धपथमार्गेण विविल्लविलवोन्नुवः तैरेवमूर्तैर्भूभर्तुर्न्वेहापाये समर्पितः तद्योक्ति
जैयरेमतेसन्नपालस्यपप्रथैमे स्विद्रोऽपिद्रोहविमलोयत्स्मरेप्यान्तरेययौ तस्मिन् क्षेरकुलीनेचकिंवाक्ये
सहितेनरे शौर्योल्लवयपोराजः पप्रथेपनगद्भुते प्रयाणजातनिवासायान्तहीलादीन्मदननमान् सर्वोपिका
देविदयेकायस्योगीरकाभिधं सतापसस्यसमवोकपथाद्धिजयेश्वरे मेवपालोदस्युसनस्यवाल्लमायपो

श्री.
रा.त.
क्ली.
८०
170

ग्रामिते सल्लेकायस्थवर्गेनेन ततः क्रमात् नीतः सर्वाधिकारित्वं सोऽस्यामेवास्थितिं व्यधात् अशेषकर्मस्थाने
ष्वोहिन्नि राज्ञोपजीविनां निर्व्वादकोशेभराणेतेनाकार्य्यंतिशेशभोः हरिश्चापापिनः स्वस्यनाशायिकुर्(?)ताजनैः
मधुरिम्णा विषस्येव शक्तिः प्राणापहारिणी यथा लक्ष्मणोऽविमसमुल्लेसह्निननाशहत् विभुदेनृपतेः कोशे
हिमेहिमगिरावपुः कोशः कृपणविनेनपविष्टेनहिरक्षितः मन्येतेभूमिपालानां नखैरैरघ्रवातिभिः लोभा
भ्यासेन भूपोऽपि सञ्चितं कोशमत्यहे श्रीजैलस्यलोहरगिरौ पट्टिकाएवन्सर्वेसंपदः गौरकाश्रयिभिर्व्वेहयजका
यैर्निर्योगिभिः विधीयतेस्म निःसारा महीतृत्यानैरिवक्षितिः उन्नलस्यापतौ शृङ्गने मरदोहद्धशिलोपदे अथ वंशे
पुनर्लोकं यायाः इव नियोगिनः अशालककल्पशम्याते तज्ज्ञात्वा ततनयः परे कायस्थ कनकोनाम स्वानाख्या सकृतमस्य
दे नानादिगन्तरायातो डुम्बिहैपतिनाजनः येनाविच्छिन्नसूत्रेण पूर्णेन वा व्यध्यापयत् सञ्जातसत्वलस्यानेयेषांत
नपरी ह्वाणे नचवबक्रिरे राज्ञा प्रथमेनेनाधिकारिणः हारे तिलकसिंहस्य तातहक्केन व्यधीयत राजस्थानेवजनक :
काणल स्य सहोदरः श्रीनापैतृपंते स्तीद्वौ करमाक्रान्तमण्डलः जितानहारापिपः सोऽपि सील्वकारवसाधि
यात काकवंश्यस्तिलकः स्मा भजादमकम्पनः निसेशकम्प महिमानप्रकम्पन इव द्रुमान् ग्राम्यशल्ल
मूताशोदु राजस्थानाधिकारिणा नृपाः प्रतापैरहिताः सजनकेनापि निर्जिताः काकवंशाश्रयाश्रमराजद्वारे

णाधीमता शृङ्गमेलकभृत्येनाप्यवाप्पि हि मंत्रिताः एवं स्वाहं क्रियमाणकार्यगुणापेक्षेण मंत्रिणः कुर्वन्तो ह्याव
वास्कन्दिकाश्चिक्कलोऽप्यवाप्यत विलस्ताशुलिने सोऽप्यकंपे मारं मतोऽन्ततः स्वसम्बन्धस्थाः स्वपत्याश्वनान्नाशुर
शृङ्गयं उत्पातवहितादप्पोतिः संत्येषु यनदायिना नेनदिद्दाविलासोऽपि न्तनन्वमनीयत गुरीमहिलिकोज्जाल
समयातोऽन्तिकस्थितैः श्रीमैः शैयोनकात्स्यायैर्गर्गो व्रजेदायभपतिः गार्गिः कल्याणवेद्धाख्यस्त्रानतिक्रमे हि
स्फुरत् मृगयादिसृणेनैषामस्यामदपारयत सर्वोप्ययिकसामर्थ्येन तन्निग्रहे स्वनिवेशयते निस्सोपजपनैर्गर्गो
विक्रियामनपन्नयं वहास्तालोहरेमभ्रमदिच्छन्ति देसमिमय गर्गः शशंके भृत्येन राज्ञा वैकेन बोधितः ततः
समस्तसस्त्रपलाय्यस्वभवंययौ दिनैर्भूपोऽपि सैन्यः प्रविवेशात्वमण्डले घन्योन्यशंकया भेदं यातयोराज
गर्गयोः वाक्किकैः कृतसन्ध्यावैवेरं पोढिमनीयत एपालेगर्गस्यविजयेहेहदोषवशंवदः समीपात्सेत
जत्वाजापस्मामापिनयशोऽस्मृ कारायांगर्गशत्रुर्यस्त्रनपल्वैमधीयत समल्लकोष्टकस्त्रासिन्कामले ऽसवनवं
यनात् निवेयेयेनमोऽवड्डामरेरपरैः समं नेकारयितासामर्षो निनाय बलतोऽनृपः शनैर्गुद्दे गुनिर्याते
राज्ञैसन्येऽघयल्वेवन गर्गेणकदनेवक्रेयोधानामसरेश्वरे नत्रसर्वातिशायिमावीरहत्यानृणाश्रितः शमा
लोडामस्ये: मापयघापृक्त्वीहरः पसं दस्मिन्द्वापनेगर्गनिर्जितस्यपलायने श्रीयोन्तिलकसिंहस्यापसर्वोप्यहा

श्री॰ रा॰त॰ द्वि॰
१७१
171

स्यते। हतशेषाः कृताः शस्त्रैर्वस्त्रादिमात्रजिताम्बराः नदीपारगतोवन्हेणाकारहेणान्तके॥ पिरस्थिताः ८८५ वन्हिम
क्किषमाणेषुवीरेदेहेषुमन्वेतः राजसैन्ये विना श्रीनां गणनाकापिनाभवेत् कृष्टसैन्येन तराज्ञा यगगेंनिदें
ष्यमाल्हिरः सेस्यजलोहरं मायाक्षितिह्नडवनाभिधे गितिमलोपविष्टस्य भूपतेः सैनिकैः समं तेषु तेष्वक
रोत्निंसंगिरिमार्गेषुसंगरं कृतष्वेदेन्नृपानीकेप्रतिराज्ञपनायथत् रणेद्वैलोकराजादिप्रमुखोस्तत्रिा
णोः वधीत् फाल्गुणेहिमसेभारभीमेपरिमितानगाः मधीरोराज्यपिरिपोनयैर्ध्यणाख्युत्यत ८९० येष्वे
वानकाकवेपपलतिलकः कम्पनापतिः परेशीतवरिशूरगम्बेशक्तोः भृतंप्रथाविन पीडितस्तेनसम्येषः
स्वभायोंतनयांतिके निरेष्य नृकूलतांभूपंप्रसादाच्छादितकृपे गृह्यमसुनृपः मेपिवह्यप्रचलितस्तत
तेमल्लकोष्टकेहद्दिनिनायनश्वकःप्रामे सेहःपलोहरवेहिम्यान्मामानविशारदेनृपे समल्लकोरकामस्यामयोः
नीवविमाननो तन्मयेनृपतिगृह्यंविभेदनहलंनयत् नदींयानकरीहृत्वानकणोर्यानहितावहान् मा
रिवद्रोनीवदायारसमषीर्षिकपायतेः प्रेरितःपार्थिवाम्यर्णेसद्दारतनयोः विशोन् स्तानप्रहृमःपार्श्वस्थ
स्तानदोणपरिस्थितः प्रथैकदातमालिमशास्त्वमतामजयन्नृपः कृपांदास्यामवप्सभेकोःमःपौरुषग
र्वितः प्रालेयसमयेसोःपियतन्क्षीयंभीरुवपयो उनात्वानरोपितनृपः कृतमोः भिमानः कार्पण्यभागीनरलो

कलसमाकहृतिः पद्मावर्णानदपतिप्रकटं विपानरिक्षैवयेनत्रगलपंक्तिरिवाद्यजेने प्रशाकनत्रुपिपेदक्षमपि
तनोस्यातेशठाः केऽप्यिराजप्रियावाहृयप्यिवृद्धैनपाप्युः श्रीसंग्राममठाभ्यर्णमंदिरस्यान्नृपेत्स्वयं संग्रामा
पस्थितेप्रुद्दाक्लयाणायाथरंमिथुः जीवंतंपिनरंशुत्वाविदेहोगागंनेरतः सोतमानःस्वपरालाकुक्ष्या
ख्यत्नेसमार्पयत् गर्गःमदाननतयोराजोकस्यैवभूभुजा उपावष्टेनदाद्विण्याद्दोभोगोनिजोवितेः
गर्गिःपालाण्ययातोऽपिवनत्संकेनिजमंदिरात् प्रवर्णांभाजाकणैनहद्गुराज्ञःसमर्पितः हृद्रुक्षत्रुपको
पस्यप्रसादस्पसदीभजः घ्नःप्रुद्धिविहीनस्यहीनस्यैवनतिस्थपः दरिद्राजेममाणिथेरिदहृल्याबाणतेनृपः
उत्संगमायनिर्यातोगर्गेभूमैरवानयत् द्विजान्मासान्नृसोऽत्रभ्रूतकारागारास्थितिर्निशि सत्वात्त्विभिःस
तैःकाष्ठवद्दरज्जेनपात्यत निष्ठांविप्रमुखोनिनेयपधैवसनृपानुगैः तथैवकाष्ठवद्दास्त्रासमुत्तोऽप्तिप्य
तामन्त्रि तेवतनेवतेवर्षेहृतामाद्रपदेनृपः सुविकुः प्रसूतगापडःत्वित्कृतविस्रवः कल्कैकालिञरापोशे
महादेव्याप्रमानरि सल्लाभियायांपीतायांसनतोऽमन्त्रहुःखितः नत्तपेनागपालाख्यैःसोमपालसमा
दरः तेनप्रतापपःलाख्येहतेहेमानरेऽग्रजे शोकिनस्तत्रिहंतारेहतामासेयपसापितः तात्स्वदेशःपारणे
यपोत्स्नसत्वप्रभवे कुद्धःसकारणात्तस्मात्पणेवपावतिनःप्रटहागसोमपालस्यनिष्क्रिकायाभिषेणने

श्रीः
रा॰त॰
ह्री॰
८२
172

निश्चितस्य स्वीयापायाक्रमस्याथे विधुरे नृपः समिक्षावरमानिन्येन सर्वज्ञाशरादिते निशम्यनीनदायादेतेषको
पाकुलो नृपः दन्त्यकैरोः विशनीघ्रते जातानशङ्कीनतः दत्ताराज्ये नागपले सोमपालेपलायिते समस्मासान्त
तत्रासीमास्लान सेनाम सपत्निपत्न् राज्ञावन्नपराधीतो राजा वज्रपरोपमः सेवावलस्य दानेन प्रसादविवशोऽभवत्
भ्रमता वेद्दमागादिसरितीरेषु मन्वीतः तानसैन्यानोम्बुवत्मपि द्रुष्टाशोकुर्नवैरिणः श्रग्रग्रामस्य भवेनस्य तिलकः
कम्पनापतिः दृष्ट्वीहृतोडामरस्य मार्गेरत्नणदोलितः धार्मिको नृपतिश्च स्वशरीरे वशहीनस्य सः मण्डले द्विषा
तोरालिनप्रयेर्मौलिकेफले नत्स्येदविभवस्यान्यत्सामग्रवर्णपेनैकियत् श्राषयावश्यवासोऽपि सैन्यसमस्य
स्वमण्डलात् तत्र प्रसंगीनवासीभवत्स्वजनवर्द्धनः हरस्य स्थानचन्द्रिगोरकसोपरिक्रुधं राजपुत्रस्य पेराज्ञा
स्थापितः सर्वमण्डले ग्रन्थापिपेशुनाशुदृढहदिनानि विलासयेद्धत् तत्स्वंयेन तिलकं सनिन्दनृनगराधि
पं सनातिलकसिंहस्य तत्रातहृदवेनपत् हृताधिकारे स्वस्यापक्कुद्धाय एतीस्मन्समवे श्वेन्नाधिपमाने द्राभि
पेद्धाराधिपं व्यधात् सोमपालादयः स्फाह्लाद स्वक्रमप्रक्रमत्येऽभवत् राजस्व धाम्नितस्थापितया सविघमा
य्यः सपञ्चनवतेवर्षेवैशाखेऽथ स्वमण्डले शाखिशनागपालोऽपि राज्यप्रहस्त मनुगात् उःसहातेकह
तेन सोमेन दोभतस्ततः शरण्यपञ्चवालस्थाननयवालयतोवधं निवार्य गौरकं कार्याणां काप्रियाणालम

साश्रितान् तस्य दाराश्च यतः सर्वैर्विरागैर्मन्त्रिणो ययुः प्रकाशव्यवहारेषु सविपर्यासितेष्वभूत् शत्रुसञ्चयतो गाढम
सोप्याशु नवमन्त्रिणो ८४५ सौवर्णगिरिष्टिकाः कृतनाशा हिरण्योत्पलोह्रुणांतरे कासुनादिप्रतीकाशान् स्वर्णगिरादीन् छ्य
कथन् अथ पदगणविपर्यासेनागणैर्भृत्यानां दण्डाधिकारिणे लहरे कृतनगरस्य मन्त्रिणो राजकाभिये तेदण्डभीतेनगरोस्य
सेवकैराश्रितस्ततः विश्वस्तमवधीत् कुध्यन् व्यथनामा मल्लकोष्ठकः लहरे विस्तेतानाहुर्मातव मपाग्रजे मल्ल
कोष्ठस्याज्ञेनालोकवेयसविपक्षिते हलज्वमहुवेदस्यपुत्रत्वगोत्रेणमधसौ वदायपाद्विरकाव्येतस्य तद्रात
रहिते सर्वैवैरेस्मरन्नभ्युत्थेसपुत्रत्वेनपरीत्यपा वेवेपानेदवेशादीवीनङ्खेचनमावरन् निर्गतेलहरेमल्लकोष्ठ
केविडितेततः प्रागेप्याज्ञेनकोष्ठेतस्थलेकोपाद्यपादयन् निवेषपसैन्यंतत्रापप्रतिष्ठस्यपुरेययुः उग्रमराति
रिवसास्तस्यवैरेविश्वस्तवातितः कुप्यनृपप्रीहरणापिकृतसेवायमन्त्रिभिः शादिष्टः कम्पनेशाघेरवस्कंद
मदापयत् कथञ्चिन्मनतनिस्लोणोजयेतोविपर्योकसः वेपोःदीनाभिधानस्यशवविवेशोपवेशने दिनेःवेति
पुरादीनोपुरापणमेतरेणने व्रजेनविपुरेकेविद्राशक्तन्वापितेद्विषः तद्देपुष्पविधानेनत्यजासेहारकाव्ये
भूत् पमारादृपतेःकुहवेतालोस्यापनोपमे दीरोऽपनीत्वापीहेदः सहपृथ्वीहरेणसः प्रकोकपयक्षमार
गामोनरेऽप्यादशग्रामगान् प्रभेयसेयोस्तानजेतेत्रियोनाविजयेश्वरं मयुक्तमभूयस्मेप्रान्तस्तिलकेकम्पनाप

श्री॰
रा॰त॰
द्वि॰
७३
173

ति॰ सेग्रामेः खोडेशः कुर्वन्नसमतानतल्लविक्रमः विद्रावयामास यैः शुरोवाशुरिखांखुरान् सेमानाभ्यसरेतस्य जिला
यानस्य डामरान् प्रवेशं पस्य तत्नृपोन शादादवमानकृत् सम्भग्रमानो नगरे प्रविष्टं नृपतौ ततः खिन्नः सर्वेश्मसव
मत्तस्वामिकार्ये निरुद्यमः सम्यामाः सप्रणिधिकोविमहशैलस्मैर्निरुद्धोद्दयावैरविद्विषतां कृता पुरिपदे सयौव
द्भिः स्थापिताः कार्येऽनेः ङुनकर्मकौशलकृता वत्ताविराग स्पृश सर्पाकीर्णामिवाभूवं पमशूद्रिणीं भूमा सस्य जेति
प्रभे स्वककार्याननुसंधानेन तस्मिन्नर्वे डामराः सम्भूतिविक्रियानिम्नः कोषितलयपनाद्व श्रान्ते कोट्टेनितैर्विधैः कृत
प्रायैः पुरे पुरे वद्भाङ्गताग्रिभिर्वीराक्रुकीर्तिनिहदयपन उपसर्गेणनरगाः करभाश्वलपेगताः मध्ये दपत्माएलस्य शमा
मत्रमदाभयं प्रत्यासन्नाशुभाकस्मभयेनजननताद्ये श्यामल्लवज्रपन्नाबातेनेवडुमावलिः प्रथघसवनान्स्यषा
रम्येडामरावलिः उभ्रस्पृष्टाहिमानीव वम्लापततोन्माखो प्रथमेदेवसरस्मादिलवपसरल्लतः मध्वंव्योवहेगाए
द्भुवपाके यद्दर्पायत एककार्येनमानीयद्विक्रादीन्गोत्रजानवली श्यामसंधिजयोः भेन्नराजानीकमवहेपत ९॥
तत्रकार्यस्य शुन्तोःपि स्यामस्यानीकनायकः संरम्भेनागवहाल्लेस्सैह तस्य विरंशुपि कथञ्चिदयभपेन श्यार्थि
तः कम्पनापतिः निर्ययौ सामिदोन्नेत्यातंसहृतिस्त्रयसौहवः विजयेनसमं तस्य बद्धमलेन संयुगे मन्देहं प्राणाद्व
निस्वजयश्रीश्यामलरूपयौ प्रहर्डिमल्लकोष्ठोऽपि प्रयातेलहरान्तरे वैशाखे निर्ययौ राजायामे पञ्चतेरकाभिये

मैतिकाः शत्रुभिल्लस्य ग्रामिनाम्नश्चराशिषु स्फुरन्ति निम्बिरे वीरैः स्वैर्गैरिवमसमृधेवः वाहमात्रसहायेन सत्वेशात्किम
तावतः येन हर्षेण तेन सोऽपि विघ्नरेणोदपास्यत भूरीर्षयाजितवतो विक्रमेण महीभिमो साहसानां न संख्यास्ति
जामदग्न्यस्य यस्य वा समेकृवितविक्रान्तेः कालस्य बलवत्तया तत्र भग्नबलोऽकस्माद्युञ्जानजयश्रिया ततः
पलायिते नास्मित्र कस्मादेव मसंज्ञके ग्रामिग्रामस्थितो वीरं भंगो गृध्रो हरोऽनयत पलायितस्यानुसरं सल्लस्य
हंसानि छुरः प्रतापीन गराभ्यर्णे दुर्गा नाग मठयो सर्वानेव ततः क्रूराडामराः सर्वतोऽनयत राज्ञो राजा
श्रितानात्सुवरकेभ्य स्वरंगमान् निस्त्रिंशतां तीव्रकोपस्ततोऽभूपः समाश्रयत् श्रमायप्रभाति तां येषां त्या मल्ल
लत्वेवक्रुपहृति नीवीशृध्रोहरस्यापहृता डामरा मतिके ग्रहस्य ल विषं भोगं भिवराज्ञो वसर्जयत् विसृज्य ग्रात
रे हस्त्ये विल्कस्यतयेवसः प्रये षो गतिहृणोत्याष्वे ग्रान्नव शूलांश्च विस्तृतः मानरंजयकाख्यस्या सिकि ग्रा ग्रामवासि
नः विच्छिन्नकर्णे प्राणाश्च कृत्वा भ्याणेश्च मसर्जयत् स शूलेसर्पके शूलेः पितायतनगोरेपरान् भूरीन्बध्यानव
ध्याश्च क्रोधाक्रान्तो न्यपातयत् कालस्ये वो त्वणस्या घातस्य सर्वैः पिशंकिताः ग्राम्यं नराश्च वाह्माश्च विरागे
प्रतिपेदिरे येनैवानीतिमार्गेण हारितं हर्षभूभुजा निर्दत्रयादयेनैसराज्ञेयमवहरन्नृलव्ये प्रविष्टा नो गुहेश गाह
न कालिकस्यैषगणायितो प्रमक्रान्तापूतेन रपतिपुरायाविहरतो तदस्यानेवक्रे सवाल्लितमसमक्रान्तोऽहूति परे

श्री· रा· त· ह्री· ८४
174

प्रयोगैर्वैकल्यं स्वयमविकेलायोनभजते तीव्रप्रयत्नो नृपतिस्तत्रापि विहितोद्यमः निनाय मल्लकोष्ठादीन् किं-
ञ्चिन्मन्दप्रतापतां प्रख्यातिं नाप विजयो विफलारम्भनाशनैः नमारे हर्षदेवस्य नेभिलाचरमेतिके विविदन्दे
वमरस्यैकस्य नापनिनाततः विद्राव्यमाणाः स्वग्रामाग्रान्याधावन्तोऽपतन्नदितैः परिहासपुरस्थस्य समनस्याविज-
यी शिरः विसृज्यैनिकेराजः फलं जयतो रविव नदथ्यनस्तु नेकस्मिंभजेमभूभृल्लतवनो ननस्तत्र लक्ष्यावनव
कारवमल्क्रियो प्रवजातनजवानाम् स्वग्रामेः कम्पनापतिः नत्रकस्मान्नवोन्मेकरुप्तितेसंहृदि देशाव सर्वेषकारे
तिलकः कृतघ्नो नृपतिर्विरन प्रश्नजातनुविरागः सद्रोहो न्यायं समादधे सतोस्पादनपालभ्यो भजेद्देमल्लेमेवचन
द्रोहेक्ष्मापमनिर्वाय यथावग्रासनामनो नेयाशापितमथवो वितकृतमहूनवनीतिविगियाः प्रतिपदं समग्रदाहदंत
मानोन्नतात्स्तविहितस्तनयः कृतज्ञैस्म कोप्यसूतयाशहितेवरयोतिमेनः परेवह्निस्पर्शोज्ज्वलितमहिदिग्धान्तचमरे
श्रुतिपातेमन्त्रेपतननिरतो जीर्णवसति प्रसेवातेभूपेयसनविमृद्वेस्त्रियमजहत्सपीरो ऽशुष्यानोपहतमहि
माथाम्मेलभेत रुद्रपायेपरितजनात्यपेप्रभवेक्षुधि शेरपारः कश्चितात्तेभ्यः केऽमेपापीयसां भुवि ॥ जन्म
मेकोपकारितेपितेः सन्नेवप्रभोः सुपिकाः पितृघातिभ्यः पापिनः स्वप्रभुद्रुहः निहतेविजयग्रीतप्रभावेषप
देष्वपि नानाधिकस्याविन्नाम्यंनतसेनोनरामता कश्चित्तलाणेमोऽपहतः प्रसूतोगोपनापकृत विसवप्रसो

हानः सवैर्बद्धं दुरवोन्मदः ग्रामितो विगुल्लनेता मल्लकोष्ठश्मिलावरं धनः विषलादौ निःसरपार्श्वे लिजे मैत्रं वासमजेपत
कश्यपेनेयाल्लमायां तेजोऽरण्यायावेदयेत्स्ततः राजाप्यैषि पितृदोषादेव स्तुमसमदिश्यत १२ एवमेवं नैमल्लहाने स्य
न हत्वा महं ततः पुरो गते मृगयागतः श्रृगालभिवाग्निभिः दैवात्यकार्ये समसं भावेः पितृविपिवोऽहितः कर्ते येन
व श्रावं समनृपतिः स्वरूपवृत मल्लं राजस्मृत्वाने वेलेषा द्रोरणाद्धसमरात् तिलकः कारयत्क्षैलमार्गैर्मिलावरा
नुगात् स्थाने स्थानेततः प्राप्ततः कल्पकगीका जनानां पाख्यानि हेतवर्मिदोषात स्तभीतिदा नाशेह्रु
तेवकिशिलाश्चितये केपुणदृषा सुश्रान्तोऽयोजनृपतेयामायानि वस्त्रसूवत १० इत्यादितो हकमाहात्म्यामि
लक्ष्म्यानपजनः निविलाम लिनश्वेतलम्बकूर्चाः पिकौनके भविष्यत्रिवसास्वाजसेककयकोऽर्धभारभा
क वार्ता मयवरहर्तापिभिर्दोहवेः विपेषव सरित्तानशहस्वानोहहृदाः दीपालियोगिनः राजवेश्मन्यग
णिनानामसमाचेन्नृपान्मजाः स्वभावडजैनाः केचिद्याचाश्चौस्वाश्वकालिलाः कारयंतोऽपुपाख्यायः शिष्या
नस्मिकुषणनवैः हृष्टाः सराकोनमेकोऽदेवयासाद्रपालकाः वणिजो भक्तनिवेपाः शुल्कश्रुतिनयराः १५
प्रायोपवेशाकुशलाः पारिषद्यहिजानयः शाविणः कार्मुकप्रायानगरोपांतग्रामगाः स्वलवंतः स्वमन्याश्वकि
मधुलिजवानेपा एते प्रायेण रेशाऽस्मिन्नृपार्श्वेपलबंधियाः ग्लकं प्रकर्षमानयाभिलावराऽमेऽगेनवार्ते

श्री·
रा·त·
श्री·
१७५
175

या वेपमानोऽभवल्लोकोऽपयोविनितान्वमृपतिः ह्रस्वीमरमल्लकस्कन्धे गिरिकश्चेवमत्रय राजानीकं बभञ्जाजौ
निर्गत्यातत्लविक्रमः सुतेनाकाकयोर्वेशणवानेदहावनायकौ वकेतिलकसिंहश्च मेत्विणस्त्वीनपलायितः
निहतेविजयेऽसेहे सुक्ष्मबषुष्योंपराभवं तमाषाकस्यनृपतिः प्राप्याम्हद्विवणाःश्वनः २· तहीकिंतेगवांहृतमृढो·
रोहणभोगिनो पिपीलककुलस्याणुडोपसंक्रान्तैववर्षिणे मत्यासन्नसराजायडतिर्निमित्तेहपद्रवं विचिन्त्ययात
मविनतकर्नसेप्रत्यपद्यत तृतीयेऽह्नि सुवेःसुक्लेनतःप्रास्यापयत्तते देवीमन्यकुड्मवच्चमकोटंलहरंपडुः तानः
नवजतत्लस्यसेतभंगातारिसूनाः लोहहिजातयोविप्रावितस्त्यायांप्रपेदिरे मतेनडर्तिर्निमित्तेनारविन्नोडुक्कपुरा
ल्लिके मन्नगम्याथृतानद्विवैर्दिनैर्भूयोऽविशाद्धरे विनापुणन्तेदेव्यावसमतः प्रत्यपद्यत प्रतापनेवलल्याववप
रितक्रूरवान्यतो समन्तोयापरिष्टुभःप्रत्यभानस्यतहृशात्त प्रभ्यंतरप्रकम्योःपिसंवीम्युदयमराभाक् श्रावणे
लाहरेयांथैरानीयवलशालिलत्वं भिन्नुभेऽवराज्यानांडामराणांस्मप्रार्थ्यत तेःपिजन्याश्ववरेश्वश्रालयस
न्निवेश प्रावेप्रायसंलहरं प्रत्युर्पार्नःससैनिकाः समभाजयितातान्मसकोहमाख्यानिजाम्भवे वसजेयतत्कम्पः
नेशाप्रमाण्याप्युषश्रियः सत्वेनःपरवकेऽपपयोपततिपार्थिवः सेहहीतेप्रवहतेपदातीनतत्सवयः त
स्मिन्नुवंसतेरातिवसवर्षिणिामन्वेतः प्रकारिणस्त्वग्रहणेशिल्पिगणकटिकैरपि नगरेसैन्यपतयः प्राता

मार्गमकारयन् नरगावलमन्नाहातत्या यामसममरोन्मत्ताः मयग्रामस्थितेभिद्दावमरेश्वरवासिभिः राजसै
न्यैः समंयुद्धमशृहूणत्रैत्यलाहराः तेहिरण्यपुरोपांते प्रबंधारंपसंगरैः श्रीविनायकदेवाख्यराजसेनाधिपाहृताः
ग्रामपद्मरणेयातोराजानीकाहितोपिनः लब्धावराष्ट्रामायातामममन्यंतनृपश्रियं राजधान्यंतिकेदीर्तिका र
व्योयाः सरितस्तटे पृथ्वीहरस्यकारा राजावशेषसमभद्दलये तिलकेविजयेशस्यः पृथुहूणात्रैत्यडामराः मह
त्वरितनटेयुद्धे संज्ञावीहोल्लडोकसः तेहतनगरादाहेक्वापिक्वापिवलुण्ठने वास्तव्यानोविदधिरेविनर्दंतो
दिवानिशं निर्यंत्रणत्वयंशृतनाः प्रविशल्लुबत्वविलूताः क्रन्दत्तात्मनिवहाः प्रयावज्यसैनिकाः प्रसरन्त्य
हिनिवहाः वहराष्ट्रगतामिकाः सेवार्थमाणसन्नाहाः कृष्यमाणतुरंगमाः ग्रामसत्रशतसंमर्दप्रसरत्यांसः
वोऽनिशं दिनेदिनेराजपथ्याउपस्तवविसृंखलाः प्रत्यंतिप्रत्यूषमायान्तमर्वारंभेणवैरिणु ग्रपथुवेजितोरा
जेत्यज्ञापिप्रतिवासरं धीरःकः ससलारव्योनयः प्रत्यभियोगिनो कृच्छ्रेणापिस्वराष्ट्रेणक्रुद्धेदंधोडपार्थ्येन
व्रणपरागज्ञ्नेपालोहावयन्त्रा यनार्पणे शास्त्वलनानोसततेकारयन्मथ्यलोकन प्रवासवेतनप्रीतिदाय
भेषच्यदत्रिभिः प्राप्यलोकेनरपतेत्रिः संख्योऽभद्दजयवयः पुद्रथवविपत्रानोदलनानास्त्रसंवर्धमस निरं
तरतरंगानांमहत्वाणिलंयेयषुः तरंगवहलैर्हन्यमानानृपवलैस्ततः लाहरामल्लकोष्ठापामस्तोदकता

श्री॰ रा॰त॰ श्री॰ १७६ 176

मायपुः भिन्नैराभ्यंतरैरेवदत्तमंत्राः स्वरेश्वरी तेनिम्नुर्भिद्यमल्येततन्मार्गेणगुणुत्सवः सेतुनास्वल्पपार्श्वे
तयान्विशायैःमरोतरे प्रवापितेजेयाः सीभिर्वानिभ्यग्रमयंरणे द्वारपाथकम्पनेशस्यनिवसन्विजयेश्वरे वलिता
न्डामराविमेमंदोदेके स्फुरन्नणे लवन्यलोकोमातासोदशाक्किमेऽपराक्तः गृहेनिपत्यमाकार्षीदुष्पावेतिः
विविनयन् सप्रभावेद्योयितेशामस्यविजयेश्वरे प्रनगानस्यसेनापोथ्याहत्यशस्त्रितोऽभवत् सांद्वेशातद्वयंतस्य
योधानांहतवानपि सेतुस्यविजयक्षेत्रेद्वाहक्कुवगांरयपौ पथितान्वसरन्भीत्याभयान्तेडामराःक्वचित् नदंतो
द्विशिरोहत्स्यामार्गानेमर्वोस्वतमनुः त्यक्कामडवराज्यंस प्रविष्टोयमनानरं एत्वेवेदः स्वरेभ्यपंजहासकृतमन्
क्रिये इतरामात्यवत्स्यामस्थितोऽथ्याक्रांतिजोविते रणेशादर्शयत्किंञ्चित्स्मादिभूतदवस्थितः ततोमडव
राज्येतेममत्साण्वडामराः प्रभ्येत्यपत्यपयंततोमहामस्विनस्तदी उपायाःसामभेदाद्यारिपुवक्रेप्रयोजिताः राज्ञो
विफलतांजग्मुर्वेद्दिरामैःप्रकाशिताः क्रांतनेनन्महीपालमण्डलस्यापिभूपतेः फलेदोन्विक्रमस्याग्रमासी
न्नागरवहणे प्रमरेशेद्वारपतिःसांद्रेतस्योन्नृपोन्मजेः राजानवारिकोपोनेराजस्यानीयमेल्लिणः हरद्वापोत
रगताश्वसोवक्रिरेनृपान् तेप्रपामदनम्भ्रगिनवाप्रध्यंतकुत्रचित् करकाविहिषोमस्त्वैपर्य्यायेणजयाजयौ
लेभिरेविजयादत्यन्तनष्टर्भ्याहरःक्वचित् मप्रमेनततोजौवेकालेनेवबल्गुना प्रायोवरावरास्तन्वैग्रस्तान्

पञ्चमभटाः उदयस्य क्षत्रिकुलोद्भूतस्यैकस्यापगये पुर्वदेशस्य साधिशेशय्यामेकस्मिंस्तनदाहवे श्यध्वीहरस्यापज
हेहेद्दगृह्याभिमानिना प्रहृत्य कृपृकृवैनकरणधेनासिवल्लरी पुंहेपुरोपकण्ठेपुर्वमैमानेशराहताः स्त्रीवाला
पाश्चपिवर्पप्रमादात्यतिपेदिरे एवं जनतयेयोरेवर्हमाने किमप्यभूत् प्रनृत्सादाद्रूपो व्यूहादपि निर्गतमद्वम :
तस्मिन्निहृद्वसञ्चारे सोमपालस्तदंतरे ग्रलुणप्र्यत्वारलिकोलम्बरेश्योद्दाहव सिंहेराजाहृवयशेनक्रुहाग्रपरि
ग्रहे समयाग्रामगोमायोः पौहषस्यपुरोऽस्तकः राष्ट्रहृद्योपमर्देन राजानिःसहयोनमः तेनत्रपाविधेयोऽम
न्त्रमपि द्हुमदमः मन्त्रीनौवित्तबहुलःमन्त्रेश्यमनऽःसहः मन्त्रेऽःखमयःकालस्तस्यावर्त्तनकोऽपिमः तथा
प्यसल्लितेनास्मिन्नहितयाजादितापहः राजानवारिकालिप्रैः प्रायस्त्रक्केविरागिभिः प्रार्थ्यंयेनेस्मतेपुद्देतदस्या
स्तवमंत्रिणः गृहीतानीविरेतेभ्यो लोहराद्रैविसृज्यतो नवेद्यायस्वैतास्मिन्नयमनेस्यापितांगाते कोदय्यात्रपदे
नीते प्रस्यास्मन्ने शारत्फले नपसमैत्रीमारसंपयत्कालापेतपानृपः तास्मिंस्तैर्दर्शितेशांकां निर्विलामंत्रिणोदयुः
राकिल्लृणकुक्षपितेनयस्यमनदायिभिः विसृत्र्यवहारत्वेनिमेराजा शठद्विजैः कृम्भस्यानोपनीतुग्रपारिष
पारिसंकुला तत्राध्यैतग्रयपोहृदिमत्वामैनवबैरिणं तन्त्रानन्दस्गोनैसैः प्रमादेहस्थितैरगात् देशोध्याक्रा
लतोकक्लुराठस्माचरतोकरा ग्रहहपार्थिवास्यानैः शठैरव्यवहारिभिः ड्डवैतैःसोनयत्राजाडःस्थितस्तत्र

द्विपं लवन्यविप्लवाद्राज्ञा सोऽपि कोविप्लवोऽभवत् गलरोगः पादरोगादिवर्तीव्रं यस्याभवत् कांचनोत्कोचदाने॰
नतन्मध्येऽपि कश्चित्क्षिको कोऽपि श्चित्स्त्रीकृत्य समग्रायेकथं विहितं यद्वीवरत्वं विजयोवणेस्वामादि शास्त्रिवं शेपा हठात्स्वरे
प्रविशन्भिक्षुसेनानीरक्षाशेरेहहन्यत तेनातिरभसात्स्थानेभिन्ना प्रविशता पुरे प्रायशः कृतप्रवाक्षमदाय
त्यविपर्ययः ईषन्मन्दप्रतापेन नवामेषु पिभूपतेः शृंखीहरेणसेपित्ताभेदेक्षोः सम्यक्काशिता तास्मिन्नपु
र्येजिगीषुणा सेपित्ताभक्षजामसमा द्वयेऽपि सैनिकाश्चातेन समसन्येतविप्लवं राज्ञानामेरठापोनमानेन प्रहितो
स्ततः श्रीनमान्यानत्सविश्वस्तानागच्छन्नक्ष्यनावपीत् पाञ्चायोमसकोगंगोहिजोरामसप्रवारिकः तेपांति॰
लकसिंहस्यपार्श्वेभृत्यास्तयोहताः नीविंदप्रेगौरकस्तहतोभूतपतिं स्मरन् हहेताकेदिनियेरैः प्रहतेकरुणा
ज्रितैः तदेशासेञ्जनवतोदेशः सन्नौविरागकृत रामपाम्येनवेराज्ञोडस्किमवेरोऽभवत् इषेणुल्कवन्तदेशपानहि
पर्यस्तमण्डलं प्रतिवाहयितेकश्चैदिनमासोन्महीपतेः प्रथमज्ञानवेक्षायानेदमस्मीति विनयन् किंकुत्राभि
त्सहदृष्ठानपियपक्षभूपतिः विषमेवर्तमानस्यतस्यासोढवनस्ततः प्रभजेतक्रमात्कृत्याः प्रतिपत्तसमाश्रये
कम्पनेशस्यविश्वाखोप्रातादेमानरोहितान् समाश्रयद्धारकार्येनरदन्मेषप्रत्यपद्यत शृङ्गजनकसिंहेनहृतानपे
षयतानिषो भिदवेभ्रातृन्नयावारस्मातिरवर्तेन प्रसिवाजितनन्द्रादिहतामिनावर्गातिके प्रपश्चवारावसाय

न्नप्रयोनः प्रतिवासरं किमन्यद्युधे मे वाञ्छ्यते ऽवमन्तपार्थिवोन्तिके स्थलस्वन्ताग्रतो भिक्षोस्तेनिशायां गतत्र
पाः पतीयानितनस्थैतिलोकोद्यक्रमतेनितः इतिराजनिकुण्ठाहेकोऽप्यजृम्भतविप्लवः डामरैःपाण्डुरस्यैवो
नीतायोसंवेतस्ततः कान्दिशीकोऽभवल्लोकः क्रन्दोपायतजनोञ्ज्ञितः प्रयातेमस्सलन्नृपे स्वर्णस्वर्णाभिमो
महो भिक्षुःकुर्य्योरितिमृषालोकस्यासीद्विनिश्चयः कृहछात्यागितामिक्षोःकुत्रावातस्यसम्पदः पराक्रम
घेणामेतिगतानुगतिकोजनः मेहपपतेपरिहताविरमसवेणरेखोस्वयंनावल्लयापाशाखिनोनवस नस्मा
जनः प्रकुरुतेनतिमस्वराथीपिगलन्धनामपसरत्सदस्यद्विधारो विजयेराजवर्ग्याणांभग्रशीवरवाभवत्
भिक्षुपत्तजयेलोकोहृष्यन्नासीद्विशृंखलः द्विजकौलेयकन्यायोराजडामरसंचयोः ततोऽन्योन्यमपग्रस्प
द्वैरयोकृदन्यमपत राजाप्यनरमेरेनराजस्यैच्छेणवारयाः पेक्षनपलायितेभीताग्रहातामोन्यनिश्चयाः
वान्यवानपिदुःप्रद्वनविश्वस्तोविदन्नृपः स्थितोपलायितेभीतापिश्रद्येनस्वजीविते तेमहाव्यसनेवा
सःस्वर्णरत्नादिवर्षिणे नाभ्यनेदनगृहीतायोनिनिंद्यःपार्श्विणःपरे नहो ऽयत्रैषभवितेनमीतेनेल्पः
तोजनात् ववोधीभिषण्मामकइवश्रुणवन्नाविवाधे प्रपग्रोपस्थितेकिञ्चिन्नदादेपोनढौकयत् सविला
मेसर्व्वेराज्यतमैतलिप्सानुगानुजः सैन्यपवाभवन्नस्मिन्नवाणोमाहमिकोऽप्यहो स्वरहादापिनिर्गतेनाशक्य

श्री

रा॰त॰

श्री॰

८८

138

द्व्याकुलः यावद्देव्या न मे गभेदात्स्खलितोऽसमरस्तुताः स्वैरेव शास्त्रिभिः सर्वैर्निर्भ्य भृत्यैर्हि सत्वतो तेऽक्रूरशास्त्रा
द्वाराणि रुंधतो नृपमंदिरे प्रवासवित्तैर्लब्धप्रायैर्वक्रुः पदे पदे ददहनं धनेशश्रीर्दैयादघयिकैर्नृपः तेषामभिम
तोनामदवमानाभिलाषिणो मनैर्विवर्लिश्रुलीयैर्मृणिकैरिव सामयः सहस्रानिखिलैर्दैर्यदापितोऽथगत
वैपः स्थानपालैरपिश्राप्रकृष्टिराक्रम्यदापितः यत्नैस्तुवर्णभाण्डारिद्वैर्णैक्रमविश्रृंखलैः सहस्रवालेनगावे
ततः द्वाभ्यतत्ताणेदत्तो सोऽभूदमिमिवोहूतेनसस्थापयितेसमः एकदाशातरैवान्वैहस्रहारःसशास्त्रिभि
सर्वैतःक्षोभमागच्छन्नगरंसमवलोकयन् ८१५ ततःक्षोभशमायितेजनकेनगराधिप धरभ्रमार्थमादिश्य
वलितंदाणमैलत कथञ्चिद्दानमानाभ्यांतानावस्थोपिशास्त्रिणः सावरोधः समस्तद्वारोराजधान्याविनिर्ययौ
ग्रेगानान्तरणाक्रूऽकोवहिर्यावत्रनिर्ययौ राजधान्यन्तरेलुण्ठिलावर्त्यारेभितस्करैः धरदत्तकेःपिकेऽप्युच्चैरनदन्
केऽथलुण्ठयत तद्भूताल्लासमन्तस्तुजनतास्मिन्व्रजतिशास्त्रिणः विश्रृंखलत्वपाकोपशोकाभिःशास्त्रिणोन्नृपः
सहस्रैःपञ्चषैरासीद्व्रजन्ननुगतोऽधिनि ८२० वषैषणावतेक्रूरषणवृष्ट्यामार्गैर्विनिर्गतः यामिमात्रावशेषेऽहिम
भृतोऽशोहविह्वलः निजैर्दैरङ्ग्रिरप्यादित्यस्यमानःपदेपदे सयत्नापन्नाधरेशायवल्पायामल्पसैतिकः तिलकस्य
धरोगताधामस्थायज्ञविश्रमत् तत्रवेधोरिवाश्रृणिस्विरेऽङ्गःस्वोल्वणः सवन् शोहेनकुर्य्यादेवंमेविनस्यितेतिम

नरं वेषमङ्कुरेः स्रेपुष्पमल्लस्य वशाविशाल्लयं नद्धोऽथ वेणस्त्रानादिकं तेनैव क्षान्तैर्नत्यं मे ग्रहं शाविशात्क्रमराज्ये सकलं
भूयो जनोत्सुकः ९२ गृहं पुष्पलकस्याणवोधादीनथ स्मरान् शान्तीयमपुरल्लस्य यैश्च स्त्रैः प्रमकारयन् गृ
हान्तेनैव याशुक्लानि क्षुद्रः मनसो ययौ स्त्रीकृन्तेन स्वर्णं दानेन दस्युन्मार्गविनिर्गिनः प्रयातेनैतनय वैश्यश्रीतिलक
लान्महोदरः प्रयाणेमकुमानेदेशादाक्षिणात्यादन्वगात्सुतो मन्मथकः सदानेन विक्रमेणवत्सकान् प्रयान्मार्गे
णशामयन्त्राशुः श्रेष्ठिणरक्षितैः श्रागेसिंहनादोकाडुमाद्विगाहनस्यावादरणस्य पैतेषां बालगलाग्रपादपि भवेत्काला
निवाहः क्रमात् पदेनाः कलिङ्गं यावत् ग्रहराज्ये यश्च पुरीयन्तोक्रीडाशाकरताडनानि नहतोशोणी शैस्य हृदि क्व
चित् ९३ नोविक्रमत्यागयशः प्रज्ञादयोगुणाः भवेविद्यत्व भावेऽस्मिन्न भवे पुरमङ्कुराः भास्वान यो ग्रमह
तोभिक्षवस्याद्दिने दिने तोनामायाति जेनन्तोकः प्रभावे पुनिम्नयः प्रशकुवन्नहलिकामनिस्नुहो निरोविते मनु
निःश्रावृतैस्तैः ऽद्रिमारुरोह समलोहदं संकलनमणि इहुतनयानि नयपालमः शयनोपविमशकां गल्लयतेस्मदिवाति
पो दस्यसीपादनिगे नगेहाहरिते स्थापि दाक्षिणात्यादशीनेयादाहृत्या तोभोजनदाणे ९४ दिलेपनानि नास्या
दीमारुरोहनरेगमान् गीतनृत्यादिनैविप्रमावेगोहीनेवादये नाम्ने स्तान् स्वामी मावेप्यैतेन्दायपद्दहादिदपि
ने पकेनेकेनवमरवास्मादेयेनवेदयेन प्रत्नगात्संभवेन्साकामामैतिः स्वगृहिस्यापि निप्रेहहहिं पराष्ट्रे श्रीभ्य

श्री
रा.त.
सं.
८५

179

दात्रिंशाद्दन्ताग्रेष्ठ्यैः कम्पनीरेखुगतेन तस्मिन्स्त्रैरबाहिवलमन्त्रिणः अथान्तरे राजधान्याग्रे सैन्याः समगंसत मेखण्ड
रोहसामन्तनेत्र्यिर्गादिसम्मतः नेर्धाजनकसिंहोऽभूद्दग्गणनेयताधिपः सभिदो मेङ्खको ग्रायैरागैः कृतगना
गतैः विप्वामत्यसमनग्रात्सतो नीविम्पदायितः यावन्नैतमयप्रणतस्त्रीबालाथाहूतेऽपुरे अराजकमपराजा
तोसन्नं सनमयावत्ता सिंहताः केऽपिभूषिताः केऽपिकेऽप्यरिभिः पुरे दरथगोहाज्यधीयतनुन्वेलाराजवर्जिते
सैन्योरस्रेपुरुहन्नादैर्निरुद्धाविलादिकपथः सिंहराहणाग्रग्र प्रस्तादिमण्डलमध्यगः विकोशास्त्रकद
लीपणरुद्धैर्दर्पाविग्रहः मृगेंद्र इव लोकस्य भयकौन्तहलावहः वीरपहाजलज्जिहैर्यौवनोऽविनैः कैः अव
द्वैः पोतभितः शहजयश्रीवन्धमूलैः जालन्धरघोतिनास्त्विन्पथलाधनहाहिना अथाग्रशमश्रुणाथाहवेदना
स्त्रीभितः नाम्नायशेणवकेणाश्रोतान्त्रियापि कतिषा पद्मपातिविपन्ना पात्मसमारदपन्नकः अतिवि
केशस्पन्तः स्पोश्रिपमश्चेन बलाना केसरव्यूहपाशाणिवामरेणेववीजयन् परेपदे निहन्ताश्वः सामन्तैरुप
पादिता सोऽकुर्वन्नरेरणाभिवः प्राविशन्नगरे ततः कुलके नस्याभेकस्य धात्री व हृह स्योमल्लकोऽष्टकः
प्रययावगल्भस्सन्नैकान्योऽपदेशतो अयं पितुः प्रियस्तेऽसत्तमस्तोके विवर्द्धितः राज्यस्यायं मलामितिप्र
त्येकं समदर्शयत् शहेजनकसिंहस्य प्राक्कन्यावाभये ऽविशेव राजलक्ष्मीसमस्ताश्रराजधानी ततः परं इर

नेष्ठकुलेनेनपुनहर्द्देविनेयपौ वहास्योगभेकेऽपत्येस्त्रीजनोनवहास्यतो हृष्टेननाहपणभिलोविनिव
मेनपात्रुपु विवस्येषुपिमाशंकानोपहास्याजिगीषवः प्रावर्त्ततयनाचीशाश्रियः स्वस्सलभूपतेः कोषे
णनीतपोषेणविलासानवभूपतेः वाजिवर्म्माभिभूयिष्ठां राजलक्ष्मीर्विभेजिरे राजडामरलुण्ठाकमे
त्रिणोपेन्द्रणोपेन्त्रणोज्झिताः पुरेस्वर्गेद्वास्वादंभोगानानमुपलेभिरे दस्युवोग्रामभोगाहोःपिशाचाउव
गतराः ग्रास्यानेनवभोभूमृज्जामीणैः सर्व्वतोवसन् प्रलम्बकमवलग्यायविलासावर्णैः समं भिलाव
रस्यासमस्मायप्राङभीवतयाग्रयो डामराग्रवतारोःयमित्यन्योतिनिरेग्रयो राज्यस्यानन्यहृष्टस्यकर्मेयेषुम
मोहृमः ग्रहृष्टकर्म्मैवभिषग्भेषजस्यपदेपदे शनैर्जनकसिंहेनकृतश्रान्तस्तनायेणं कम्पनाधिपतिर्देन्न
कन्योःपितमाशीश्रियत् जेगोराजपुरीयस्यराज्ञःकटकवाविकः पारग्राधिकृतोःडादीनस्वार्थेमर्थ्यनत
प्रभुः सर्व्वोपिकाविरोराजलक्ष्मीविभेमशीश्रियत् राजशाहसैवपात्रसमाधिलावरःपरे वेश्यापमीहू
नैश्वर्य्यैः प्राकृतावारभागपि ग्रेनरेरा:सदसतोकिञ्चिहिरवस्तदाभवत् हैमानरोदर्घ्यकस्यश्रान्तामाग्रर्घ्य
पौरोग्र्यमः नृपांतरेराज्ये:एवंजो:एपालोऽग्याशीश्रियत् मन्त्रिणोभूतविश्वासापालस्यपैतामहाग्रपि लक्ष्मी
सरोजिनीभृंगावहवोऽमेजज्ञिरे मग्येराज्ञिप्रमनेषुमात्रिष्येषुदस्युषु उग्यानोपहतेराज्येनववेःपि

श्री॰
रा॰त॰
द्वि॰
१८०
180

बभूव तत्र तत्रैवाभिनवनवाभिरुभोज्यैः प्राज्यैरुपरञ्जितः भिन्नैर्नैदाहकर्त्रव्यैस्तत्रोन्नुभवमोहितः समस्तात्र
भवप्राहस्सिद्धान्यो विजयोपमे सैः प्रेरितःसभ्रामध्येस्समुमैकमन्नदालसः दर्पेणासविवेवावेकपथयन्तनुकमिमः
को नसक्षुक्रोधमगपस्तापितरीवान्वरम्यत निष्क्रान्तिहैः सेव्यमानोवेषपो क्लिष्टैरपीहवत्र प्रह्लावेह्नोविनाः
श्लेष्टाविष्टैः प्रैष्यैर्नतमेविने पानीयरेवोश्नतिमस्यैर्थ्येस्पाविलवस्तुषु नस्यप्रमाणवचसः सेवाम्नापयिनो
जङ्हुः यहृत्तुःसविवाल्ननानन्ववोवनमुमृतः ववःसाषिरगाभेस्पनस्यकिञ्चिन्नमपयौ सविवैःस्वगृहागीत्वा
दत्तभोज्यःसमग्रधीः पनीविपन्नपितृकस्वप्नम्नषिनोविदैः श्राहारमपिदिवस्पगृहेविरवनिताविनी नस्या
प्रत्येवचस्वारागिणोः प्रगलाहरात वस्त्रुयिनाहपौगयमृद्दंशितैः स्मरपातया कुवकदकटादैःसत्तुमपेर्थ्ये
वधीयत हृष्टचीरहरोमल्लकोष्ठमायोम्योद्भुतमत्सरी द्वौमेव्ययतोभेरयोराजपाम्याःल्लणेलणे स्वपरात्रासमवोद्दा
हेशृहान्नगतापिकारिनौ तावन्योन्यमपेदेतानमन्नुविक्रमोन्नदौ प्रपष्टृच्चीरहःशूरानहृतोद्दाहः स्वपेन्नृपः जा
तामर्षेणसस्येमल्लकोष्ठेनतत्पने कुरुत्यनूजनककालेगपिसमंयापवरयोर्जितः विरागमोज्ञानेरवीक्ष
नित्यैत्राह्मणमन्त्रिणः नरस्योद्योग्यप्तुडन्निहिप्रायमृत्यविपेयधीः विसृत्तयवहारवेनिपतत्ववयपौनृपः प्राम
रस्वामिकलोकेप्रमवेकोनविप्लवः प्रास्पाणोपर्षेणायत्रप्रपाकेभ्योऽपिलेभिरे प्रगजकेऽपवामप्रीराजकेमरु

लेनदा समस्तव्यवहाराणां स्फुरंत्तद्रोरपहृतिः दीनाराभेदवेराज्ये निष्फलाः शराननाः नव्यूनेन नवनघानाम
पुंनेन समवत्क्रयः ८८५ राजद्रव्यं धनाविर्गवं सुसैन्यमघपार्थिवः लोहरं शारिकाकं ते समस्ता लास्कन्दमेभदः
तरुष्कसैन्यमानिन्ये सोमपालेन सोऽचिरेः साहायकाय सङ्ग्रामे विस्मये मित्रतां गते सेट्टयपाशमेतेन बद्धाक्र
द्यामिमसलं इत्येकपदेकोः स्थारोहस्तरुष्कैः समकष्यत कश्मीरकावशस्त्रेच्छापोपयतिकरोऽभवत नकेषा
नामसमग्राणां विश्वोत्पादनपाटवः भिन्नावरः प्रयातेन विम्बविगलितांकुशः नकासामञ्चवस्थानां मृढः स्यात
मजायत ८८६ सनिमेश्यत्निजे नीतो गृहे विम्बावहदृया भोगसंभोगसन्तेन यवंत्यापव्यंतोष्यत्त कार्यापेक्षा
पितस्या सी न्नमेति स्मी समागमे कौलीनभीतेरासन्नतिपातस्य कथैवका भ्रातृत्वानां गुणे भोज्यं कुंभकोऽस्यादि
वादतं तत्र प्राकृतकर्मैव नमसिहाय शीलयत् शनैः शनैस्तनेनाव्रहम्यस्य महीपतेः काले भोज्यमपि प्राय्येता
सीहुलितसम्पृहः ताहक्पल्लोभकोऽयोदिक्कोतोयः प्राणयस्येन समस्तलोहिलोकानाममिनेयत्नमायये ८८७
धनमानादिनाशेष्याविरक्तास्तस्यवाञ्छिरे कांदेतिस्मवसोत्कण्ठास्तमपृवागमनं प्रजाः प्रसन्नदर्शिनोऽपि सम
ग्रयोग्यमसूयत ताः प्रजाः कोपिताः केनकेन भूयः प्रसादिताः तांताहैमसखमा यांति सास्मृत्वेयांति वदाण
ते नहेतेकाञ्चिरीलेनेयष्णुप्रायाः स्वपरजनाः तेमल्लकोऽवजनकादयोऽन्ये विमर्जितैः सकराज्यं पुनर्भेजे योध

श्री: रा.त. की: १८१

१८१

मममितिग्रहच ग्रहोसवाग्रहारैः पलोकैरहिकमस्तु पिडते तत्रस्याकास्त्वलगः प्रायेन्नृपमहिमपवाक्रिरे ९०० तेषा
नैष्वाग्रहारैस्वमंस्त्रितैर्विजयेश्वरे राज्ञानवाटिकाप्राणेनगरेऽपिन्यविशत श्रोज्ञानेदारिभिर्मेस्वहिजे हमेजिताश्र
नः गोकुलेऽपिपुष्युः प्रायेविंहपालयपार्थिवः शुभ्रपाषितैः सितच्छत्रबलवामरश्रेणिभिः विशुयशतिमाहूंदैः
सन्वितच्छारितोयानः काहलाकास्यनालादिवाद्यलोभितदिग्भवः श्रुहहप्रसन्नौदहशोपारिषरसमागमः तेस्र
त्वमानाप्रभलैर्दूतैर्हत्सेकवादिनः नविनालम्बकृवैनोगतितिरित्तुवर्तवः तेहैलयालम्बकृवोंखपाहस्स
लभ्यणति तेविरैःपाम्नोऽमयन्तक्रीडाशुत्वकमवित्रं प्रायम्भोत्निनमापातैः पौरैः सहदिनेदिने ग्रमैत्यपत्तकोः
कोंतवच स्योपार्थिवोगतः नृपापान्तमयान्तोमेमह्यमेहरुपागतैः पारिषदैस्वपौरैस्वपोकुमास्थीयतोहतम
ततोजनकसिंहस्यनगारंतन्मैनेननतत् सर्वेसस्तलदेवस्पहत्वमानयतैः भवत् प्रायाहारयितेसूर्वेमग्रहारोहि
जान्नृपः प्रपयोविजयदेवेनत्रासीवहतोपमः तन्मध्येतिखिलोत्सवउमरोऽस्तिलकोऽब्रवीत् आपादयेत्तितेत्तः
त्वमत्तैकाग्रोतमेः ग्रहीत् गत्तपवग्लवोहहालवमालहिपाप्नुतः तस्मिन्नृपश्च्योहरमवोस्त्वचहस्तिलका
त्ततः भागितेयंप्रयागस्प्रत्नमारंललकाभियं वेशुमैच्छन्नृपोऽहितंशपयोमनतह्मले ततःप्रविश्यनगरं
मतिपमाखिलंजने प्रकारणविरक्तानोपौरुणोप्रदहौसभो पुक्रमपुक्तवोस्त्वचहस्तोक्तिः शादहृद्विभिः पौ

रैः सवक्रेनासौ वधेषजं विलवस्तृषणं श्रुत्रांतरे सोमपालं विग्रहापालहरैः स्थिताः येऽतुं सुस्सलभूपेन ते सर्वेऽपणोत
समायपुः तज्जन्मपञ्चघोनामराजाकालञ्जरेश्वरः मैत्रीमं स्यत्यकस्मायै रायपौत्रकुलोद्भवः सोऽग्रपञ्चलक्षवेपाद
घणांवैश्यावृविवलिभिः समं तैमौ नौसुस्सलो राजा संग्रामे घरुपपद्यत देवकेन्द्रोऽप्यपेतेः याचितसपणोन्नानाकिकेरणः
तस्माद्दूतोऽवजानाग्निज्वालनप्रथमहारणः कृतोः येन निजस्फारस्ततः प्रभृति भूपतिं तमपश्चत्वं तंउतमस्केम्रे
द्रुश्चकानने भयमुवलितपाणनोकालपाशैः समागमे सचकारत कृष्णाणोद्वणाल्लककलविक्रमः मातले
सोमपालस्यतिनेयकवलतोवली रणं नतकोपवेतालोविनोलाश्चरिनलटे किमन्यदन्यसैन्यस्त्वबहूनपिसतान्
घथान् हतविद्रुतविध्वस्तयथान्यपरियाश्विनः कश्मीरकाणामौविनंकिंनाम्नस्वामिनोद्दृड़ः पंकस्यवेरणं
नष्टाः कुकीर्तिमपरस्यव तत्कष्टैः सहयातेऽथ सोमपाले गतत्रपाः विशेकाश्मीरकाम्यकाराजांतिकमाशिश्रि
यत् स्नाथनेषिशिरस्यघनमयंतोऽद्भुताशयाः कुलप्रभोः भवः स्वंतेनतेप्रहालल जिरे शागाव्हाड्डिस्ततः पौरे
ड्डौमरैश्वसमं नृपः पतसोदिवसैर्द्वित्रैः कश्मीराभिमुखोऽभवत् राजपुत्रः साहदेविः कल्हणेनविधातः प्रभोः ग्राम
राक्रमराज्यस्यानसंशुस्याग्रेसरोऽभवत् यथयथ प्रमं राजासैन्याद्विद्वमाशिश्रियत् सचवधिस्ताराजानंतस्म
त्तस्मज्यममायपौ [illegible] जनकसिंहस्यकमनामेवितेत्विणः प्रसवंतोयलोकांतनृपतिं निरपत्रपाः कालिउले

श्री
रा.त.
श्री
१८२
182

अभिषयामसज्जनामाषाल्लीमल्लदलाः । मागिले कश्चिदभवच्छून्ये क्रोतोऽपवेशनः । मिद्वान्विनीतो गोमार्गे तेमस्सलोति
कगामिनः लोकस्याशांतरे जैनेनुमहश्घीदरौयो जिनवांसं ववे पेक्षांति हेतेससलोन्मत्वे क्रोधाजनकसिंहश्च
वास्त्रोंतेवविवेदसः जगारसेननतेनाथपीरास्याशेहतंत्रिणः मेत्रस्थ्याविलाभिदोः शांतिपदसमशूल्यत १३५
जातेलोनाहतंराज्यंनतोभिलावरोनृपः शृघीहरेण नृयातोनगरेसहस्साविशत मेत्रैमदाशिवाग्रस्थेतनैसै
सहसेगारे हृघंजनकसिंहोऽथेमोनमानोऽपिसोऽग्रहीत हृहेजनकसिंहस्यपोथानोवलोत्तामराते सुविशाक
कापरामतिमूहूर्तःसमजायत श्रलकेनससंशध्वीहरलक्षात्समनेवा श्रेसेनसेननानीतोनस्यसैन्यमनाशयत
तेऽभ्याशोहयोरेणुविहुतेगुमवोपवः नकेजनकसिंहोऽथपलायलहरंपयो मिदलशृघीहरौशानस्वत्रसूग्रहः
गोपतो नतप्स्यातेऽस्ववागाघाःशृहाभूयोऽप्यशिश्रियत् १३८ लिमालिशेलकदांतत्रिगुपशतिमभयात् ते
पारिषपविप्रावाःशायमस्त्रज्ञविदुताः मुन्यातिसरगुणपानिरहेतनःकेः पिभिद्रगा॥ प्रायानिहतावयामस्त्रतवे
तानवाधिताः स्याजानकेसेत्रवेऽथवलानेगावेगमात् हृद्रवेतोवयमेमेः सादितोऽथापिसाङ्कताः भिद्वरा
जयदीपनयोमिनःदाणभङ्गिना पितृविनाधिकारेणश्यालस्तिलकसिंहजः गतेजनकसिंहेऽथशतिपदातु
सातिगाम विधानेवेश्मसगादिलस्येमिद्वमहीभुजा १४० स्वज्ञातेरुद्धकुशेनीनेगुतिलकादिषु मेगोसल्हणा

स्त्रिवापैस्समेतानेनैःसनिकैः अग्रग्रायातैर्मल्लकोष्ठजनकाद्यैः सभैन्निकैः अन्यैरपि समामैत्रैर्बलवाहुल्यशालिभि
र्ग्रीयमाणोऽरिवृन्दैर्हिंसैराक्रांतमण्डलः विशोल्लहरमार्गेण विपत्तापेदितोऽपतत् नगरायणवीक्ष्येन हृया
रोहस्वतोऽस्तुः होहयोपानयायातो स्नानवीदोऽज्ञितमाधवः वेष्टितोलम्बकरूपैर्नवकैर्णभ्रुकुटीभृता को
पकम्पितनारेणकुल्लनामाश्रृहस्वरूपणा १५ कोऽस्मितस्ततजेयन्नभिन्दन्यातभग्रोऽस्ल्यापरान् तीव्रातपप्रणामव
श्लाम्यकालरवौल्वणः आशीर्दीर्घकृतोश्ववर्षिणेश्वरवासिनो सर्वोपकारिणांश्रेणवत्नान्यस्ललो
वतः स्कंधमार्गोपरिस्थंसकवद्धेहेलयादयत् केशानेनशिरस्त्रोतनिःसृतानयपालिधूमरान् पद्ममालाश्च
विभ्राणः सकोशणसिक्त्वंशिणे आक्रुष्टखेरमालानामेतन्न्वेलान्नुरेणमः समिंहनादेहरामैर्भेरीभांकारा
निर्भरैः वलेर्भरितदिक्कोशः सस्सलः प्राविशत्पुरे कुलकं षड्भिः सहादशादिनेमासेज्येष्ठेसितेऽहनि ससमनव
ताहस्यन्दनीयेपुनरायपौ राजधानीमप्रविशोभिक्षुरन्वेपलायिते अविद्यानालिभिकातीरेस्ससलवमोवलोकय
त सरित्तारेरिपोग्रामेसमपृथ्वीहरोगतः मार्गेलवन्यैर्मिलितैरन्यैः शाकेल्यवर्त्मनैन नविहाखरणेराजावहाय
हतिविदिते सिंहेपृथ्वीहरस्तातिराजधानीमथाविशत् उपभोगैः सपत्नस्यतत्कालनिसृतस्यसा श्रोकिना
मानिनस्तस्यवैरेण्यवोहेगादाभवत् भिक्षुः सेनान्यकपमीरान सहपृथ्वीहरादिभिः ग्रामेयुध्याणमाउत्थेसाम

श्री. रा.त. टी. १८३ 183

पालाश्रयं ययौ प्रस्थितोऽमरात्मसौ राजास्वीकृत्य तनयं यात् विख्यौ वहात्मजे मल्ले हर्षमित्रचक्रमपने पूर्णोपा
कारं स्मरतो देशकालानपेक्षिणः पूर्वं विद्वेषिणस्तस्य न क्षणं प्रेतिपेदिरे भिक्षुस्तमप्यकं जेतं पमपि सोद्गमश
ङ्कुवन् भृत्येभ्यः खेदद्वेषः कृत्वा हृष्यास्मि ढामरे रसे युतयोपार्जितां तत् कृमतीशगडामराः श्रियं समन्वोश्च नृपा
ह्णीनात्मात्मजत्विम्लवोपमं भिक्षुस्तत्राज्यविग्रहः सहृदो विषये वमन् उत्साहे सोमपालस्य दानमानैः पुनर्ययौ वि
त्वः साहायकप्रार्थी विस्मयस्यांतिकं गतः तस्मिन्विरोधिभिर्न्वेदारणे धीरसल्लनं जहौ भिक्षाचरो विरक्तस्तो
भजन्स्तनयपात्रतां पुनै पीदवरूढो यत्नपर्ण्यियां तोगतश्चपः निपत्य सल्लमैन्यो ऽपितनः स्वपुरे वल्ली जि
त्वा पृथ्वीहरो वहात्मजे व्यश्रावयद्दणात् तस्मिन् पलायिते भिक्षुर्नगरानीयमो ऽविशात् भुवंमडवराज्यातो
दृस्यतोस्व विकीर्षया तत्र तैर्मैरवषन्नायेडमरैः स्वहस्तैः समं जगाम विजयक्षेत्रं विजेतं कम्पनापतिं जितमैना
हवे हर्षमित्रो विरतसैनिकः विजयेश्वरमन्नस्त्यमीतोः वेतिपुरे ययौ विजयक्षेत्रजातस्तत्र मरग्रामो ऽद्रवाग्रपि
जनाभयेन प्राविशत्तत्र्य वक्रयन्तिके यो धिक्कि पुयपुञ्जीहियनोपेनैरस्यांन स्थानं तन्मैश्वरात्म्य योधैः सा
पुयवाजिभिः ग्रन्वाहृष्टैरथ्यस्फुटेलोको द्युम्ठनलालमैः तैर्भैत्त्वैर्वेष्टितकटकैर्याम दिक्षेटैः तान्दाहम
यवप्रोवहारगुमे सैकमः प्रेमानेतिहतोहं तबहुवानाशाकन् द्विषः तदेनरक्षितेदग्यं कर्पूरालं स्ववैरिणं कश्चि

कालिस्यसौ ग्रामजन्मानि गृहदाहसमर्वः पापोजनकराजाखलसज्ञाग्निमददीदिपत् मूहत्स्वाहग्रापर्यन्तजंतुसंहा
रनिर्घृणः तमापतंतंजलितेनीलनेत्री दासमन्वेतः भूतग्रामस्य तस्य महान् हाहाकारः समभूयो विशत्कृतांतवाह
रिभिर्यैवक्लिन्नवंधनैः ग्रस्यैरसवीमस्वारागमद्भिर्जाङ्गैरेजनाः प्राव्ध्याघतबलज्वालैः करालैर्धूमराशिभिः
व्योमपिंगकवचमस्रज्वालैर्व्रैकञ्जैरेरिव निर्धूमस्य विसारिण्यो ज्वालाहव्यभुजोरधुः सेनापद्रुतहेमाभ्रसव
र्णलहरीभ्रमं सेनापविद्रुतव्योमसरिमौलिपरिश्रुताः रक्तोग्रीवारवरोम्ब्रलीलाभंगानभोगने दीर्घदाहग्रामि
भेगाजन्मावरचरारवः तापपक्वाक्ष्यमानाभ्रंगंगाद्योषद्ध्वोग्रयो स्फुलिंगैः स्नोषविश्चलज्जनजीवितमत्रिभे
स्रग्राहिराहनव्योममार्गभ्रमणसम्भ्रमः शाकुनैः शावसज्वारकोणदाक्रंदिभिर्नभः मानुषैर्दह्यमानैश्च भ
स्मिभूते विनाभवत् भ्रातर्नु भर्तर्नु पितर्नु पुत्रानालिंग्याक्रन्दनिर्भराः भीमीलितहृषेणायौनिरदह्यंतव
ह्निना तदंतरान्महास्तिकाये केचिन्निरयासिषुः वहिस्ते निहताः क्रूरैर्डामरैर्मुक्तवोदितैः तावेत्ताजंतवस्तत्रयप
र्येततदाह्लाणात् स्विन्नाध्ववनयेदग्धाल्लावनापिक्रूपणानुना ग्रेतः शांतेषु सर्वेषु बहिः शान्तेषु हर्तेषु वर्णादेव
प्रदेशः सनिःशाह्वः समजायत वङ्केः कहकहोशहोहुस्वीभूतार्चिषः परं स्विघनस्वशाखोचसश्रुतः सिमसिमा
यितैः विलीनामूर्खसमामेदोनिःस्पन्दाः सरणिशौतेः प्रसहुर्विसर्गेयस्य योजनानि वहन्त्यगात् पंकः सम्भव

श्री· रा·त· टी·
184

कोपात्द्वितीयोद्यविमलवान् ईहत्वुनवद्यावाधोद्योतश्चक्रधरोऽभवत् भ्रातृग्रामादिसिंहाः समस्तं रववाढिना नाहक
त्रिपुरदाहेवाल्हाणदेवेनत्रवाभवत् पुरोऽपि ऽद्विगुरुक्कह्लादप्पोनभमः कुकुतेमहत् तद्विलः कृतवाग्राजलल्लाभाभास्वेश्व
तनजे ९५ सकृद्रुवेपुदन्येपुनदानीशहमेपिपु ७ग्रामसहहेपुट्टहाः पुनतमायत्तुः मल्लोत्थोडामरश्चिन्वन्
शवान्नत्रागारोद्भवः पीतिप्रामल्लदीयार्थैः कापालिकरवापयौ प्रवरोद्धाधविजयपल्लेवेभिलावरत्नतः लल्ला·
नागोष्ठरंपापेपाननाभिरस्सीमरन् गाईयेनामहेदेशोकिनामीनस्यवेष्टितं पितृद्रुहः मन्त्रवधः सर्वप्रीतिकरोऽ
भवत् पृहिणीहर्षमित्रस्यपत्नीमन्त्रकापलायिते पृथ्वीहरेणसमग्रासाविजयेशांगनोनरात् १०० तिमिरमतमे
नाहकपजामेहारवेशमे स्वेनिंदनृसहस्रलोराजानतोयाहुं विनिर्ग्ययौ मेवेगाम्याप्यनः श्रीत्रैनिरयछोशाभक्रपे
प्राभोजनकराजेनवेपोऽवंतिपुरांतिके पल्कलेक्षिप्येतकर्मैलोकांतरमत्वोनके समुद्रैः सलभापायः कायस्थिवेन
गएणेते कमनापिपतिसिस्वेकृतडामरमण्डले वकर्षविजयपल्लेयाददन्ततोऽपिततोनृपः पामालाप्यपयौपृथ्वी
हरोमडवराजनः विजितमल्लकोष्ठेनत्याजितोनिजमण्डलं १०५ हिमाः केविहितलायांकेविसुक्रयरागते ग्र
क्रियेताग्रिमात्कुपमशङ्कावहवःशवाः क्रमराज्येऽथकल्याणवारादीनरिल्हणोऽजयत् आनेदोऽजेतजल्ल
वततोद्वारापियोऽभवत् सलेप्रमापितेसिंहेनयनपृथ्वीहरोवली सार्द्धंजनकसिंहाधैरप्यनहालिसिकांतदे

तीर्थे प्रस्थाप्यमानेषु विपन्नास्थिषु विह्वलः भाटेमार्गेकमवलाक्रोदिताक्रांतदिक्पथे हतवीराबलाक्रांतम-
त्वरेण गतोंतरे पृथ्वीहराहवेमन्यैर्दिवसैरेवकारितम् ॥१०॥ श्रुत्वमं प्रख्यातो यशोराजश्यालः शूरोदिगंतरान्
श्रीवक्रो विरदेयो नाम्ना वीरो कार्यापिकाग्रभाक् प्रशिष्यसलवन्यानां नेःपिवातस्य नावरत् कालेन शृङ्गसोहा-
दैरसोमस्य सन्नवीवहन् पुनरास्थापुत्रोजाशमालाधिगतस्तनः पैरमैनीमपथ्यग्रामेषु पिभेगामनीयत तिष्या
भ्यासेन पुत्रानीलम्बोक्तघोन्मरघोयत् सर्ववीराग्रणीर्भिक्षस्तन्वैतत्रविक्रमे तत्कुद्विजादयो मन्यायोभिक्षश्टा
थ्वीहरादिभिः श्रामारापानविवशानिहताः सोमस्तलेवले ॥११॥ प्रधानवीरभृत्पिष्टैसैन्यहंहेनकोःपथमन् सवी
रस्वरतःसेक्षिभिदोबर्हिलिशिपोन्मावेः पृथ्वीहरस्याभिदोमसंग्रामेमभविवार्षिके कादम्बरीपताकाल्वेहेम
स्वेपीतपाण्डुवे श्रासालामनपत्रैयाम्भामेनेकनलवराहदये नविपन्नेप्रहतिभिनीत्वभाग्यपवाक्रमः सेन्यानांस
कद्वेषाणामभ्रांतिरविक्रमस्यनः प्रमृत क्रेशास्तहोवीरोमान्योभिक्षावराजकवित् पोथानोसौमस्तलेसैन्ये
विद्वेषुतकम्पत श्राणिवमृवतेनैतेवहवोवडूपाहताः नवेषु शमरानीकाः केचिद्रंगोष्ठसैनिकाः भिक्षा
वरमौद्देणकलमाइवपालिताः नामसोम्यानदीनलेहृह्पृथ्वीहरामदा सर्पपोभेदवेहारेजजागारथ
तिलपे ततःप्रमृत्यमद्रोमाप्रुरःपश्याद्धसर्वदा विश्वेदेवाख्यग्राहेपुद्देभिक्षमेहाभटः ग्राहवेसाहसेकर्ने

श्री·
राज·
त·
गि·
१८५
185

स्वैनःसोऽभ्यपात्तिजात् एवमस्खलितस्थैर्य्यमप्यनिमिमेसजन् नमेराज्यायत्नोऽयं यथ्यमेऽद्ययेशः पुनः
कृतेषुसत्कं स्वैर्वैषाञ्चक्रमापेथ्ययोहितं श्रुत्वायाद्भवतेनाघाविशङ्क्यापादन्नतोपि ज्ञातानहंकुलनाथवज्रोवने
स्त्रहोदयः इतिमत्वासोदकम्पेष्वेव स्वहृदितिशयः हूयमानोऽस्मिदापादडःखेदायीदिनेदिने नास्मिवा
प्राप्तकालस्यविपत्तिरितिजानतः कस्माहमवैश्वद्वेमत्यपेनयशोर्थिनः किंकार्य्यंगतिकौटिल्येहस्मि
स्तान्यथवाकथं नवदामःप्रतिज्ञायस्वयमार्षेऽपनिस्थिति सोत्कर्षैर्पोहषाड्गिदोरथोकिषतडामराः
ततोराज्यादविच्छेदंतास्याकृषतस्यात्वित् प्राग्राज्यापितामाद्धालामयेषांराजवीजिनः चिंतयंतोयवहृति
सुतयंतेशनैःशनैः पितुःपितामहस्यापनहृतेतेनकिञ्चन श्रुत्वाभजन्मोहराज्येसम्यक्शवान्तुरा ततं
सम्प्येयोऽपिवेदोवेन वैववाणीविषादने सायेत्वेवीतिनंजानेनदेवेनाथशकन ज्ञातन्लवण कौटिल्यंशमाद
त्वहितेऽहितं यभ्रुयोराजाभिन्याप्तोवद्धाहान्समवाहयत् दस्यूनोमृत्स्त्वलोराजाभिनेतत्त्वहितेमते त्रिगीषोनी
तिविक्रान्तोः प्रयत्नोलिघनेनरं शुभैर्हृत्त्वान्समरवैरंनापासीत्रैर्नतेऽभजन् नास्मिन्विश्वासमेतस्मादेतोतो
स्याभवजयः इत्येतानामतैःपदैःप्रतिपदैहपेलिनं राष्ट्रैतिविलमेवागातस्त्वैतःशोचनीयतो यत्नमव
त्याहिटपितिवहेनिग्रहप्रवस्यायायप्रतानलष्टभिमवःकोपिनव्वनभावि हापिरपाज्ञाविचरनपरःसोपि

मोऽपारस्मीषां लभ्यं श्रेयोऽपि विविधं विद्धुर्विनिर्गात्यन्तेन क्षतोऽपि हैराज्ये प्रभवस्येव मकाण्डआपतितैर्हिमैः विवशेस्य सल-
क्ष्मा मृद्गजयद्वैतवंवले गुष्माण्णनाऽदस्मूयोऽपि भिन्नास्य श्रीहरौगतौ स्रस्मैर्लवस्यैर्भैर्भर्मैर्नैर्तिर्दैतकैरैः हता
सिक्थाः ऽपि कम्पनाधीशो व्याघ्राह्विजितडामरः सर्वोमडवराज्योनैवीरः शमितविप्लवो नावस्यापि विपल्लाण्णे
शोत्याशीतललनोगानः श्रृवेवरेमृपद्माण्णं श्राद्दश्रक्रमसमुपतिः जिनोल्लकथितेराजमुल्हणेनपलायितः मल्ल
कोष्ठः सोऽपि कोणाद्वाहारारा ह्लातप्रवासितः श्रनेनात्मजमानंदेवहारायिकालेण्णं वयत्रैस्यवेश्रजिनामानेरा
नवीजिने गतोऽथविजयदेवेशस्मिन्नसहितोऽविशान् नगरेतस्त्रुविष्णुस्तेवहाकारागृहेऽक्षिपत् श्रनस्यः
तिमहावात्याशेरितोऽमर्षपावकः श्रावत्तामस्त्वमावारितस्यभूभ्रातृदितैस्ततः सिंहयक्कुनसिंहाभ्यामवज्ञा
म्योसहावधीत् शूलेऽपिरोधमसिंस्वसरोधावेशविलमधीः कस्यान्तेश्रावकंचक्रेस्मजिश्रजेः सहोदरं बहाज
नकसिंहस्त्रराजस्यानेन्यधोजयत् श्रामाश्रमेत्वाण्णश्चासंस्तस्यवैदेशिकास्ततः स्वदेशजस्तसोऽथयोलोह
रस्थंतमेवगात् श्रथमवैऽपि साशंकास्तस्यकाश्शिश्रयन्विषम् शातेकीयःकश्चिदासीद्राजयावांन्नृपाः
श्रितः तेनाशतिसमार्येयोऽभयश्चोतेः पुष्पदृवे इस्यमस्याप्रितोऽनघोनपुत्रनद्यः शामेयया एकाद्वेपेपरेऽपि
स्ययत्रेभ्रस्माविशंकितः तत्रापराधेशात्तस्यराज्ञोऽवैतवशास्पने माघेऽथमल्लकोष्ठापाश्राहूताऽपुनरायपुः

श्री॰
रा॰त॰
श्लो॰
१८९
186

तेऽन्नगाः पुरमार्गेण भिन्ना पृथ्वीहरादयः । विलस्तापरितो विविक्षामन्त्रिणम्याद्विषामिषं ॥ इति प्रायात्तु वमडंगलक्का राज
गृहे नृपः । वर्षे ऽष्टानवते वैत्रे शमरे पुरहन्तसु ॥ भग्नेन मल्लकोष्ठेन प्रागेवाग्राहि सैंगरः । सोऽस्ववीरैः सह रणे वकार
नगरान्तरे ॥ नृपावरोधैः सोपाग्रादालोकितमथाकुले ॥ भिन्दानो निम्मिकानीकं पञ्चवारोऽन्यवर्तत ॥ रामेणेवानीसे
नाध्यघापापाद्यातिथेऽन्तरे ॥ नृपोद्यानाद्रुमान्नातिन्श्रियिथ नाथमहानसे ॥ पृथ्वीकुरान्मेडरामण्डीवाह भीज्यायज्ञामगाः
पृथ्वीहरस्तस्संगरक्कनदस्सन्ततावराम्यजान् ॥ वकार विजयलेखे याव तावत्तक्कसंगरे ॥ तावत्ताज्जिमलुवोन मल्लकोष्ठगृहा
यभूपतिः ॥ आदिष्पादावव सकेऽदेवैश्यानिविमाहस्तोन्मुवः ॥ १९० ॥ प्रकस्मात्पतिताम्मित्रे हतावहन्मविदन्तः ॥ प्रययुः
सेतमल्लेपजीवस्थलाः कथञ्चन ॥ नगरे मल्लकोष्ठाज्जियशे प्रजावपाविशेत ॥ पृथ्वीहराङ्गजः सर्व्वजिन्निर्जितमम
त्वं जेष्वरः ॥ परं पारे वितस्तायाः सेनक्षेदारदनामवत् ॥ श्रद्धोवितीरे सरहानस्ववधागगाद्रिनिमिकां ततः ॥ लववैस्रेत्रैगारे
ग्रामे मताल्हलभूपतिः ॥ आयवौ विजयदेवानसैन्यमुन्मायविङ्कलः ॥ सहस्रपिन्छिकयागाति सक्रोनैस्वनिजैर्ब
लैः ॥ पीडितस्तस्य गम्भीरः सिंधुसेतरभज्यत ॥ १९५ ॥ मल्लकोष्ठाववलोजैस्वहस्तसामेरवश्च मनवयः ॥ यद्यात्रितो
वक्रयरेते प्यातञ्चाम्भसा मृतः ॥ भजावुपम्पशामयनसैन्यानां सप्तमं नृपः ॥ त्रलैधैर्यैस्तलपालहपेपतितः सरिदं
तरे ॥ प्रतनम्पलाम्बुनरांगैरा क्षिप्रपसृडितोऽस्मकृत ॥ नरस्मायुहविद्धांगः सनिस्त्रीर्णः कृपच्चन ॥ प्रतनीगं सबलेनका

पारेसामंतसंकुले सहस्रांशेनसैन्यस्यतीर्णेनानुगतोययौ प्रविश्यनरेंगेमल्लकोष्ठमायान्नलेः गृहीत विजयस्याथ
जननीमिल्लाख्यास्वामिनोर्जिते निनायदेवसरसंमैन्यंतद्विजयेश्वरान साथपृथ्वीहरेणेन्यहतानतत्रोपवेशने रिक्
भदतोमपालसैन्येविद्रावितन्स्तन परेद्यायामविद्याविद्विद्रुतेनिखिलेबले द्विजःकल्याणराजाख्यः समरेःभि
मवोहतः मंत्रिडामरसामंतसंकुलात्तसोस्वलाहलात पृथ्वीहरेणगृह्येतवद्वाहंदानिपाशालिणं प्रवगा
त्सविनस्तानर्योवन्नाविद्रुतान्बलात श्रोजानेदद्विजादीन्मवहाम्पलेयपादयेत १९५ मंत्रिणोजनकश्रीवका
प्याराजात्मनास्वथा नीतोद्विविषलाटायांशारणेप्रयगुः स्वयन श्स्येपृथ्वीहरोलग्नजयःसंशूर्घ्यडामरान जिगीष
भिर्द्वाणसाकंनगरोपांतमाययौ भूयोऽपिमानघाश्वोवसेहन्नोसर्वतस्ततः रणःप्रववृतेपाल्वसुरेहद्वस्यमपतेः
निर्विरायःपश्चानेनन्पावमसपत्रसुमत सैन्येमडवराज्यानोस्वयंपृथ्वीहरोःग्रणीः तनस्वामंतकुलजैर्वीरैःका
श्मीरकैर्भटैः समेतेडामरकुलेडजेयेसर्वतःभवत काश्मीरकाःशोभकायाःकाकवंश्याः सहस्रशः मख्या
ताभेलवेपदेरत्नायाश्चापरेऽस्फरन तदनःस्वबलाद्यतमलंभृणेनाभिघात पृथ्वीहरेणगणंपतवायभा
णडानिकौतकात हितामर्षोपत यांदिपरिक्षेनेसकोतकौ श्वपाकडम्भीभाण्डशतानिद्वादशाशकत
तथाविनष्टसैन्योःपित्रिशद्विशैन्यपालजैः मितैःस्वदेशजैश्वारीनप्रतिजग्राहससलः राजन्याविच्छिटकुलो

श्री॰ रा॰त॰ श्री॰ ८

187

द्रुतावुदयराजकौ वन्यावव्लापुराधीशावुदयश्चसजज्जलौ तेजःसल्हणहस्मोनोपृथ्वीहरिरिहस्वैकशः लविका॰
भिजिकाख्यानसङ्ग्रामराजादयस्तथा विड्डालयुक्तानीलायाभ्रातृकान्वयसम्भवाः रामपालः साहजिकोयुवा
नस्यवनन्दनः नानावेशाः परेऽप्युग्रसंग्रामश्रयन्तान्नघः पृथ्वोपरोपमेनद्वानहैयन्तर्ष्वेतोरिश्न् तन्नजति
विशेषेणविल्हणेनमहीभुजः रणेश्रेमरताशाहेविजयायेश्वमारिभिः स्वयमप्यमिनागाहावमर्मणेवति
ज्ञोभजौ सांजिपजीपाल्यमानावभूतांरणकर्मठौ नाम्भांसापारणीकृबेश्रान्योत्यनिमहीपतिः समहाव
सनेनस्मिन्समम्शूद्रपूगेऽभवन् तस्यताभागिकपारज्ञासिमस्मृतिभेगदाः कलशापाश्चकुशलाविपत्तदो
भूणोऽभवन् भूभर्त्तृहक्कविषयेलवराजस्यनेदनः शासीक्रमलयश्चास्यसंग्रामाख्येश्वरः प्रभोः शृङ्गारेलिनस्त
स्यकामरथ्वजपुणेभिनः प्रभित्रसेवनागस्यहयारोहानसेहिरे अनङ्गः संगिकःपृथ्वीपालो भ्रातः सुतोऽस्यच
पाज्ज्वालो फाल्गुनस्येवपार्श्वेरव्लितमा यथुः एतावद्भिर्भृत्यरत्नैराहुऽपिक्रूपितैः जयत् भूरिसुवर्णोपेणाः
पानैर्वाजिभिश्चमहीपतिः तन्नतनाहवेसोऽपिबुधामासम्भ्रमोनृपः उत्सवे शूद्रसेयीवमण्डपेमण्डपेस्वयं न
स्पाहिन्नमने चामहेन्तः पाभूदुपक्रमे प्रहृद्धिपाममभवेद्रष्ट्योरात्र्यायथीमनः हैकेप्रकृद्यमापातेमध्यपातेनता
हशो करातिभेयथाशीतेमज्जनेनतथापयः वैरिसैन्यतमोयत्रयत्रज्योत्स्नेवनिर्ययौ सिताभिताबभूमभर्त्तुस्तत्र

ग्रामस्वाहिनी एकदाकृतसंकेतास्तल्पमाहवमेलके महासरितमंतीर्थ्यं डामरानगरेऽपतत् ग्रसीमनगरस्थान
विभक्तकटकोनृपः परिमियाश्ववारस्तानविशतःस्वयमाद्रवत् नाभजन्डामरानीकस्तेनविद्रावितोधृतिं हेमेव
मरुनाकीर्णपर्णराशिविवेरिनः ग्रातंदाःकाककुलजोलोहप्राणाख्वनलाह्वयः ग्रन्येवडामरानीकेख्यातामृत्
डैटहेताः लम्बाभिधानानीताशनःक्रूरसहकपथे वहन्निजभुजाग्र्यालाश्ववारोपजीविनः भयाङ्गापादिमा
हृष्टाश्वापरेभेजुर्वाम्लनः ग्रामत्रमृतवोःभ्रवनकटकैर्बेहिनादिशो योमार्गोडर्गमःपन्निर्गेः पिग्रावेतत
सताम् तत्रत्यापारयामासभिक्षुर्माणिनीतरंगमान् कथञ्चित्पत्निर्गणाविद्धश्रीवत्सस्याग्रहीन्मृदुः पार्श्वेशृष्वोह
राहुर्धिंहिश्राम्यानेमहाभटाः वेलाद्रिभिर्विवोढुमैः सिंघोनेहिषेतांबले हृद्देगोपावलेत्यक्तांतः स्यानाहहद्ध
रिगैरीन् ग्रघोदतिहतस्तस्तेनराजानीकस्यवाहिनी मल्लकोष्ठस्यपत्सश्चन्द्रोभितायोषरिक्रूरा श्रीरिषृषग्रहृदय
ग्रैश्लिष्टनसैस्वैर्जितोबलैः नदान्तापश्चात्विलेरेषहतोराजेतसंशयं ग्रापातेसुस्सलोराजायावत्स्याविमोदद्वा
न् तावत्सावरजप्रज्ञिराजगामरणांगने ग्राषाढवड्डलाहष्मांसहृपारोहमेलकः निजग्रात्स्वपतिप्रत्र
सापवादोमहानभूत् ताभ्यांसश्लाघितोयुद्धेसस्त्रनंःससमीरणः दावानभोनभस्याभ्यामिवप्रापानुहहि
मिः संग्रामेवड्डलेकालेनाहगन्मोनकोऽप्यभूत् पाहकमदिवमेवीर्य्यशौर्योधनिकषोपलः १७ ग्रनीकि

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
१८८
188

नीलाहरीमाविलमेनाययाविति तेषामन्तर्गते च्छन्नं नाम भवद्धस्तमेलकः अन्योन्यस्य परिज्ञाता दिवसेनत्रचसं
करे भिक्षोर्भिक्षुभृता शक्तिर्भेभिमतेश्च भिक्षणा ततोमडवराजोस्मान्नृपोद्धं तत्रवनिर्द्दिशन् द्विभिकारोयमा
युद्धमस्य पृथ्वीहरोऽग्रहीत् दिनेनरादय्यायानोयशेराजो महीभुजा मण्डलेश्वरतां निन्ये रिश्यतिसिंहो ह्युणा
त्विषिकाच्छेवुराणस्य लवन्याहविक्रमाः रणेषु सर्वमालोकाशनशःश्वकाम्यिरे ॥१४॥ कुङ्कुमालेपनच्छविह
यादिष्पतिपत्तिदः सर्वेषामभिनेयतं ते राजास्वामिवानयात् दीर्घोपल्लवयाघषड्स्मिता स्याल्लिसया जनोव
वेयतत्रास्यो नवैवेयरवानरः ज्यायांसेयञ्चवेशात्वं शेषाणांगर्गजन्मनो नृपतिर्मल्लकोष्ठस्य प्रातिपदोन्यया
जयेन् शिशुच्छुद्रात्वयामात्रापालितः सशनैः शनैः आप्रीयमाणोऽन्वचैः पित्र्यैः किञ्चिन्मयोयया यशोरा
ज्ञानुयातेन राज्ञा जन्मेषु निर्जिताः केचिन्नत्यत्तमभजन्भग्नाः केचिद्विद्रामताः ॥१५॥ सभिक्षुः प्रययौ पृथ्वीहरः स
नृपवेशाने मल्लकोष्ठोन्नत्वोराज्ञानिर्गगामामरेश्वरं युद्धेनेरमल्लकोष्ठोविहत्यातिशितस्कारान् सदाशिवांति
केप्रमांराजयानोमयारयत् पृथ्वीहरेणभयोऽपियोद्धुमारात्युत्तासहृत् प्रतिसहजिमलवाशुद्धमकुर्वन्तित्
भिकातटे वारंवारं लवन्यःसनगरेनिर्दहन्शहान् प्रायःशून्यमनयद्धितस्त्रातीरमसमे तत्रतरणान्नकुर्वं
नृप्राणसंदेहदायिनः आवक्रामाषनृपतिर्लहरेवहलेवलैः क्षिप्तस्यातिःसेनेहतिर्भगारदयुञ्जेले संदिरंक

दत्यजायात्लदीयाःसम्भ्रवलिनः दरद्देशंययौमल्लकोष्ठेराज्ञानिराकृतः सभुत्वाथभजच्चुड्डपारोहेलहरोत
रे ख्यातिर्निरैजय्यकेनलवमेननृपांतिके विषलाशोनराजेयजनकश्रीवकादयः लहरारख्यातिक्रांतनिदा
घःशारदागमे शमालोनिर्ययौराजायशोराजान्वितस्ततः भग्नैःपृथ्वीहरग्रामातसैन्यैरन्वितमनीमषे श्राजौ
सजात्मजोऽस्मनामाराजसूनोर्हृतः ॥१५॥ पुंडैस्ववर्णेभ्रान्तरग्राममस्त्रपुरादिषु कुर्बन्नशप्सन्नृपःशापवध्यायेण
जयाजयौ श्रीकल्याणपुराद्दंगेनीतेपृथ्वीहरादिभिः श्रीवकेनामवहायाशुपिपाशुःप्रमापणे यौषेस्ववर्णेभ्रा
न्तराविहंतेमातरंतिके दिक्कंसदेवमसंग्रमसूजहृर्गवस्त्रभो सेनरात्रस्थैसैन्येनसहिताःसाजितादिता प्रकस्मान
चरिक्कैननिपत्यनिहतापुपि सस्नीवयंग्रयातपापी द्वितीयमपिनिर्ह्णोरः विशेषःकोऽयवातिथ्यंडुःस्ले
च्छेनस्करवरस्वसो ॥१८॥ प्रबलांस्तामिनेदीहन्यमानांतस्क्रापलायिताः चित्रेपत्सृपमाःशास्त्रंसत्वीवक्रुलीहराः
पुनः ईषत्यागागतेशय्यामृत्युपथवाल्वणोन्नृपः तावामडवराज्येसथययौविजयेश्वरं मल्लराजतनूजानांनिजार
जिह्वैवडजेना वभूवपमविषणसेव्यापदायानहृतिका प्रायश्चायतनेकालेभृत्यास्तितडहृतयः दर्शयंतिसमसमा
यैसमर्थेदोषतत्ववग्रहे प्रावाल्यात्संस्तुतःशीलववःपृहषभाषितैः निर्गौरवैर्यैगोराजाराहेतास्मिनवयरज्यत
सडन्यौतिर्महात्मैसप्पुतोऽवंतिपुरस्थितः प्रभजनतउस्यायप्रतिपन्नसमाश्रये वैरिपत्वगतेतस्मिनवलैः स

श्री· रा·त· झी·
१८४
184

द्वौ तैमैः सम्मं विह्वलो विजयक्षेत्रात्पलायित महीपतिः पित्रा संयुक्तः सोपि सिंहे प्राणांस्त्रिशद्दिभ्रुः मषाङ्गिश्मो
र्वण्डाल प्रायैः परिभवं पथि मा वे पलाय्य नगरं प्रविश्य स्तवयामिवे भ्रत्यैर्द्रोग्य ष्यो शोकिह सेषामपि तन्द्रु हो
काश्मीरिके जनै येषे तैनिराशो तिनरां ततः धंकम्पस्तां त्रमोगो ऽभ्रत् प्रजिपद्दे सभापतिः म्रद्दिता हृद्द्यालादि
पूर्वराजात्मजप्रष्या शक्तिना विक्रमत्याग नयाङ्गोहादि भिर्गुणैः तैनैव वर्द्धिता मच्चरे शो विशादकीर्तिना काल
दौरात्म्य लुठिता प्रतिष्ठा शास्त्रप्रण स्वयोः श्रुमेतत्वयतमेतस्य यशोराजस्य भिल्लणा तक्के तिडामराराज्येत
व विक्रम शोकिताः उत्पाद्य पुत्रं हत्त्रिजे सापि षष्ठान्न बलावयं राज्यैस्वयं ग्रहीष्यामो यावत्सा मावादितांतरे इति
तैस्मैं तितेक्कु इं रक्तां श्रुमारस्यगात्र आगत्य मल्लकोष्ठो ऽपि प्राविशत्सोपवेशतेन वर्षो ऽष्य इस्सरः ख्यातपक्क
त्रपातमेख्येया सर्वं भुमेनैनक्कृ लोके प्रावर्त्तत सदारुणः वसंते डामराः सर्वे प्रागवत्मार्गे र्निजैर्निजैः आगत्य भूपा
भूपालं नगरस्यमवेष्टयन् धीरः सुस्सलदेवोऽपि पुनरासी द्दिवानिशं निःसीमसमरस्तोमारंभसंरंभभाजनं
साहस्त्र ण्ठनसंग्राम कर्मयोगाद्दैः मडामरैः शक्तिस्तवेभ्यो ऽप्यधिको विप्लवः पर्यवर्द्धत महासरित्प्रये तिरा
तिरोधेतस्थुर्विविल्लवः नगरेतेयशो राजमित्त्र स्पृष्ठो हृदादयः ततः कतिपुर्वि पुत्राद्देवयातेषु संगरे ति
जैवैव यशोराजः परकीयभ्रमान्हतः कथ्यान्मनेनहिमसं विजयावेन सादिना सैमसलेवेन तेन संग्रामे पराः

हमीः प्रदर्शयत् विशलंघैः स्ववर्णोष्वकवबावेद्वर्णोनिर्जैः स्थूलाङ्गुयिमिहदामैः स्थूलावातेरहस्यन भिन्नोराज्यं
समर्थोऽयंदान्ते हंतेनतनम्रनः भीत्मातेडीमवैवेवसवातिनइतिश्रुतिः यथैवतेनविम्रस्तः स्वामिद्रोहेएवा
ञ्चितः तथैवप्रापविम्रस्तः स्त्रिश्रमेववयंस्तृवे इथ्वीहरस्तचतत्रयोयथयितायडामरान् लिमिकारीयमाभयो
प्येन्यसेग्रामममग्रहीत् तत्रापिस्नानयोयानोभिस्त्पत्तोपजीविनो यौहपंस्वपरोक्षर्षैयविभाविग्रभाग्यत व
द्भिदानमहायोयसंहारार्थेहपइवैः एकमेकमहस्तचानीहस्मासीद्यावहं ग्रतपत्तराणिस्तीदामभीदांभ्र
रकम्यत वतुर्द्दमादीनभजंतोमहात्मानप्रभंजनाः एवनोत्थापितैःपांशुकूटैर्दैर्घ्रैःमुदोहृतैः घोस्त्रिश्रोमम्यनस्त
स्मंभगानिर्वोतदारिते जैहस्यशुक्लैकारदर्पोग्रहमैःऽयमहारणे कालीलेडामरावद्भिमेकस्मिन्प्रदडर्ष्टहे सो
ग्निर्वोमाहतोद्भूतःप्रमरन्वैधुतोःयवा गज्वालैकपदेकृत्स्नं नगरंनिरवग्रहः इहस्तदानीमेतावद्भूजव्याहत्वा
पतन्त सालिकस्वामिनोधूमोहस्तैतोयडम्पितः श्रयेंद्रदेवीभवनविहारंसहसागमत् ततोनगरमभ्या
लेदलणान्तर्देमरश्यत नम्रमिनैदिग्गोनयोधूमधांतेग्रभाग्यत ड्डुक्कामलवम्भोमोरपणारपेणाऽभवद्
विः ॥१५ धूमांधकारसंछन्नग्रामस्ततःप्रज्वलिताग्निना श्रयुनर्दर्शनायैवमहूराविष्कृताश्रुहाः वितस्ताहपप
नोज्वालवेश्मास्त्रिष्टतटद्दया रक्ताकोभयायारेवकृतांतस्वामिवल्लरी ब्रह्माण्डैकवाटांतमेस्यशांतपति

श्री
रा.त.
द्वी
१२०
120

तोज्ञैः ज्वालाकलापैः सेहे हैमच्छत्रवनापिते उच्चावचैर्यतो ज्वालाशृङ्गैर्हैमाद्रिसन्निभः वह्निर्धूमच्छला
न्मूर्द्धि वभाराम्बुधरावलिं आविर्भवंतो ज्वालाभ्यो शृङ्गाग्रकुसुमेंद्रमेद्रुः प्रदग्धायतनद्वारा शृंगाविमुग्धपृशृहमे
धिना ॥१८॥ ज्वलितैस्तापितज्वालाविततस्तापतितेशृहैः श्रोत्रीयावेदनात्केर्णा विवेद सरितां प्रभोः दीप्तपद्वैः
त्विषैः साकंज्वलितावालपल्लवाः उद्यानद्रुमषण्डाना ग्रीष्मे दुःपवनमायुः सुधासिताः सरयुहाज्वालासम्वलि
तावयुः हलधसंध्यासमालिप्तहिमाद्रिशिखरश्रमं मज्जनावासनौसेतुकदम्बैः सोषयश्चकया शूपास्तै नेग
रस्यानर्घ्यगुणैर्यया ऽपिस्मृता किमन्यं मठदेवौकोशृहाहार्दिविवर्जितं नगरं दहनमात्रेण दग्धारण्यमजायत ११८५
लोष्टावशेषेनगरेऽभ्रमयणामोनितगस्पदः उच्चैर्देकोहहदुहोहहोदग्धद्रुमोपमः सैन्येषु ज्वलितावासग्रामेणाय
वलितेष्वपि श्रातमात्रेण योधानां शुभोऽभूदजायत पारंपर्ये वितस्ताया ह्निअमेतेन महल्लमे लंघयं धाद्धिषोः
नेतानि हंतेपर्ध्यंवारयत् श्रुदेवगंस्समस्तैस्तेप्रजानष्टाम्ब्यचिंतयन् आसन्नेऽमरणे राजा निर्बन्धो बहुमन्यत प्रश्या
स्तुमयतेयस्त्वंमहलमाशंकाविडुने संत्रिलोऽस्यैः कमलयःकइवेतन्त्रवीहवः ॥१९॥ संरम्भाक्षिप्तविघ्नोत्तिवंद
नोल्लेखमानने परिवर्णितिहृहाम्बोधीरःसततमभाषत तदत्यंकरवैभसैःकृतेहम्मीरसंगरे वकाराराजाभितो
यसोऽभिमानीपितामहः कुतस्लोऽधेषदायादोऽयङ्गाताम्साकमस्मिवा महर्षदेवोऽपश्यन्ःकार्ष्ण्यंपोषपला

पितः कोनाममानिर्मांपंक्तोश्चविहीनःक्षेनिजोभवं श्रमिक्तांविांगरक्ताकांव्यालःकृतिमिवोडस्त्रति इत्थंकोदस्त्र
यन्वलामन्त्रिमायमुविहृयं समग्रकुमिक्षुःपाणिभ्यांकृपाणमदनामयत् ११९५ ततोनिशृस्त्रवलायांवा
जिनेलवराजजः उवेभृत्येशुमन्त्रयेग्रवेशाहानभूभजः प्रहारविक्षवास्लिष्टनष्टहादेकोऽभुपाययौ संकटेन
त्रभूभर्तुः पृथ्वीपालोऽन्तिकंपरं कोलगुत्वंस्त्रवंस्त्रसवास्नस्यादेषभूपतिः स्वस्थाननिष्क्रयामेनेसेवाविक्षुत
पक्रियां प्रपाल्यितास्त्रिभिर्वेहैरहितास्वैःकिरनुशरान् हेतवामेततेयोधाःसर्वैवाहनडम्भेदाः सपेरथंस्तत
रगैदेवान्नस्यवनाहृशः महस्राणपिभूरीणित्रयधीयेतविरोधिनो १२०० अस्यैसेमयोद्विषतवेनामण्डलपतिवि
वितः नृपःसाहायकायानविस्त्रहृपश्वाववभौ कलविक्रान्तिवपेपनःकुरंगानिवकेशरी पक्रोवद्भावयद्रीन
रीन्स्त्रस्त्रलभूपतिः निपत्यपत्नीनकंयानानाविरायाणपिवाजिनो प्रहरंस्लेहयारोहाव्यूहव्याहनरंहसः विरिव
तज्वलनज्वालाःसर्वेपवमहाभटाः हेनयाश्वहताश्चासत्रस्वसोतोहणाइव सद्विषांकदनेकृताद्दिनसांतेनव
नेन वाष्पायमाणस्लोकाणेहव्यापेतोजेतेशुरं नाहथेऽपजितेनास्मिनजयाशागौरवेद्विषः सवोज्ज्वीडमणि
यस्यविनाशाजीविनादरं जायत्स्वपेश्चलेक्लिष्टनुस्तत्रस्त्रयषमोऽरिभिः निरीक्ष्यविस्मयमाहतोऽनेकेहहाभ्य
मीलिनः वह्निनिर्हेयसर्वांत्रसम्भारेमण्डलेऽखिले डः सहंसहसैवाप्यद्योरंडभिन्नमाययौ दीर्घवित्सवसे

श्री॰
रा॰त॰
की॰
१५१

191

दोर्णामस्नन्धयाऽऽगमैर्वैर्वृहिः ततोऽक्षोत्सवयोर्हृद्गस्सन्ध्यागादरूपमंदिराः अनाश्रुवंतोविभुरेगान्तिराजकुलाद्दने
ड्भिर्देतत्रमामंताश्रुपिदिविशेषपेहिरे वद्धिनिहृतशेषाणिवेश्मान्यत्राभिलाषिभिः बुभुक्षाक्षैर्जनैर्दैन्यौ दरा
हाग्निर्दिनेदिने सरितोमेतवोवारिसमेकोच्छनेविग्रहैः डुर्गैर्याःकृणपैर्हृदवाणेस्तीर्णास्तदाजनैः निर्मा
समनरकेकालकपालशकलाकुला डवाहसर्वतःश्मशानावितिःकापालिकव्रते कृव्याम्सन्ध्यारिणोऽकोशु
यणनत्नामोत्रविग्रहः यभावेतत्तुभक्तानोदरस्थाणनिभाजनाः अपयप्रवेशपशुद्धेनरदिनैःकापीशणत्
तः इपन्नोहरोमृतश्तिश्रुतिर्मिंथ्यैवपश्चये गाफ्प्रहारविवशेतास्मिन्नृपक्षादितेजनैः नोवानीश्रुतवाग्रा
जाततन्त्राश्रुद्धवोदते पौरेवश्रुश्मलीव्याजौन्मकसेदर्शनेनतं जयश्रीलोभयेत्यामार्श्रतत्तुभेजेसमस्तके
पकोंतवामहृदयोविपिराज्ञकल्पमिथ्याप्रदर्पविधिनखनवैपिडःखे श्वेपोकरोतिभ्रूशमभ्रमगंज्वलेते
भास्वन्महौषधिमिदेशकटव्यवस्त्रे दीर्घेडःखानभूतेतेयदीयागमनोत्सवे तपःफलमिवद्माभूक्तोद्
न्नासीन्मनोरथैः वात्सल्यनाविंतेप्रेमगौरवेणाश्रियंवचः श्रोविनेतनवदाक्षिण्यैमापन्नामिवयादये ततसा
पकराणीभूतविभूतिर्गृहिणीप्रिया तस्मिन्कालेमहादेवीविपिदेसेवमजरी विनोदशून्यनिखिललोक
यात्रेनगराहिदन प्राणैराज्येनवाकृत्येनसांकिञ्चिन्निर्व्लत सामर्थ्यमनोदैनैःकृपणाकाश्मीरसम्भावी श्रोत्र

काद्दनयात्रासीक्रान्ताफलगुरोन्तिके युद्धेनदर्शनापण्यादवीर्णोयास्ततोऽन्तिषुः भवत्त्वतोऽपिकेराजाङः
त्वोवेगेनपस्पृशे राज्ञीमज्ञातनाहृष्यतयाहृषितमक्षयः अन्तमस्तुष्यतस्स्माःपरिवारवराह्नियः अप्रस्य
देवहृद्येः यस्यामभक्तुद्विकलमनुजन् तेजोनामाभवस्तद्देवेयोभृत्तन्तोऽपिके सस्त्रसविहितोऽन्यास्मिन्
स्यायातोतिजेशिरः तद्वितोपानहृदेनमक्तायायवणाविश्वग्वेदी ग्राहवाह्मानसेरस्मेः योगकविस्मृतिकारिणः
राज्ञोद्विषःकार्यवशदुपकारितमापगुः सराज्यमयतिदेवकामोतिविबिलमानसः शुक्लंतयैशवेशुनमा
निमेलोहरावलात् मण्डलेस्वरतोपजेश्रीतद्वेभागिकाभिये नीलावगुम्भिमक्करोह्रीह्रदेकोपदेशयोः वराह
मूलेतस्यामसमयायातःप्रियेहसे आक्रन्द्यविषयोराजावभूवानेदृशोकयोः राजहंसान्तिमिवैर्येःप्रत्यायातः
प्रियेहृते आक्रन्द्यविषयोराज्ञावभूवानेदृशोकयोः राजहंसान्तिमिवैर्येःप्रत्यायातःस्वमण्डले सपश्यन्
पितरञ्चात्तरस्याश्रितमतपत विदन्मातनोलोहावप्रोषेसोःविशान्तपुरे अप्सुलस्ताःस्वदेशयवनिदेश्या
मिवकानने राज्ञेऽभ्यषिञ्चदाषाढसायेःद्विजनकोऽपते अवादीद्राज्यतेतस्वकृतस्तमक्रामगुणाढ्यः आ
क्ताःपितृपितृव्यास्तेनयोवोढुमशक्नुवन् धुरमुद्वहन्तोवारवत्सविभारोऽयमर्पितः १२२५ साम्राज्यप्रक्रिया
मात्रपात्रेपुत्रेनृपोव्ययात् तत्ताखिदर्थीकार्येतास्मिंदैवविमोहितः अभिषेकविधावेवराजसूनोःपामपगुः

श्री॰
रा॰त॰
द्वी॰
१५२
152

द्रोणद्रोणावग्राहव्याधिचौराद्युपद्रवाः सस्यञ्चशास्या वनधादेवी सेवहते मही दुर्भिक्षं श्रावणे मासिय
यावत्सशामेषयौ स्रवान्तरेसिंहदेवो रणे कुर्वन्नरिक्षयं कर्णेजपैर्जनयितेड्डोगप्यापमितिसूचितः कोपा
दविमृषेस्तत्सर्वं पुत्रेयमजयेत् कथ्यात्मजे राजसूनुस्ततः प्रागेवजुहवान् १२४॰ कोपस्मितोत्कटस्या॰
ग्रेसतस्याप्रतिमोऽभवत् निनाय रत्नामात्रेण पार्थिवात्ताममोघतां सुभटूवान् मनस्त्वापाथ्यितयोत्यन्न
येपितः साकेतेन सहतोऽसेपुरीतेशावसेनान्तिके स्वालेस्थापकितोऽपाका इतिमनसा समेतविभिः मार्गोस्र
वर्त्मेयनतेपिनामिथ्याप्रमादयन् श्वेतस्तनिश्चिकायेतिप्रविश्यतर्किनागमः वहैनेस्थापयिष्यामिकाराया
मितिसोऽनिशे पित्राज्ञेयष्कृतेपुत्राः पितरश्चैनदेनरे शंकमानानकुर्वाणिसंवरात्रिशुशोरते २२४५ पुत्र
पत्नीसहद्रुमायेषांशंकानिकेतने विश्रम्भभूस्थेपतीनोकलेषामितिवेत्तिकः साम्याभियानप्रख्यातकृपा
मोपांतवासिनः त्वलपालसुतननयः स्थानकाव्यसकसवित् शैशावेपाश्रुपाल्येनवर्हितोडामरोङ्गवैः
गृहीतशास्त्रैस्तत्रिलोकमाहिक्कसालभवान् प्रथमाह्वात्यभूत्यान्हसोमममतैरास्तां प्रथयाभुत्पलोनामवै
तिविक्रेदमिछ्वतः सहिभिलावरेखिकमयव्यापादयेत्यमं जगादोगीहृतेस्वय्येदानर्हिकोपवेशाने १२५॰
कृतपतिश्रवेतस्मिनयैतज्ञमरहींभिः दानेहपावरङ्गजपतिनाम्नाप्ययाजयत् भोगलोभप्रमञ्जोहविता

दोलायमानधीः स्वकार्य्यं परिहार्य्यं वा न कृत्स्नं निश्चिकाय तत् प्राप्तोप्यपसमज्ञोत स्तद्दयः कार्य्यतोनृपः ततस्त्वशा
हिण्णेनस्यैपितेवप्रसवेविने मात्तस्यात्मुपवारस्यकारणंपरिशंकिता पत्तिपशच्छनिर्बंधान्मोःपितस्यैयवणीय
त नकार्य्यः स्वामिनोद्रोहः कृतेस्वामित्तसमस्खलः नामैवशनकैर्हन्याद्रोग्याणमितिचिंतयन् १२५५ वरेमप
वविश्वासस्यआपायपल्लवेद्रुपः भवेत्स्वामिपुत्रादिकुड्मलस्याहिभूतिभाक् भाय्येयेतिप्रय्येमाणः स्वनिश्चय
विपर्य्यये रिकेविहितहतोनेकृत्वावहोद्यमःकृतः गतागतानिकुर्वाणोडप्रतावयपार्थिवः सपुत्रश्चविश्वा
सेयथौदैवविमोहितः विपर्य्यस्तामतिःपुत्तेविश्वासौवैरिसंश्रिते जायतेक्षीणभाग्यानांकोनामनविपर्य्ययः
वैयैयैःस्वार्थलाभायैयेषांनयेसमागमः सर्वोपद्रवःदौडल्लयेरिवनविंसते १२९ तेपीडितेशत्रिनावराज्ञा
यावततेततः उत्पलोःकारयहिकेतीवीस्त्रादापयत्सते राजाप्यदेवसरसंज्ञितेसेतन्यकालिके वाहुकाख्यमग्रा
द्रामेतवैरीविषयवर्तिने सकल्याणपुरायाणैरगैःसैसैर्विलवतो भिल्लकोहेस्वरमुखानपिनिसेमहाभटा
न् मध्याह्निस्नावरादीनांस्वजिकाकुलोडव जीवग्राहंमहावीरंपुपिजग्राहशेभके भवकीयस्यकृत्या
दोविजयस्यपराभवे मम्रजातहृष्टादय्याःकल्याणपुरवर्तिनः दग्धेवडौमस्केभिल्लावरीनस्याणप्रणोयथाल्
ताक्रान्तोल्मोशमालायांग्रामेकाकरुहेस्थितिं शुजेभवकीयस्यविजयस्यभयान्नृप संश्रितलेनतद्येणव

श्री.
रा.त.
श्री.
१९३
193

द्वाकारागृहेऽर्पितैः भ्रातैस्त्यानागेश्वरपुरेविन्यस्यविलुण्ठं आस्कंदाशंकिनोराजावक्रेराजपुरीमपि इस्मन्दरा
याहृत्याखेरितास्वराड्डामराः लोकावशेषैर्मोऽपपकर्मैवसमवितिर्जये भिक्षावशेलवन्याश्वशक्तिस्त्वपमपाग
ताः विदेशगामनेभीत्याविपोवलिनिमित्तिवि किमयमाणवतारैर्भिद्यमद्यपदत्तघोषणतः जीवतामद्यनञ्ज्ञा
सान्निर्जीवनमिवाययौ समोमपालकौटिल्येस्मरनकुर्य्योहिमान्यये स्वशान्तोवीराजपुरीमित्तिध्यायस्त्र्यव
मेत पोतप्रायस्वदेशाब्धौविप्लवस्यमहीपतेः तस्याग्रेवान्तक्रमणाग्रतीतिःसमभावत शतैकीयायोऽव
पिप्लोविप्लवव्यापितेजने वर्षवर्षमतद्राग्नेयुगादीर्घंत्वमन्यत स्वस्वखद्यामदारिद्र्यप्रियतादादिविशेषैः स
राज्यकालःसर्वैस्वपरितापावहोऽभवत नरःपौरुषवैदुष्यशाठ्येनकरोतिकं विधातृविलिवैचित्र्यपरायी
नामसिद्धिषु पुरोऽस्मतेकश्चित्पविहरन्तिराशितमरवव्यतीतेकस्मिंश्चित्रहीरविविहन्यास्यतिहर्षे समल्ल
ग्राममेत्यकवननृपतिर्दर्द्दैरश्वक्रमान्तस्यहृदिहृष्टःस्फुटमितिगतोनाममतियमः विश्वासनिहतात्रिदन्त्यबलादी
नुपुरावसत् निसर्विकोशशास्त्रोयः पुराविष्ट्योतिषाम्यव विहरद्यादिहद्रयोतनादाकेलिलक्षणेनुवन् स्त्री
पुरसम्भुज्यमानःसविश्वासविषादोऽहर्षे संबैयाविवर्तिवैयाह्निशाभ्वासयडुत्पले तत्रसस्माद्यतेकेनदैवादसौ
विमोहकृत पिकाद्यशोभूमिपतेःसजैवीन्यतमेहृते मोनस्यकार्यकर्तारैर्विग्रहस्त्वपुरत्पले सज्जिर्नैयय

सीतस्मिन्नृपजिघांसल्लभ्यभजे नतत्तद्यामभवत्तमज्ञः प्रसंगेनासदस्तुनः प्रतिश्रुतिविलम्बेनसममनोरथमुपतेः
प्रत्ययोमामनपेदेवमरसाम्नीविमात्मजे यात्रप्रशस्तराजादीस्त्रीहर्णांश्चात्मसरान्परान् आदायकार्य्यमितैमैसि
ध्येदित्तक्तवान्नृपं उत्थितोथिनयसेनाभ्योगृहीतैः माहसत्तमैः प्रातैःसमेत्तिवत्तेरैःपत्रीनामेकदायपौ स
मयानिषिद्धेलोहेतस्तस्तासत्रसमर्थंदा श्रियाहाराविदिदानेनहैतातःप्रतिकार्य्यभृत् तरंगमेडरावक्रकेवत्ता
र्ग्वेनगरास्थिते प्रलस्यमल्लावपितेनरेगवसेनेनृपः मल्लदमकप्रतीहारकष्यात्मजमात्वान्निजान् पा
र्श्वाहितस्वहृदानासीत्तलगोतस्मिन्नसितानुगः श्रृंगारोलदमकापत्येनिशम्यामैनिवेदिते यथाश्रुतिपथेपा
न्नस्तडमलविकीर्षिते विरुद्धेबुधीहृदिहिंसारम्भेऽपिसम्भवेत् आसन्नजीवितोतस्यजंतोःसन्तापशोवि
व सभागः मेपार्थ्येसत्वदपिमहृषोभाषितमृषेलडन्यातस्वल्लःसुमपितदौमैमप्रकटयत् कुलोतैनत्वाण्णद
ममहुतवैकुण्ठमपितद्दिदत्रपापतैकरवमविनयस्यकुरुतां मिथ्येतदितपिदिष्यालितिपालःप्रदर्शयत्
तमेगल्योसलादीस्तानग्रस्यानेवमब्रवीत् श्रीमनुःसुतोऽभवद्यागादतिक्रान्तस्वाम्यमेषम तोडहमुमला
वहेस्वेनानैर्बाधवोदितः तेब्बादयेतःस्मितास्यायाहैनमयवैकृते वक्रिदेवापदस्मामिबांधमितेवम
विरे निर्यातेषुपतेषत्नाशंकरवनिघलात् हास्यनाकारयद्धित्वानेनिको मब्ध्वशासिणः २२५५ उन्मा

श्री
रा॰त॰
श्री
५४
104

नाश्वकिमयाशीहिनिःस्वसमविनयन् साश्रुमनरंनिलेमेनृपगीतादिदर्शने मेनेवैदेशिकप्रायानामानपि॰
धनभ्रमः श्रुएवत्येःपिपतिशुवैमानिकरवाम्बरान राजांतरेनःसाशंकः प्रभौपणवेनमोहिते स्कारमै
व्वनादानारमनोकेविदवेननाः श्रपमेवसकालस्यबलाकावलनग्रहः विदेनोःपियदायांतिजेनवः कु
नमूढतां सर्वांतरवणिषल्लवल्लषादिवसद्दय उत्पलायाश्रसाशंकाःकथमथनवाहयन् १९ रहः
वणप्राथितस्तोस्तीयेःह्यश्रवीन्नृपः स्वामाप्रत्यषेनपूर्वभोक्ते यातमद्गृहे देवातासेनपर्यंतमवसा
यादिकेविपि श्राजहावामलेरतेमेथ्याद्रेःथरहःस्थितः कार्यसिद्दिश्रदधानोवैजन्माडाजमग्रनः राजो
मार्णासमाशंकद्राक्षहद्दानुगोः विशेत प्रावेशायद्दारिहदंव्याघ्रेतरनजेन्नृपः शोषाणामपिमत्याना॰
मारिदेशवहिःस्थितिं विलम्बमानेषामेवकेपुविस्महषावः समंतस्तोत्यपार्वोसलेसाध्वशोणयश्तामि १९५
नाम्नलदापिकपोढ्वयलेनावशोपितः सोपिविग्रहिकोविह्माग्राहिलश्यानिकेपरं हतोहिकुस्याद्देवतिष्ठ
वैश्याभियातुभो नवप्रमेगादासानामहानोनपलसम्विसै वाहीनः सवराजाक्षोदामरोभिदसममतः प्रया
स्यातिप्रमोहेह्यपादेनकार्यसिद्धये श्युकवोलिघहःसनेनृपेनातिहरगो ससेमेक्कामरंवके लस्याणाथे
मनसः मथावैनेनास्पिवांसेकृतमसत्यमनेतिव उक्ताप्रणामराजेनेपार्श्वेप्रावेशायेनद्गते १९ प्रविष्टोनिजेनेवा

रत्नाकरस्याख्यांस्यमाणपं षलहमाण्याचारोह्वारमर्गलिनेवथात् स्नानाईकेरूपीनालनयाप्रावारवेशि
ने लब्धाक्रान्तेवशः कृष्णस्त्रीकेविहारोपरि ग्रामीनेवीरुन्नृपतिश्रमेणोनेहर्षोभवेत् विनर्भिकृत्यमेवि
न्त्रैवेयान्नुत्तमले मतयासेनपाणाङ्कः पादप्रणतिकैतवात् राज्ञोः श्रमेगात कान्त्वीविहारस्यामपाहरत् विको
शांवाकरोनवपर्णस्मातयोद्धूतलोचनः प्राहस्महापिकिंद्रोहइतियावद्वोन्नृपः स्वर्लप् प्राहरनप्रथमेतावत्
सखेयाश्वेनयेवमः नस्यप्रणालराजेनस्मृदेतिप्रहर्तेततः याद्रेणाघतनेवलस्याभ्यामेवासकृत्तदा प्रहर्तेनत्र
मधुनःप्राहरत्रहितुलनलः पृष्ठेयेवप्रहरसाहिक्षिन्नयाश्वासिमालया सेनेकृष्णोत्ततेन्वीकेस्तेप्रोषितजीविते
गतानेमारिपुंकर्तुमिच्छन्याश्वेणाराहिलः पृष्ठेकृतनाहतिर्हिवानालिकानोज्झितोःस्वभिः नासूलदापिक
स्यक्ताकेकालायजकेव्रजन् दीनोनितेभ्यःकाहण्याइत्पलेनैवरक्षितः श्वेतःसमस्थितेद्राभेवाह्यमाणपव
लिभिः टिक्ककार्येःकृतालप्राइहीहशृङ्गैरुदाप्तपेः उत्पलोनिहतोराज्ञेनवेत्यकटकास्थितैः वहिःस्यानह
समानानवस्थानुसमाश्वासयितेततः रक्काप्रशस्येमेदर्पोतामदेवपुरुहत्पलः उदेमयाहतोराजानत्यास्मात
श्वसतीति नक्कुनाडःश्रवेराजसूनाःक्वापिमयाघपुः द्रोहानुगावेगानोनलेयोल्लासात्मधुःस्थिति नियों
नोमएउपानीत्वान्त्रिजधुर्यांगकामियं हारान्यविहेनिक्षकृपानीकेनृपानगे भूपालपणक्रपालस्यै

श्री.
रा.त.
टी.
१५५
195

लोकाल्लब्धस्य सेवकः निर्द्रोहो हि टिक्कस्यार्थे द्रोहसैश्चेको भ्यवादितः उक्तं हन्त समस्ताना नो मध्ये राज्ञा न जीवितो
सविटकालिपावर्तनभातुकाव्यपक्षपणे हल्लासहजपाल्सकास्थि पार्श्वस्थारेणनिर्ययुः नीलाः सतव पतद्भ्यौ
नहृत्यप्रहृत्तिल्लनः जातेक्रुकीर्तिकाल्लघ्यपाधेराजात्मनश्च मे वैल्लरसालनेसिद्धतस्य स्वदत्तनैः परं हत
दैशिकस्य स्वादिदेहोराजात्मजप्रमात विहानहिजन्मनो नाम्ना ल्लोठणपतैर्दैः श्वेरागतः श्रल्लतानुत्रजतोः
वीत्वनीलणानुग्रामोतरोन्मुखान् विश्राण्यितास्वकोपायाशायावनुकेऽपि शास्त्रिणः राजवंश्यामहीपालश्री
तिपाव्रप्रणांययुः स्पर्गायेनोऽगानेस्यूलकापाजनविवर्जिते तो स्माकाशृङ्खपान्हर्षदेवोदमात्यमृतले सर
मावकोन्नपितावकृतभारप्रहारव मातडङ्कृतसेस्यणीत विरानुकर्मेन शाङ्कुमः पापस्यापीयसं येषां नामत्र
हृणसाहसं श्रेगनात्म्याण्एपाहृद्धिमनानाः पोहषेमहन पापितः केऽपि निन्म्भुवोरहहश्रुः स्वामिने हते श्रपरे
णास्तवसेस्कारलेशावेशप्रकम्पिना वर्द्धेते दंतस्हेन स्वांतस्पांते ऽन्नतमतो वञ्चिताकथमेषो ऽहमितिनामेति
चिंतया निस्पंदेजीवितोनेपितष्येवदद्तंहयेग श्रणामायमानेवाछेणत्रणवकैहदस्त्रता श्रेनः प्रयाणनाम
धोग्निशेषप्रमलतानिषा ध्रानतस्यस्फुटीभूतवेदनोल्लेखकुङ्कुमे सकपालिवितसेववनहृतजलालपा
श्रा प्रयानास्नत्रदीभूतकेशोनशेभविश्रुते पर्यस्तपाणिवरणेस्कंधायालाबिकेदरं नवोत्सनोत्थितेकिञ्चिदा

वेदस्लेन रायमाः वैजनस्य फलं भुं लेत्या वेगादीपि विद्विषुः वहान्तरं गेषु गेपवाने ते वीन स्मितात्रिमात् कर्हैन
वापरितः सप्राणत्राणाय याविते: श्रास्तां विलखमायं वाक मैंन ज्ञाद्दारुमात् सजाग्निमा देहमपिकस्मननी
करोत् रानवाजिन मैकैके तेः श्यारुरूपलायिताः निर्लगिठतस्त्रकटको व्रजनग्रामे षुडामरैः नपुत्रः पितरं पु
त्रं पिता वा परस्पपालयत् मृते हते लगिठते वा प्रबलन्नमहिमेऽपति नकोऽपि शस्त्रमृत सोऽभूत् स्मरमामानो
त्रं तिपथि परैरादिषमाणोपः शस्त्रं विलक्षणनात्यजेत् लवराजयणो राजहिंसौ श्यायासवेदिनौ कांदस्वराजा
निहता वीरहत्यात्रयः परं श्रूहराडमलापास्तकटकेवीत्यविद्रुते प्रविष्टा वाहकोच्छितापिशिरोनिम्नमहीपतेः
गते षु देवसरस्तेषु च्छिन्नाशिरा नृपः हतस्तौ रश्वशापग्राम्यापोपेलणीयतो पर्वं दोहैस्तृतीयाद्वामावास्या
यो सफाल्गुणे पञ्चपञ्चाशतं वर्षा नापुषोऽतीतवान् हतः १८५ विलासशयनस्थस्य सिंहदेवस्य सा सुतौ पे
माद्वैनेव डहीत्रौ पात्रीयेन वर्धीयत सम्भाव्यते योऽनभावः सपारत्वस्याप्रियसुतौ हतशास्त्रोऽपिते पापसतदा
पितृवत्सलः मोहत्वम स्मृतिः स्वत्वाविराडहतवेतनः ततदुःखोहत धृतिर्विललाप स्फुटास्फुटं मदर्थं कुर्वता
राज्यं प्रयत्नादपकारकं प्रथमेकिं महाराज तया त्मा परिभावितः ग्रहैतेः पपतः शत्रुं तैतैवैर विशुद्धये श्रपि
तेमातिनोऽगच्छत्लात सम्भावनाभवे तयानिषेधिते वैरे पिता भ्राता वने दिवि निर्मन्युः सम्प्रति तत्रवर्तसेम

श्री. रा. त. टी. १२६
126

मुडः स्थितः स्वनरणपङ्कपङ्क्तेर्णजामदग्न्यादिषु स्पृहां कुल्यद्धालितवैरेषु माकार्षीः काञ्चनदण्डं शेषसत्त्वदाश्र
योमन्युरहङ्क्षेणाय पितान्नृप इत्येनन्तद्यातेषत्वैलोकामभियोग्यतो वात्सल्योत्पलकस्मरैः क्षिप्योक्तिमधुरं मत्वे
मदर्शनेयदासीत्तेनतन्मेपुरस्स्वाधुना इतिवाग्भिर्विलपन् गाम्भीर्य्याल्लब्धावैकृतः ह्रीशोकभयमन्युकान् अदद
र्शीमानपितः पुरः १२८ अशीलयनयन्मन्दोदोलिणंपनिहरोपनत् तथाप्येवं सुतान्न्वेकिञ्चिदादेपकर्कशो
कोशैः सहैत्पानां वीत्वा क्रुद्धनोमन्त्रिया गताः पितृभवेनञ्च शत्रुस्त्वतानस्यातेविपर्य्यये यन्मातिवृथेनिहतेकृत
सुक्किष्टजीविभिः मात्यानांभवतांसिद्धिहिंसापिकतदपिनाधुना इत्युपालम्भमानस्तान् द्विजैरन्तिकमागतैः
द्विजैरमात्यैः कर्त्तव्ये शुनःपथबहिः कृतः प्रस्थानेलोहरेकेविहृत्युः सेनयजपमण्डले तदाज्ञतद्यास्मिन्नेवदंतोमैः
द्ववंभयं गगीत्मजेपञ्चवेदमालम्ब्य लहराख्याने देराज्यावरणयायान्येयीरप्रायावभाषिरे नहिस्व गृहवङ्किञ्चो
र्विद्विदोर्नगरोनरे श्रुताषिशत्ववस्थानेकेनाथमतिमस्थले श्रात्मन्यसम्भावनयातोहर्षांमेत्तिणांनृपः सोतः
त्विदंस्वाविषयेइत्यपिमब्रवीद्ववः कालापेलापरियक्षपितृव्यापन्निडः स्थितः सकोशादिसुयादिच्छइतिण
त्वाणदीक्षितान् इतश्चेतस्वबन्धमप्रमाणैः पांसुतस्ताम्बरे अन्योन्याख्यापिभिर्लोकैः पुरंमत्वरनामगात् १२८
मत्रवेतालमालेवकालरात्र्याकुलेवव बभ्रवसायामवनीमर्द्धभूतमयावहा दीपैर्निवातनिष्कम्पैः स्थितासंदेश्वम

न्तिभिः निष्पन्नपरिवृतो राजा तेन रेवमचिंतयत् निर्दोषेस्मिन्नमस्य ग्रामाहृते स्वन्यवे पश्यति तातोऽपि निहतः स्व
नेमयजीवत्पनाथवत् कष्टमेताहृपामसह्यवैशसत्वालनावपि कथं गोष्ठीषु शक्यामि हदुं मानवतामखेवम्
विरोधिवशवर्तिभ्योदेशेभ्यः सैन्यनायकः सहितैर्वैरवड्डलेंद्रैः कथमेष्यंतिवर्त्मभिः १२·५ इत्थं विमृषतस्तं
स्पतनत्रीत्राभिषेषिणः यद्यौ भीतिमतोभीमाकथञ्चित्समानिषीथिनी प्रातश्चतच्छिकोपौरसमाप्यामाय
निर्गतः नष्टं कटकमनेतुं सोऽध्याहूतान्यसर्जयत् मार्गानसद्यीसज्ज्वारैस्तषारैर्विवरोजितान् प्राम्लिप्तव
स्यामैथाः कर्तैप्रारेभिरेततः नामाघलब्ध्यासैन्यस्पमोवसैसैयुहूरतः निहतेषु निपुकेषु विमृशन्नृपतिः स्व
एं यथपेनाहृतेननत्यरित्यक्तंमयाधुना दत्तस्त्वारीरिनृसिनवतामभयेसागसामपि इत्यात्तो भ्रमयामास पट
होहोषणैः पुरे साशीर्चौषास्ततःपौरास्तत्रारञ्जेन सर्वतः अनंतरेनृपावारैर्वैयम्मैकारकल्पया तथासोऽन
वयाहृत्याफलेस्पयोऽनुभाविनः पातादपृनसेविवैयैःस्थितवाननुगैः समं स्वनगराहृतैर्लोकैस्तत्कालपर्यंवा
र्यन स्थियोत्सवावेदनेप्रीतिदायोपायः प्रभोः श्वः भजंल्लोकस्यागमं क्षिपदद्वीलर्द्वकोऽग्रहीत् राज्ञं पराश्योन
यतेवेश्यश्च राज्ञिनयक्रमैः पातिमध्येदिनेभिद्लार्हिविद्वः पुरमायपौ तस्पडामरपोगाश्ववारस्तु एठाकमंकुल
गृहहप्रवैदहशेसैन्यस्पानिकरस्तदा हतेषुनारिषुराज्योत्सकः सनगरेत्रजेन् राजाकाकात्मजेनेतितिलके

श्री॰ रा॰ त॰ क्षे॰ १६० १९४

नाभ्यर्थीयत हन्तः समस्तविद्वेष्टुः सदेवादिदत्तस्तलः कथं प्रकृतयो जह्लुर्गुणैर्वेतनदात्मजे पुरप्रवेशकाराजे
त्तस्मादेकमहल्लरा पहिपग्रपुरेयामो मार्गरोद्धुं विरोधिनो आगच्छतो नष्टसैन्याः स्वजिमल्लाद्यामहाभटाः
निहतायदिवाहद्दास्तत्र साधुयवाहनाः प्रविष्टाः सितनतोन्यस्तशास्त्राद्धितैर्दिनैर्ध्रुवं नगरं नगरौकोभिः स
यमभ्यर्थितागमः अलमैतैर्जैरन्मैत्तैर्बद्धैतैरिति वक्त्रिरे सव कोटिश्वरायाश्च सेराखस्त्रावथीरणं राज्यं विद
द्भिः समयामास्तांस्तान्शासनपट्टकान् दुन्मर्थ्यमानैश्चविलसंकारितो निजैः अतो बहुहिमापातविवश
गोषसैनिकः आसदन्नगरोपान्ते समयेन स तावता पताकिनं तरेलखोनिः सैन्यस्य सैनिकः गर्गात्मजः पञ्चवं
द्दोन्नृपतेः पाश्चिमत्वमायया हन्तस्वामिपरित्यागमसुदाललनकोद्गिभिः राजपुत्रैः समं सोऽपवीरो योद्धुं वि
निर्ययौ असमभावनसंग्राममवीक्ष्य तान् भिन्नसैनिकाः यावत्यारेभिरे योद्धुं तावत्किमपि सर्वतः क्षणेनैव
यशुर्भंगतोस्तान्वीक्ष्य हतान्निजान् नसेस्तम्भयितेशेकुः स्वचमूश्च पलायिनीः सेनानाथाश्चयमल्लाभि
ल्लपृथ्वीहरादयः अहप्सूर्वेसेनासैतैः पिशाचिवदायपुः विद्रवंतोऽन्वयातास्तं स्वसैवेहूंवन्नृपानुगाः
तन्नूनमवशिष्टेन तल्लगादेव न किञ्चन दैवमचखेतेषु यातेषु विरात्मामल्लवमायया नवक्षत्त्रस्यभावेण न
गरे विप्लुरेविधिः अमयाकलितो लोकैरन्यथादेवयोगतः इत्थंराज्ञोर्द्वयोरासीद्धिजयावजयक्रमः क

ज्वित्रिपातयतिवद्धपदंद्व्राणेनकश्चिन्नपरेऽपिपतितुंनयतिस्मह्रद्धिं संकल्पनिर्विषयचित्रनराग्रभावश्रेणोऽ १०
स्मस्वामिवतदेग्रहवंविधाना स्वपतनंनृट स्थानश्यांतःस्वकिर्दिंनामपे दावव्याप्तादिनिष्क्रांतोनिस्महो ऽ
हिरिवायथौ मेयावक्रंग्रग्रामस्थितः श्रुत्वाहतेनंपं स्वहिंसंमयाश्रेतत्रोंनस्यावयवसरं विल्हणादी
न्स्थितान्नूरपुरादीसैन्यनायकान् प्रतीक्षमाणैःसैःसाकंनिर्वायनगरेऽविशत् तस्मिस्तायांप्रसभिन्ता
स्तैतेषामनस्ववान् लावामसस्पेज्वलतोदीपानस्यापयततः वैमत्यांतेनवपनीतांविद्रुताताश्चकस्य
यक निशिकापिपरिग्रहान्ततकटकमायपुः प्रत्यूषेप्रबलेलैसैः शृष्ठलगैःसडामरैः नमहतेमपि
तमाः प्रहरद्भिरितस्ततः वृद्धस्त्रीवालभूयिष्ठान्महप्रस्थापितोजनान् ययौरत्नान्नपुरसूक्तसपशुपालः
पञ्चनिव १४२ पञ्चशाल्याहयारोहैः महवाहनतिष्ठता कश्चिन्नपाणेनेनरलातेषांकर्त्वमशकत द्वार
त्वाखएडन्नुमवल्हसमायेऽग्यसाखसैः वाध्यमानोऽरिभिलीकेसोऽत्याहीनपदेपदे हतस्यस्वामि
नःस्वामिसूतोम्यसनाश्रितः श्रान्तएपकोंदिपाणैनेनतत्रह्यात्मैवरक्षितः पेषांप्राणपरित्यागोनिष्प्र
यवेथनामपि नयोगपकालापेक्षालिकिंतैर्हिंसपशूपमैः हेलेनतत्रहमार्थातेहद्वापस्पुरांतिकेस्र
वसनडामराःक्रूराःवेएहूवीविषयोकसः १५ विरीनलालसाग्रामाडस्यायश्रेणुसैनिकः व्रजन्नवा

श्री॰ रा॰त॰ द्वी॰ ते॰ १४८

198

यथैतत्र प्रसंगे श्रीवकः प्रयौ तमनन्वानुगं सज्जिरस्माविलिविशंकिताः निपत्यते विदधिरे हतलोठितमेनिके
मेरुस्थसज्जनत्राणाश्ववारैर्नत्राह्वे वैहतौ हतोवहात्मजो मल्लोदिवसैर्ध्योवपपत उदीपविहतश्च प्रवहत्सलिल
संकटे उदीपपुरवालालाव्यस्यानेनतत्रदत्तोऽभवत् पुहापुहाप्रवलतत्तत्रपद्मपुराहुहिः हहसैन्यस्याविशिवाः
श्रीवकस्याविशनगले १४७ प्रह्लादविवरेणतामैसज्जित्रोतेनिडामरैः सनिर्लोठितपरित्यक्तः पूर्वे सैन्यनरा
यतः लोठितः श्रीवकोऽनीकशोकभारग्रहानतैः तैःकैश्चिद्वलितैर्यामीनसज्जेस्मागौऽनुपद्रवः प्रस्थिते
पथिकेऽकस्मात्पैत्रेह्लादयन्वने आशुःशेषाममार्गेऽस्याविद्ध्यादधप्रेणयते निःशाहसैन्योनिर्ध्यातः सज्जिः
पद्मपुरान्तरे उदीपश्च प्रसविंयसम्प्रास्थोऽन्यायिडामरैः पदातिकोशशस्त्रादिमुष्णातःसोऽनवेद्यतानान् तौ
तोषयंवाजिगम्योसास्ववारोभवेयथौ १४८ ततः पुरे प्रशंतारिभयेहूराह्विरोधितः स्मृभंगतजेनोकस्यहूत्वा
लापैरनजेयत् सतैस्तैस्कृत्रमात्रैतेस्यक्रमादायवद्धते प्रविश्यनगरे साम्नुनृपतेःपार्श्वमाययौ ज्यायसिरू
भ्रातरीवाग्रेतस्मिनग्रामेसहैवनृपः डःवोष्णोरघुभिःसार्द्धंवैरिग्रापानमाधमे महत्तमोऽनेनस्लग्रानेदत्तत्र
वासरे लोचनोड्डामरकग्रामेडामरैःप्रवलन्हतः तन्नमेगल्पदेशादिडःसहायामकारणात् सविपत्यतितेना
भूतकस्यापिकरुणावहः १४२ भासाभियःसज्जिभ्रमोलोकपुराणात्पलायितः श्रीतोऽवतिपुरेऽविलदवैति ८७

स्वामिनोऽगाते कम्पनोद्धो हकः हेमानेदः सवतर्दन्तरे अमर्षणो रवेर्हेतोर्डामरैर्हैल्लडोङ्कैः इड्डुराजोऽ १८
पि सेनानीः कुलराजकुलोद्भवः हिक्कनदे हितो ध्यानोड्डारं व्याजादशिश्रियत् पिञ्छदेवादयोऽन्योऽपि बह
वः सैन्यनायकाः अत्याजन् क्रमराज्यं तं डामरैः कृतवेष्टनाः ४८ २५ घातिवनस्पतेः पावाइवतत्रोडविच्युताः
इस्पेहतताः तत्ताश्चासमल्लडतत्रनृपान्तगाः निष्पादव्याहिमल्लाष्टवरणेन ग्रविग्रहाः तत्त्वामावहवोऽम २
वन् मार्गैर्भुगालितासवः नव्यलोक्यत मार्गेषु तदा नगरगामिषु पलाललब्धैर्देहेभ्यो मानवेभ्यः परः क्व
चित् ग्रासं विलासवासार्थं तेऽपि विद्वरथादयः निम्नयैवविरेणैव महामात्यै भेविष्यते द्वितीयेऽपि दिने हद
मश्चाराः परिणामपि नगरवर्षिणोमेचान् मह्नेत्रवरं मिषुः वनपर्वाभिधग्राममस्थित स्यकटकान् निजा
न् भिद्रो निर्द्विषयमोऽयसि हदेवमशिश्रियत् निशाम्य कृतसम्कारे नृपे तदनुयायिने सर्वेऽपि भेदवाल्ल
भ्यः सैनिका नगरोन्मुखाः मेदपताये दायादे संशामवसरालतः राज्यभ्रष्टस्ततो राजा नमनमनेस्थितिर्ययुः
परायात भयपञ्जि त्रायातास्र विवशैर्जनैः नतानेन मधाकंनहूर स्यापि तत्कानने वक्त्रिवैस्कंदमावेनोयां
ते देहां श्चितारिसात् तेसत्वे तततस्ता सामहृदे राजसम्पनः रात्रीव म्योद्भवादेवलेखा नवललेखया ग्रष्टा
महाविशाहद्धिहृयो लेखावपिर्लिखि पैः गुणोज्ज्वलाजज्ज्वलाम्मृताववल्लाश्ववृद्धगा ॥ गम्भीत्मजाराजलक्ष्मी

श्रीः रा.त. श्रीः ५५

१३१

रपिवह्नौव्यलीयत मत्वा हिमन्नैपायाते राज्ये तस्य निजप्रभोः डामरानतस्थमर्तेर्हिमराजाभिधोबधुः ददर्शसो
स्तलेमण्डमपयभिल्हपागते गाढामर्षाग्निसंदीप्तैर्हैकपातैर्निर्दहन्निव कोहेश्वरज्येष्ठपालादयस्ततस्तत
क्रियोपयताः स्वसहायसत्रांतां वैराडजनतानेनवारिताः नगरं हिमहल्लोने सयियामप्युत्सुतमया तारेश्योना
हिताक्रुष्ठावक्ष्मणान् तानाववीद्वचः प्रसस्य स्मप्रभुर्योराज्यमितिकृष्णीहरेमति हतेनतास्मिन्दायादे विप
न्नः स्यात्यतिर्भवः इतिचिंतयतस्तस्मैदैवात्समज्ञातमन्यथा राज्यस्याशापि विरता हते प्रस्तुतपाइपो किं
राज्येनाथवाकृतं भोगमात्रोपयोगिना जिगीषोहृदिवितेकस्य ममवान्यपयसेत्स्यति सण्डन्सपानयद्भौ
यः पूर्वैर्येषांगुणमम सिंहद्वारे मदीयेऽघतन्मण्डवर्तते लुठत् दशमासानसदायानोसह्वक्वेदंयपन्नयः तन्ने
डुःखंसतमयादशाहानतभाविनः एवं निर्वेदकर्नैवततयाश्योतेसवेय्यतां उपशांतमनस्तापः सुस्थितःसे
षमायुषः इत्यासहेमवटिकाश्रेतवक्त्रारिभाजने तद्दिश्यमोणराज्याशापि शारवोदितपाडुनः शृहीतो ५
भोमपशीतान्नैस्तस्यावं तत्रहिचिंतयन् प्रसंतानचितेचान्यन्नवसैः संविधिस्तुभिः रक्षितेरातिणामस्यह
तस्माभृत्कलेवरे विपन्नाश्रयणेऽप्यस्मिन् स्वामिनोऽन्तेकिमीहशो दयणपारीरेस्यसंतः कृतशतेनविंत
यत्र दिहल्लाय्याजनः सजकाख्योनगरश्रवस्थभूत् श्रायातोवाहुकोगोमृत्रगुहेजितास्त्रिसाद्यथात् सवतनेव· ७८

ताहर्षोदारम्भामात्सादितच्छलैः म्लेच्छैरपि क्षितितलिहन्प्रजासंहारकार्यं भूत देवतापि क्षिताविहृदेह्विवाकादि
त्तिश्रुतिः भावितहृदयसंवादजनितश्रमयोययौ तदीयानन्तस्थानेनच्छेत्रा भ्रमपितावयः तेभ्यएउस्यास्यम
प्रमोल्लब्धः स्वप्नोम्नतस्तया भल्लःकाप्रहृषाचारहतौ वितोयसर्जयत् प्राचण्डआख्यातयेमण्डएउमयराजपुरी
रिपोः उच्चलात्मजयातत्रदेव्यासौभाग्यलेखया नेत्हन्पितस्यमण्डएउस्यजितोमेत्यानिजानुगैः राजपुर्यां
माकुलतेनीतायामासस्सादनत् तत्रतैःसोमपालस्य दूरस्यसांतिकञ्चिरात् प्रादीनास्यमघुदैवग्राम
यस्मोदिकमेस्व तिरश्चश्वपीव्यस्यतेनपञ्चदेःखयप्रभोः स्वभैहस्ताववंतत्रकमेयंपरिविंतिते सोवितेव
जनैविताकौवित्यंनिरवग्रहैः नागपालस्यसौभ्रात्रेलब्धाभ्रातःस्थितोऽतिके सेहेमण्डएउवशेषस्यनोप
कर्तृभिमानते १८७० स्वदीर्घदर्शिनोऽयंतेकाश्मीरेभ्यःपराभवं॥ विपाकोभ्रस्यर्वयेदंसत्काय्येवःपि
रःप्रभोः क्षिपतेयेननियतेरन्यथात्वेसनापतं वितिहस्यहरेर्हेहाःकुर्वंतोपत्रजस्वकाः तत्रोपालपुरेका
लागुरुवंदनदारुभिः काष्ठैर्निर्ह्राणिरोतिन्येवीतिहोत्रेऽपश्चात्तुभिः यथाप्राप्तिप्रशांथरणिपतिभावस्य
विवियाययाहासोल्लासास्त्रपिसमरसीमास्वबहूपाः यथातत्रदीर्घव्यसनविनिपातान्नभवनेतथाह
हल्लस्यप्रमयसमयोऽप्यन्नततरः कस्यापरस्यतस्येवलेभिरेवह्निसात्क्रियां पकत्रेतनरगात्राणिसंहु

श्री॰
रा॰त॰
जै॰
200
२००

मन्यत्रमप्रेले ४४७५ टिक्कादयोऽप्यनगरं यांतोऽवंतिपुराधना तत्र हंतव्यलम्बंते भासादीन्सर्वं वेष्टितान्
पुद्धागन्सुदीपतग्रावप्रहारच्छेदकारिभिः ततेतेत्तमशक्यं ततैः प्रयत्नैः पौरैरपि स्थितैर्महाश्मप्राकारगुप्ते
स्वरगृहांगने तैर्हन्यमानालेख्याचें गंतेवानाभवन्नमाः एवं शमविलम्बेषु तेषु लब्धांतरः सधीः स्वीक
कारप्रदानेन खेलुवीडामरान्नृपः गृहीतनीविनातेषां सृजिः प्रायोजि समरे तेन भासादिमोक्षाय यत्नवे
ड्डादिभिः समं ४४८० प्रापावंतिपुरं यावन्नसतावन्नदग्रगान् कप्यात्मजादीन्नालोक्य भेगे टिक्कादयोयपुः
देवागाराद्विनिर्यांता भासायास्तेविविद्विषां भग्नानामनुगान्हत्वा सज्जेरेत्तिक्रमायपुः लब्धप्रतापेन
गरं प्रविष्टेकमनापतौ आययाविड्राज्ञोऽपि टिक्कं सेनयान्वमानुगः चक्रेवित्तरथस्त्रीव भासादीनपिभ
पतिः पादाग्रहारलेख्यादिकार्य्यस्यानाधिकारिणः यथापूर्वमधीकारान्न्तजहत्सज्जिरथभूत् प्रतीहा
रसावप्रेप्तीकाकथेनरमेत्तिरणं ४४८५ प्रतीहारोऽपि निःसीमडामरग्रामसम्मतः तदङ्गेदवाक्रिकोक्रुद्ध
त्रगाद्वात्तः प्रतीहारतो सनासीरसहृहृहेकोऽपि नव्यैरणेनपः नाशिक्षियन्नृपेनोवावभूवाश्रयणोन्मुखैः
निहतेशिवसहस्राक्षनि र्धूत्तोर्महीपतिः आहारमथनासापतन्मतं तन्नसेवत इत्यनगारमाक्रांतलक्ष्म
पादप्रसारिकः सोऽवतिष्ठसमासन्नफलं केरलयन्त्रयं संजटप्पाखिलानभिद्रुतन्डामरान्विजयेश्वरे प्र

यान्तिहृदयिष्वानेजिघृक्षवः शिशिरात्यये ॥ १८९४ ॥ अहहसर्वैसवमृवकैकंवीदाडामराः भिक्षोर्हस्तगतेराज्ये
मत्वाशंकिषतास्थिते एकैकस्यैषयीणोर्योमिश्रामिश्रादिदृक्षवान् नोत्निहेत्याम्रराज्यःकिमास्कंदेशुशृहोन
रे इतिसंमेअतेराज्येसोमपालायदित्सवः हृतान्निशूर्पंशाहिख्वन्सोऽपिहृतेवमजेयत् श्राकारवावरवैक्ल
वैपञ्चल्लस्पसनस्पतैः राज्यभोगाभ्रमेगानेभविष्येतीत्यचिंतयत् भोगलोभाजितौविस्पदम्हसंचविकोषि
ते देशेऽत्रपापातपापीयेदैवात्रसमपादितत् ॥ १८९५ ॥ दासेऽथयोगयोपोराज्येसद्माभासेत्रपान्वितः शाकेनपा
तेदेशेऽयंकिमीषदपिताहृषा शालीनपलालशुहृषोऽवतियःक्षणन्दर्पाननश्वटकपेटकभीत्तिदान्तैः
त्रातेसकाननतहृत्निहितोविदध्यान्किंतत्रभजनक्षतोवनकुंजराणां भिक्षोर्न्नानिहृतांदिदृहृद्धियाजानतो
भजन् तहृतोडामरान्शूद्धेनीविदानीघनान्वयान् वैशाखेऽथक्षतारेभसलदासंभावितनरः निर्गत्यनग
रात्सजिगम्भीरानीरमायथौ तस्यापियोगःस्नात्योऽभद्रोहुंयत्समवायिनः एकाकीतावतोवीरान्दीक्षु
त्पसनियैयौ श्रुतःपातेसाहसानोनाङ्कतेतद्दियैवेशात् जीयतेलत्समेकेणालदेणेकोऽथवात्रुपि पारेत
रीतेनिःसेनोःसरितोःपारयत्रसौ पारेपरस्मित्रहितानपश्यव्हरवर्षिणः ह्रित्रानिशणःसतेवासेसत्सपाःसि
योलटहृयै हृहाःसत्राहितोऽम्योम्यरंथावेदणदीक्षिताः प्रघावेतिशुराज्ञोभिरानीताभिरवेययत् सेतेसाश्चो ३

श्री·
रा·त·
टी·
२०१
201

तत्राजिरात्कृष्टतरंगिणीस्वये तद्वंतमेव तेह्नष्टायोधैः कतिपयैः समं द्विषन्मर्म्मकल्लोलाद्रुमालीवाभवच्चला दृष्ट्वे
महत्तेमेतावदाहूह्वः स्ववयतदे बद्धखसेत स्तीर्णाश्चयोयाभग्राश्चविद्विषः नवेगीनहयारोहो नापिस्खलीनवा
पश्यत् बाहून्यश्रेदितेकश्चिदशाकद्धिदुताह्वलात् तिबद्धबपश्चैथिल्याल्लोलपल्ययनेहये कोष्ठेस्वरसाश्व
वाराख्यलम्बेताननरेद्राणे निर्यत्सतेः पिपर्याणे स्तेजोपश्चान्पयाविते वातोद्धुतेरजश्चक्रमिवाद्विशेतिरोदधुः
विजयेशाग्रगेतीतोवितस्तासेतमग्रगः भासाःऽपिदस्वाविदधे पलायनपरायणात् उषित्वाविजयदेवेतदा·
न्यपुरुपागते कम्पनेशंपशुस्त्पक्काथ्यानोद्धारं विरोपिनः तत्रस्थितादिनैः कैश्चित्सदेवसरसोन्मवेः शिश्रि
येभेदान्निर्यातैरन्यटिक्कस्पगोत्रिभिः जयराजयशोराजौ तन्मखौभोगकात्मजौ प्रविश्यदेवसरसंव्यपाहिको
पवेशने यपुर्विनष्टसेत्राता स्तस्मिन्पश्चात्प्रधाविते भिद्वादयः शूरपुरेस्तोवीकोह्निश्वरादयः गहोमस्याभ
येसोमपालहृतः पलायितः दास्याः सुतेन प्रहितः कुत्रास्मीतिप्रभोर्वयात् सहितोहंमहादेवभतोभसाप्योत्र
तोव्भुतो तस्यसिंहीस्तहाक्रांतगोमायुवदमन्यत प्रमादात्स्वामिनोराज्यं विरेनहेमितेर्दिनैः सज्जिः प्रसा
यपदस्यवेवंसखामित्तनवे शामालादीनपिस्वफावदानोपायेनडामरान् पौरांश्चभित्वाश्चयिणोराजाभ्येत्य
चक्रमे राज्ञः परीत्यसामथ्यें मयकुर्म्मोयथोविते इतिसर्वाभिमारेणतेसमेत्यरणोदधुः रत्नोजवनिकाल·

दाभटैर्धनदत्ताद्यैः दामोदरेऽभवत्संग्रामः सवीरः ग्रामवत्सरः कोष्ठेश्वरवशंयातेरक्षितापितरंददते ल
ब्धाः सहजपालेन स्थापाः प्रकृतिभिः समे अमसज्ञाविशेषोभूद्राज्ञोभिद्यावरस्य व भिक्षल्लहस्य सेवेषेवि
वेद्यात्मपराजये ततः प्रभृतिपः प्रातः सन सायमहष्पत योऽपवान परेद्युः सैनिकोभिद्यवेवले पवैतस्का
परान्पौरडामरेषु नृपान्तिके प्रयान्त्रलाभमत्कारान्नुचितान्प्राप्नुवत्स्व कायहंसर्वि कोत्रस्यौमनुजेष्व
रकोष्ठयोः प्रयान्तेपार्थिवाभ्यर्णंलाभसौख्याभिलाषिणोः ज्ञात्वाघतत्काकहद्रग्नृहीतस्यपरिच्छदः देशा
न्तरोन्मुखोभिद्यत्राषाढेमासपवावलत् भ्रष्टयाद्भिः सदादिरण्येशेषाद्विहितसोन्तनैः तदाषेडोमरोक्रुध्यन्
निरोद्धुमपाध्वेन प्रकरोत्सोरिणीहृन्तनपाशीलवहिष्कृतः प्रतिरूपेषुदारेषु तस्य कोष्ठेश्वरः स्पृहां
सदोहरैः फणार्नवमहेज्वालोहविभ्रुजः वालाश्वत्रस्यसेस्यकुकोऽप्रशान्तस्यप्राकुयात् १८२० समेसोस्स
लिनाबद्धसेधिराश्रयकोद्विणः सोमपालः स्वविषयेनादातस्यशतिश्रयं तद्विजेतः प्राणहरैः प्रपत्तैस्स
स्यसर्वतः तदेशाडरोमसहीसीमांतेसल्लहीरीययौ त्रिगर्तेषु दयाशीलंवमायोमद्रमण्डले त्यागोदा
र्वाभिसारेषुमैत्रीणामन्यधर्मिणां पोडयेत्क्रमीभर्मद्रूरस्थैतयिडामरान् तामेवाभ्यर्थ्यराज्ञानेततः
कुर्य्युः क्रमेणाते दमोतप्रजाः सोऽर्पयितंसाम्यतेनरवर्मणः मेत्रिभिर्युक्तमित्वक्रमपि मंत्रेनवाग्रहीत् १८२७

श्री॰
राज॰
द्वी॰
२०२
२०२

वात्सल्यपरिवारोऽस्मन्हृद इत्यर्थं गृह्यतः श्वशुरप्रार्थनां तस्य भृत्याः पार्श्वादवाचलन् प्रावर्त्यन्ताथ नगरे वि॰
शाङ्किर्विभवोज्ज्वलैः सुलग्नसुलभे काले वरयात्रैव डामरैः वीवाहश्छत्रतुरगैरेकैकपार्थिवापिके स
स्सलक्ष्मापतेर्यैर्यैर्नेष्टुं र्थैव बुबुर्जनाः औदार्याकारतारुण्यवेषासौन्दर्यमन्दिरं कोऽपीश्वरोऽधिकं स्त्री
णां प्रययौ प्रेक्षणीयतां प्रशान्तविघ्नवैदेशीययात्रुत्सववशप्तो विशाङ्गरिलवन्योघत्यचोषादिकोऽ
निशो दीरघालक्ष्मकेणापि सर्वैमण्डवराज्यतः आनीताः पार्थिवाभ्यर्णं सैन्याण्येव भयंकराः अपि भू
पालवाल्लभ्यादभूद्राजोपजीविनो प्रतीहारगृहद्वारप्रवेशो वहुमानकृत् लवमल्लगृहितग्रामतया
डुर्भिन्नडःसहः अथोत्तरंगकालोऽभूत्सरावोपनदक्षिणः डामरेभ्यो नृपः पौरान्सृष्टुं न्यक्तवेतनः नि
नायाभ्यन्तरेऽहर्द्विवार्स्त्रावापवयेजनं तिघवैष्णार्धदेवाधान्नातयोजनकडुहं राजद्रोहोच्चितां लोके विपत्ति
मनुभाविताः १४८५ सामैस्तृतभिः सपित्सप्रमयाहादनंतरं अनमाप्यामसंराष्ट्रस्वमेव समयाद्येत् नि
वासनगरे पौराः सर्वसामर्थ्यवर्जिताः अनेनैव राष्ट्रमाकीर्णं डामरैः पार्थिवोऽपमैः वद्धमूलोनातिदूरे सर्व
भावसहोरिपुः सवास्तभ्यन्तरामैत्विसामंतावैरिसंश्रिताः मन्त्रोपदेशहृदस्यैकस्यापि नृपास्पदे अप्रय
भंवहुलाः सर्वैभृत्याद्रोहैकहन्नपः राज्यारम्भेवभूवेर्ययामामिग्रस्यभूपतेः सामन्तं यानराज्ञातैः प्रत्त

दंतविवेक्तृभिः ॥८५॥ ग्रामप्रवेशगानदिदं गुणगणामोपवर्णनं वक्ष्यमाणं सवद्रूपेण ऽ यत्र लेशान् प्रदर्शयेत प्र
बोधयतान्समेयानवंयैर्हृष्टोनवक्तव्याः नातुष्टानिगभीराणां शक्यावसर्पितं गुणाः सत्यवसगुणज्ञात्वा सेवावि
विंवेतोयथास्थितान् श्रनीर्षस्यभविष्यामोविवेकस्यानृणवयं स्थितस्यतनविज्ञानेनान्यस्यहि पङ्कजे
नः श्रमानष्यानुभावस्यरात्नः किंपुनरीहृशः हितानांदाराणांमहषामहावृद्धः व्रस्यमहृदः कवेः सोऽर्द्धेव
स्यप्रियमकलकेलोस्यनृपतेः स्थितानांकौऽयत्रयवहितविवेकः स्वकृकृतैरसामान्यैर्ज्ञातेरमभगम
नभावेनकुशलः ॥१५५४॥ भवेत्साम्प्रसरणपरिणामेऽयवामतिः कथंसर्वस्यभूतायांनिशायांगु
णदोषयोः सेत्यवाप्यापिविषमाः स्वभावादोषतोजनः येषांविपाकमभ्यत्रमजानन्नृगणयत्नयं वि
काशः केषाञ्चिन्नयनविषमैर्विधुडैर्यः परेषामङ्गतिः श्रवणकटुभिर्दीर्घरसितैः नवेक्षाकायत्नोप
कृतिपरिहीनोजलमवोजडोवर्षादत्तंगणयतिगुणेनास्यतजनः गुणोऽल्पोकोऽनरान्स्वएवत्रस्यानभ
वगोचरान् भविताप्यर्वभूपालकृतेसयत्नयोजनः श्रवत्रसत्रपिस्यानात् भूभंगेनवकारसः विलो
लोल्लोमकम्पेनदिङ्नागरवभूयरान् विरुपवद्वाहिनीहृदागृध्यङ्गयसंभवे वहेतितापेभूपालाश्रौ
वीग्निमिवसिंधवः भूमिभङ्गास्वनस्तस्यतेजसाप्यायितोगतः सूर्वराजयशस्त्रेडोभवनेषुप्रकाशतो

श्री॰
रा॰ त॰
श्री॰
२०३
203

योयस्तेपशपनिश्वासमसेनम्लेमसर्वतः जानातिवक्रोगल्हिवितेदेवविम्बमिवेश्वरं स्थिरप्रसादोदन्तेयत्तदादंतेनस
कवित् भयंपुनःप्रणामतोदन्तेहरतिविद्विषो कृष्टासेःप्रतिविम्बेस्वेहितानानाम्योऽस्यसेमृत्वेः नावरःप्रतिशाह्
स्वगर्जतःप्रतिगर्जतिति तस्यनातिशितेकोपेप्रसादेनिशितेपुनः यत्नेतीद्दोणकथारस्यनरवालेस्वलोवतः
तस्याकुजन्मनोनित्यामल्लानलक्ष्मीविकाशिनः प्रभवेत्याश्रितःकल्पशाखिनःपल्लवाइव राज्ञिगाम्भी
र्यंडल्लेखसमाहात्म्यप्रभविष्णुतो विवेदमेतिणोलोकस्मिषेवेतोस्वसर्वतः प्रहृष्टस्त्वप्रतीहारोनोविस
हेऽन्यमेतिणो पार्श्वडुमाणामेषात्योषपिस्तम्भइवोद्गति तस्योत्यायतःसर्वोस्त्वणानीवावहेलया स्फू
र्जेनजनकसिंहोऽ मदपाकोन्मूलनःपरे श्रावास्यात्सेस्तुतोराजःसहृन्त्वव्यवहारवित् प्रपंचस्तरा
णीभ्रततनयोहस्तसर्वतः श्रद्देयंयोनसमंयादिव्यतस्तन्वनोमरान् कुड्डाभियल्लस्यततःकृतावल्लोऽतनो
त्वयो रेखानेषांसतद्रोषाडपजायैःदणेदणे समृतोजनकेपत्नात्वृपोहषमजिग्रहत् राजस्त्वल्पवयःसौ
हिजननीगाढसस्नेवात् राज्यकालेहिसोत्सेकावास्तोतदवकाशदौ तेरगायोगपापस्कारस्तानाहाराजवत्
प्रकालशावकृहतोराजयात्मंतरेवतो सहसहूडैःसमप्रीषिंकाप्रभोर्नप्रुज्यतेप्रामसस्वतेः कवित् श्रितो
न्नेतेर्दुडेरहंदलेखनेसरोजषण्डस्यमहाविडम्बना तद्धिन्तिलाभसेहूढपैशुनालेख्यकमनाः तद्वर्गेऽप

विलेचक्रुस्तद्विषः कल्लषं नृपे अथराजाविजयिनेसक्कैनैकम्पनापतिं कृतनः श्रावणेमासिजगामविजयेश्वरे
गुप्तो तेपि स्वदेकादागच्छन् गिरिगह्वरे प्रापसूरपुरद्रंगाधीश्वराडम्बलोवधं पुष्पाणनाडडामरिजकृतयेपुन
रागतः द्रंगाधिपेनाग्रहिकान्वेषिणासहावधन दिवैतिपतितः पार्श्वग्रामसमेके द्विषद्बलं मङ्क्षेपुर्विशिखा
विद्धजानसमम्भोपि सोऽवधीत् प्रतापहनस्यसल्लातकम्पनेशोमहीपतेः द्वार्यं वेनिगुरस्पसङ्गेगसूरः शिरोः
वधात् महद्धदाहिकामहिरसहल्लमणसल्हरः चक्रेनस्यहर्षामर्षशोकशङ्कुविपादने अत्राघायामिवयात्रा
योजानाराजतिल्लयोजनैः सनिःश्रोषयित्वाशोषकण्ठकानामगाणपत तस्मिन्प्रविष्टेनगरेविद्रुताः केऽपिसा
गमः प्राग्र्जनकसिंहाद्याः केऽपिकारागृहस्थिति १८८५ कैश्चित्पलायितैः शंकाग्राहिताः पृथिवीपतेः ततः को
हेश्वरमवाः प्रातिलोम्यंप्रपेदिरे ग्रामालोनिर्गतः श्रीमान्कार्तिकेऽथकृतीनृपः तत्रतत्राम्भहस्त्रामेसंग्रामोग्र
मबाधत यत्रसल्ललम्भपाद्याः प्राग्भेयप्रतापतो तेग्राहाडिग्राममदहत्सजिह्लजितविक्रमः महीभुजापी
उमानेराहृतः कोहकादिभिः अथभिक्षाचरोराज्यगृध्नुर्भूपोऽप्युपाययौ एकेनाह्नायोजनानिशोल्लङ्घ्यदशपञ्च
च शिलिकाकोटनामानंगिरिग्राममवापमः १८९० त्वामिपाताङ्कमारातिभीतिमार्गश्रमोद्भवं क्लेशंनाजो
गणल्लौनीयावितः सजिगीषया कार्यमायातिवैमुख्यंजिगीषाविधुरेविधौ प्रस्थितस्यपुरोवातेरपस्य वधजाग्

श्री॰
रा॰त॰
क्री॰
२०४
२०५

के आरम्भमात्रमपि कस्यचिद्दैवसिद्ध्यैकस्थित्यपायेऽन्ते यमोऽथफलप्रयासः सम्याद्रिणामृतमवाप्युदधेर्महृत्त्वोत्स
क्तिस्त्विराद्धिदधतानहिमाद्रिजेन अप्राप्तवित्त्स्वबलसेतुजलपिप्रवेशे वेलोर्म्मिवेल्लनवशेन विवर्त्तमाना मिथ्यै
वयव्ह्यतिथियेषु नरेन्द्र नेति नोयान मस्तिनु विपिद्यपरीपिताना तस्यतावन्महायत्नकठोरसोदयलाणे सि
द्धे विबुद्धो विपिनाविप्रवेशस्थ्यपीयत १८९४ आपातेन मबुद्धानतास्मिन्नेव लाणेऽपत् पृथ्वीहरानुजः प्राप्तभ
गः कृतांगुलिन्दृष कोहेस्त्वरः सचावेत्यसम्यामेनमतिहृतो कृत्वा दमौ हतौ सर्पा विवमेत्वनियेत्तितौ ना
भ्योष्यानेः प्यमोः नास्मिस्त्यागितोः प्यपरिश्रमे काकौटद्वेगमार्गेण निर्गतः सल्हरीयपौ प्रासीद्वतत्रप्रोच्च
णउद्दर्पकएद्दलदोर्द्दुमाः उष्मायमाणः काश्मीराक्रान्ति सन्ततविंतया उदापसलिलसेवनसस्व प्रगवेषिणः
पुरे प्रविष्टो राजा तिप्रतीकारमविंतयत् १९०० स द्वितीयस्तमास्येषु प्रतीहारो मदोयनो सज्जेर सहमानोऽ
भ्य्ह्यलात्विषणतनयः प्रायया दयविश्रम्भावहं स्वं वलातः प्रभोः यन्मायजः पूतम्ह्र्त्र्जोद्वीजलमज्जनात्
तदायाः संस्तनारा त्राश्विरेस संभाविताम्तनः अनाप्त्वेतोऽधीकारान् पर्यन्तयेत विंतया क्रुधाणकार्य्यतस्त
स्मिन्नभेयस्तेषु सेत्विष काकैलपतीलादमतो सद्धलेगाहनापायाः प्रतीहारस्तद्वले दस्तजिनिर्लोठनो
यतः अप्रियानपितान्प्रीत्या जग्राहोग्रोपयोगिनः १९०५ यतीतेष्वथ मासेषु केषुचिद्दैवयोगतः अकस्माद

भवद्भूभृत्स्फीतल्लनामयाान्तरः विस्फोटशोफातीसारवह्निमांद्याद्युपद्रवैः सेदिग्याभ्युदयेतस्मिन्देशः पर्य्यो
कुलोऽभवत् इत्यास्थितः कुले सैकभर्तुः स्वामीबलीरिपुः तत्पत्न्या डामरागाढं इडहमेवयविनयन् स्वायत्तां स्व
तदा नैवहितकृन्नैवविचारयत् राज्ञ्याः श्रीगुणलेखायाजातमेकं सुतं शिशुं पञ्चाब्दं दर्पणपर्णोऽडिमहाजिभूमिपतिना
दा विकीर्षुमेतं यामासमाबलेनास्य गोगिणा १८·५ इत्येभूतस्य डभुवः समस्त्रः स्वजिरयते पञ्चवेदादिभिः सा
र्द्धं शुक्लामेतयते ऽतिशो लक्ष्वरेभ्यः स्वनीहारेण यन्मायाभ्युदीरिताः इत्थं वीर्ये स्तनेभूपे सत्यथेत्य ग्रहीस्वतत्
पूर्वं प्रजास्वजइवाद्भुतवस्तुतत्वाववर्णेनेन कुतकेजनयेतितउज्ज्वाः बालाइवाल्पमतिहार्य्योपियश्वसेतिप्रायोनृ
पातियमस्वस्मनमकेनुभावाः पोतवस्यानेकृतवसतिभिः स्त्रोधवायालयेवानिःशस्त्रोयवक्तलनकृपालैर्म
नसंस्पृष्यविश्य नीतोभूतैरिवविवशतोनिर्भरंगाभेवैर्गभेइभूपाक्रयामितरतः स्पादवष्टभ्यचेष्टान् निर्हेतुप्रसर
त्वितः प्रविशति लोकोपि तेरेतिकं प्रसक्तकुलूहं गोषकिं किमिति ते ह्व्बान्तनवक्षाशयं इतिकिञ्चिद्रसौकदाच
घकपत्संवैकपेमानिनो माणप्राणगुणोद्भुयत्सरभसंदंभोलिपातायते सविभ्रमगतागतः किमपिभा
षमाणः श्रुतोपभर्देलितलोचनेजगदवज्ञयालोकयन् निजस्पमालविक्रियाप्राणयिताडनाद्यैर्विदन्वन्
ग्रहमिवाहितं नृपतिवल्लभोऽडःसहः अपिजातसहस्रपेन निःसेकोभ्रमतिनृपः योयंत्वपुत्रकरवयकं पूर्वे

तेनत्सेते यतोऽभूत्पौनराज्ञा नाज्ञातः सर्वसंक्षयः तत्पजाड्डकृतैराज्ञो ह्यर्थिनाथापि शाम्यति सज्जिरागेगपम
श्री॰ न्वेषुमागाच्छन्सर्वेवप्रभोः विग्रहलराद्दिलणःपथ्यत्रविष्वासममाखियत द्दाद्दिरणेवामनेतायानमाशायेशतिवि
रा॰त॰ ज्ञिते दर्पणस्यवरातःसविभाग्याभ्रमरोमुखे! तस्मिन्राजगृहेविदान्मंदीकृतनगतागते नृपतेस्तङ्कतोशीति
झी॰ निशेषांजच्छिरेऽखिलाः भूमःसुजेज्ञिवरघोऽथास्थानद्विजभूःशठः प्रातिलोम्यावहेमेन्द्रेमेतैराशीच्छिया ८
२०५ नक्कन् नीरोगेरात्रिहरुःसशिष्टहट्टैनृपासदे वसन्वर्षीविनिर्यायप्रार्थनार्थीगृहान्ययौ ततेप्रासादय
205 द्धाजाविशालबलवाहनः प्राक्रम्यासोकथंनस्यादित्युपायैर्व्यचिन्तयत् तज्जेतहन्तकार्योऽसौतिराशैरनजी
विभिः मत्वेतिनरपीकारानमेस्यस्तूणीमापयेत् राजस्थानान्तजेपान्यमुदयंकम्पनादपि प्रजिग्रहत्त्रपतिः
विरीकार्यंच्चरिल्हणे हितापिकारेश्ययकैवेकृतेनृपतौततः भ्रूत्यावशेषान्वरःसज्जिरासीद्विशंकितः विमा
तिनःपुराद्गेगायायामद्दिश्यमानवान् सोऽथसुस्सलसूभर्त्तुरष्टीन्यासायनिर्ययौ श्रीत्सूकानप्रार्थनाकोन्ती
राजयास्वंतिकेनसः निर्गच्छन्राजपुरुषैर्नराज्ञ्यवान्वरुध्यत तन्निर्बीसनगर्हसस्थापतापानयात्रिके प्रती
हारस्तस्यगस्यैकोषादेःस्वात्मजेव्ययात् निग्रहानुग्रहावनस्तरायतनादितिरद्दिणे पुत्रेप्रादाल्लच्छकोऽथद्
तिप्यायतसविग्रये निहतोलच्छकोहारान्पार्णौत्सेयानकैर्गतः प्रवारोपपदद्रोहोहाभागिकेलोहरावलात्

प्रतीहारविसृङ्खल्यप्राप्याश्रीर्यस्य महीभुजः प्रेमामिषाय तत्कोष्ठागारिकारद्ध्रसमार्पयत् उत्पलाय लोहरत्यागा·

च्छंकाशङ्कं महीपतेः स श्रीमविषमे काले राजा पुर्य्यां मलेच्छयत् प्रमात्तकंडुकवातपाननोत्पाननवम

प्रायत डामरः पापप्रयोकामपि लन्मकः हाधेःपाकारयेत् सुजिप्रतिमल्लविधित्सया कृष्यमाणे राजवं

शेपौ हर्षराजमंगलो। प्रनन्दे शजः सुजिः सूरोमक्कोशपोषितः कीर्तिमेष हर्षेद्धाविनोष्ठाकल्लुषाहि

सः लंगाग्राहि सहायः सल्लसः पर्य्यटिते पथि निःशर्वेपोपल्यस्य खतेन कार्य्यार्पणकृतः कश्चैपद

वायोग्यानामपोग्याच्च भवेन्नकः तेषां गुणैस्तान्सैयोक्तेन शक्ते कारणैरपि पदे श्रीखण्डस्यान्वित मवि

तेवर्षमाणानिजे हर्षाकः प्रत्ते प्रभवति विनाभस्मरभसात् ततस्तेक्ष्मायत्नविजगाड्डदयापापाय वदनोऽपसौ

नद्वेषेन स्फुटमिह पट्टुः संदधपि ते १९४ तस्मिन्सुजिप्रति स्पर्द्धां संप्रोक्ष्यं वोढुमक्षमे हतान सजदाते तेस·

जपालं दिगंतरात् निर्वीरे मण्डलेद्देष्यो ऽपवापकार्य्यगौरवात् कोऽप्यसौ नरपतेश्चिंतरामंतरेण तो

प्रीतिदायैस्त्वोष्यमाणैस्तैस्तैस्त्वहेन भूभुजा विश्वस्तो नगरेत स्यौसोऽपि स्लतामयान्तरः एवंदमककदम्बो·

केरादिकुर्वति कार्य्यतः वालकैः सोमपालाद्यैः सुजिस्त्रिमेऽप्यवैकृते प्रतिसायपलतामात्रसाध्यंकपसौ

रनिर्जयं सोमपालायतद्राज्ये सोऽसहीवक्रेऽवमानितः १९५ प्रतिपुष्पावनसैव भागिनेयी सकमनकां

श्री: रा.त. श्लो:
२०९
२०६

योमानयन्नान्तरे सामन्तरानेप्रभुत्वजे नृपः सोमाबल्याशयौ राजकन्ययोः स्त्रीक्रियां तदा रभसाय पावकर्वाणावदानामे
तरेद्विषो उपायैर्जयसिंहस्य शकुनैश्च निरीप्सितैः प्रेरितः सोमपालोऽथ मज्जेष्मैदारोऽभवत् स्वयमेतस्य प्रतीहा
रस्त्वत्राजत्पुरीपतिं सोमान्तमुद्वमानिमेकयकोद्वाहसिद्धये जातो कल्याणिकाख्यायां महादेव्यां महीपतेः उदये
मे नृपसूनो सोमोऽ स्वाप्तुविकाभिधो १६५९ जाते तस्मिन्कृतोद्वाहे नागलेखाभिधां सुधीः तन्वस्तेयी प्रतीहा
रोप्सुमुजे प्रत्यपादयत् इत्थं राष्ट्रद्वयेवद्दसंयौनिरवकाशतां यामः प्रतसेहे मेते सज्जिरिल्लिपथगोन्मवः जाल
न्धरे भैवरितो जयपालोनिनायत्नं गाढावमाननिर्विन्नौ एवंभित्वपदस्तां तयिभिन्नावैरवैकसैन्यनायकतो
गते नोपेंद्रोवामहोन्नोवाससमयौ प्रत्यवासितौ राज्यप्रदस्यतेयश्च वक्रेराजाविमाननां तस्युषोपसुविषयेप्रति
कुर्मंसूस्वयोरैयोः १६५५ इतिसम्प्रेरितस्तेनदेंगपालोतिकस्थितेः पियामः सौऽनिकंभिदोभागिकेनसाषिथ्य
त प्रतिदिम्मवतोः सीनि स्वामिनोजानुवीजले तप्तुक्रमेतत्रैकस्यामित्यावेगाद्दप्रासिच स्वातापुनयामेष्यामि
यापूर्वं वरइतिनिश्चयं सपीतकोशः कतास्यपयौप्रस्तुतसिद्धये प्रतीहारस्तत्सर्वंभारस्तभूपतिः मेदाक्रांततया
राज्यमस्त्रासितममन्यत योयोहितग्रहीतेनेसंधायसविग्रहस्थितः तमन्वहं प्रतीहारः सान्त्वयन्नमिवेदत प्रप
त्स्यमानेघासेवमदयः कम्पनापतिः प्रवधीतत्व्ययनादमेप्रकवेकालियात्मजे प्रविशामोत्स्वणनसर्वलावन्यान

यलत्मकः निर्मर्यादान्कम्पनेषमीषत्संतमसिग्रहत् स्तानाभेष्याति गंगायां यावत्सुजिर्बिसृत्वनो
यावत्कथंमयानेयः काश्मीरइतिचिंतयेत् तावन्मार्गान्तरं वामव्यागतोविज्ञाय डामरान् भिन्नान्भिन्दाव
रोऽविदन्दिषलाटोहि मार्गमे मण्डलस्यान्तरे तस्यविविदोहृड्डामरः प्रतीहारीहिमेत्तश्चनिषेद्धासम
यथत सटिक्केनपिन्द्रोहादेकान्तदेषिणोरिपोः श्रानीतः सम्मानैर्देमाथायः सर्वैश्वडामरैः प्रतीक्ष्माणो
राज्ञाभिद्देत्तेसुजिसमागमे निर्भयपहिक्रूजामानभोगिकस्यसुशर्मणः बाणशालामिपेडुर्गो बमस्यैलो
क्लितावपि इतिबिभेदमनवत्सर्वडामरमण्डले प्रमोदमहदोग्रामेदिषाच्चविसृजनस्तुरः यावन्नैनाथगे
गायाः सुजिर्विहितमज्जनः पूर्वं विश्वकूतेभिलावास्मिंश्चाभेदमागते यथामृष्यमहीभर्तस्तथास्माकंभये
भवेत् ध्यातेतिसिंहदेवेनशार्थितोव्याजमाद्धे सुजिस्वीकरणोद्योगे सोमपालोभयाकुलः सुज्जिर्जालेय
रेशामः प्रातर्भिल्लावरांतिके यावद्यास्यतितेस्मायेत दूतस्तावदसावदत् प्रेरितोज्येष्ठपालेननिषिद्धोमार्गि
केनच विरराम समस्तोक्त्याविपद्दाष्टयण्ग्रहात् ऋणेदेशांतरेयाने तवभूपोऽपनेष्यति स्वल्पदासस्त
यीकारमन्नस्त्वप्रतिहितार्थनः इतिदूतस्तुवेनोक्तः सोमपालेनवान्वहं विपदोत्सुकामस्त्वत्साय्येनदे
षाभिमत्तोययो उदयःकम्पनाधीशोवैशाखेतीर्णसंकटः क्षेप्याव्वितेनसेग्रामेप्रस्यपश्यतभिल्वाणा

श्री॰
रा॰त॰
ष्ठं॰
२०७
२०७

प्राक्तस्य पल्लपट्टेनेजाते ऽपुवलेततः तस्मिन्कोट्टान्तरे भिक्षुः प्राविशत्प्राग्वेश्मनः राजायविजयक्षे
त्रे निर्यातः प्रत्यपद्यत कम्पनेशस्य कटकं नाम्नास्तेपेषयच्छनः पंक्त्योपलप्रभासाव विविधायुधवा
र्षिणी दुर्गोपस्थितैर्नृपवर्गः प्रतियोध्यप्रश्नवर्षिभिः पतत्स्वश्मसुभिक्षोऽत्र नामलल्लस्य पतिषु गृहीतेड
रीजात्राजसेनादीर्घा विनाशमकरत् दिनैरभ्यधिके मासमात्रे याते ऽथ गृहीततः विहायभिक्षुं लेडर्गस्य या
त्यात्वा तामुपसम्भूते डुर्गभाजोऽवलासस्यो राज्यपायपरे पिये जाततहै विद्यायेक्षो पनलस्य मदर्पीय
त् विससर्ज प्रतीहारमपयत्सल्लमित्रये राजाऽडामरसामन्तमन्त्रिराजात्मजैः समं कोशेश्वरत्रिकोट्टे या
हुकुस्य स्वविमोक्षणे करिष्यामो वयं भिक्षोरिति बुद्ध्या तमन्वगुः पश्यन्सेकटशैलाग्रादधः कोऽहमितो
व्रति जितेमेनेप्रतीहारो वीक्ष्यानेताः स्ववाहिनीः पूर्वावस्थितैः प्रतीहारान्ने गेश्मान्यत्रवासरे प्रयोधिसर्व
सैन्यस्य बलात्कोहे जिघृक्षुभिः तेताववेतोऽथ पश्यमहल्यान घातैः प्रतियक्रिरे नास्तीदं विक्रमेणेति यया
गृहान्विनिश्चयं वीरदेहडुमाग्रेभ्यो न्यपतन् प्रसिद्धिहताः निर्यद्रक्षोवसरवाः शीर्षभ्रमरगोलकाः को
हेश्वरस्य मन्दत्वे निर्यूढेन तत्र किञ्चन स्वस्य भिक्षोर्लेवन्यानामसेषाञ्च विनाशमकरत् नाम्नव मन्त्रमोवीर
इत्येनावत्यमित्रये मद्यपुष्टोऽहते भिक्षोर्येनाणेलपकार्यमभूत् डभुक्षणं गृहमानो मसंकटे पैर्य्यमादधे

कोष्ठेश्वरोऽस्मिन्वाभिन्नस्तद्दुष्पाडामराः यदे पदेतन्हृष्यपतेभूरिमैन्यसमस्तद्धिनापतत् पञ्चेवसेदितिवदन्समभा
व्यमयणावनत् विश्रम्भमूरसुष्यारिर्यत्रकोष्ठेश्वरोऽयमसौ ग्रामेषुतत्रकेवासेत्सयतेतिस्म्रयेद्युः सूस्मृति·
तद्बुहः कार्ण्येवशेनसोपवेशने ग्रंगीकृताधिकारस्तयीमांडिक्कसलल्लकः यथाधीशंमहाग्रामस्वर्णं
दित्यागसंश्रयात् स्वीकृत्याभिलड्डयुल्लवद्दकल्लमकारयेत् आनेदास्थः स्वशाधीशयपालः कृतयातायातः
नीताटिक्कंप्रतीहाराभ्यर्णमभ्यपायपयत् प्रतीहारस्यटिक्केनसहैकांवीतडामरैः निःसंशयेहतोऽन्नाथि
भिन्नः कोष्ठेश्वरादिभिः सेरम्भास्तद्विमोल्लापश्रादित्येलवशान्तिके हतान्नरीकृतस्वर्णदानाभ्युरियनैः स
मे स्वशास्तद्यडक्कोवेश्महीनास्माभिहृज्ज्ञितः जानातिरद्दिनानप्राणान्भिन्नः कोष्ठेश्वरादिभिः सम·
न्तुः श्रामराज्योऽथदेंगपालोऽथहृद्गः हम्मान्मांजयसिंहस्तद्द्वाः पद्मः प्रपन्नतः ८० मत्वेतितेनप्रयु
क्ताभिन्नश्चैवंस्थितेशृहात् विपाप्मातः फलहृकेनिर्गच्छन्नविरेऽपिते सतम्भेप्यापलिमांगः स्ववावल
रवन्मेना यातइत्यशोलोकेप्याथन्मानीननिर्ययौ कोष्ठेश्वरोथमक्रकृत्यस्मैमन्दोभेच्छयाल्लिपन् ह
देकालविदाश्रान्नोणात्प्रतीहारेणसान्वितः नीवैवास्वशायैर्दत्तायामाप्रत्यूषाद्दश्यत ग्रवसायः प्रतीहा
रस्यैवैर्भिन्नप्रमापणे गच्छद्भिरागच्छद्भिस्मराजाहूतैः प्रतिक्षणे प्रविष्टानिजयदेवेवामीपर्याकुला ८

श्री रा.त. ह्री १०८ 208

भवत् २०७४ तावद्विगाहवैश्वस्यैः साहसाद् शबलस्ततः कृतयत्नस्तस्याप्योऽभूद्यो हडमहीभुजः डिम्बो राजानु
गाण्डीवास्तस्याभिद्रोहः प्रमापणे साध्यमेतेहि मम्मेतेहन्ता किं केन संगते विहस्यानीयते वित्ते वक्षैरेतस्तत्क्षणाद्
मी भग्नान्तेप्रयासेन निमृषितास्त्राखिलाः परैः पृथक्पृथग्नतः कोष्ठकोः येच्छिल्लकसैव वायवः एते भिल्लाचराक्षि
पृष्ठुष्ठाच्छाभ्यन्तरायपि कोट्टनमोऽत्र समभ्यासो योऽरान्तः स्वायपोहिते सामग्रीन्न समायाताः सेवमस्यैव भिदये १५१
द्र्मुहुः शिबिरे यावज्जनास्तावद्वेष्टन कटकैर्मन्त्रिणा डागैर्विकोषणः स्थवाहिभिः एककाकी विरस्तोऽक्लिष्टो
हंतव्यत्सल्कृतैः खिल्लैः हाथिकृपरिकरो वद्धोनिलज्जैः सर्वशास्त्रिभिः येते वेत्स्युराशीव्रकपक्षकस्तोमिभिन
म्मेलः स्फुरघोयादिशकरोतिः शाहः सैन्यसागरः योम्भोधुर्यितवासैन्यलेच्छयेद्वाम्रगल्लते डङ्गाप्रहृच्छिरि
ववालिखिलोत्साडयेत्समं साश्वर्योशैर्य्यः पर्यन्ते सौकुर्वेन भिल्लराष्ट्रयं समस्तो न शकितस्त्वासीदित्यनसि
तयनजनः २०७५ एतावन्मन्त्रिणां सिद्धमपप्रत्यहसंभवः नव्यातिः कार्यसिद्धिस्वपतापैर्नृपतेरभूत् सैन्ये
भिल्लाचरायातेपश्यन्नद्धीर्थिनेत्स्सणे कोहानिकृपृष्ठशल्कीकः पुमानेकोविनिर्ययो मदलीभिः परीतस्यनारी
भिल्लस्याविदिषुः पृष्ठेकैः पिवलीलकोष्ठमायरवासमः वङ्गः पलायमानोऽत्रस्मोऽयं भिल्लमितिब्रुवन्
तन्नशखात्सजनोऽश्रीषीहिकैतमपनिर्गतम् सहभिल्लोः कृतद्रोहलमलेशस्ततोवधे तस्मादाजानुगेभ्यो

वास्वस्याशंक्य विनिर्ययौ शुद्धोदेहोऽस्मि त्रिलोकस्य प्रत्यपाययकर्षेच कृपाणीमुद्दरे हंतुं रक्षमाणोनिर
जानुगैः सानुगस्य क्रमागोमविलंघ्य नृपवाहिनी शुद्धिप्रस्रवणोपांतेनातिदूरेऽभ्युपाविशत् उच्छसेः
श्चिरसेनाशामेरुष्मोभिर्डुगीनिर्गतः मायोप्रयोक्तेशारेभेश्रेरितः सैन्यडामरैः सज्जाते लक्ष्यमानार्के महत्स्तदु
द्यतोद्वणं भिद्वैः द्वयपायासाक्तं दमपनेष्यंतिडामराः इतितद्धाविकातीद्वणग्रीविभिस्स्रैर्निर्णे समे स्व
शैस्त्यजद्भिर्हिर्षंदोन्मुहूर्त्येतात्हहस्तवः ७२५ ततः किलकिलारावमुग्रवैरैः करतालिको यौ येर्ददद्भिः
स्पविवायश्शस्त्रंताकुलाशयाः मुक्ता स्वामिद्रुहः क्रूकूणगता राजंप्रसादिते द्विषतो मंत्रिभिः स्वापोद्दः
तार्थान्कोन्तस्थायिकनः राजकार्यैव भानौ चलक्ष्यमानेऽप्यलक्ष्मकः किमेतदितितेनोर्वैद्विशपालमु
भाषत सोऽभ्ययात्क्रमभदामायापिरोद्धुं शक्तो विकीर्षिते द्विशतो प्रस्थवस्थातार्कस्थेतद्यास्यमन्त्रिभिः सहैव
वैपरीत्ये तेद्विशानो नैवजेतव्य उक्ताव्यमहं जरानेदं जहसे वान्यमंत्रिभिः सहूरदर्शिना तावदिषलाडावपा
ततः देगपालशुद्धादस्यादारम्भः समभाषत ग्रतः प्रयानको हेशप्रपालः समस्मप्स्यात प्रायेवार्थैरेत
दर्थे ग्रस्थनादीवेवाशुरो संक्षोभावनतरेक्षतानतो नैतिस्तम्भोऽभवत् शोद्दितंपादोणामिवृत्सक्के प्रायं
विवेदतं सनाद्भवेनहास्यमेनह्येकार्येऽनसाहमे सर्वेनाशेहतेः स्वामिन्द्विशपालैः पिकिं भवेत् सक्क

श्री॰ राज॰ तं॰ २०५

२०४

एठयाभागवशात्प्राप्तः श्वपालः स्वशस्त्रसः सर्वोत्रिपंअडगोग्रामतीक्ष्णादीनामहावनान् दस्युनामस
वः कण्ठे संदेहं मत्विएणेपिपः स्वहस्तीणोप्रोतयः काष्ठांतीक्ष्णाग्राहहडगिंरिं सचर्मकौपीनपट्टीव
हस्तन्स्वामियोक्तिनः इषुभिः स्वामिवन्स्यरक्षापने सर्वेनोशुधि सनाम्हलपरः साकंस्वाके शशस्त्रः
योजने पाभृदनुमन्महणेभिन्नराजोपजीविनो निश्चितोनेतनस्तस्मिन्सतेषामन्वर्थेन कोहेष्व
गाढिशिविरेतणेंशरणमोशुषां प्रकैकशोलन्मकेणशुक्लाष्वैःप्रेरितैर्भटैः डिक्कुःसंवीक्ष्यवलितेनि
वर्कर्माग्गलिभयात् स्वशैरास्मिन्नवसरेसपलायनशंकिभिः रक्ष्यमाणस्तैश्चइस्त्रमनस्तापादमु
क्तवान् वीरस्ताम्यन्विलखेनतीक्ष्णनामाहवोत्सुकः तस्यौभिन्नावरस्वान्तमदन्वयाविनोदयन्
हर्म्येप्रागनमायातेतीक्ष्णलोकेपुञ्जस्तया उत्तिष्ठतातेनदायः स्तोकशेषः समाप्यत दीप्यतः कोनया
साकंकामिनः सुहृदागमे प्रत्युत्पाद्यास्वादितोभोनोतनस्तस्यचन्द्रमस्त किमयापिवधेनस्याद्हनामि
तिचिंतयन् सविहायपारेवापेसासियेनद्विर्निर्ययौ सदीर्घचिंतागलितायामपणामलिभिःकचैः व
ज्ज्वलिवपताकांकामिववीरपटाञ्चलैः गण्डनाएडविनाच्छिन्नदृष्टंखनाटंकरोविषा वेदनोल्लेखकां
त्यावयोतिनाहंक्रियास्मितं वितीर्णंचित्रवयैर्नेवियर्येस्तांघ्निताङने योतयंतमिवालानैः स्वहस्तीनेत्रा

परांशुकैः कौसुम्भापरवासोऽग्रबद्धयौतामत्रास्त्रलैः लोलैर्वीरहरिं वहन्सटाटोपमिवांसयोः हेमनःपाणिपादैक
वाहप्रवरवारिभिः वर्तनैर्मण्डलैश्चित्रैर्लघुविचित्रस्थिरक्रमैः श्रौविनयस्तावितोवर्यामलेकारमहेकृतैः श्रीमि
नविस्मितोनोनिरात्मकमनस्यं श्रलक्षिमद्विप्रयातेसमस्त्रौऽग्रुनम्राजनः विचरंतेतमैर्लिङ्गभिद्वमग्रे
विरोधितो राजवीजोमयोनेमातेप्रवीरःकुमारियः भ्रातायजेष्ठपालस्यनिर्यातोरक्षिकोऽन्वगात् हेम्नो
त्रिमेवाग्रतेस्मैसौविंशानःपरिपन्थिनः हरीथैकःशरासारैर्गार्गिकोभिद्रुसेश्रितः तेयावेतोन्यभाग्येनशौ
स्त्रस्नायनिर्गतैः वर्षोपलैःपुरोवातप्रेरितैरिवदंतिनः सरोद्गाप्रतियोधानांपापैःछिन्नाश्मभिः खङ्गैः द
न्तागोभग्नवायशस्थिरेणविस्मयीकृतः तस्मिन्प्रचलितेमार्गैःप्रविश्यास्त्रावनैर्भटाः तेचभिन्नाचरादीनां
सर्वैगोचरमाययुः भिन्नोरिकेतनाल्लिंगयैर्यापार्श्वधृताग्रपं अथावतंग्रामादायशूलमेकोहहदृटः
तस्यप्रहरतःशूलेभिन्नराक्षिनवत्सलः छिन्नापहस्तिनावेगानकेशानजग्राहयाविनः स्वजहारकृपाणेन
चनिर्यन्त्र्याणेपतिष्ठाति तस्मिन्प्रहरतोभूयस्तौकुमारियरक्षिकौ ७८ निर्विभागीकृतैतस्मिन्विविधा
युधवाहिभिः विरोधियोधैस्तत्रैरस्त्रयोयुयुधिरेऽपते भ्रजायंतविविक्रमाश्वपाणस्संतत्रासितावाहिताः कोटि
राजयराणपालस्मरश्रौधाऽवसुमाः अथाक्रुवंतस्मात्हतेविराभूलादिभिर्द्विषः अथप्रकृयशरासारैस्तनोहरा

श्री
रा.त.
ह्री.
२१०
210

स्वाकिरन् भिक्षाचरमृगेंद्रस्य भजतः शरपञ्जरान् ततो हर्म्यान्तरविशेषैर्मुक्ताः शुभाः पाषाणहृदयः यावनस्तस्य
वीराश्महृष्टिकुहितवर्मणः निममज्ज यकृत्पिण्डे भञ्जन् पार्श्वे शिलीमुखः १७६५ कोनाङ्गीणि पदान्याशु सपपा
तदिशन्दितैः ततश्चिरग्रहप्रेन्नकर्मविद्विषत्तोऽहरन् कुमारियोऽपि बाणेन विद्धवक्त्रणवर्त्मना व्रणितोः
श्यपतद्भूतैः पादोयांतोऽपजीवितः रक्तिकस्तु शरेणैव विद्धो मर्मणि विह्वलः सञ्जीवितोऽपि निर्जीववद्भवन्मातुः
पाविशात् महाकुलीनैस्साहित्यो हतोभिदारशोभन वज्रावमग्रशिखिरीशुषिते रिवपादपैः इयतो राजचक्रस्य
मध्ये हर्षनृपात्मजः नावमानसमानस्य न क्षद्विद्वोः परे पदे १७७० विधाता नित्यविधुरस्मिन्नेतो हर्ष्याभिमानिनः
भ्रकुण्ठेन पुत्रं चक्रे गृहीत्वात्मपराजयः कोवरः को महद्धीनां सोऽग्रे पूर्वं महीभृतो उदात्तेनात्तकृत्येन तेन तस्या
ग्रे न किञ्चन भ्राहोपुरुषिका यस्मिन् यातो हड्डिहिषङ्गैः तदवस्थस्तदा सोऽपि शस्याशुहतकुमारियः स्फुरन्
योद्धुमिष्टवसप्रहारावशस्तथा विज्ञातनतैरश्मिभिर्वितस्तवद्धशो हतः विपन्नेऽस्मिन् बलं मत्वाः प्रहारैर्विति
निर्दिताः स्वेशैः प्रजङ्ङ्वंद्रशोहते भिदौहिषद्ध्वटः १७७५ प्रविश्येयाशु यत्नो व्रणेर्वेरनयादसैः कैश्चिन्निर्जी
वितश्चायोरक्तिकः शास्त्रिभिर्हतः वयसस्त्रिंशतिं वर्षाणि च मासांश्च भुक्तवान् सपष्टाष्टाभिस्तन्मेष्ट दशम्यां नृपति
र्हतः निदाने विप्लवे दीर्घे सर्वनाशेऽपि कारणे येषां वभूव तेऽप्येवं तद्भुक्तः सन्तविस्मिताः नेत्रसोदं भुवाः कस्मै

मेरास्यनेत्रमानमभवत् सजीवमिव तन्मण्डं कियतीरपि नालिकाः एकं योऽमुष्य विशश्चित्रभानेर्मम मौः
पुनः परे नरेन्द्र मस्मरस्यांगे यावन्मूर्च्छविराजत् ॥ ७८ ॥ सविवाविजयपदे व्यस्थितस्याग्रे महीपतेः तेषां त्रयाः
णां मण्डलानि तत्रोऽस्येषु पुरुषाहरन् श्रीमत्पारत्वं दंतमध्वशाश्चांकादिप्रकाशने दृष्ट विचित्रस्वभावेऽस्थि
यथायं पार्थिवस्त्वया तत्रतत्राद्भुते भावे दर्शयन्ननुभवनाद्भुते परिवृक्षेयांत भावतेन केषाम पिराज्ञाति
नाहत्य त्रिहतोऽस्मायाः पितृमैत्रेयोऽयमृदिति न जहर्ष विनष्टोऽयं राजकण्टकस्त्वयापि नाकृष्यत्सरि
तर्म्मण्डमेषु भ्रमितवानिति वीरस्याभिद्वोः शिरोयानभावादायस्त्वं चिंतयत् ॥ ७९ ॥ आकारस्यास्य मा
स्मायं सतेन हृदय पवेक्षते वैषय स्फाटिकस्येव नाकोलोकोऽयतन्मतो उत्कर्षात्तत्प्रभृति यक्म मस्येयावन्म
होमते हाधिकवमृत्युनाहतेनेहदेहविसर्जनं प्रसादद्विचार्य पेऽयामन् सर्वे समस्योर्वेराभवः तदस्माद्
वीक्षेतेऽनेपस्माद्गुणाविशेषतो इतिहितीयोऽसामान्यसैराजमानविचारयन् आदिदेशारिपोः शीर्षं त्वनाह
षस्पान्तसत्क्रिया निशाच्छेदे च निशिव ध्यायेत्सत्स्योदयात्परयौ भवस्वभावे वैचित्र्यमङ्गमेष्ठवितयत्
अपि वर्षसहस्रेणादेशोदायादद्वास्थितिः ननेन भविता भूयइतिलोकोऽयमस्मत् दाध्यात्तश्रेणेन तत्र
नेमतनोति शास्योहर्षि हृजनस्पविनोक्तदिनं प्रदर्श्य वैचित्र्यमेस्यैशीविधिर्नियमेन नेनक्वापत्यकं

श्री॰
रा॰त॰
क्षी॰
२१८
२॥

वनवह्नलनिमग्नस्य कृते निर्वेदितो विश्रान्त्यै धीरस्यावधृतो मनः विधिविधेयतेदृग्वीन्यकार्यभारसमर्पणे आरोढुं
प्रथमस्य दीर्घं मदनप्रस्तुकेष्वस्याद्भिणेनोमेनजातपवणारकटकोयावहितोयेऽखिलः वारस्यसनराद्धि
णः कल्पयतो भारावनारानस्तवोभ्यारोहेणपवेणनावदस्तहायिहीयते शहभः एवमेवल्पमात्रेराज्ञोनिः
शत्रुतोगते घोकमह्कोनृपस्यायेशाविशाख्खेलिहारकः पृष्टैः सभ्यैः समस्यानेर्यक्षिमेवोहिभूपतेः याः
नोभिलाचरः श्रोतिमगानिदं नेडक्षितिः आनयेलाहरगीतोवहाहेमानवोपुरा नस्तौहस्सलभूपेनः
यौतौ मल्हणलोठनौ ज्येष्ठे मृते कोऽहभूतैः कनिष्ठे लोठने हठात् नमिहायनिषणामायामभिषिक्तमभ
षत सहनघ्रातस्मृतेहेमरोत्याहैस्तहयग्वमिः निर्यातवेयनारचेकोशेशुस्मनभीश्वरं हृयेतम्भहेदा
क्रन्दत्यमारितभृगः पतेत् स्ययाद्दिस्रचोतिः स्पदहूकेगावेदयधुवं दीर्वदोस्यधामद्विप्रम्हूकनमना
नृपः अमौ तत्कालनिपतद्दुष्वोर्नीवबहूणीतः इति सेभावादिकपालेश्वेसाक्रुनमोदितः नाकागवार
वेहाभिः शगवस्यांग्रहोन्नृपः नहानमानिभूतेनमदेनोऽसम्बलिना नाहणावेशसेनान्यः सूहश्वो
हिभूपतिः पिञ्चास्यदहलाबहेराजेभूयः प्रसाधिते शनेनापिहतानानिविहिते पैतृकं पदं हारितोऽत
गकौश्रोतौ नहनामापिदारकः दायादशेषायचेकोनिर्यनीवीतवोयवः पनमानोनकठ्ठविवषोव्व

मनमादधे उपप्लवाधिपेदे शेतवैकस्मिन् हतेहिते भिक्षुगोर्थसम्पत्त्याः योद्धृताः षड्विरोधिनः भिन्नप्रकृति
केकेषाञ्चनमेतस्वमण्डले नाहंनिकषविस्तीर्णमाहात्म्यस्यमहीपतेः येयैर्गुणस्यापितेजातेराघवोऽपिस
लाघवः प्राक्पोषितेहिसाम्राज्यदानेनिर्बोमेनेवते तल्यानुभावमस्मार्षीत्पितेवेगणयन्गुणान् ग्राहित
स्याभिषेकायविमृहस्यवनायवा नमपालाक्षितस्तस्यस्वलोऽप्याकारविस्त्रवः कोनेषुकाननान्तेषुस्वको
तेसानुजस्त्वते भूयः श्रियः प्रतिष्ठुतस्मानेस्मावपिसोऽभयात् एकत्वाणानुभृतेः स्मिन्समेचहे मल्लवड्डाख
योः ईदृक्कनकस्याभेदादनयोरेतेरमहत् नियतेनिहपादानां शक्तिदर्शयितेजने नानोपकरणग्रामेस
न्नद्धोः स्याक्षितद्विषिः अत्यद्भुतानिकृत्यानिवस्माणानिभूपतेः कोऽस्यषवद्रुमग्नेनस्मामग्रेसतिसम्प
दो येर्यार्थिनाकार्यशेषेन्नातेगणासविस्तरे श्रुतोऽप्यकोहृहतोननमावचोत्तोलेवहारकः २८१५ उत्क
ज्यभागिकेकोहेप्रयातेमण्डलेश्वरैः तुसोयोगोऽभवद्धैर्योप्रेमाभेपत्यमन्त्रधीः मण्डनाम्यवहारस्त्रीभोगिका
योमदोग्रया सहत्माभूनवैसख्यायात्माभवेयवाहरत् कल्याणकम्पिनाहस्सुतादनाथैः सवाविनः दैवेन
नाराहृष्ठानोकाञ्चिदृशतादमाक्रियो मायाभ्युदयनोनामकायस्थः स्थलवाञ्छितः माजिकश्रयतीहाणव
हमल्लस्यमेत्रिणः भुत्वाभीमाकरसेंहाकरञ्चाग्रांतरे समे डक्कुलवमल्लवतनवंयंप्रेम्नावचितयत् २८२०

श्री॰
रा॰त॰
३॰
२१२
212

ग्रलक्षोहंतमसामावसमैरैलैः करावन कोहादहालिकांकार्यवणादवहरीहमः कश्मीरेभ्योनृपेणाल्पाव
शेषप्राणहृत्तिना पैषिण्यासनमेनाहगीतिप्रत्ययसिद्धये कोहैकसामशेषाणां शूद्रलेखान्नियायते नि
बद्धसाविदः सर्वेमभिषेव्यस्वभार्यया हट्टाडगात्रिनिर्विडंकृत्वा चनिशिलोठने सिंहराजस्वामिविषाग्र
सादाग्रेग्रभ्यषेवयत् शरदात्याव्रपुरेकाकापिहस्तलभ्यपतैः तत्रास्थिनाभवनल्लद्रातेषामनुमतप्रदा १८५
नदर्पितैरयोयेत्नभजनेरगैलानितैः कोष्णात्रिवार्यपर्याभकोशरत्नादिजह्रिरे सभृत्यैः समभिसह
स्राहसेसमहत्नकृते दानेनत्याजितायामावणलैः प्रतिकूलता भैरीतण्यादितिजौषैर्निनिद्रैः कोहवा
सितः कृत्वाराज्ञोविनाकल्यमणपत्र्यथलोठने ग्रहहपूर्वेनाहल्सोदान्नवेशाः सविस्मये निर्मेजनान्नृपा
मात्यपोगदीपैः प्रकाशितः प्रेमः पार्श्वस्थितस्ताम्यमानयद्वारकोः तिकं ससैमौस्वभुवग्रस्मेपाशीकाल्यैव
ठक्कुरे १८२ तदास्वपाहितास्कंदभेगलेषामशेषतः रात्रिशेषस्वर्वेद्राभुस्यपेपाण्ड्रश्रीर्यत प्रातःश्मा
घड्वीर्नांस्रवणेनोषणादाहणः सेनायमानश्रीषाणाभ्रुकरैरोडुमपापयो नेष्रतोलीतलयामेनिर्ययौ
हैविमनिकैः परोमुखीकृतवीद्यवलितोऽस्योतिकंसभोः भूतनिम्नमनरयालक्ष्लोहरमेत्रिणे वि
समजौदयहारपतिमानेदवर्द्धने भूमिस्तौतौहिकोहस्यविवेदाननपेदेशाजो सोऽस्योत्रमादिरेप्राणोलव

एणाङ्कग्रहणं कृतमौ ॥ १८३५ ॥ प्रविश्य मठं दृष्ट्वा प्रीतिदायाद्यैर्भिः शिरः भ्राम्यमाणं भटैर्भिक्षोरादिश्यैतानदाह
येत् राजा देशाद् सेहदेहल्लीभूयिष्ठैरसौ जनैः नमायैनामहेदेपोदस्य मानोऽन्वेशो यत कालेग्रीष्मोदयोऽ
द्रिक्रमानौ स्वविषये नृपः सिद्धिमग्रह्यानोऽपि ग्रहिलोऽतिस्मरिल्हणं सभौ यः स्वामिभक्त्यर्थमैस्य स्या
द्गिणोज्ज्वलः तेन स्वमोचग्रारेभः समभावि जिगीषुणा भवितव्यतयाद्यत्र वामोऽहः प्रेरितोऽथवा शठा
मात्यैरभूद्भूभृत्स्य चक्रमात्तुकमेत्रितः ॥ १८४ ॥ हीनोऽर्थैर्डरमात्ये योगिवैंकल्यस्यवैरिणः स्वनमेनेकतारेभ्यो
भूताः त्रीस्वोल्लणोद्दणे उद्यःकम्पनाधीशो राज्ञोऽग्रे पर्यशिष्यत सर्वामात्यप्रतीहारसम्बन्धाक्ष
नः परे राजात्मजहयारोहडामरामात्यमिश्रया देस्येन तेन यावापि सर्वसामग्र्युदग्रया सम्वेष्य त्रहलि
कानिविष्टकटकोद्दिशः संग्रहीते प्रवहने सर्वोपायविरोधिनः लल्लादयः कल्लटरेकोऽहोपानाश्रयेषि
ताः भयभेदाहवव्यग्रान्प्रक्रम्यमनयत्विष्टन् सस्मलन्मापनिर्वेद्दोलोठनेनतत्स्नामसदात् पसैसगाकृप
यलेखालेखो बहुस्मल धराभुजे साहायकाय प्रामस्य तस्यैसमैयहिषवम् भ्रातमिथस्तथेषु प्रत्यश्राहि
प्रतिद्दणे तेषु पहडराह्रिभयदोलायमानधीः श्रेणीविक्रेनवधतेनेतिंदणोज्ज्वलोठनः पनावत्तिडम
फलारमीनामचडस्यहे कालेव्याहन्निरस्याकप्रविनात्रिल्लालाथवः शारदारे भभगेक्रमातेकालेव

श्री॰ लोजितः श्रुत्वारब्धिं विधास्यामः सर्वारम्भेणेणोभने शुत्वैव हेलन्नकेण प्रतिहितेनादयेन नृपः श्रुत्वैव मन्त्रि
रा॰त॰ णो मन्त्रणाद्याद् अभ्यर्णवर्त्तिनः सर्वाधिकार्युदयनः प्रतिश्रुतवानेव बहु साहायकार्थमानितो सोमपालमपि
द्वी॰ प्रभोः श्रुत्वापेयः समस्त्वं यत्नेनोऽपि यनलब्धधीः सुस्सलेन स्म महाव्यापन्निमग्नाय महीभुजे वद्ध्वर्थदो लोठ
२१३ नश्चेत् किं मे समस्त्वपेक्षया श्रुत्वा यामवतामस्मीत्यस्मान् वक्ष्यामि कैतवात् दम्भमित्थमिमे यायसोमपालोऽ
213 प्युपाययौ समर्थने हेतुरासीत् हृज्जेयं जेकियानपि सहितभिक्षाचरैन्यस्तो त्रिवाप्यों नायितो यदा सोम
पालस्तेनोबीभत्साराजविसर्जितः हृतः प्रार्थ्यमानस्तत्तानर्थान् प्राक् प्रतिश्रुतान् झटणिकस्यान्नमर्णोभ्यः
प्रदातुमनवबुध्यतः तदा भिक्षाचरेणानन्दनकस्य मनेनतः अमनप्रशमे कोऽपीत्यवतां प्रकाशयन् मदेन
नदद्दौ किञ्चित्सोऽपि भिक्षाचरे हते श्रुतानि हृषपर्याणे सुस्सलेनाज्ञाताम श्रोकतो यावदेकाहमभजल्लोहरं समने
भयं तावन्निशम्य सम्प्राप्तो मे कोऽभूयोऽपि मस्तुभाक् लोठनेबद्धसंधिवः करिष्यामीति भूभुजः उक्ताहृते लोठने
नदापयिष्यामि कान्त्वने सुस्सभ्यः कथयितेति सोमपालश्चिकीर्षिते बलिनामबलतस्त्र सर्वेषां स्वार्थमिद
ये समं सोमेन तत्सैन्य(मन्यः)प्रस्थितिस्ताद्रितैः मित्रैरन्तगतो मूर्तैर्वीरमल्लकमासदत् कुलकम् यद्दानैर्विसड
ष्यो स्वर्वर्षदूषितकोष्ठिना मोगलब्धतयानेन हतां वितनसवता नृपारश्चार्कराङ्गभक्तजलपानादडजरम्

त्यक्तुं भोजं मडुहलिगं काश्मीरेण ग्रामणाकमः सततं षुक्क शक्कादिवहिर्भौक्कमपारयत् येस्मै हपायैः कश्मी
रान् प्रविविदुरन्तोऽभवत् काश्मीरकाः कार्यशेषमहङ्काग्रीष्मशोषिताः प्राकर्ण्यवनदायातमाकुलनमाश्रि
श्रियत् भक्त्वानेर्भृहमांसानि पिवद्भिः उष्णमेपिव प्रतीहाराग्रन्तो हारिमाहीकं लघुशीतले प्राने ष्मामोयवा
न् सज्जिमाकुष्मश्मश्रुसंयुगे इत्यं विकम्पैनैस्सैस्लैराहोपुरुषिकाः कृताः काश्मीरकैर्मितैर्मुक्तेश्वशैः सैन्यव
कैरपि प्रमिथेण्यपितैः शोकाकुलेनतः पुष्पमितोऽपितैः प्रातःस्वापयच माख्याय भूभेजावकरार्पणे विदध्यां जयासि
हायवरमित्यभिमानिनो वहूर्थमर्घ्यमानेन लोठनेन तिरस्कृतः सोमपालः प्रिये किञ्चिद्राजपदेत्यदर्शयत्
मयिष्वरभुरसैन्यानां व्यग्राण्यां वैरिविग्रहे सज्जोर्हि नार्थितेऽरेप्रमदाविच्छामि किमाश्रितः इतिनिर्भर्त्सितस्तेन राज्ञिः
स्ताहे क्रियाविनः सद्योन्नभ्रेच्याम स्नद्धो राजस्मन्यग्रहेऽभवत् जरदाघाद्संजातशीतज्वरमहाभयः वहुथिनी
मथोन्याप्यविदद्यौ निशिलन्मकः १९७५ विसृष्टहृताः कटकेन हेवंकम्प्रमोड्डुते केचिदन्वसरन् सज्जिमैनिको
स्लोजिवोस्मवः पारैणकेन भूपालसैन्यमन्येन वैविरिणा वर्त्मनः स्वभ्रदुर्गस्यतस्लमेवग्रतास्थिरे प्रारम्भवरपथं वै
रिवपृष्ठं न्यक्काययामसवः स्रोद्धीकालेन नाख्येन संकटेन तदंतिके तस्मिन्नरहम्यस्खलितेवनिकावासनामनि
ग्रामे सैन्यान्यवेष्टांत लोकैरुषावरवैस्समे प्रनुप्रस्थापितोऽन्यर्णे ग्रामकेषु पिडङ्कवः भक्तापीताष्यते निमुनि

श्रीः
रा.त.
क्रीः
२१४
114

प्राह्णे सकृतोभया १८८० स्वच्छायाते विहिताङ्गैः स्वस्मश्रावयितुं द्रुते द्रोणमभृत सज्जिरभेत्यत्वर्यघोषमकारयत्
द्वाणदाशोषयवाशुपलाय्यावक्रिरेततः तैलैः शैलपथैः सेनानिरवहन्मनायकाः विद्रावमाणास्वषाद्भिः प्रा
क्कैः त्यज्यंतमेत्वियाणः भूपकल्पैर्गण्डशैलानानायातङ्वैरिव लुण्ठमानश्च मूत्स्नावेनादर्येकाश्चिदायुधे तद्रा
त्ययेन वातेन स्वात्मनाम्न्त्वराद्वितः उत्सुतलवयेनोऽद्वीनकेऽपि श्रेणागायरोशुकाः रक्षास्फिजोगतोप्राशुसं
केदाइवपातवे १८८४ केऽप्यमवरपरित्यागविकसंगैरविग्रहाः हरितालाशिलाखण्डाइववातेरितायपुः भू
लवेणवनाकीर्णैः शैलैरकृशविग्रहाः केऽपि स्वास्मोपुंडकाराः करियेतारवाब्रजन् किं नाम्मोटीरणैमेत्वीस
नासीनत्रकश्चन निरस्त्रैवविपर्यासलयैर्ययैत्रैपलायितं भूतस्कंपापिहृच्छोऽश्वगाक्वनृसूपः प्रयाविते प्रती
हारैर्हिवषपायेरुरात्न्केश्चिद्यलोकपन १८८९ निरंशुकाः समस्त्योस्वकवाकेस्थवक्रुण्डलः प्रतिज्ञायानस
सैनैः सर्वप्राणप्रयाविनैः प्रस्माहतेनमूतेनतप्तः स्कंधाहृषद्वितः सनिषादरवाल्लिहेलैरग्राहिमहाजवैः
नववैयनशेणाकार्मशारिकाकृशविग्रहः सगल्लालिविवमज्जाद्विषः संकुचितेक्षणः वङ्कसमेसमानयनश्च ह
हैर्बुप्रसांतरे इतोऽपिकेभुवं सजिर्विदध्यादितिचिंतयन् स्कंपेऽपिरिपुघ्निस्त्रीलतप्रावारभूषणः नद
द्भिः सोपहासैनैः स्वजैरग्रेयनीपत प्रवक्ष्यसमनवानवकंसोऽशुकैर्नेषनोऽर्पितः हृहृद्राजरवेत्सुकानसेसवासं

शुक्लान्यदात् १८८५ प्रावारितामरं कल्हणाह यादृक्छन्त्वं तेषुनः येषां श्रीणां योजयत्स्वगैर्बन्धोभिः परिमोचयन् विले
ख्यित त्वंगासिकोषैः परिहतः स्वैः ततो गृहीतानं श्रीमान् सोमपालोन्तिकं ययौ इमो यो मांगनाक्षीडत्न द्विव
लविभ्रमाः भागयमेवानुयायिनः स्थायिनः कस्यमप्यदः ग्रामपतनपियास्वैरं पस्याग्रेऽभोजि भूत्यवत् गात्राणि कु
कुमालैपेहपावर्ध्यन्त वस्त्रपे सोमपालादिभिः प्रहृष्टैः समासैरेव पञ्चषैः तेषामग्रे तथाभूतस्तिहंल्लो केर्यभाषत
ल्लोऽपि पलितश्वेतो पांतन पपामाननः परैः व नौकाइव वद्धोऽभ्रक्कोकमूकोवनांतरे ग्रथितेसज्जिनासोमपाल
सीकृतपललम्मकं जानन् गृहीतानक पश्मीरान्निजराष्ट्रमवर्तत लोठनस्यांतिकादेत्य सम्पूर्वैर्म्मोजिकादिभिः प्र
तिश्रुत्यप्रभृत्नाद्यैः प्रतीहारमयाचत कश्मीरादिप्रतीहारार्थिद्वायदानयायिभिः तस्मानकैमस्मांतसख्या घाडाम
राणेजैः लब्धेनापि प्रतीहारायत्ते राष्ट्रं जिघृक्षणा भूरिवादिस्तुनाविन्नेराज्ञोऽकारि नतेननन् भग्नमानेष्वमाते
षुनगरेनृपः हारितेव प्रतीहारेनैय्यांनपर्यहीयत येस्मिन्समारै राज्यं पुरोभिलावरोऽकरोत् येश्चापुकापि
तेराष्ट्रं हव्यावतिष्ठमस्खलः भूमूत्नासंगृहीतानांशीतज्वरकुजातनः तेषां दशसहस्राणि योधानां विनिर्ययनेप्युः
विरामतरादेशोनस्मह्नैमपिकवित् वांयवाकन्दनमलेप्रेतवायइवामहत्रिपो द्यौरयन्मन्तृणाक्षांताशेष
व्यवहृतिस्थितिः सोऽवन्साह हतः कालेन नष्टराज्य इवाभवत् नानादिग्गतरायातैःप्रामैःकाश्मीरकैरपि लोह

श्री
य.त.
मी
२१५
215

ऽ॰यमहं डहिंराजव्यरमजोषत काकतालीयमस्माभिर्लोठनान्नृपश्रियः अकृष्टा लोठनस्यासीत्स्फूर्निर्विन्नपते
रिव तस्याकारपरिक्लेशं वैशस्माभिन्नहन्तयः भोगेष्ववाह्याग्रात्त्वमभूत्पश्चादयोऽभवत् नास्यानवर्षीस्यानेवावद्
स्याद्विहिविश्चत्तिमात् स वयःपाकनिष्कर्मा च वहारोव्यभावत ज्यायानिरंकुशगतिः स्वयमानपस्तज्ज्यायाञ्जितः शातश
वनिजश्रमेगे डुःखेस्वेवेनप्रथ्यगे वमनेन तडुःखपीडानवायविश्रुगान्नस्वविस्पहनिः ताहगभ्युदयावाभिमोसेन्यनेऽपि
केगते एकमत्तोऽपि केमनोदिल्हो लोठनस्यस्यपत तमेकश्रत्राशोवेनी श्रोकश्चकुहताशया ततः प्रपेदे प्रलयेम
ल्लालोठनवल्लभा पत्नामभित्रभावापांगुणज्येष्ठेतपामजे विपन्ने सतथालक्ष्यानहतंकिञ्चिद्देवनन निसेह
नस्यभूपालमलभमवक्तिहस्मिते मोहनीवाश्रियःशक्तिर्येदत्तासीत्तश्वनःसावे अकारयत्त्रिर्यनोऽपितथाहहस्य
कालवित् लवैःषट्त्रिंशतानामोक्कलत्मकस्यत्तमापत्तिः हहहट्ठिपरिदिमश्च ह्वहृष्टोत्तनैःपथि तस्मिन्प्रामेन
कोऽतासीदात्ताप्रत्याहत्तोश्रियं सलक्ष्मीमहिमादिप्रविक्रन्ताभिमवप्रपः प्रभवन्नुश्वतेरेवासीत्त्रिपहानग्रहत्तमः
यतप्रलोभोनिर्नेहस्मवोवहस्मपाटवः सजिःस्वाविश्यमव्याजेभेजेलोठनभूपतेः दत्तवान्भागिकस्ततामवि
ष्वासमपाहरत् सतस्यायप्रियापायडुःस्थितिव्ययपामसमे अभ्यर्थ्येपार्थिवेपय्यरपत्रानानतवान्कृती त
स्यसोमलदेव्याख्यामहाहायतदात्मजा एवंप्रयानसमवैदेवैढमूलंवियायतं सोऽष्याहतस्यसाविषप्रहस्यानृणा

माययैव अर्जितयवनकाश्मीरप्रवेशोऽडामरादिभिः बहुशः प्रार्थ्यमानेन प्राग्नवभूभुजा इमंश्रुतेकलैकाश्वसमे
सीमान्तभूमिपैः अथवञ्चयितुं शत्रून्नीतिप्राज्ञैकसैस्सालिः तत्रोदयद्वारपतिस्तस्यारम्भेगभीरधीः अलुमस
तःस्तत्त्वतेसावेतरविदाममात् तत्रतःसाहिनिनेहसर्वेसोऽर्थितोहितैः दानमानादिभिःस्वामिकृत्येनित्योदि
तोऽभवत् वनप्रस्थाभिधेस्थानेलोहराद्रूरगोस्थितः अखिन्नोऽच्छिन्नसंग्रामैर्भेदैर्निर्गोह्लिषद्बलं कटाक्षनाभि
प्रायेऽस्मिन्मिथ्यातथ्येनवादधुः मर्यलोठनभूपालात् माजिकेदारकादयः हेतवोशाक्रिकान्स्मान् सुज्ञो
न्यस्ताप्रायान्नृपः वेत्तितत्स्वेरणेनासौतदाशाकिषतेतितैः सज्ञातेसहजाम्बायाराज्ञांसुस्सलभूपतेः कुर्म्मो
मल्लार्जुनेभूपंलोहरेऽस्मिन्हितायवः तत्प्रमाणमिवाकस्मादभिसंधनलोठने संदिदेशाथतान्पीरोजय
सिंहोमहीपतिः ।२५ वाजेनराज्ञामेदिहृतकोहंस्वीविकीर्षुणा प्रतिश्रुतमविश्वस्तैस्तैस्सासिंसैश्शतधैवतत्
मल्लार्जुनेलोठनोऽथराज्ञाप्रारब्धवाक्रिकैः तदायानभ्रातरस्तस्माक्रिकोऽथवद्भयत् अवरुह्यततनूजेन
शोकोमैस्सालिनाभजत् परविग्रहराजेनप्रतिहार्य्यमजिग्रहत् राजाप्याजात्पितृवैरेणबहुसंधिरूपायवित्
ततवेहावितराज्येतैस्तैःस्वीकर्तुंस्वयमैः विहृज्यस्वंनिष्क्रमयराज्यःसुजेःपरिभ्रमात् मासान्कांश्चिदसंदोभोह
त्यावर्मिहलोठनः ।२६ सुजिःपमरथापतंप्राक्कन्यामातिनायया अनूढायाविवाहायतस्यामानरमागतो

श्री॰
रा॰त॰
द्वी॰
२१६
216

अकार्पयत जलादीनां प्रसंगोऽस्मिन्नसगौरवां सामान्योऽदर्पितप्रस्कृतप्रत्यङ्कृतोययौ माजिकाधैरथ्यप्राम दैध्येनिर्गा
त्यबंधनात् मल्लार्जुनः कोष्टराजेऽसंहतैरभ्यषिच्यत ठक्कुरैः प्राग्वदानीतैः प्रतोलीलीलतैमागतान् भृत्यांस्तेसिंह
भूभर्तुः प्रविविक्षूनवारयत् षष्ठेऽब्दे लोठनः शुक्लत्रयोदश्यां सफाल्गुणे यथाऽभुज्यत राज्येन तथैवाप्यभु
ज्यत १९४४ अन्योऽन्यकन्याकामूढाः सम्पदश्चाव्ययीकृता प्राग्ज्यायस्यभोग्यतं भाग्यहीनः सुपोषवत्सः अतिवाहा
लिकादिभ्योदेशेभ्योनष्टपाक्तिना तेन सूजिबलात्कोशशोषः कश्चिदवाप्यत पूर्वाहृतान्सिंहभूभृत्यानन्यकृत्यमा
जिकः निनायाप्रतिमल्लत्वं मल्लार्जुनमहीभुजे तेनातिव्ययतानव्ययवयसामभूमजाकृते मौक्तिकैः पूर्णविच्छेदता
मूल्यार्पणामेकदा वर्द्धतो विषयो लाभक्याहाटकेऽकुर्हनादिषु यामितेन सतनवैः सदोषमदद्योष्यत १९४५ प्रजो
पतापोपचितः कोशः स्वसलभूपतेः तेनातिव्ययतास्वैरमनहूपधयः कृतः गणिकावारणाश्वविटवैद्यादि
टकं साध्वन्तविध्रूयसोऽपुषाणां मौष्ट्याऽकुमतिर्यतः सपत्नमादहितसाधदिवाबह्निसाङ्गवेत् द्रविणं द्रोणि
पालानां जनतोऽपद्वार्जितं प्रजापीडनजैर्विघ्नैर्जयापीडमहीभुजः दाम्याः पुत्रैर्हत्यलाघैर्विलुप्तं नस्मरन्तकैः लो
कसंक्लेशनोद्भूतयोकः शोकरवर्म्मणः प्रभाकरादिभिः स्वैरं जायाजारैरभुज्यत १९४६ अनेकवषागापैगोरंगना
हृजिनार्जितं दधुःसंगंयादित्यायपतेससभोगभागिनं राज्ञोयशस्करस्यार्थान्व्ययीवर्केऽतिसञ्चितान् अगना

नृगवैवश्पादालिकृतजनेगमा पृथ्वीराजार्जितेपाद्वेगुभिःशमयतेमृतः दातानायौपपन्नेनत्वंगादीनामजा
यत संग्रामराजश्रीलेखोमृत्योऽनमधुपेर्थनी मृषितोवृद्धमूहायैर्निर्विड़ोपार्जनस्पृहः अपत्यवेलाद्वापितस्य
जस्यजगहर्जिता अंतेःनेनमहोभर्तर्विभूतिभिस्समादभूत् १९८ः अत्नेणपात्रसात्त्वार्यांनारसान्नरसाकृतः
कुकलःकोशलोद्भूतःकोषःकलशभूपतेः सहगेहेःसमेस्त्रीभिःसत्राप्तैरभूद्दने अश्रांताजेनतर्षस्य
हर्षदेवस्यवह्निसात् वैड़ापीठेऽवलावंतिवर्मांघेधर्मनिष्ठुरैः निह्नामाप्यस्वकोशस्यनवाप्यान्वविता
कवित् वौरचाक्रिकसीमांतभूभृद्देशपाविटादयः लुण्ठिस्मारेभिरेअंहानवेमल्लार्जुनोदये वस्त्रपितापि
रीन्मूभूतामस्याल्विग्रदितेस्थितः अपविस्रवर्येत्गणेमास्कंदायवमृर्जयत् द्वारपादाग्रयोमल्ल्याधीकारेणप्रव
र्तितः सोऽनेनसामंतपुत्रःपदंकल्लपुरेव्ययात् उत्सेहिरेनवितता अपिदुर्गसमाश्रयात् मल्लार्जुनेनचमृजेमे
जेतेतदनुजीविनः भेदायकोहमाहत्फल्लमूत्तोराजसम्मतः मल्लार्जुनानरौराज्ञोहतः समवर्द्धताभियः
पुत्राणस्यापेऽपिनिर्हतःकोऽर्द्धभयविधेयता कोष्टेश्वरेऽन्वगापातेनत्रामित्राःप्रपेदिरे प्रतिश्रुतनरोबद्धसं
धिःसत्यसृजन्नतः सभाजनायजननीतेषांमल्लार्जुनेनोऽंतिके सावैयथ्येविविक्तेनवेशेनेश्वर्यशोभिना
कोष्टेश्वरादीन्सोकाण्ठोऽश्वकेचपलवैतमः तस्यांगृहीतविस्रम्भेव्याहृत्यापांतदेतिकान् द्वारीणायददा

श्री.
रा.त.
द्वी.
२१८
२१७

स्वीकृते मल्लार्जुनेनः करं ग्राहकैराजजननीवल्लभागेण कोष्टकः दिद्दाकपरान्तकाहे माहरोह मितानुगः
अद्देहृष्टेन सहितस्तेन तवित्रपत्तलतः सम्भृतप्राभृतो भूमिभर्तुः सविधमाययौ राजा तस्य सम्भ्रमं ततः प्राप्तेन्का
हृतिप्रणालिना उदयद्वारपतिनानीतिं जेतुमरीश्वनः वीतास्कन्दो लाठनः पिशाते पद्मरथान्तिके लेभेऽभि.
नवभूपालः किञ्चिन्मादप्रसारिको तद्भूतवान् सोमपालाख्योतापद्मरथकन्यकां उपयेमे भूतायामोनागपा
लात्मजामपि तस्मादहं क्रियामुत्खात्वाभिरैगूढकैतवः भूभुजः सोमपालायाभूत्प्रभावेन वेतनं कविगा
यनजल्पाकयोपयवारणे वेष्टितैः वहवोमममषुर्थतो स्तेऽपि ते राजवीजिनः सबाल्यानिष्यस्मीपाकपसोऽहं स्थाव
टन्वर्द्धु जरेवाकपौष्टिमात्रेणवालिशोऽकुशलाशयः केतोरिवाभद्रहेतोः प्रदीपं वदनेविना अतिष्ठुरा
कृतेर्दृष्टेतस्यान्यत्र नमोऽष्टवे अत्रान्तरे नृपः सुजिसुञ्जिथाहोग्रविक्रमे मामत्मल्लार्जुनेनापि श्रितोऽसावि
तिविनयत् निर्वासने प्रवेशेन प्रभुः सुजेस्ततोऽपिकं तात्कालिको प्रतीहार शक्तिकाञ्चिदर्शयत् सक
म्पनायपीकारसुजे राजविसर्जितो वितरन्सुजये राजस्थानकार्यं सुजेविना निस्तोषायशूद्रायातसोम
पालान्तरीयतः प्रसीदन्नुवामहस्तेन निजजत्सुजेमदात् ग्राकृष्यप्रदत्तोनस्यतत्मानिपविनोषिणः ग्रा.
पायसांद्रयादृष्ट्यायत्तमपहीहयोवयात् मैत्रीहितायसौहार्दविश्रपोदयपयसयोः अभजड्डिल्हणः सुजोः

प्रवेशे प्रतिलोमतां प्रत्युद्गमेन सम्मान्य सहजिप्रावेशायन्नृपः देशान्निरस्याद्दमाहीन् मानसाद्वृत्तं तद्धिरा क
तागः क्ष्मापतालब्धः हाणोती द्रौणीजिंबोसति कोशेश्वरः पलायितहतानीदं तस्मादंतिकात् प्राक्स्कंदमागतेरा
द्विगृहीतमनुजेश्वरे सपत्नभेद्योपहतः सोऽपरे देशांतरं ययौ लोठनस्तु निजग्राहकोऽश्विदालम्बठक्कुरान् व
पनीलाभिषेस्थानेवसन्मल्लार्जुनेनबलात् तत्र हतस्सम्माय मेवास्य खलपौरुषं परिभ्रष्टोऽपियद्वदपदंत
मजयत्सदा जहारतद्रणोल्लुण्ठिं चकार हालिकापणे मार्गेशगादिभेगञ्जतदासर्वत्रसोऽकरोत् राजराजाभि
धानेन डामरेणाथितस्ततः कश्मीरराज्यसम्प्राप्त्यैक्रमराज्यमगाहत तदवेत्यसमीपस्थेहतेविग्रहथेनसः त
स्मिंल्लवन्यप्रयया बप्पनीलभवे घ्नतः तस्मिन्प्रास्कंदमसकृद्दत्तहालिकामपि प्रवरोद्भुमशाक्तोऽमत कोहेम
ल्लार्जुनोऽवमत् ११९५ भ्रातृव्येणापितव्यस्य राज्यापितायनेबद्ध ततः कोशेश्वरोयात्रामनुजः सोऽपित्यर्थयत् लो
हरेविहितस्थैर्ये गृहीत्वालोठनेनततः कश्मीरोर्वी प पालासौ विजिगीषुदलः क्ष्मामभजा गिरीन्मल्लद्वका कोट्टदं
गेविहितवान्पदं निपत्यमार्गेऽनुद्धाते यावदन्यैश्चडामरैः तावत्पयामेभिर्गोपाद्विप्रकारी क्ष्मापतिः सर्वो
योगेन ते तावदुत्थानोपहतेषयातत् ग्रहांतरेप्रतीहारः प्रापालसमपपीडया तसम्पत्त्वल्पगुणानामनपायि
त्वमायुषः २० उत्सारणाप्रियतया परिरुद्धसर्वद्वारे गृहे निरनुरोधतया वसन्तः समल्लार्जुन कृतपियोऽप्रतिघप्र

हृते पि गजानते तेन रभसात्त्रिपथे तेर्निपाते कुर्वाणोत्साहणे तस्य शहजामतनं नृणां नाताभीत्साखिनमस्य प्रोहेप
तितमेतके ज्वरितः सहितिष्टतज्वरः स्वपित्तिविज्वरः विदितेतितनविज्ञातः स्वपत्नेव मृतस्तदा मल्लोठने कोष्टके
यप्रयाते नृपतिः पुनः नसमल्लार्जुनी नापि कोष्टकोन मल्लोठनः कुप्रनोदयने पार्श्वे स्थिते मल्लार्जुनोऽवधीत्
तस्मैतु क्रोधमप्यस्य स्थापितस्तेन कोष्टकः २·५ भ्रन्तिनेन तेन तेचित्रे ससमभृतबलस्ततः भ्रमिषेणायितेको
यादथावत्सहलोठने कोष्टकोमल्लकोष्टायैर्मितैतुंक्रोऽपिसादिभिः तीर्त्वापरोषांगितत्सेनांनिम्नमाथ्याप्रमा
थिनी हतेष्वतेषु संग्रामे वेशसैंधवकादिषु वंधशामः सिंहभमृतद्वेषान्न स नृपोहतः श्राहुछः कोष्टमृठोन
मानमूर्ध्नः परिच्युतः भग्नप्रतापो मृयोऽपि समयन्नस्तकोष्टके विसृज्य लोठनेतिह न् निर्वैरमगमस्ततः
भ्रनिर्वाहितदेयेन तेनं दैयंमडामरः वद्धाधिकारिणः षुल्कं शूकृताकारिराजवत् तेनसत्ताम्नामाणेषु डंगोभि
न्युरसद्गुणा २·९ जनसंहतयोः कावकलशीदलयोरिव तणेत्वणेसंधिभंगमल्लयोः समदपयत निर्यछि
त्तमेर्वाग्रेहैर्विरागैलोहरेश्वरः तिम्येलवनं सोःथ्येनेसहीवैयैरनेकुशैः डामरेणाततनोदनास्कंदेतत्कूट
कंतरे परार्धापुयधुर्यांश्वहरणात्मसिरेकृते दनामयैतैरायत्तांविषमेर्हठपौरुषैः एवंतकोष्टकोमूर्छः
सर्वोन्वोदेम्ययाहिषां २·१५ ततस्यादानसमवंधपातस्वस्रेसत्वमेत्तिणं भ्रथांतरेनृपोहतेमाजिकेयवितय

त्. आसीत्कठोरतानाहाएपतरंगितमनोभवः सयकं सहितत्मातदोषपत्येन सम्भ्रतः आहारावसरेतीद्दणाः कृतसे
ना:ऽत्समाभुजा दत्तप्रहरणाः प्राणैर्भञ्जाननेतेव्याजयन् पुनस्तेऽसिपदेव वद्दवीरपहोरटनबद्ध निर्लुण्ठ्यतत्स
तत्सैनोतोतामारभंदीवयान् श्रवाशिष्यनतनङोहमध्यादिदाकरोऽघहो राज्ञाविषमितस्त्लेनरसदानेनसस्खये २२०
दैवेनोत्सारितारातिस्तनः सिंहमहीपतिः सरदेकोहकंसजिशाहिएोहिजयायव मामेस्ययासमात्रेलागम्य
स्यांतिकमापमः यावत्तुरंगहरएाकोहकेनाकुलीकृतः श्रेतभेदाकुलस्तावत्प्रत्यवस्थात्तमत्तमः गृहीत
कोशः सैन्यज्यकोहेमल्लाज्जेनोयपौ राज्यभ्रहः सतिलंघ्यमानोमार्गेषुनस्करैः श्रवनाहोन्मवोरस्तनको
प्रशेषंकथञ्चन भूहमलहादशशारदेशणस्वाहमवत्सरे राज्यानेनद्वितीयस्योवैशावस्याविनेऽह्नि दा
नाभिवामनरुवेरमृतेविलक्ष्यकार्यएपकृतत्समितिलूनशिराः कृतस्व ईशेनपत्रउदकाग्रेयकन्देरस्तत्रा
परःकर्वसविहितद्विजिह्वः सत्काइमाइतिजलेनलिनेषुलीनेस्ताहृतमेतदितिजाज्ञामितेषुलग्ने यज्ञा
यतेकिमपिहेतविमोहनीस्ताशाकिःश्रियःस्फुरतिकायितदाश्रयायाः श्रेतस्तुतप्रहरणाविपिनेषुकेऽपि
बाएानकेचनहशाप्रसरसनयामे नेकेऽपिसंततिवनेरेंइगृहेषुहिंस्तावाचेवयेविरचयंतिकिलोपयाते ज्यो
तीरसाप्सनरवाश्चितमीश्वरस्यनिर्दग्धुमिंयनमिवाग्रगातेनशक्राः पश्चाद्भवेयदिनतत्समृतावकाशः कृ

घ्नेः त्वल्लावविकराश्ववभप्मशेषं काष्ठिलं हर्षदे कोहं नीतवान्मण्डलेश्विनां उदयैः कोहमस्मानां संग्रहं कम्पनाधि

श्री० पः कुर्वन्नपाप्योप्युनर्नवंमण्डलं तद्यालम्बत दिनानि कतिविमात्रयावत्प्रकृतिडजैनैः विटैरस्य याविषमैः प्र-

रा० त० मादावसरोनृपः तावत्कलुषतां तस्मिन्नुपजापैरनीयत राजाभवन्नृपराः कोस्य सविचारहद्धिक्रियः एषोऽपि

द्वि० शिशुवद्भूभृद्यत्रधूर्तैः प्रतार्यते शैशवे बालिशप्रायैः संस्वतैजोऽस्मर्प्यते प्रौढ्यावपितवायायाद्गत्नः काष्ठां

११५ मतोऽविव भूत्यांतरपरिज्ञानमात्रेणजरातीभजो निरागसोवज्रपातः कादेवाद्दुस्यजायते कृत्रेभवस्मिन्नेस्मा

219 त्येहासः स्याल्लुब्धकादिवत् सज्जिः प्रायैर्जिराजाभिर्निर्जैन्त मितिलाहरं निर्वृष्ठाङ्कत कार्येऽयतस्मिन्नुदया

ह्यनल्पया श्रमेप्यायया प्रजेहुस्तेयापापाः पैशुन्यविषया गाम्भीर्यालदाविकृतैः प्रीत्यालापैर्महीपतेः प्रत्याया

तः कलुषतां नान्तासीतकम्पनापतिः प्रकृत्यातस्य निर्दोहितयाशंकास्यनाहृशे पिपेहुतवतश्चस्यादरेः श्वासोऽ

प्यवाकथे प्रीतिरासीन्नृपतेः स्वहृत्तैरुवितैरपि अपिप्रमदालापैर्विरक्तस्येवकामिनः जितामूहृदयं प्रा

दो हारितेनृपतेरिति बहुमानेन दर्प्पात्ससव्येदं सभ्यवाहरत् पौरानगारहरणप्रपकारैर्निर्दक्लशाः तद्दंय

वोबाधमाना विरागमनयज्जने निर्जागः स्वरणेन कोटेश्वरोऽत्रवध्वसोन्नृपे नापि हवेऽपिस्वपालकोपाविद्ध

तविक्रियेकोपांमजोपतापेन सज्जित्ववत्सज्जिनामसं समस्वेयहृत्स्वित्र रघ्यानामप्यदपिमनःप्रभोः यस्मादयोनृपः

सुज्जिर्दाल्हणपालद्यैः सुहृदः प्रभुष्णाद्विरोगेऽर्पि राजपुत्र्यां कृतस्थितिः तौ वावाल्यगतौ शीलज्वरनष्टपरि
च्छदौ मल्लार्जुनेन स्वसाम्राज्यभ्रंशेऽपि विपुलश्रियः सुज्जिद्वेषात्प्रराहूतैराहूतो लद्मकेणयः आगच्छत्सजपालः
सप्रापराजपुरीं तदा सुज्जिविग्रहथाम्र्यांते हृत्वेदेन भूभुजा अविमृष्य प्रवेशाते हृते मेल्लार्जुनोऽभजत् तत्रि
मित्रैस्सकेनापि सामेत्त्वेन सहायवनि सज्जानकलहे शाम्यन्तो लक्ष्मणाय वुभ्यत नथाम्रुतमपिस्वर्णेभूर्भर्तुरीक्ष्
तनाशकत् यत्नं मल्लार्जुनेनात्ते कार्य्येऽलक्ष्यसूज्यत २०५ सोऽस्वतेत्रेणराज्ञा वसोजन्मादिल्लणेनच हृतैः
शक्त्रमाहृतोरभसादाययौ ततः तनमञ्जवत्रवेतहृस्तं मां ममवेतिवितयत् अमित्रविषमैर्मार्गैर्पुरं साहसि
कोऽविशत् सकाम्यकुञ्जगोष्ठादिमण्डलेषु महीभुजो सर्द्दपालद्यसत्कारो भूपतेर्यन्त्रियंत्रितो अनवाप्य
निजे देशे सत्क्रियां दुःखितोऽभवत् राजधान्यान्तिकैः पौरैः प्रसृतास्त्र्यलोकयत् भूपालो गणयितोऽथ मेत्ति
णोटनदर्शनैः भेजे स्वहस्ततांबूलदानप्रक्रियया पेवते २०५५ निष्किञ्चनोऽपि सन्नुख्यातिमात्रेण नगतोऽज
नैः यातायाते नृपगृहे कुर्वेन शाह्नन कम्पयत् व्याहारव्यवहारादिष्वालोकालोकिकाकृतेः पुरुषान्तरवित्
सुज्जिस्तस्यैरमवेपत दृप्यो सोऽप्यभूवं राष्ट्रे विर्बसर्व्वकषाङ्किये नैवमेवाङ्गनेभूतमेताहकर्पांतिमेष्यति
तोस्तान्देशांतरेवीरान्त्सिक्तान्नृहृत्ववान्नमव तेपथ्यालोअविश्रांतिसोत्सेकानामममन्यत भविष्यतयादर्प्पैः

श्री·
रा·त·
श्री·
२२०
220

णा ग्रहीतः स्वतंत्रतो परिवाराद्वहिः स्वजिस्त्रतोयतद्यवाहरत् ॥ २९॥ स्वान्दुर्गैर्लंगितैर्हृत्समभावन्नाणां हर्षाद्विजे
श्रासैर्म्मंडवराज्यस्थः सश्रृगालमिवावधीत् वात्येक्ककर्म्मणा तेन विस्तावजनमागते तं प्रत्युग्रक्रियं लोकोवि
रागेन गतेऽप्यगात् अत्रांतरे वंशमेकं स्थपुः कमलियादयः श्रगाणप्रापमत्सेकाडतमशक्तिपास्पदं मयिसत्व
यतोऽपिस्याकिमनुग्राहकः स्मयात् यकोरिवावणप्रापस्लाहकोऽपीतिसजिना मजानतयो नसम्बंधबंधः क
मलियादिभिः श्रुथास्याक्लिगतोऽत्वर्यसामर्थ्याद्दिल्हणोऽपभत् अल्पेनहेतनोद्भूतं दैतैतैर्घान्वतस्यव व
लपैशुनमेकैस्लत्प्रापाशुशातशास्वतो प्रकृत्यात्तिक्रमत्सेकावहैः समदद्दोपिपत् इस्मैन्नैविग्रहैः स्याग्रसा
हृदेविस्तमल्लणः श्रासमानोसहासाभिः त्वमतेसमशीर्षिको कृतक्षोऽयमितिखैरं मन्युरात्स्यपिसोऽग्रहीत्
विमृत्तमृपतिस्तस्माद्दिल्हणोवाहामृनवत् मेत्वसैरकथायेषुविश्रम्भेषुव्यवर्जयेत् सनबध्नेतडलेद्यत्नाहदसा
मिवैकृतः स्वेषांयैर्य्यैपरेषांत सेत्वासेमायया तनोत् समग्रशक्तिराकोद्यसेस्लवः पत्नयोर्द्वयोः तस्यतस्य
यौसजपालोदानेनमिश्रतो ॥ २७॥ सत्रद्वयोः प्रविशतो रन्योन्यस्पर्द्धयानयोः त्वलोत्वणोराजधानीपयोसंभ्र
मक्षोलतो त्वजिः समभूपानादेतेमेप्रतिपन्नान्युभुत्सया महीमानोत्सवास्यानेसंद्वोभमदपादयेत् त्वक्
टिकान्यस्तहस्तोद्वाःस्यानेवेदितोहिसः तेनिर्मत्स्यशिलादेपंक्तौ यहृत्स्मातरोऽकरोत् लिखितैरिवतान्

सर्वैः सोऽङ्कुरवत्तृणमीशितः मिथ्यातथ्यमिवोदीर्य संग्रथद्भिः समर्थितो ॥१०७५॥ उपावेशयदभ्येत्य तोभ्रूपतिः प
रिसांत्वते मन्त्रास्मिन्नास्तिनः किञ्चिद्दिने तन्त्रस्त्वयावितयत वक्रैमडवराजस्यैरथप्रायो द्विजातिभिः नमज्जो
कम्पनेशात मिक्षामश्नतिवादिभिः श्रीविष्यविद्विषः शंकां मेत्त्वविक्षनिशिविल्हणः सत्रङ्गसैन्यमानिन्ये पञ्च
वेइतदप्रियं शशंके मज्जपालाव्रतस्याशवड्डसैनिकान हृजिरन्यानगणायन्त्रतुङ्गास्यवनद्विगुः प्रास्कंद
भीत्यानिर्गत्य हयारोहैः समं शृङ्गात व्यक्तानीकोनिहृद्याश्वाजजागारायसोऽध्यानि भूपतिः प्रातिलोम्ये
नवमेमानस्तदाभवत कोहेमश्रवोपिसत्रङ्गमजिनावद्धसौहृदः स्थितमप्रातिलोम्येन सोऽवधीन्मनुजे
श्वरं इति द्वेष्योऽपि नितरां द्वेष्यतां नृपतेरगात तथास्थिते निशीथिन्यामाधावत्तुल्लस्यविद्विषः उत्थला
हैतनोराजान्तस्वगसैतेनयाकृता प्रतथ्यतथ्यवहस्तत्वमानथ्यवन्नृपः यः पथ्ये नक्रुद्धवत्सोऽपथ्यैस्तको
नर्थैः कदर्थ्यते वत्सज्योति(?)हृतवदुह्यियातज्यतेहहिपातः प्रपावालाणामितरविषयः स्वस्यसम्भाविनेव
वल्लेकैकयदिहनमृषातन्मृषायन्मृषाततथ्यैनेत्यंकिमवनजनेर्हप्रपनेतनमृत्यैः राजायत्त्यथानारन्मर
जानन्दीश्यामेषजे न्यपुङ्कंतस्मतीक्ष्णतेमज्जपालेमहौजसः सकाशुहृषवहीवः शहनेंकुप्रनालमः को
हिणाहिष्यतेहं तेतत्रनत्रैवातत्तहृणे मायाप्रयोगाननेमोस्मद्विषपस्पृशतोहद्वयोः तृणोतृणोऽभजद्धाङ्घ्रत्रासे

श्री॰ रा॰त॰ श्री॰ २४। 221

ज्ञात्वा बिल्लोलतां प्रत्याशंक्यात्ययं राज्ञो मज्ज्ञो जाग्रति पूर्ववत् अथ प्रयामिकग्रामे राजधामाय जायत राष्ट्रात्रिवो
मनेरिल्हणस्य सज्जेरभीप्सिते पार्थिवोऽथ नमेतामदनीशः प्रत्यवस्थितौ मनिर्यियाम्हरामेअन्ततत्वेदात्व
भिताः प्रजाः सेदर्पं द्वारपतिना राज्ञो भुक्त्वा समर्थितः से मे अन्नृपति मैत्रीप्रार्थिनाम्सज्जिनाम्सम पीताको
शोभजपालः प्रामोराज्ञो व्यजिज्ञपत् प्रेषणाड्ल्हणादीनां लोत्से काश्चेषवर्मते राजन्सज्जेरभिप्रायस्पर्द्धिनोऽ
स्यानतिक्रान्तः निर्द्रोह स्यापकत्वे ब्रूमहते स्याद्यदि मे नृपः निर्वास्य रिल्हणं विज्ञरघेव ह्यामहायने लोहरार
श्चिनिर्वेषानस्यात्कोशाज्ज्ञभूपतेः नयेयं संभृतो हस्तांडहें समपि क्लेशके कार्य्योपरो यानिर्वे यः समं येष्वेव॰
नास्तिमे दादिएपे स्वामिनः कृतेयस्य प्राणस्ल्हणोपमाः मथ्येऽथ प्रतिराजादि निर्जेयस्वीकृतो यमे ध्रुवाति
श्रोतविघ्नोऽयं नृपश्रीभोगमारभवेत् साहायकायद्वारेशमल्हणेरिहल्लणाश्रये कार्य्यं प्राते वमामीशमाका
रयितमिच्छति श्रुते वमामल्हणज्ञ्वते वाहे वाविभेदिनः मिलिताय यतन्नाशितगण्यः कोऽ नवृपासदे इह
स्यानवदायादमेकमानीयकज्ञन निरथ्योऽस्य पदेराज्ञो नाज्ञनिष्टेदिदं यदि गुणानुप्रसरणत्रासाद्धे
यायेवगीराम्हजन् द्विजो श्रुभं व्याराजाथ विनिश्चस्याब्रवीद्वचः यथाहसतथैवैतत्राज्ञोहोनामसमर्थेता नौ
दासीनमर्थैतस्मिन्सम्भावममभिमानिति निष्प्रतिद्वंद्वभावोऽस्याड्हक्लेशे भवेदिति इयमर्थयन्नतस्तावदस्त

पायपि यः कृपा किं तद्येप यद्याकोपप्रायमप्यातथ्यतो ऽपि वा निर्द्रोहस्य वधो ध्यातो यो ऽस्मासौ कार्यप्रवर्तनं
श्रुत्वो ऽयमल्पमन्नानामग्रेऽस्माभिर्हिमेवितः नूनं तेनोपलभ्येत तानावर्जयता यतः भूपैर्यपरिहार्यैः स्वै
र्जो ऽसैर्ब्रामाहऽपणामयी जानतामपि जायते नित्रगुणानभोगभागिनः वालिषणानूयहृतो ऽयं यश्चित्तमेतन्मही
भुजां तन्मौर्यस्य फलं मन्ये रनेयं दत्तमप्यते दुर्गमो ऽभ्रमिथ्यां मार्गो विदेहेहहदेषैरिव कसनीतिज्ञविशेयः
कवते खलवृत्तयः तन्वानावनेव मन्वाखं रमनालौल्यशालिनः परिपिष्टोपहन्तारः खलाः कौलेयकाइपि
इस्पे खलोपनयेन प्रभुक्तं तदृयान्तनः गृहेहार्ये कुकमैदं प्रख्यातापायतो भवेत् २११२ इत्यदीर्घेन्नृपः सज्जेः
सज्जो व्यापादसिद्धये तमजागार यद्वक्ष्य जागरे वाग्रहीतः स्वयं विश्रम्भं तेन स्तुतैः शंकां जिघांसुः सज्जिरिप्यपि
तर्ष्यं भूपवधोऽजाने तस्यैवोदीः स्थानपार्थिवः गत्वाऽस्वपं रहत्यनूयैन समं स्वयं कुरुतोऽहृवा इस्मकारिल्हणेन्ना
ययमाज्ञि समयोजयत् विश्वासापितया हन्तेतेषमेंगमनाश्रवत् उदतामग्रहिवारांबनल्पो पर्यवशल्लठत्
सज्जपाले गृहाद्दं पुनाघाङः खिन्नताऽगते श्राशंकसाहसासिद्धिमपि कंपयन्नजयत २११५ निपत्य वीरण
यते ऽस्य स्वल्पापमतिक्रियां भ्रातरोऽयस्य कल्याणराजाया अस्मरन् वृथि सेनानीः कुलराजः सत्यज्ञातोऽषा
यामविपया प्राणैरानृण्यमिच्छे स्म मदृक्षा व्याकुककारणं समस्यापयितेहं ते वा प्रशाकोऽम्ववेदयत् तस्या

श्री॰
रा॰त॰
क्ली॰
२२२
223

प्रतिप्रसमायेपेयेकम्पनाधीश्वराङ्गयं किंयदेनत्रिजप्राणमात्रेलमये महीभुजां इत्याभाष्य मजत्राहसाहसाध्यवसायतो
दिनद्वयमनायातो गृहेभ्यः कम्पनापतिः नशान्तिभा षमभजन्नस्यमृत्योः श्रियोः पथा २२२ विश्रम्भमस्तरः श्रृंगार
नामा साधयत्रवीत्प्रभोः नेहहवोत्स्त्तीयेः ह्यिाशयने श्वगणे स्थिते श्रोभोः पिपोगिनो भर्त्रे निं तं समततमेवकः क
र्ने साहसप्रावियेविदातेन नपार्श्वेते करेपिनाकोमकरो कशत्रोः शेगभाविशेषायसदानुषक्तः श्रराहवे कामंकक
र्म्मतस्पतकालमामेननत्रमेदरेण नाम्नलहारकप्रानानतो राजायमनर्थत कुलराजेतमप्रानधैर्ष्यासंल्लदावि
क्रियं प्रवेमूत्रः पुनर्नाहमागेतातन्नतोः स्पकः ग्रारब्धेतिसनिमेन नाम्नलेवृणभाजने २२५ यमनप्रशमेरा॰
तः स्वदेहत्यागतोः श्वगाः पवेकमेयतेते श्वे निर्विफौ स्वलिताः पुनः सगणोः श्वगणो वास्तनिहनतो नियतेम
या जागतेतः परेदेवश्त्रद्रीष्येदिनिर्ययौ गतस्पसाहसामिहो गकांशंकोपलायने इतिचिंतयतस्तस्य मनग्रा
सीद्धिश्रृंखले वजनस्वामिहितेकृतापुनः पश्चात्रिनायमः शास्त्रिणोद्दोमिष्याक्कस्योवेय स्थाने परामृषन्
स्वयं गृहीताताम्नलं राज्ञा प्रहितत्रस्य हास्येनावेशितः सज्जेः पार्श्वेहृद्धानुगोः विशन् २२६ ददर्श सावधे
सत्त्वमितेः परिजनैर्वृते गृध्यनाघमिवाम्लैर्हि पैरवहितांतिके गृहीतवेदिनस्वामिताम्नलस्तंमितेमतं
हद्यात्कृत्यादिनृपतेः सत्कृत्यमसृजत्त्वरणात् जनप्रवेशशंकी समरमाणस्तमब्रवीत् कृतागाः कोपि कैवर्तैः

शाक्तं भृत्यमत्समाश्रितः तस्मादेष परानभृत्यान् त्यक्त्वा विशाख्यो ऽधुनानव सम्मान्यावयमित्यग्रे ऽलक्षयत्क्षणात्तिलकम
सोऽपि कामिव तां वाचं सदर्पो द्वयोरयत् तस्मात् हृन्मालं तेनाहेक्र्यो मित्यब्रवीद्वचः ११२५ सरोषादिव तो निर्गच्छन्तमा
न्तोऽसाविति वादिभिः तेषां तत्त्यक्तानन्तैसेहृद्यावर्तितः पुनः तेनावादि ततः कर्णे विज्ञप्तिं वस्त्रतोऽसन्तः स
जयोत्तादिशद्द्वारप्रवेशं भृत्ययोर्मम श्रवणेनैव तेनाथवीदृत्तौ सम्यग्वेशितौ महापल्लाभाद्भुद्धः प्रजिहीर्षु
रवनीत यात्रां पुरुकुर्यो प्रातर्बौधि येषमिति तानवदत् दमरेभ्यो विनिहात् सह स्वस्ये सजिजेहो वपुः यतनापाकि
न्विद्यां हन्तीति निष्कुष्ट्वारि कोजवान् प्राहरक्कल राजो ऽस्य वामे पार्श्वे कृतत्वरः तस्य पिकुर्वतो ऽशेहमपावन्द्व
विकोऽप्रति यावत्पाणिः प्रहरणे तावत्तद्वैऽपि तेषु ऽपुः विमर्दः पश्यतां यावद्दाशंकेतत्त्रयो ऽपयौ सतावदेवसवि
गापेतप्वासद्द्वावभवत् मयपसकाभिमानेषु विद्रुतेषु तद्जीविषु वकषेशाश्वतत्रैकः पिच्च्देवः परेनदा प्रहरेस्मैक्लि
मिल्लस्य प्रतिप्रहतिभिः ततः प्राप्यनृस्तुतान्हक्कस्मात्समपरिपात्रिरवास्यत स्थितां दत्रागमोलेपात्रिरुद्धद्वारत
मोरयः जिघांसवः सजिभृत्यास्ततस्तान्पर्यवारयन् तमोविप्रतिकुर्वाणा भजमाने ऽरिभिर्गृहः तेद्वारे
तुल्शाख्यांतोप्रोत्साय्य प्रावप्रहत्ते रोषेणुपलपरभूद्रविकाश्मा मिवर्षिणः तानसमसमपयन्मार्गेरते
कैस्तैर्विविलवः नैराश्यपहेतो विशन्तेतेषामेकदवर्तिभिः गृहान्ब्रिताः शिरःसजेरंगनैः द्विषताधातैः स्त्रप्रु

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
२२३
223

निःसरणाभीत्याश्च क्लैललगणपुटस्थितिः उत्तरोत्तकलक्वेत्रसत्राणपुटद्वयं अवद्गोवैभ्रम्यमाणस्य लोकस्य पति
विलकैः सम्भाव्यमानसंस्पंद लोकप्रत्यक्षतारके स्फुटस्याक्रमक्षेदाहूलभांसस्यसंपिष्ठ हरिड्डाईरिक्षस्या
नमेदोग्रस्थिभिर्हल्लणे धूलिधूसलकवपुस्ततदेनदितिनिश्चये परंभालतलस्येनदद्कंकुमविडंबना तद्वो
त्सतिर्यक्पतनवक्रसंध्यांतरहिजे उच्चलस्य मलाक्षेदाभृत्याः क्वापिविडुद्रुवुः कुलके तौदणान्प्रयुज्य दमा
पस्तातिष्टन्व्याकुलधीस्तदा वहिर्वीक्ष्य जनक्षोभे साहसं निष्क्रियायते सज्जो हतेहतेवापिकार्यमेतदितिश्रु
ते सत्रस्यैनस्यादिक्षत्सनक्षोरिवेशितं मिथ्यैव स्वजिनिस्त्रीणं इति श्रुतवताजनात् स्वयमग्रहिभ्दूपेन त
तः समरसम्भ्रमः निस्त्रिंशं शायेदत्ते ज्ञाता स्वजिराजोपजीविनः तत्रस्थितं शिवरथं सर्वं देष्यमबंधयन् दिल्ला
त्सजन्मनः स्वजिश्चात्त्पृपालस्य कोशाले कलशस्याथनिर्वंणपेवाणी येश्रुण्णभागिनी ग्रामतिष्यमाणैर्भिद्वाये
रेते वीरो वितेरूते तेनतसंशयस्येन सदा वाराज्ञविश्रुते राजौकसेवतो वार्तो श्रुत्वा सद्यः पलायितः हतस्य
स्वामिनोः श्वर्णे जिह्वास्वजीवितेषयौ द्वारे पदस्य हतिभिर्भंजते राजसैनिकाः उपसार्थ्यकथञ्चित्ते तीक्ष्णाः
हुक्कासादरविष्टः प्रविष्टेः स्मित्रति वृद्धपीडितेमण्डपांतरे लब्धः प्राणान्नृपाभ्यर्णे कुलराजादयोऽपवः हत
प्रविष्टाहतवान् सत्तत्रैके महाभटं श्रौरेवहतो रत्नकथञ्चित् परिपार्श्विभिः आयातेद्वाभिते देशे सज्जपालेम

हीपतिः बिल्हणं वोल्हणं हंतं प्राहिणोद्विहितत्वरः यातो मार्गात्पलाय्यायं पविशं कोतिबिल्हणः क्षितिकान्तट
पर्य्यन्तमध्विनायावदाययौ मुर्ख्वो यानः सत्रपासौ गृहद्वाराद्धिनिर्ययतः उल्हणस्य पथ्यो हं यन्त्सवद्धन्नपहृत्व
ऐं तावदेकस्तातेगतनिकृत्तेदोर्णादलिणे तेमात्रपोषक्षिप्रासिस्त्राग्रशस्त्रिरजायत भ्रमणपरायतोप्र
मेवं शेयकौपालादसौ द्विगतदेश्रुतस्मिन्दशेशापथ्योजुनः फलकालेसमासन्ने शौर्य्यप्रतिभवाभजत्
सतेनदोषणावैकत्सपि शिक्षाविधुरोविधेः सपापवृद्दयावाप्तो भवेदविकलोयदि फलेनतस्य जानीया
दिक्षालोकोऽयमद्भुतो २१८ पीतामृतस्यलत्तविग्रहतेनशामभविष्यदिनामराहोः अज्ञास्यदिक्षानन्द
मुष्यलोकः सामर्थ्यभाजः सविरप्रहृष्टो हृष्टः पीलाभियोहृष्टः पित्र्यः सहदेविना सस्पृहंतिहतः सा
धुमस्सयगृजातव्रणाग्निना तस्यामोविशनावेश्मजजलाख्योऽग्रगोहतः मानोः नृगोभरोशैवयामिकस
गतेगमः वालेननयमालोकानिषसस्यागानास्थितेः तस्यानिर्गच्छतोगेहाद्बिल्हणोऽग्निमदापयत् भ्रान्तीय
मानोऽभ्रमायोवद्धामस्त्वैः ससैनिकैः गृहद्वारे हतः कैश्चिन्प्राकृतैः शस्त्रेणविल्लवः २१८५ तस्यप्रधानप्रकृति
त्वयहतोमेहीपतिः मारमपवलोकासीदर्शनतत्रोपविक्रियः व्यापायमानः साकोपंभूपतिप्रेरितै
र्भटैः उञ्चावचाः सज्जिभृत्याः कृतं समनोवितवपुः प्रवजोलत्तकः सज्जेबंद्धानीतः सविक्रियो नृपेवीक्षाद

श्री रा.त. श्री
२२४
२२५

यैः कैश्चिद्राजधामं गतैर्हतः भ्रातापि नृपजस्तस्य संगटाख्यो नृपांगने छुटच्छटद्वशाणानौ विनिनाम स वल्क
नी प्रविष्टः शरणं बाणैर्व्यैः पापैः प्रमापितः उन्मत्तो मम्मनिस्तस्य भ्राता केश्चित्स्वमंदिरे २८८ स्वज्जि
पपालस्त्र मृंगारहत्या भेरवया हतः महाकुलीनो विवरत्नौ विनियनवविविघ्यः सेगिकाख्यः प्रतीहारो व
णितः शनकैर्हतः अन्येऽपि संश्रिताः स्वजेसल उत्तवप्रमिमिपिरे जात्यावाजिजवप्राणाः कोऽहं स्वरातिके
आत्मायवीरपालाद्याहित्वा मृत्युभयं जहुः अनन्तशारदियोडहोस्थानहृदयरंगमः प्रपेदे संगटभ्रातावंधनेस्वभ
टामठे स्वनस्वसजलः स्वजैः श्वनिकश्चाग्रजात्मजः उद्दूणस्य तनूजश्च कारागारं प्रपेदिरे २८९ ईष्यंराजन्यमा
नेवशासेपि भुवनवष्णतो नवमेः द्वेष्टुवैः शुक्लपक्षमाविप्लवोऽभवत् कार्यैकापि विपर्यासस्ततस्तेस्तमेः
त्रिणे तमघापि नृपस्तात्कक्ष्मलोपेतोऽनन्तयते वेतालोत्थापनाकृष्टलेखनादिषचर्वणात् यालाञ्जेषाषवि
षमे स्तैर्यं राजोपमेवने अनात्मायनत्रिल्लीणं गुणानो वक्रवर्तिनो शाकटानामिवाग्रस्यो विश्वलः कोऽनुभ
ज्यते अशुक्लैर्नृपतिः स्वजिवर्षमेने प्रजाः पुनः शुक्लैस्तातमदिक्षपाक्तिनो विविडः प्रजाः २९० भेजेराजा
सज्जपालं कस्पनाधिपतिं ददत् कलराजेचनगराधीकारितेसमर्पयेत् तत्कोमल्लार्जुनोयश्मोदयो नगरमा
गतौ प्रागवत्पुनर्जज्ञात्रियोविश्वम्मराभुजः इतराश्रयविच्छेदाद्वीनपारिप्लवास्थितिः श्रीः सर्वाका

रमकरोत्वस्थिरे विवेरथेपदं श्रद्धुनै स्वर्यं पुर्यो ऽपि राहूदं एतेनपीडयन् शमेनैतमशको ऽभवत्त्वमप्रसाधनेक्रुशः
गोपवीनाभिधे ग्रामे टिक्कं हत्वा व्यसर्जयत् पारेविशोकं केकोहेशपात्त्वाङ्खिरः पार्थिवान्तिके निसर्गद्वेषिणा श्रम॰
प्रतापेनितरां नृपे तदानीं तथमानेन हतेनाघ्यायितो ऽसकृत् कोहेश्वरेण रभसादन्यैः परिजनैर्वृतः
निशि लोठनदेवः सहाडियामें ततो ऽविशत् महाकाधिनकम्पो ऽन्यैः सहैवागात्स्म सर्वतः वद्धसंधिलव
न्यसन्ने विससर्जयघागते उच्चलादिवंशदानेराज्ये सरभसे भजन् निर्व्यूढि स्मृतदापौं ऽगात् मृत्तोलोक
स्यहास्पतो तीव्रप्रभुशक्तिभिः सैन्यभेदैरनेष्वकोष्टकं उपायैर्नृपतिसैन्ये तं तोहेनव्यवितयत् प्रतीहं
हीवतो व्रणातोपादिनाद्दः त्वमाभजो तमेप्रसादयन् क्रुद्धः प्रतियोद्धुं नवितयत् सैः सैः प्रदेशैरादिश्य
प्रवेष्टुं एतनापतीन् स्वयमश्वावर्वेः सैन्यैरवरुद्धसकेदतोऽप्यवः सम्भृतं रभसाघाते सात्माल्प्रयष्टमनेवली प्राप्त ।
स्कुलायितेनतस्या ऽप्रतापैः ˝˝ पवितः लवरेन्यिविद्धरघः पृथ्वुसैन्यो ऽपि दैवतः तस्य सैन्यैकदेशेन निःजय
विपर्ययं चेगतः सैनगलौकारकल्पेन किल तेन सः ततः प्रभृत्यभृद्वषपदवह्वमभो दिने दिने विहृलणादीन्
योधयितासृड्व्यसनाविलान्यः लवन्यान्यपतन्सायं कम्पनाधिपतेर्वली उच्चैः शतादपि भटैर्वृतो विग
तसैनिकः सहतत्सैन्यरोषे सगजत्वो भमिवावलः किंवाव्यः सनरव्याघ्रः सहर्दियाति संगरे निजवर्मनतत्रा

श्री॰
रा॰त॰
ह्री॰

225

दिवसमासानि नवर्षाणि मंदीकृतारिसंरम्भमसौ वहंमेनतान्हृष्ण त्रिनैत्रकादयः पाण्डुलेवन्याः सैन्यपालिनः तैःस
ज्जातीयद्वादिशापानदस्यैर पिमेकटे तस्येषडप्ययोगोऽभूत्सवीर्योपपालविद्विषः कालेमत्र हतेराजिजाग्रतःसा
मन्तोबलैः समयेग्रहणगाणांगतमभुक्तिविकल्पने लब्धभूतापरिसागोजिगीषोरिहसैर्गुणैः बलेष्वरस्यो
ऽयस्य कार्येण्याक्रमणेस्तुतिः प्रविश्यमनुभिन्नभूमल्लाहकसंरम्भपीडितः पलायनेन्मुखेःशैलान्कोष्ठको
ऽयग्राहन मार्गेषुकालशालेस्य पानहृदेभुवाजिनो गतेनसोयमेजधुःपृहलग्राविरोधिनः भुवमानोपत
मोऽयपरिमेयपरिच्छदः सयपौजाह्नवीस्नानेराज्ञाराह्लादयाकृतः सोमपालोऽयभूपालनामात्सुत्रेणखे
दितः दीर्घैर्द्वैराज्यडत्खानैः पारणेनृपतियया भुत्वैरदमवतोनीविनागपालस्यनस्यस भमयंप्रतिश्रावभू
भृताभिन्नवत्सलः हहडाग्नस्यजिह्वोपृदोस्यहेतवर्भूदिति मनतापदिनास्माषीदस्याजौदार्यंधुर्ययोः सा
ह्ययकायसैसैसेदनवोल्लेमहीपतिः भूयःप्रतिज्ञामनयद्दर्पप्रशमनाद्विषां स्वातापुनर्यान्याहनःकोष्ठको ऽ
ऽगतेरेपुनः मल्लार्जुनेन शूद्रोनाम्नतद्वैराज्योत्थापनोयतः प्रकोपरागेषामःसकुहतेत्रमवापतं लवन्यकार्ये
नल्पकसूर्वबैरोनृपात्मजः प्राहृतोलोठनःपूर्वमायानस्तेनडामरैः निशाम्यतेमेबदिन्नोखिन्नःप्रायायथायाग
ते विजयेश्वरात्तनःपीनकोशोऽपिनृपतिर्द्विषः प्रविविक्तनैपक्षिसोमपालोऽतदाशयः प्राप्यनायभूमसेल

७४

न्गन्तः कोऽप्यकेश्वरः प्रामे स्वविषये लेले लेहकुवै निर्ल्लण्ठयत् श्रुश्रांतरे विग्रहस्थे सेहडाया मडग्रेहं श्रुतिक्ष्वेतोऽ
वेतिपुरे प्रायेवक्रुद्दिंजानयः २२२५ उपेक्षमाणालेदर्पानेनागाणितभूभुजा ज्वलितेज्वलनेदेहान् वहवोऽग्नु
त्तुःश्रुवा वरकेयस्यांयेन्नना मन्नडोऽपितदाश्रितैः वद्धिंगोपालकोऽप्येकः काहण्एप्रवणोऽविशन् महसो
ऽट्टवेशास्पृथ्वीराजस्यनेदनः श्रुवाविजयराजाख्यः सानुजोगाढ्डर्गेन्नः देशांतरे जिगमिषुर्व्विधमेवोस्त
त्रनतत् याजहारानुजन्मानेकाहण्एास्तुकणानकिरन् उपेक्षमाणदाक्षिण्एपस्वेभिनेनमहीभुजा विपाःस
विवपाशेनविवशाः पश्पनाशितः २२२८ क्षेत्रान्हस्मामात्यानांयत्क्ष्माभृडपेक्षते कस्तत्रान्वस्तुदीनानामाप
ल्कमपितानिष्ठां यच्छान्यायोऽयमसोऽन्यस्पर्द्धयायडपभुते शमितारएडयेक्ष्यामांशसमितारेयरोऽस्यावा
विस्पष्टंलेमयेक्ष्मामेदाक्ष्मासारेविग्रहैः कदाचिल्लोहमश्मानमश्मालोहेकदाचन दोषेणेकेननष्टा
घ्योराजासर्व्वगुणोज्ज्वलः वथाखिवरधस्पान्यहिषेयेनावभातिसे यस्मैः सर्व्वोपकार्य्यंक ॥ ल्हइत्यण
स्वच्यते जवानाजगारे सोऽपिजेतनामेतकेजिनः २२३५ उहेनहस्सनेऽ स्वामिः कृतेनेजातसिन्नोजनान् भ
योऽप्यपिकृतोविभ्यत्रकश्चिन्नीडयेत्यजाः कायस्पास्यपरित्यागादनेनाजेतवोयदि सावितः स्वरसैध्याव
वेगाज्याज्यायसीनाकै स्वश्रुवांसेस्रतयेनयकेकोशपोषिते विधायानुस्मसारैन्यहेतेविग्रहयंतरा

श्री. रा.ज. श्री.

226

कालेऽस्मिन्यस्मैदौर्बल्यकलुषेऽपिकलेःकिल प्रभावोभूमिदेवानांपोतनेऽपायभेत्तरः ब्राह्मणैरपरिक्षीणमूले
प्रणेनकश्चन येर्यमारभतेश्रहडुहोत्पाटनपाटवैः २२४४ द्विजानदेजयन्स्मनिर्द्विजारेवामदद्दये विप्रैणैवह
तस्मिन्नरण्योविप्रावमानकृत् द्विजोत्थापितयाक्रांतचित्तेनः सौकृत्ययाध्रुवे द्रष्टीनस्वबर्धप्राणान्विनाकार
णमत्यजत् कृष्णान्नसादकृषतविषादेहान्यदैवते तदैषसल्लपसेवधैतदेवासीन्हतानुगः अनासादय
न्निश्चरयेऽषुबलालिते गणराज्ञमश्चहेतवर्दिवारात्रेप्रजागरः सत्यपर्य्येनसामेनसीमेतितपधोनवीजन्
अभूदहर्यप्रोहयपश्चनन्नसम्बाधमध्यगः २२४५ तेनसाश्चर्यनैश्वस्यानिष्ठुरेणैकराजवान् सोऽन्वसत्सेयतिक्रा
न्तिःश्रेणिन्नृपवेश्मनि विस्वापितनस्यस्मस्वाग्रेकृपाणपाणिर्द्वौयामसमः सामेतमध्यगासैवप्राहवसीव्रसाह
सः समूर्षोरिवतन्नासपैरुल्पाणलितमस्तेः उत्क्रान्तवदस्थौवस्थ्यावनेसमपद्यते प्रमापितोऽयेराहेतिज्ञाता
सतवहिष्कृताः विश्वस्तोस्नेनयाभतमत्यजत्रनजीवितः तेर्वीनजीवितेसानानतीद्वाणैप्राहरुत्तसमुनः प्राप्ते
द्वितीयातिःश्रेणाभ्रानरंतिविषेयच २२४६ नयलायिष्टतिर्विघ्नसहैमार्गोऽपिप्रयानितः राज्ञाविश्वस्थः श
ल्यरिस्तुसैःप्रोक्तकारसः प्रतष्टंभ्रष्टमोसारिराज्यभोगाप्तुरःसरैः सर्वैःकाष्ठहर्षैस्त्वासादयविश्वरणान्नगैः
ज्यायोज्ञ्योठरघसलस्याश्रान्ताभीमापलायितः शरणेननमेकीमेकोयथोवकार्पितस्तनः नाहकप्रवेशितश्चि

त्वरयो ऽभग्नो महीभुजा माभैषीः प्राह कस्त्वामित्युक्तास्स्वामिनः सर्वे नृपात्तस्मात्को निहंता द्वावेशस्येति वादि
भिः तौ द्रोणो ऽथ विश्वोद्भटैः सो ऽहमित्युक्त्वा सैन्यं दर्शयत् धीरो योयान्सधैर्यो बलेनैव तत्स्वाध्यविक्रमः त्रिश
द्विशान्तसहस्राय प्रहृत्य वरणे हतः परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृतां धर्मसंस्थापनार्थाय सम्भवा-
मि युगे युगे लक्ष्मीलिखितं तत्कृत्यकारणपत्रिकाकरोत् तस्योन समयाश्शशांक्षोकेनानेन पावनी ग्रहच्युन्माद
दीनत्वयुतश्चिरयच्छतः हृद्व्रणो ऽपि ललाटस्थेपि वैयादजायत समासान्नृपञ्चषान्नृपाघ्नतिरोध्यायकृ-
षाकृतिः विवेकमानो ऽवन्निहशायनीयतले ऽन्वहे मल्लार्जुनेश्वरस्कन्धकोष्टको विप्लवोन्मदः तत्सध्येत
हसैवाथ गिरिदुर्गमगाहत मामासमभ्रमयं भ्राम्यन्तस्सयूथ्यग्रमनोयमात् प्रविसृता परं लोके प्रतद्दैराज्य
शंकिने प्रकाण्डा मुद्राजाज्ञेन पीडितो गाढ्वामजत् परवक्रोदयेनाशु लोकः शिथिलशंकितो तरुदुर्गेतट
कष्टकोष्ठवात्यय सर्वतः ग्रामोपान्तवनग्रामैः सविवेः समरोपयत् मज्जपालेयवनकैः स्कंधावारं निबद्ध
ति प्रन्नवक्रहिषीः ऽसंदात्रिवातरस्मितोसहन् यत्कोशिलकाकोष्ठपर्यंस्तकटको ऽभवत् गोपद्दे
षीराजिविड्ः सिंधुरसैव वैरिणः ग्रावासितबलो राज्ञा गोवासे विलुण्ठनो ऽकरोत् प्रदवीपर्यंटतः प्रकाति
वाकौकनिरूत्तानरीन् तीव्रशंके नृपस्सैव मारेभैः लंभितो ऽभवत् कोष्ठेश्वरस्तिवत्तरात्मासान्समज्जारच्यनतं

श्री॰
रा॰त॰
ह्री॰
२२७
227

क्लिष्टो देशान्तरे राज्ञा नेतैरनिकृन्तो नृपैः मित्रस्व वर्गो भूभर्तुर्भृत्यवर्गीकृतोऽधमः बालिशत्वादकुशलोज्ञातेहन्ति मही
भुजो सविस्मृतागः से यान्तमैक्ष्याच्छिन्नपदोनृपे २२४ उज्जिहीर्षोः प्रभोर्म्मत्रेवाक्येनहृष्यन्नादिदत् भत्तेकाग्रः सजपाल
लसेक्ष्योत्तामपूरयत् तथामीऽपिरिपुराजः सेपिन्मर्म ग्रहीत्रसः पृथ्वीहरप्रभृतानोनिर्द्दोहत्वेनकौतुके तेनप्रहि
एवनाराजवैरिणे स्वकराङ्गुलि च्छिदत्तापिमहीभर्तुर्म्मर्मुच्छेत्तेनपारितः कण्ठबद्धाशिरः प्राप्तः शीर्षेणोपानहे
वहन् भक्तवेलोऽपिभूपालेकर्तेनाशकदङ्कये मसीकृतदिव्यभूमृत्सान्धनः सहिराजवत् ततत्र्यत्तक्रभूपालः सर्वे
गर्वान्व्यवाहरत् २२५ शुश्रावबद्धेनम्मध्ये यान्तेमल्लार्जुनेनृपः श्वनिबध्यातिभयानाम्रदयेऽमृदयोन्तरे नियमानःस
हिस्कंधमथिरोष्यानजीविभिः मजोष्विकतयामार्गोल्लङ्घनायमतिःस्वहः ततस्ततो भयस्थानान्निस्तीर्णोलोहराद्वि
ते सावर्णिकाभिधेग्रामेप्राप्तोविन्यस्तराक्षिणा निरुद्धोजगिकाख्येनठक्कुरेणमहीपतिः प्रियंकरेतत्क्षत्मशुश्रा
वोत्तिकमागते बहुप्रायोऽरिणादुर्गात्रिर्गतःसकथञ्चन बहुलेनपुनःशक्तिःकस्यभावार्थलङ्घने गङ्गाप्रभा
गेल्लुण्ठिताजठिराकथाच्छिदेकस्यसेहतवतोनिस्तृतामहर्षैः ग्रस्तापरेणकृतसागरगतैःशूर्तिःशक्तोनकोऽपि
भवितव्यविलङ्घनायो जगिकेबहसेशाम्रियर्ष्यैनोपानरातिणि राज्ञोदयश्चारपतिःप्रायोजिप्राज्यवृद्धिना ते
विनायेयगाम्भीर्यशौर्यपुर्ण्यमहाधिये सङ्कटेनस्वबहम्भोरात्ताज्ञाप्यनिमेत्तिणे सस्वातिक्रमसावाधो

मार्गोत्तमयवेतनैः तमोविस्थितमहाहालीनेमदामापतिविद्विषे निद्रामनेतपैर्योग्यायेऽथसम्भावनाव
हः स्वंवत्सतेवहिः प्राप्तेतनडक्ताब्रवीत्तनः २२८५ सर्वज्ञोऽस्यायसीभर्तृभक्त्यिर्योबद्धमन्यते भवान्युर्योम
निमताम्माहज्जोलोडनाल्लैः कुमारत्नामणिसमेसहायेनाहशंविना ह्यानिर्म्मेडर्नेवेन्द्रस्यबाल्येराज्येवद्ध
ब्वैलैः डषेद्याण्णंभवत्येवनियमाडाजभास्वतो भार्गवात्तहेमेनदिनेजननेत्रविलङ्घ्यता येणमनेहायिराता
नमण्डलाग्रोयथोदये तथायोऽस्तमयेभास्वानिवबेयःसमूपतिः यमोऽवतारोयस्यासीत् त्वम्भस्तैराङ्
गनाजनः उदयेऽस्तमयेऽपुत्रेरागवग्राम्भरोगणः २२८६ पदेप्रयोगेलब्धार्थोकिञ्चित्कृत्वाकुलीनवत्
स्नहेकाविविवशोद्धः प्राप्तोतिर्यूर्ध्विमूर्द्धतो सत्यंकारोऽपुनाम्नताविपन्नोस्वोतस्यास्यिति साध्यमानमिह
नेनवरेण्येकेनसोभवान् इत्युक्त्वाप्रणयोत्तस्मैसंस्पृहुस्फाटिकंततः सपीठंपुत्रवत्तोहारत्पतेलिंगमुपानयत्
प्रत्यक्षलाहववसंमर्दप्राप्तस्थलेषुवर्षिणः योयात्योद्धुंवरेसायेमानवान्तनमिच्छति इतिसम्भाव्यसेस्र
ह्नशिवलिङ्गःसवाञ्छितं ववतस्योरवीवक्रेसवभूयोजगादतं २२८७ प्राकृष्टहष्टिरहृतः स्वाभजो ऽ
न्निकमदातः अथेहगोवप्राप्तोषितथानामर्थयेऽधुना कार्यप्रणोपहतेनतस्पववः श्रुत्वात्रपाजडाः सर्वैः
पुर्वीमवाल्लस्पृहं ह्याडीःपल्लवाइव अंसेतल्लण्णस्ततोभिन्नोःस्वर्ण्यमाणःसवेतसो विकाशहेततोपाप

श्री· रा·त· ङ्मी २२८ 228

स्वस्य स्वमनसः पुत्रः मनुष्यवाह्यमाहूतः पत्रेतिमेत्सनिस्त्वयः तेनस्वपालितोल्लोकानपिपथ्यपत्रविक्रिये गृही

तोहारनिद्रादिवैवश्यः पशुवत्पापि कृष्यमाणः सकेनापिन विकल्प्येन पस्पृशे २३० पथ्यपत्रानीयमानन्तं गो

भूमिस्लाहृशोजनाः दर्याद्रहृदयस्वासीन्नाभ्यनन्दत्वभश्मजे उवाचवान्नकमेऽस्मिञ्जन्मन्येषहस्यभूपतेः नैताव

ज्ज्ञातिनैर्गुण्यमनुजेपितृवर्जिते श्रासेवनकमेतस्यामेवकाज्ञहृष्णोवशः क्षेत्रपागह्यमनिस्त्रिंशवेताःकः

कर्तेम हेति शृङ्गोपगानुसंध्यानवेश्यलेहृष्टवांस्तदा विस्मृतागान्नृपेतनदिस्तुपालभूताधनि गतनृणाका

ख्यवाबालबालिशादौविधीयते नवित्तहृन्नैकाग्र्यंमहतामपिसर्वदा श्रोतृणांभूनपाज्ज्वालीकेशकृष्णा

दिस्तृण्वतो पाण्डवेभ्योऽधिकःक्रोधोधार्त्तराष्ट्रेषुजायते २३५ कृष्णांतत्तजायानेभग्रोरीर्मर्हेताडने श्रुते

पाण्डवविद्वेषस्तेषामेवयहृष्यते परावरज्ञःकार्याणांनकश्चिन्मध्यमेविना ततस्तेऽनुभवाभेदस्तत्रतत्र

कथंभवेत् सघोरानोदयनत्नुङ्कोच्छिन्नाङ्गुल्यङ्कमुद्वहन् पुष्प्यापिहृद्दोमृगाचैसायेनगरमासदत्

न्यपन्नाम्बपुजास्पृक्षपञ्चदष्णोमहीपतिः यकादशोऽहृतेवदिपुत्रंनवमठान्तरे सकाहारस्यवनिशाः

पञ्चषास्तस्यताम्पतः पार्श्वंजगाममकारुण्याचरणस्पर्शनार्थिवः श्ववादादर्थितंतस्मैप्रतिश्रुत्वषभयं

द्रोहावेकोनतौवध्यौसवित्रपकोहको राजानिर्जगमधःस्तौद्वीकोऽप्यकस्याथवेधने विधिस्तःपञ्चषा

तिथिः सर्वैर्विभवप्रतिभूरभूत् देहयात्रहृतापायेयेगेहे ग्लानपरिग्रहे पर्यौवे मत्यकल्पषेनेषद्घ्येवपिप्रिये ती
र्थस्थितस्यनस्यान्मेस्यागमोऽथप्रियेनृपात् इतिसार्द्धेत्यसमशयान्मिषान्मनेस्मरेश्वरी २२४५ अथनानार्थ
स्थपिहायनाधीशाधिकश्रियः स्थानान्नतस्यतस्यपार्थिवोऽपाहरत्स्थिरं कनकांशुकसन्नाहवाजिरत्ना
युधादिभिः स्वास्वाप्रकाशितालक्ष्मीः स्पर्द्धयेवाधिकाधिका लोहरेद्रोहसंभ्रमौ कम्पोषितोराजपादपः तल्ल
क्ष्मीशैलनंदिनीसेकेनाप्यायितोऽभवत् विप्लवेविरतेह्येऽपिश्रीकल्याणपुरेनयः वनवासोचितत्रास ः
मालूरोऽप्युमिवात्यजत् श्वेतच्छत्रांशुप्रक्षेवर्तितापाण्डुरवर्त्तेन वन्दीकृतानरेंद्रश्रीर्निर्जितायस्यमंदिरे २२५
राज्ञाप्रयुक्तेविज्ञायविजयः समभवोद्भवः तीक्ष्णमानेदनामानमवधीतेनचावधि इत्थंसपत्नपथेताहक्राजा
पालनश्लाघिनः सर्वोत्साहमयोऽनेहाजयसिंहमहीभुजः तीर्थस्थितेविचरथेपादाग्रग्रहणेषिणो
शृङ्गारजनकावास्तांतत्सुतौ चात्रिकौ प्रबुद्धोकोपदानेनस्वीकृत्यनृपतिंययौ शृङ्गारोभयजनकः
स्वामिश्रीभोगभागिना विरप्रचलितेद्वारमदयेनिदयेपुनः मेघकालः सरित्पूरेप्रतीरश्चपार्थिवः २२५५
श्रवपुपभोगपदक्षमंदत्रमर्मेवयाश्रितं कथाशेषोऽभवद्विचरथोमासैरष्टाभिः हासावहोऽथविक्र
तोऽनपास्यादुर्गोपिरिक्षतिजडोऽपिगृहीतवाक्यः सर्वानभावजयिनोभवतिप्रभावायस्यस्वमस्वमतिसे

श्री॰
रा॰त॰
द्वी॰
२३०
230

स्तमवष्टभ्नतःकौ निर्घेग्रायूतनाथैर्य स्थितैः प्रागभीष्टतो वाल्पेऽडलेलितस्यागाद्भर्तुः शिक्षितवेतसः विसृज्यमा
नः सम्रामसाम्राज्येन दिवानिशं क्रमात् स्वीकृतनाग्नलेनेन नवित्वरथांतिके हृतैः कृपाणेनराज्ञत्वं प्राप्तवाना
मतोगतः। तदंते व्रटयमानस्तज्जृष्टान्कोशदर्शकान् २२९ तदा सर्वैर्निनाशेषमेत्विस्मेन्नृपास्पदे सज
कस्यात्मजः प्राप सूद्गागारोत्वन्नामंत्रितो तस्यैवैषेयनाभ्यस्तक्रुद्धहेरपिडकृतो नातः पात्रार्पणान्नच्च
त्यागिनानापि सम्पदः योषित्क्रशिशुभोग्येन यत्नेमनोऽपिसोऽभवत् यान्यदानवदान्यंतं गृहणामाजगाम
यत् पीठं कृतवतो हृष्यं संयोज्य रजतै र्निजैः विद्यमाने सरे स्वर्णे साप्रयुज्यत स्वप्रयुज्यते उर्वीशैरपि नावोभि
र्ग्योऽनुगतैः नमशाकान्त ग्रासाच्छामाद्यासंभारोनिविडद्रविणाश्रयः नैदिदेत्रे सतत्रार्थैः शाणीतस्त्रम्पकादि
भिः तेनकालानसारेणपोषितः पञ्चवर्षाःसमाः निर्माङ्नायोनिःसारोत्नानोयःसोऽपिकारभाक् स्रविंसकृ
त्काय्यांसीत्स्वामिदेहैसप्रभावतः कैलीसजेग्युवतिकरजैः कण्ठभूषादशायांयस्यात्नापित्रुटनमसकृ
त् दन्मायरेष्वासकृन्नौ सोऽथादिश्यान्विपुरविशुण्णाशाप मङ्कैनभोगीशान्नायायीषकृवननयरोमन्नेराज्ञाप॰
भावात् तत्त्वरित्वरणयत्नैवसमाश्रितेनवेतरे कार्य्यजनकर्णृगारागाद्गुक्रोधेनापजहृतः कदाचिज्जनके
बद्धासाद्देभूषणमौक्तिकैः सप्तन्तदारे शृंगारेवाष्पविह्वनमोचयत् २३० सततज्ञ्वातनिर्विद्यमानहीन

सकारयत् हृतरत्नार्पितो कोषवयनाभ्यर्थितमिथुनः ग्रहृहृतनखत्ति र्वेषनर्त्तितानामिकोऽम्मिकः वदन्वा
मोतनराहाग्रोदञ्जनैः कुरुतेदनाणः मम्मङ्गाद्वेल्लितवलीनिम्नोन्नतललाटभूः पुनरेकस्तपोर्लब्धकार्य्योलो
कमहासयत् ग्रथकाद्रवाग्रौथमीलिताक्षोऽरटन् बहु हसन्सकरतालञ्च समपद्यतोऽप्यभावत सोल्ले
ऽवप्रतिभोन्नीनतवरोसेहासस्थवस्तुनि कथ्याशरीरेयपर्य्याप्तेन हृष्टोऽकिमवेतसां सर्वस्मिन्वस्तुतो वाविकालेवि
गतयोग्यते जानेतॄणान्तॄणां तल्पे मृङ्गारोहत्ययगर्भतो २२० यः सर्वैकधनिष्कम्पशोमर्षीकः क्षमापतिः
पुर्य्यन्तोऽयमर्थैवयोऽभिगन्तः सत्कृतशालिनो लब्धवोधिविरिवारेय्यप्रक्रेव्यापद्युपक्रियो दावप्रदसदग्धा
ङ्कोल्लावतामिववन्दनः गुहहृद्विद्विजानाथप्रभृत्तुविनयापियः प्रतिपत्तासंसेविभेजेसंविभागपकुटुम्बके
प्रासादान्विजयेशादिदेवव्रातस्यशुद्धधीः सुधादानेननिन्येवयन्यः कैलासतल्पतां मठदेवगृहारामह
दकुल्यादियोजने जीर्णोद्धृतिवसतिनिसंस्थापितानिरंतरा २२८ सकृद्दर्शितविद्वेषकार्य्यसङ्ग्रहस्तवारि
णा सक्रोधर्येयामपर्य्याप्तमोहगणुव्यतेजडैः विष्वाध्यायनसम्पत्सिंधुभरणाब्रह्माद्रिसम्प्रीणनप्राये क्रु
त्यमदान्नमेकसमयोपानेन डक्कर्मणा खः सिंयोऽलंवुनोगनेसुरराजश्रेणीविनास्पर्शनानन्जातोयेनज
नाः श्मशानमिवसायोम्पाकिलासप्रांस्थितौ नदेन्तरेशिवरथो द्विजः प्रभुरवाक्रिकः कायस्थपाशः पाशे

श्री॰
राज॰
त॰ज्ञी॰
२३१
231

नगलमवहामपद्यत इत्यंपृथ्वीपतिःकृतान्तनकलकपाटने अपेतविघ्नेमौजम्पनिद्रोवपितमण्डले विप
द्रावरणोपायप्रायेणापृथिवीभुजः तेदृणमायान्तिजीमतमकारविकराडव परिणाममनोज्ञतेराजरत्नेन
येनृपः माधुर्य्याधिक्यमत्याकोद्राद्राडुमरवायपौ प्रावन्नेयनमातत्याकृतन्वितनदक्षिणान् विवाहती
र्थयात्रादीन्महितांश्चमहोत्सवान् सविभेजेस्वसम्भारैःसक्रियायर्म्मवारिणो तेजोभिःकुलशैलानामोष
धीरिवचेद्रमाः प्रतिज्ञातेसुतोद्वाहप्रतिष्ठादौपुरौकसां तेनैौपयिकसामग्रीदानमव्यग्रचेतसा दाक्षिणामा
करःकोशाद्दृष्ट्वयेयेपराभुजो नवीवक्रोपुरेसर्वेस्वाधीनान्सविधायतान् मज्जतोराजकार्य्येषुतन्नविद्दिहे
रावने विस्मितेवीक्ष्यतेतस्यनिष्ठाकाष्ठामनेरिव प्राह्लादारम्भसायारूपर्य्यन्तेवास्यदृश्यते ननक्षत्रेग
तापत्रनाध्यक्षतेविचक्षणाः अविचारोयनमसेविद्यावधोततोनरा जयापीडादिमेवश्रीसोदामन्याविलो
लया तेनश्रियंनविद्याणपश्याम्स्तुरत्नप्रभामिव गुणवैचित्र्यचित्रस्यप्रकाशेनश्वरःकृतः स्वरयोयेनमे
ग्रामेविहितनदेत्रसम्पदो ग्रामाणामग्रहाःकर्मसान्वयाःस्वामिनःकृताः विडषांवितततात्मैयसौपास्तदि
हिताग्रहाः वाग्माःसप्तर्षिभिर्देवमन्त्वर्षमिवम्रदेम प्रतिभाप्रभवेप्रज्ञोयत्रेवपार्थिपास्यता सार्थवाहेनमा
लम्बनिर्दोषाविडषांस्थिता आसीयधार्य्यराजस्यशयानस्यापातिश्रियः कामेलिङ्गाभिषेकाम्भःसङ्दो

भप्रभवोधनिः निद्राणस्य तथा वेणवीणादिपरिहारिणः दयितैस्तस्य निर्द्वेषैर्विद्वज्जल्पविकल्पनैः कालेऽशील·
लितादित्यावन्तिवर्म्मादिभूभुजो भिद्देन यत्प्रतिष्ठादि निष्ठां तदधुनागते मठदेवगृहेष्वेव स्वकालप्रभवेष्वय
त् सर्व्वेष्वेव कृतानेन निर्व्वाणायावस्थितिः रत्नादेव्याहृस्फारहृद्धर्मभर्तुर्वल्लभमताभवः सर्व्वप्रतिष्ठाप्रष्टत्वविहा
रः प्रथमे गतः रिल्हणोऽथ गुणग्राममान्यवो धर्म्मपद्धतौ बभूव सर्व्वपथिकः समस्तामात्यसंततेः नृपोयः
नोल्लङ्घ्यवर्णं यो धर्म्मे हृद्धोऽस्य शुद्धधीः विश्रम्भभवनस्यापि शक्रस्य केन यः क्वचित् २४०५ कृष्णाजिनाभय
सत्त्वदानमखैः स्वकर्म्मभिः धर्म्मकन्याविवाहेऽस्य यस्यापूर्व्वत्वमायुषः सर्व्वेषामाहिताग्नीनां निष्प्रत्यूहा
महात्मना सर्व्वयागोपकरणैर्येन विप्राणितैः क्रियाः भोगानुबुभुजिरे भव्यान्स्तत्रेह स्वर्जितविस्मये यस्यव
र्णाश्रमतः षड्भिः क्रतुहव्यस्पृहैर्वृतनस्मः अग्रहारगणैर्गन्दग्रैर्वितीर्णैर्मठसेन्नभिः पुरे परिष्कृते येन द्वयोः प्रवरसे
नयोः श्रायैः प्रवरश्चमर्त्तैः पत्तने प्रत्नविस्मयः प्रासः प्रतिष्ठाप्रष्टत्वे यत्कृतो रिल्हणेश्वर २४१२ लोकान्तरग
तोऽकान्तो कृतिनो दिष्ट्यपत्सलो भिक्षोरेकप्रपास्थाने विहारस्तेन कारितः मार्जार्या स्निग्धगुवितस्वेहवि
स्वस्त्यपोहितः मृतामनुमृता पाल्लतामाख्यायः ख्यातिमागतः नन्दन्तरीर्ष्यो कालुष्येन तस्या हूराय गागवरः प्र
देशो मानुषीवासीन प्रियाक्रीडाविडालिका तीर्थप्रस्थानरिक्तस्मादारभ्यास्या [illegible] उत्सृजन्याहृतेभो

श्री॰ रा॰त॰ श्लो॰ २३२ 232

जंमाश्ववाजीवितेजहौ आरोहत्तिपरांकाष्ठां प्रतिष्ठाविविधायुना दिद्दा नृपतिपत्नीशुमंतिस्त्रीषु तत्समस्तला २४१५
श्रीचङ्कुणविहारेयायातेनामावशेषतां अश्ममप्रासादवेश्मादिकर्म्मणातिर्म्ममेऽधुना अरघट्टप्रबंधेषु पुष्का
त्रपालादिकर्म्मभिः तस्याः सम्पूर्णतां पुण्यप्रकाराणि विलागताः पूर्वं राजकुलात् खण्डस्याण्डिलवापिनाऽवि
ले तद्विहारेणनगरेनीतेनेत्राभिरामतां प्रापि प्रतिष्ठयेवाश्रुयन्मदर्पितयानया विपत्तिःश्रीसुरेश्वर्याप्राग्र
साग्रजमहूलिका मठाग्रहारायन्येनबल्लभाभिधयाकृताः नाभीहेलेभिरेनामख्यातिःपुण्यैर्विनाकृतः २४२०
अग्रहारमठौस्तहडदयःकम्पनापतिः कृतापिस्वाभिधामेवतत्समबंधोमदाभूच्छेन् उदयद्वारपतिनासहद्व॰
स्रपुरोगणैः कृतेप्रेष्ठमठेशोभांलेभेपद्मसरस्तटः शृङ्गारतेत्वपतिनाश्रीद्वारेऽप्यग्रजन्मना प्रत्यष्ठापिमठो
यानदीर्घिकायेनवात्मना स्नानकोष्ठमठब्रह्मपुरीसेमादिकर्म्मणा सोऽलञ्चकारालेकारोहहट्टजापिपोय
रो बुधःमदोषधीशांतिहेजोजातःकुलावतः यःकविर्दानवनज्वगानस्यागेनयोऽजयेत् २४२५ नृसिंहसेवी
निर्हिंसहिरण्यकशिपुछिदः वराहसमयेदत्तगोश्वयोऽपूर्ववैष्णवः भट्टारकमठाभ्यर्णेप्राणवायोविवप्रहिः
मठःशृंगारभट्टस्यख्यात्यानैवितपयोज्झितः सोपिविग्रहिकोदार्वाभिसारेवीभजोऽकरोत् अष्टमूर्तेर्जेहठना
माप्रतिष्ठोपुण्यकर्म्मठः पुष्पाकरप्रणयभूःसुभगाविभूतिरेकस्यहेतकरवीरनेगाद्रुमेषु पुष्पाणियस्यसफ

लीकुर्वते स्वयं तत्प्रादुर्भवत् किमपि लिङ्गमनङ्गशत्रोः विभ्रान्तास्ते विभक्तेषु भूभुजाखिलमेतिषु उत्कटकोटिं
भट्टाख्यः परं जज्ञाऽनुजोऽहेति २४३ स्वयम्भूः प्रकटीभूय पूजां स्वीकुरुते स्वयं जोऽहहड्डो वशिहस्य यस्य वा बाल
केश्वरः सविहारमठोदग्रवेश्मभिः कल्मषोज्झितः तेनैतत्रकृते भट्टपुराख्ये पुटभेदने नगरेऽपि हरः प्रत्यष्ठापि भट्टे
श्वराभिधः सरस्वमठवग्रामे यस्मै विभ्रमदर्पणः नीता प्रतिष्ठां वैकुण्ठमठादिः स्वविहारभूः रत्नादेव्या हर्षचक्रे
स्वार्थं प्रघनसुस्थिरा रत्नापुरे बद्धहारमहार्घ्यैर्निरवद्यो मठः यत्नेन सुकृतं हंसस्य स्फीतनदीतसविभ्रमे मृत्युञ्जयो
राजतेऽस्याः तथा यौनानां भजनस्पृहान् जनस्थानिस्पतोच्छ्रितेष्वतद्वीपसृजन्निव गोकुलानां विधानाद् गोकु
ले विहितेन या गणिताः सुरवर्मार्घाः सत्रप्रव्यवहारिणः गवामव्याहृतस्वैरसञ्चारचरकाङ्क्षिते तत्रैवैतस्व
तोयाप्तेय दपोफ्रामयेवशः मुकुन्दस्तत्र साम्यर्थ्यसौन्दर्यौदार्यमन्दिरं श्रष्टा गोवर्द्धनधरः सिद्धौ नाविश्वकर्म्म
णः मठप्रतिष्ठां कृत्वा सा नेदिदेवेऽकरोत्तदास्थितिं विहारान् यवनाद्येषु स्थानेषु च मनोरमान् २४४ दार्वीगा
रे स्वपूर्वीशा सदसौदार्यमन्दिरे स्वनामाङ्कपुरे वक्रे तया शक्रपुरोपमं उद्दिष्टपोपरनान्मान्यमहत्तरस्तुत्वानः
पि प्रतिष्ठाविविधाश्चक्रे सारास्याश्रितवत्सला एवं सर्वाङ्गमामक्ष्मालङ्कृतेरघसद्दिनैः विशेषकामेभूभर्त्रे
हृषास्वमकरोन्मठं प्रत्नाक्षिकेनयोऽदत्तभूरिग्रामो महीभुजा तन्मैरारोपितः ख्यातिमत्रखः सिंहपुरीख्यया

ॐ. रा.त. श्री. २३२ 233

बधात्कारपथे यास्यदौहित्रः सिंधुजो हिजात् निविडोड्डविडोश्चात्र प्राक्सिद्वद्भ्रमथागात् २४६५ किन्त्वामठा
दिनिर्माणक्षत्यानस्वपयत्नयः भूयः संग्रामनगरे हृत्स्नकश्मीरमण्डले जीर्णारण्यमयमर्म्याये कालदोषात्तपतो
भवन् देशोपनजनावासैस्तीन भूयोऽपियोजितः प्रारम्भात्प्रभृतिक्ष्मापे दीक्षितेः भीष्टदतिषु शिलिप्रायैर
पिप्रायो मठदेवगृहाः कृताः सन्कोशोत्रकरत्नादौ निरस्तुयेन भूभुजा साधारणीकृते योगे स्तोस्तोश्चक्रमे
होत्सवान् अकाण्डतुहिनापातादौ पार्थैरश्चुपद्रवैः नष्टेषु शालिषु क्षीणे सुभिक्षेत्रत्र नक्षणे श्रद्धते वा
भवद्भावः श्रुतायन्निशिरक्षमा केनाप्युत्पातजातन्त्र दृष्टेन हा प्रजाः कौयेश्वरान्तजक्ष्कुड्डनामाविहि
तविप्लवः आहवे युद्धदण्डेश्वराज्ञानि सेऽन्तकान्तिके वक्रे विक्रमराजादीन्नृपानन्तमथ्यपार्थिवः पशेहे
गुल्हणादीनां राज्ञां वल्लापुरादिषु प्रवेशः कान्यकुब्जादावजैर्ष्याणनृपार्थ्यमा सचपाङ्गसम्भोगवैभवान
पिमानितः विधीतमानेनिश्चायैर्मन्त्रैस्तत्रैवसैकदा भेजेजीवितदारिद्र्योदरड्डाजोयशोधरः सम्भूयनेतरो ८
यंतवत्सोराज्ञोऽतिमेवया विपत्तौ प्रकृतिक्रान्तसंतानस्थितितामगात् निकृत्यास्य निजामात्यो विड्डसिंहाभि
धोयतः सम्भ्रज्य दयितां राज्यमग्रोह्वननयेऽग्रहीत् वशीकृत्यशनैर्देशं नाममात्राशिशुं नृपं उच्छेत्तुमैरा
च्छपावत्सेसजिह्वल्लः स्वयंदितिं अन्योऽमात्यः पुरस्कृत्य यशोधरसुतं परे तावत्तेन सम भेजे पर्ष्णुकाख्योविप

र्य्यये कश्मीरान्स्वहतः कृत्वा दैराज्यं तत्र कुर्वते उत्सृज्य सज्जपालादीन् सर्वकार्यभरक्षमान् २४५ हेवाक
प्रतिपत्त्यात्याभियमौरध्यनिरुद्धधीः सर्वाधिकाराधारोपान्मन्यमानोऽभिमानितो पर्म्मुकाजय्यतः स्वजे
रत्नीपद्मनजेनिजे प्रहिण्वानोऽन्तमेत्विति मंत्रतोऽथ भवन्नृपः अपूर्वमण्डलाख्यावाटोपाद्दामशालि·
नः कसर्वकषनिष्कम्पप्रतिभाः कार्य्यवेदिनः कबालवालिशप्रायो नष्टव्यवहृतिर्जनः पिकूपरीपाक
विषमेस्वाच्छंद्यमेदिनीभुजो कार्य्यापेत्तविपत्तैस्तैरिच्छेत्प्रदिक्षताच्छिदो । सैन्यदम्माडर्गकोषादेर्नेशं स
त्योतरत्नता २४६ शक्रियामात्रतोमेत्यगृह्णान्तिदिम्पतेनराः कृतसाहायकैरेव वित्ताविनस्वराद्दिषः
गुन्नारव्याविर्यातत्र वैरिसाहायकग्रहे कवैयेयान्त्वकप्रायान्कार्य्यसंदर्भवेदिनः दरद्राजडुमोऽन्योन्यं भे
दक्रूलदयाश्रुतः क्रष्टुंनाशक्यताप्रौढैः स्रोतोभिरिवमध्यगः पर्म्मुकास्सद्कूटेकार्य्येतेतस्त्वकोवभिच्छ
तः सहुग्यपातमादानमथासीदलसंक्रमः पर्म्मुकेणसमंविद्रसिंहः संधिंनिबद्धवान् यथागतेगतेस्व
जौकश्मीरेन्द्रेऽग्रहीद्रुषं २४७ सर्वाधिकारप्रवहाविरसज्जाराभूत्हृहः प्रसंगेतत्र श्रृंगारो मृत्युसैराहिम
कार्य्यभूत् श्रालक्ष्मकोतान्सर्वाधिकारोऽस्यादहितीयया हत्यातत्तत्स्वशांतयानिर्हीरामा इवाभवत्
अन्येऽथमात्याः साम्मत्याङ्गनैमोहात्मभागिनः प्रभयंसमयेतास्मिन्देवात्किमपिलेभिरे प्रशंसासान्शेस

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
गे
२३४
234

स्यविद् ध्येनयराभ्जः मृत्यामात्याभेकापत्यंनियत्नेयःपितुःपदे प्रवर्तिनातमात्यानोमृत्यैः पद्धतिरङ्कुता
निर्वैलदयाःप्रभोर्लेदमीजद्दैःस्वगृहिणीमिव २४७५ भ्रमन्नैःप्राभृतीकृत्यमृतस्यस्वामिनःश्रियं संतानस्य
विभूत्यर्थेकृतवाकार्ययोहितेऽहरत् गङ्गाधिपेविश्वनाम्निविपत्तेरद्लितापरे यकेनसहजाख्येनसहायानाम
हावेता नाप्याहरोहाधिकारंपार्थिवेनार्थितोऽपियः स्वामिसूनोर्हिष्टनाम्नोहस्तैःसाहायकेव्ययात् नि
ष्ठायामप्रतिष्ठत्वेदृष्ट्वापिप्रभविष्णुभिः पिकपरस्परयाभृत्याःप्रवृद्धैर्नेऽधिकाधिकं आसीदावमनोपयो
गिकल्पोस्वपूर्जगल्लेवनक्रोनाद्भिःक्रमहार्थ्येयामरारियोर्हेत्रैसोतसंयत्ययः यम्भ्रसत्त्रिदयेस्वमूर्हेति
जडेऽप्येकप्रपुत्राहतौस्युःसर्वेऽप्यवश्यागतानानुगनयागाढादराःस्वामिनः २४५। हज्जितिर्वीसनप्राभप्रो
होडुर्गयडुमः साजिजाडपकृनाथ्यायःक्रमीणसीतफलोन्मुखः हिंयाःस 'माःसमत्युःसविदुसिंहसतोऽ
भवत् श्रकुण्ठराजापुत्रकण्ठसूत्रैरकृतलोठने हराद्राव्रणिडनोम्यानःस्मरमाश्रित्यभूपतिं जीवत्कृषिवाणि
ज्यादिकर्मणसमवायवः दरदोमन्त्रिणांजातत्ताजैयैरभियोगभाक् वक्रेऽलंकारवक्राधैर्डामरैःसहचक्रि
को साधद्दिडुर्गस्वाम्यस्यप्रथमप्रास्थितौस्वहत् व्ह्रोजनकभट्टाख्यैःपार्श्वेलिप्सोर्वपपन २४८५ कर्णा
टकादावभवत्स्थानेस्थानेविलोकतो प्रस्थितेकस्यविड्रोहेबुद्धिःकस्यापिसाधुता तेनयाविप्रलारम्भम

पिशाचद्रदसम्भ्रमे प्रविविक्षन्स्वेप्रदिष्टकोसीघाटमगमोन्नृपः पौषितेप्रेषितश्रीकैर्हत्यजैर्विज्ञवैर्विभिः
अथोदयद्वारपतिः प्रैषिविश्वन्मराभजा सेशहूगनावमूनैनपुरेशशंकरवर्म्मणः प्रामोऽलंकारचक्रस्य
पार्श्वमप्राविलोठनः अपिग्रहराजाख्यैः सूनुः सुस्सलभूपतेः भोजः सल्हणजन्मावशुतौतेनसहा
गतौ २४९ अथोपाविनडम्यानयवनेषांससत्वरः मार्गवक्रदिनोल्लंघ्यमेकेनाक्रावलंबयत् सपूष्य
कम्पाग्रथनासिद्धेर्यातोविधेयनो नद्वास्कंदहनस्पन्दः सपलायिहडामरः सिंधोमेधमतीमक्ताश्रि
यमेनस्थितेततः शिरःशिलाभियेकोट्टमथनैरपिशिश्रिये गहनेश्रुडिनः कोट्टेस्थितः किंवासइत्यसौ
ननिश्चिकायद्वारेशोप्राम्यनदीचौसभूमिषु अथोपालब्धनद्दर्गारोहणेऽस्मिन्नशंकत देवेनापिन
भूभर्तुः प्रभावोनिष्पराभवः उम्यानोन्मुखतांसर्वेऽप्युत्सिजेनचदस्पवः पालालालिमयोवर्षेप्यः
कल्हनइवाभवान् तैर्लिल्लकारिभिर्गूढवैकृतैरघलोठनः पालहारिः पुनश्चक्रेमायावत्तरवाक्रि
कैः पुरग्रामादिदग्धारमसाध्यमघथावतो पदेपदेहकूगतेस्वपत्नास्तमरद्विषुः पिकचक्रेनियते
भ्रीम्यान्दर्पारश्पः सममेवनः कल्पात्ययोरदयीब्रह्मपुत्तः केतुरिवाभवत् प्रांतैरमात्यैर्निर्वेधैसयौ
कालान्तरोयतः मेनेमडवराज्योर्वीहारितेवाविलाजनैः अस्मस्महन्नप्रतीकारनयारोहत्स्वैरिषु नदेन

श्री·
रा·त·
क्री·
२३५
235

रेः यममन्त्रं पत्यं प्रास्थापयन्नृपः तस्मिन्नारोपिते कार्ये श्रीडांगच्छेन्नटस्य तो विपर्यासमयद्द्वाराधीशस्य
म्पयाजनः भिन्नमर्मल्लार्जुनस्वामी देकपवत्रय स्वमी सेहतार्थ्येन तडुः सायाद थ्युश्चेत्पाखिलाः प्रजाः द्वा
नापि पस्तहेवाकव्यवहारो महीपतेः सिद्धिस्वस्याप्रसिद्धापि वास्कन्तहर्षोपमोऽभवेत् यकाकीयः कि
लन भजते मृग्‌तो भर्तृकार्ये नौदासीन्यं श्रयति वरुषावड्यीने च तस्मिन् निर्हेवाकव्यवहृतितया सा
घ्यसिद्धिं किलेच्छेत्साहक मैत्री प्रभवति पदं नाल्पपुण्यस्य राज्ञः २५५ पञ्चत्वं देहमृते तेन स्यान्नजं राजोप
वेशने न्यथा घोषष्टवेड्डा(वे)सौऽघ्यारब्धो विनिर्ययौ ढिवाड्डकादघोमत्वोश्चारणैः सहगायकैः यन्न
मेवान्वप्तुर्वा स्नाश्चान्ये राजोपजीविनः यन्नादिभ्रुतिलग्रामं कोटिसिंधुतटाश्रयं प्रयत्नवगाढ्हारे शोडं
गस्याः पृष्टपद्धतिः हठारिकादिभिः काहहन्दैर्मैदिरपद्धतीः यन्योमधुमतीतीरे नगरस्यार्पिनीर्थधात् २६२·
निर्धातेद्रुमसम्वायं सनिकेतावनस्थली कटकं सर्वभोगाढ्यं शक्तः परिहृढोऽकरोत् देशेभूरितषा
रोग्रहितैर्भाग्यसम्पदा भूभर्तुरभियोगेऽपवभूरश्ज्ञानभूषिता भवनाद्भुतसम्भारपेषिणो दिग्ज
यैषिणः वैराज्यं मीलितास्तेऽपिकालेरातोनवेगोद्धते उत्थानएवोपहतभयेयासात्स्यागात्सवे भारोढि
पीडितग्राम्याक्रंदं दान्ति च मृपमा दीर्घप्रवासनिर्वेदास्खलितादर्शयन्नुषे स्यास्तृष्णतोषयंदायैः स्वियं

निस्पन्दपद्मम्ः २९५५ इत्थंविवृतराज्ञामासांस्निहद्भिरभिनिष्ठुरैः नैवाराद्ममयाकांतकटकैः कोहंसंशयाः
तेषांहिवीवधासारनिरोधादीनिहत्यतां अप्रियाणितजातानिदैन्यदायीनिकानिचित् विकीर्षवस्ते
षांतेस्वविभूतिप्रकाशने तस्युरेकाकिनोग्रामाःपर्वतावडामराः कृषंकृषीवलैर्वेदपाठमन्त्रैस्त्यवहि
जैः उत्पिञ्जसञ्जैर्ग्रामेषुसर्वतःशास्त्रमादधे प्रतीक्षमाणःप्रालेयप्रलयंमार्गभूभृतो दारदास्तुरगा
नीकैस्तैर्जैस्तस्युर्जिगीषवः २९६२ हिमिकासंहतेःकालतत्त्वलतत्त्याकृतेर्दधत् पातभीतिंजनोराज
सेनाशश्वदवेपत इत्थंप्रतस्थिर्षिसामर्थ्यंपरमार्थोपरीक्षणात् क्ष्माभृन्मिथ्यैवमारेभेसन्देहञ्चजयेऽ
भजत् वैदग्ध्यादिग्यमनसामयमेकएवकोऽप्यस्तिवञ्चनविधेर्हचितःप्रकारः येनात्मनाकिलविशोकि
तशाकयस्तेमृगयेऽपिवैरिणांविचारहतोयमाःस्युः प्रवादमात्रसारायस्त्वसेत्यरिकरादरैः सर्वेनैवतस्यवि
श्वेनसिद्धिर्घितांयथाधिया विधेयदाशुशिलीमुखैःप्रविनरैवस्कंदनेबधीयान्नदिदंगुणैःपरिकरैर्मिथ्या
प्रसिद्धैरिति स्याद्वेदम्बुरुहेदिपस्यमयह्वत्तिसहैःमाहसंप्रत्याहेननतोनिर्जेरपदचैरथेतडन्मलने २९५५
लोठनार्थैर्हिकर्णांह्याग्निस्तीर्णैर्रस्तैःकथञ्चन प्रामेऽलंकारचक्रेऽग्रेराज्यमत्ताधिनिर्जिते मिथ्यैवप्र
थिताकन्यास्वयूथ्यैःकथमन्यथा तास्मिन्नमन्दमास्कन्देधावनहारादिपोदढौ प्रत्यवास्थित्यसामर्थ्यात्र

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
ग्री
२३९
236

तःकोहंत्वमजर्यत् सराजवीजिनस्तोस्यपरेद्युःस्वयमन्वगात् कोट्टाद्रिःसलिलस्रोतःकृशोवःश्वःदैत्यैभा
कू सैनैर्वैसारिणायासव्यग्रोवकइवेद्यत निःसामर्थ्यीतद्विलोकागजागारमिवागजे ततस्त्वविजयाशं
सोभयस्त्वोदवहन्नहारि २६७२· ततःप्रौरेर्ह्विषद्वैर्वीथ्याश्वेतोविरोधिनः सर्वर्णसोरत्नणमितोरत्नायनोपा
लाङ्गनः इत्यंसैनैरभिहृदैर्ष्यावदाद्ययडामरः मेनेस्वगुभिमात्राध्यीनपुर्वैवद्धतिस्वयः ततःकंदलिता·
स्कंदेतिलग्रामेद्विषद्धले प्रतीकारादनमेदसौनेविंनादमतोदयुः विहस्वापिस्नुतप्रत्तासौहृद्वोलोठ
नःपुनः डामरःकृतस्यसम्पूर्णोमरूपकंतमगाहृत भोजंतद्विजितेयत्रोड्डोहारोहेदितिब्रुवन् हृद्यापित
वंतेयाजस्त्वत्यानित्यमपाचरत् २६७३ विमुखेलोठनेकुण्ठप्रागाहृस्त्वस्यनसोनने मेनेमेतत्वनतोकिंश्चि
त्समवर्त्तिहृसाम्बिदि हृत्यान्सांभूमृदित्वेषयातेषेतेपुसेत्यजेत् नास्मान्नकेतयरोत्सीत्सपितृवंगमनार्थता
त् तथ्यस्यासस्वसर्वैःपुवेष्टितेस्वकटान्द्विषः पृहकोपमसम्भावकुतश्चिन्निप्रलोपमाः यघद्विदपु :
स्थितेतन्नदेकेत्यजमामितः अन्योन्नवस्यानानीयदरदोवायवेनवः वेयतेवपनेषामिपुक्रमिस्रकवो
भ्रतं डामरैविदधेकिञ्चिदिवसाम्मत्यमाश्रिते २६७४· विमोक्षामिदपायोन्तामयस्त्वीवेतितेब्रुवन् सत
संदीणादाक्षिण्योविप्रलेभप्रतिदणं अधरोधेसहूरसैर्यथावदहतेऽरिभिः वाह्ययामाहतैरत्नैस्तत

हाम्यत्सवाहयन् उहदर्कं मयाशंकां समर्थयेतेव्यजित्तपन् यन्नादयोगहितैः संगपिर्वि येयइतिभूपतिं तैस्तै
र्निमित्तैः संधानमविधेयंविदन्नृपः नानादिदेशकर्णेभ्यंकोहाहालकवेतने संदिदेशावदायायावज्ज्वेरत्
ख्यातिमागताः निजास्पदेतां जहतितदन्नोकोवेऽयडामरे २६४५ मत्वाकठोरोऽप्यारम्भानिष्ठानिस्त्रैाहवा
भुवं क्रियातिपत्युपालम्भैर्यास्सामोऽसंशयंविषंग नान्यदन्दर्षदेवश्चेत् समाहान्दुधमेततः उग्यायवा
हंप्राशयन्नसुनेतस्मोऽपितयते शामकंशामवान् सर्वोनिजैः कृत्यैः शुभाशुभैः क्रियातिपतिर्लोकेऽ
पित्रैलोक्यांतन्मवेऽर्थते पादेषुपदेषुवसन्न्नोयोनवाम्निवापदलपिपीलकस्य पंद्रू.बेयवद्वेक्रम
णेतगर्भेकिंसम्पदास्यान्नियमेगतीनां सहस्रपादस्यगतेनिमित्तमतूहमावेऽयहणः प्रजातः त
स्याभविष्यदिपादयुग्मं ततोऽधिकंतत्त्किमिवाकरिष्यत् उपेत्यसाद्भितांनस्मात्कृत्स्नेकोहंविवे
क्षितो प्रयान्नतत्रैवास्माकंतेषांवपुरुषायुषे श्रविश्रांतोवानोदहनइवसंयोजनयति प्रसक्तिंसातत्या
हलयतिकुलाद्रीनपिजले प्रस्तुतेकृत्येषुव्यवसितिरनिर्व्यूढ महदा फलावाप्तिर्लोकेप्रतिकलम
सम्भाव्यविभवा क्रूरांनरपतेराज्ञांश्रुत्वायन्नादयस्ततः कोहप्रतोलिंकूलंतेतत्काघाहकूर्जवात्
कथंश्रुहंविधास्यंतिकथंस्यास्यंतिवेतितान् शूरान्किरंतःकोहस्यायावत्तैदंतकौतुकात् प्रयः

श्री· रा·त· श्री· २३७

२३७

सोऽस्यार्हेगानवृष्टेर्निष्पीड्यमनिविडैर्व्यथात् यन्त्यः प्रदेशेनावर्त्तनिकेतैः पत्तनोपमं २९५ प्रविष्टोऽनैस्ततः संखे
रसंखेयसममूतयः प्रतिक्षणं प्रवहन्ते सैन्ययोरुभयोरपि परेद्युः सारदोहङ्खासमग्राशोगर्गानंदनः सेक्रंदनः
पुरीपोरयोर्षेहर्द्धिहन्ते र्व्यथात् अलंकाराभियोवास्त्रराजस्थानाधिकारभाक् प्रद्युष्णामानुषैर्युद्धे विरु
द्धान्वद्रूयात्रर्थात् कम्मुयरवैरैः स्पर्थोवम्रुयातलवारिणं तथापिपूतनायेत्वानेत्येविस्पमवित्पकृत् अ
ल्पीयोमः कोट्टनिष्ठाभ्यपिष्ठाः कटकाश्रयाः अतः प्रर्षैः वहंयतोऽघामनृक्षत्याल्पयादतनाः २९६· श्रिष्टा
ररियदेहद्वैः पीडितमाहवैः मीलितादृमिवत्रासात्रतोदुर्गमजायत गोत्रभेदान्तरद्वैयम्रखाक्षिद्रानुसा
रिणः यन्यादीन्वीक्ष्यविश्वासंकोट्टस्यानोपलेभिरे निद्राच्छेदार्थमन्योन्यंक्रोशंतोनास्वपत्रिषि स्वपंतोऽ
क्षितनिः शाद्मूनंकोट्टमदीहशान् निशासुतत्रत्यैननायामतर्ययरवैरपि वटकाः कोटरगतामेवशाहेऽवि
वात्रसन् अहर्निशंभ्रमतीभिर्नौभिः संरुद्धपायसः तान्ममभ्रमयन्सर्वप्रकारैराजसैनिकाः २९७ तेरुद्धपा
यसस्त्वर्षदोषाकिंविद्धिषेहरे निःसञ्चारास्तसंदीणभोक्तयेलेकैयमायपुः तुमुलवः दमापयोगपान्भो
ग्यान्भाग्योर्जितोस्ततः कदन्नैर्नृपदायादाः अशनाशंसनैर्ययुः हूरेस्पर्द्धोस्तनिस्तीर्णाः दयितास्ते
पिकेवयुः भ्रमतेभोराभागिभ्योभ्रमेस्त्रेभ्योऽथन्वहंस्पृहा वृहेषस्मास्तपर्य्यामभकाय्येमितिभाषिणं

भोजेवयान्मथ्यस्वेगेडग्गेस्यायसनेष्टथक पकस्यवाङ्केकाद्देयाउत्तवादवरस्यव जानन्नयोरयतोमेने·
हेराज्यार्हत्वमेवसः विनामेवानयोःसम्यक्कंरम्भेरेनवैविएः इतिमिथ्याप्रथांनिर्मितहिनिःसरणेव
हिः कंतालेकारवक्रस्यकांद्गतीदयमितरी वद्धरागात्षष्ठवंद्देसोड्हेहाईतांगता वहिराभ्यंतरे
भेदंनयंतीमेत्वमाययो सात्हणिःकर्णीस्वरणिंसर्वेमन्विष्यतोऽन्वहं रायधानान्वितपियःप्रतिभेदम
येनसः तस्यप्रकाशयन्नेनांगतेनप्रार्थनेयथात् द्वमावान्नृशिदितोपदेतामैत्रीस्थैर्यमेसदंभजन् ना
गस्यागस्यापिदर्येवापिसमनेऽवकुर्यं २९७५ त्रियामसनुःसरागेणमस्नुहेनमेहानपि हृदिविसस्मर्थते
गृहेप्रारंभेणैववारणः ग्रथप्रस्थापितोभोजःसमारिशिबिरांतरात् यातश्चायोऽथलंकारतनयो
नावयायिना द्रोहेच्छयाभयाद्वापिप्रस्नसबेनसत्वरं व्याहृत्यारोपितोम्ब्रयःकोट्टस्यस्वांतिकंपितुः नि
र्भत्स्यप्रत्नेगंतासिस्वोनिशीत्यभियायते व्यत्रमस्थापयत्सोऽद्रिपातइत्याविलान्वदन् भोजस्यानि·
स्थयादेकःप्रायाद्धोम्बःप्रयास्यतः वोधितैरथ्यथमर्मौरराजागार्य्यविलैर्निशि २९८० प्रस्यास्नुःसनि
श्रीथेऽथकोहाहालाह्वालोकयत् जाग्रतःकटकेसर्वान्परितोदीपितानले प्रकाशयवस्त्रिनाडंगरोम्र
तालीनिर्गतोयथा पिपीलकोऽथलदग्धंतोन्मुवानोद्विषांव्रजेत् ज्वालाप्रकाशेवाग्न्बल्पाद्विलो

श्री· लाश्वरक्षिताः स्वैषेयत्नर्द्धकमेयेनसाल्हणिस्साहसमाहृताः तद्बंतमदमःक्षितिंदलपाशाल्हेसडामरः अ
रा·त· थोवानीतरक्षभ्रमालिंगितवटाकरे देमराजाभियानेनडामरेशेनसोऽन्वितः शिलांवितर्दिकान्त·
ह्री· ल्पामध्यास्तखभ्रमध्यगां २९८५ श्राहस्यासनमात्रेतांपर्य्यासोपातभीतितः निस्त्रिंशैपस्त्वराद्दीस्ला
२३८ वस्यवाहयतामुभौ निर्वेत्रितस्राणयात्रैकरसैः शाल्कपिण्डकैः ततएववनजहतांविस्तांनीडादिवाण्ड
238 जौ श्रमक्याहृतीविश्राम्यविनाविहतौस्थितौ वीदमारिकटकेलद्धोशृङ्गाद्दिस्त्रयमीयतः तयोराश्री
यतस्फीतशीतविस्मृतिकारिणा जयसिंहप्रतापाग्निसंतापेनोपकारिता षष्ठीऽह्नितत्रनिःशेषीभूतभो
ज्यपेयस्य ललनाद्वारभित्तिषारैर्वर्षितेश्चनैः २९८६ अशृण्वतोवितेद्नवीणावाद्यध्यमेनतथा शीता
सादितसादेनपाणिपादेनसम्भ्रमता तावविंतयतामयद्वध्वीनामिहतौध्रुवं पतिष्यावोऽरिकटकेपाशा·
वद्धाविवाण्डजौ केपृक्कर्षैः कस्यवावांविदितौयोविनिर्हरेत् ततःपंकांतरामग्नौ पृष्ठपःकलभाविव
विषमस्थावथेस्यंतौनक्रमभ्यर्थ्यडामरः प्रारोषरज्ज्वावसथेपूर्ममेस्थापयतिस्मसः हृतशीतप्रतीका
रोपलालानलसेवनैः डःखेमस्मरतांतत्रनिद्रयाविरलक्षपा २९८७ ततोऽश्मपादिकायापञ्जेलोठन
विग्रहौ प्रवहौपोजनानास्त्रिग्योगिरमथापन्नर्नेयौ यवकोद्रवपूपादितयोःसन्तपमप्रतोः गारैर्वे·

हैवस्यैवैवं एवं पुंस्फुहिवं ध्यतयाद्ये पन्थोऽलंकारचक्रस्य दीर्घभोजस्य सर्वतः स्त्रीवकारान्नदानेन तल्लो
ह्लोलयशस्करी ततः सह्लूने विक्रीते मंगीवक्रोन्नृपद्विषः त्रुम्भदाद्भमितो भृत्यभेदभीतस्य डामरः उल्लव
ग्रापडदेकडुतस्तत्तयात्यजत् पायोपालितनाश्चिन्नमयम्मीकीर्तिस्माषसे २०० भूपतेर्विद्विषच्छेषस्या
पतात्स्वसारदार्णे खातिस्यैवि कोष्ठस्वकुणाकाणावलम्बने भृत्यसोदयनाख्यस्य पियाप्रक्वा
दितेतथा रत्नसाल्हणींभोजेदौत्येदातेसमतरे तेविनावत्तयोर्भूपादर्णेजानन्तसाम्यते ग्रचायेस
स्वाशेषकृत्यं पुत्रकमममन्यत भोज्यभावकृत्तोतस्याषापदेतत्रमंत्त्वितो तदानन्तास्त्रिषुर्येन्यादयः संपिपि
पित्सवः भिषाश्चिवलिषातेषां कस्माश्चिदमवन्ततः किंश्वनस्लेवदायादह्ययेदाते प्रतिश्रुते २७५ दे
यविप्राणानानीकोम्यानादिपणसिद्दये भ्रातृव्यमनयद्दन्यः कल्याणमवकल्पतो प्रवेपंनिर्वन्धत्रविम
पवरब्यादितन्हषंमहाहिंसेशल्लत्रपकुटिलवेहं व्यवहरन् सभ्भूमिः सिद्धोनोदयडवितकर्त्रेवपरतो
भवेयोनिर्वृष्ठावपि सहसेरेभरमसः ड्डः खेदीर्घप्रवासोत्स्यैरपसारितसौहृदाः तदासंरंभशैथिल्यंभूस्
हृत्याः प्रपेदिरे सस्तसंस्तविवोऽपायः संगृहीते प्रगल्भते कथ्याशरीरमिवयोनिर्ष्टौकायमाकुले सिं
पिनिबद्धेविज्ञाय सैनिकाः स्वगृहोन्मुखाः उपेत्य स्वामिदायादा लिएंपदस्तणादेव प्रतस्थिरे २७६ तद्दिक्रीतम

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
२३५
239

वाप्यान्तेलवन्यः कार्य्यमस्मरः धन्यायाः स्वल्पसैन्यत्वादास्कन्दकृतागतास्तवाः प्रतोलीकीलितदृशः प्रार्थिता
गमवाशया तद्दृहः सोभियोक्तुं स्नानदद्भावतापयेत् रथ्यांगर्के दिनी रात्रिस्तेषां हृत्कम्पेणसमागमत् विना
जीवितसंन्यासमस्यान्कार्य्यमपश्यतो प्रयत्नसंभृतेकृत्येन हेमन्ते तपाधियः श्रमस्तस्ते भावनाहूरीकृतवा:
क्यादरेषभे नष्टान्वशोवनव्याजानन्तप्रकम्पहासिनः सद्यंनो ध्रुवेडस्वीकरिष्यंत्यस्मन्मन्त्रिणः स्थाया
त्रातारतस्यानामस्यंतो नस्त्वपार्पणं कार्य्यनिष्ठामपश्यंतः कुर्य्युर्वैत्यपरेऽब्रुवन् मायामेतांविदित्वंवास्तैः स
मेत्यनृपाहितैः सिद्धसाध्यौः पुनादस्यहेसत्वस्मान्ध्रुवं स्थितः श्रल्पेतरोस्तस्मैकल्पानेवंतेषांवितन्वतां द
त्तानेनतनज्यानिः प्रभातासाविभावरी कुलकं प्राह्णेऽथराजस्थानीयोऽलंकारः साहसोत्सुकः डामरे
कोद्दुमाहस्थानिन्येनयभयैर्वशो प्रकाहेगमनेसोढ्विलम्बस्तत्रवासरे लोठनोदीर्णदार्दिण्पः सगच्छेत्सत्र
वीत्स्फुटं उपत्यसंस्खलनत्लसम्लानिप्रक्षालनतत्क्षमं मानिनः केऽपिकर्तव्येकीर्तिक्षयनिवर्हणे कालः सोऽ
येसकलजनतालोचनध्वांतप्रायीतिमालोकप्रकटनपटुः किंतसन्दत्रियाणां श्वभ्रश्यामाद्भुतमलिलता
स्वर्हध्रूसंगतानापियत्कं सकिंदिघातिरभसान्मण्डलेनोष्णभावोः संप्राप्नुवंतिनन्नमण्डलमेकमेव त्वापा
नयेसमरसीत्रिवघ्नस्लहिता वांडुंप्रमण्डलमथाभिमतानि कामं प्रेमाई निर्जरवधूकुचमण्डलानि ना

स्मिन् संतनवेष्टनोल्बणेन तलेस्रल्पैकदेति वप्रांग्रस्थिममक्षलि तैनेवालमसहमिमं मोदवयाजन्यते क्रन्दद्भुज
नान्नेनादवकितस्रांतेन वाष्पीयतेनन्वेन तन्मरणेमुखस्य सहभगाकामेव संशाम्रिभः मार्गैः स्वंगलतनाविता
नगाहनैर्यातः पितातेदिवं भ्रातृभ्यामसियेनक एककवने श्रीवाजिनासहतिः वंशोद्भवस्मिमें निषेधरभा
सादधान्मन्नदया हृताशेम्निविशार्कमण्डलमिह स्वांतज्वतेजाखिनो साम्राज्ये विपिनोपनीतमस
कृतहितैषिनयहारितेनवापि प्रशमोविते वयासियत सञ्चेष्टितेबालवत् प्रायश्चित्तमसमभ्युलमधुना
तद्देयमापादितेमाभूद्राज्यमिवैतद्यसलभेकर्तव्यमस्तकस्यते राज्यंप्राप्तमपिप्रनष्टमसमोब्धिश्चाशने
यापितः कालः सर्वजनदयस्य विषये याता स्थितिर्हेतुतां उत्पासीत्किमिवोचितं प्रभवतोभिन्नावरत्मा
पतेर्निर्व्यूढं तनदस्यदेहविरतोयेनेषसर्वोन्नतः सतयोनेजितोऽथोजोनाददे तेजसोज्झितः नज्वलन
ग्निस्तृहैऽपि निर्वीर्यैर्वानवेयनं प्रांतोहेतस्व सम्हृतनिद्राभङ्ग इवार्भकः ऐक्ष्वाकुडयोर्हृद्गोरोपितं
प्रसूनायरे डामरेणार्पितेनेन प्रहताल्लन्रूपाश्रिताः नाहशांवीद्यकाहण्याद्वैर्यायानार्थमभ्युः
माविषीदनदेवस्य दयावेड्रोदयोज्ज्वले हृदिप्ररोहति स्वैरंविकारतिमिरं यत्ना समेत्रोजन्यसह्यासि
पुः सास्थिरत्नसहावलः ससपन्नातिसंतापक्लेदवेदनपादपः पुण्णांशुक्लाङ्गसंलदशारदीव सुवाहि

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
२४०
240

नौ मूर्त्तिं नस्योल्वणं वेतः समाधायास्तनयवने निष्कलेकैर्वंशश्वैर्नैर्विशेषैः सभाजयन् वादित्रैलाववमवो ऽ
प्रियस्त्वं सोऽपनेष्यति अपकर्तृन्नविपन्नग्रान्दयमानः परानपि क्षमापरीक्षाहेतन्नात्मवेत्ति ह्यपका
रिणः २०७५ उक्तेति हृष्टसैलैलोलस्यालङ्कुर्वीशृहान्ततः बालस्वकम्बलोगोवाहूडोदरवर्तियो निर्भ
षणं म्लानजीर्णवस्त्रशस्त्रं निरीक्ष्यते भुग्णायिहृष्यमायांतेयनोहीनभ्रतांदये दीर्घास्पंदेक्षणंहक्षवनः
क्रूर्वैसविग्रहे यत्नेकयदघोलूकमिवनष्टंगुहागृहात् रेजेशैलस्थलह्वस्तैः शिबिरोद्दीपितानलः भूप
प्रत्यपसर्पणे स्वकषाश्मनामिवागतः स्कंधावारेगतेवर्षं नृपारेप्रसमेनभः भ्रमत्संभावेमभ्रमन्नेर्विशणाग्न्विच्छे
दसंशये २०७८ प्राज्वत्यतेडिमेतावन्मृयेरन्नुडिताः क्षणात् पिष्टातकोंतर्गन्नोदाः प्रविष्टाद्वसैनिकाः
एवमेकोनविंशेऽह्नेदशम्यां शुक्लफाल्गुने स्नूनाहूषहिदेशीयोनिबद्धोलोठनः पुनः दीर्घप्रवासादायाते
सत्कन्नेकटकेपुनः निर्ममेमोहम्यंमन्तेगमाहर्षोहमहीपतिः यथोदितेदानमानसम्भाषणविलोकनैः स
न्तोष्यवस्तूजनसैन्यंयन्मादीनप्रैक्षततामनान् तेषांपुनरम्बदोर्द्वैदमल्लोद्विप्रकरंभदैः नाक्षेनानासिकेवासः
प्रोतेनाक्कादितानननम् २०८५ निर्भूषणश्रोत्रपालिप्रविष्टैः श्मश्रुलोमभिः बलक्षहृद्वैः प्रवृक्ककार्श्यं
क्लेशंकपोलयोः उद्भाववोक्किमन्नवेरेपौरलोकेऽन्तरांतरा व्यापारयंतेनेत्रांतौदीनाक्षिमितनारकौ कात

ध्यैदैन्यभीह्रीतिद्वद्दलक्ष्मीकराहितेन वेपमानविनिद्रांगगांशीतेनार्दितामिव भ्रान्तामिव दर्शाथयस्ता
निवाद्रीन्सतितामिव विदंतज्वदिवंशोषबद्धशुष्करदच्छदं देविकोवान्तरायोऽस्तु धांनम्बोग्रे प्रवर्ततां रा
जौको भ्युणीतां याते वातावाजरयंतिदं २७५ सर्वोपकारकहृदयाः स्यास्यामिपुरतः कथं पदानिसन्निहेथा
नेनिर्ध्यायेतिपदेपदे अन्तर्भुगले बहुलोकाहतनयास्त्रौक्रसलदसमेदान प्रतीहारैरथावेद्यमानेलो
ठनमद्भुते कुलकम् भूसेनयावितीर्णांतोराज्ञातामाकरोहसः समंपरिल्लवांभोजानामिव प्रेदकलोव
नैः हस्तानिर्दिष्टपार्श्वोवोस्थितिः पृथ्वीभुजस्ततः अस्यालीनं दितिनिविभजावर्म्भृहांघ्रिपङ्कजे हस्ता
भुजाभ्यामालम्ब्यललाटतटमानते सम्राट्सम्भ्रमनमस्यतसोदनमयाञ्चिरः रत्नौषधीजयोः
स्पर्शः पाणेर्योस्तापसवेतसः दौर्भाग्यमहवदेहस्य श्वासस्य श्रीवेणदशीतलः पुण्यानुभावात्काहण्यभाजो
भूभर्तुरजसा विश्रम्भसम्भावनयामतणंतमस्पृशेहृदि माभैषीरितिहर्षोक्तिः सुवंसम्याश्यसीति
वाक् अगाम्भीर्येणभग्रेवमस्तुनानयिसाधुना इत्युक्तेपूर्ववैराग्यंभवेडद्वाटनेकृते वान्यवोनस्त्वा
मित्यस्मिन्परीहासश्वलाणे क्लिष्टोऽसीतिस्वप्नतायप्रभावभाषणंभवेत् ध्यात्वेतिभूभृद्धृहत्स्तुस्यनाथा
यंतगिरांकरोत् तिलके २७६० प्रभयार्थनयापादौस्पृष्ट्वानमयतः शिरः संस्पर्शमौलिप्तुनर्विग्रह

श्री॰ रा॰त॰ श्री॰ २४१
241

स्यांब्रिणमकरोत् कार्येऽर्पणासक्तियायांसमयेतिवदनावलात् अजिग्रपितृव्येणतान्मूलेस्वकरार्पिते
नन्वेद्वारेशम्रुवेऽभक्रमोवरृतिसास्मिते यन्येषहृज्ज्वयस्पर्शप्रहेसव्येनवाहुना दादसदादिणगाम्भी
र्यविनयाद्यैर्विभाव्यते भूभृद्गुणैः परीतेस्वलोठनोऽमन्यतावरे आदिश्यमानेनेयनेमखेनाथत्रपा
नते पितृव्यंप्राहिणोद्दिश्रमआजिघ्रविनयाञ्जलिः २६५ अभियोगेयथावास्यनीतौविस्मयतोहृशं म
खेरागःसयथावाप्तफलावामावविस्मृतः नायातिवाडवाशिविक्कथनेननापंशैत्यंहिमाद्रिपयसाविशना
नवाग्निः कश्चिद्गम्भीरमनसांसततंविषादकालेप्रमोदसमयेवसमोऽनुभावः प्रीतिस्थैर्यंपरीक्षितुंयोग्यैर
श्वोपचारैरकृत्रिमैः क्रमाद्राजाहरल्लंजोपौरुषभ्रेणजीवयोः दायादोऽहृद्यादेवराड्हृदि ऽपिमंत्रवि
त् भोजनोऽप्निजसमर्पयन्देतसोऽन्तरचिन्तयत् प्रवासायासमीत्यासेस्यक्तसेरम्भसेभ्रमैः जिगीषुर्विद्विषद्वै
षैस्वक्रैयत्रिष्वप्रजागरः २७०। मल्लणःसन्नविस्तीर्णःस्वभ्राक्क्रान्त्यगृहेवसन् पितृव्यविग्रहोदन्तमुपले
भेनकञ्चन राजागृहेवलंकारेडामराल्लिकमागते शृष्ठाहीदाभवद्रोहद्रोहसम्भावनस्तदा ददर्शवा
क्रमाद्रूरतयाडलंद्र्याविसर्पति स्कंधावारेवहुमालेमार्गेनगारगामिनि अज्ञातेनविहूरताल्पितृव्येण
श्रितेततः पुरपञ्चाशोपसषहृपुरपयोरन्तरेव्रत अविन्त्यचक्रोहेतुःकटकप्राप्तितेऽन्वितः पुरपाहृ

दृष्टकोऽथ यस्मात्तृतीयो यन्नपषष्ठयोः २७७५ दृष्टस्तेनावदत्कश्चिन्नामतोऽथ प्रमोदमाक् संधिर्निर्वहोन नगरे
गतौ लोचनविग्रहौ सन्दोहो यहतश्चोहोभयस्मन्म्ये वर्तो व्रजन् शान्तिस्तेहेन तस्यासीन्मुहूर्तेमपहास्तितं
सैन्येगते सूनृतयामिलितैर्विदुहैः सरित् हवद्विस्तेन नौनीतौ क्रंदनीवस्यकल्पत लवन्यपवमेदधात्
य्याविहस्पमवेत्तने पुनर्नेयेत्तुर्थन्या याःक्रमादथ्यावषेतिसः स्वनेतेपार्थिववसंप्रत्याहनांगनिनादिनी
श्रुतेऽतरान्तरा घोषेनिर्हस्राणामशोकत अथाजायतजीमूतनवितीर्णेतिमिरं जगत् वहेमयंदिनेनेव
निशीथसायितश्रिया २७८ तयमासावपिदयुस्ततः प्रभृतिवारिदाः दीर्घां दौर्णां पानषारोघसत्राहत्व
णा कर्म्मणि विश्रम्य बातयभयोर्हुतिर्भूदाण्पोहियोज्झितः निदन्स्वमिति भोजाग्रेततोदस्युरूपाविशत्
स्तमयापेदपादोभोमन्तुसंस्तम्भसाल्हाणिः सांतवत्रिवनास्यागास्तवाश्चैतिजगाद तं उवेवसंश्रिनाय
त्यत्ताताधापद्भनेनया ब्रातमेतकृतेत्रेतेगृहांनार्हस्तिकस्यावित् २७५ राजस्वहर्षभूमन्ते वेपणाइवन
वावये उच्चेघाः किंनसंयस्यराजयम्मीनुरोधिनः स्वस्याव्योतिस्तयोर्वाधाराजस्वमार्गगामिना सांम
भारदानाहेतनिषिद्धार्थीमनात्वया इत्युक्तवंतेनेस्यक्तजलजाभारश्चावदन् सादीनमेव सर्वत्रम
मेतिसततेस्तवन् दाणेनवप्रहिण्णमामयुनेत्यभियापितं तमेवहिमहस्संतेकनौस्मीत्युक्तवान्

श्री॰ रा॰ त॰ श्री॰ २४२ 242

यथौ २७९ तपि दस्यन्तविपर्य्यासेन्त्वमनुजानन्तं भोजनं भोजस्तत्रैनिकेनापि कथितो व्यथितासने सर्पशोस्रा
नैविरात्यामेमिदं विक्रीयतामिति ध्यायंस्तात्पोदेहमासंततयोर्म्मक्रममन्यत दस्युस्तहि महल्लांते तांप्रहेषा
मितिनिश्चयात् ध्रोवायवेत्तिकथयन् ड्डोमास्मैनस्तमोवते मांत्वावहस्थितंराज्ञाकृतारव्येहिमात्यये विक्री॰
णन्नेषमतेतिभोजो॰ यादृमनेनवरां मिषंयेयेनिषधायगमनायोदपादयत् दस्युस्तेतेसमव्लेगस्यापराये
वयनतं २७५५ श्रोमेनात्सोवलहरात्स्मजातेभाइमातरः श्रभ्याध्ताल्पमाशास्यलम्बकमलकाहतः
तेजोविसर्जितांस्तनहीरोत्कर्षकषोपले ह्येराज्येसौस्सलेसैन्येयंक्रिपावनतांगतः पितराप्तयाराज्ञावधि
तस्तदनेतरे पर्वेनकादिविषयाधीकारिंक्रमाङ्गजन् विमहैराज्ञिनागेनल्लयाश्रमभवाहृते तेराजवद
तोनामविजित्तूररदलते चतुर्भिःकुलकं श्रात्तृशंसंभृत्यभावादलवन्यतयास्यव प्रत्यवास्थित्यसामर्थ्ये
राज्ञिसर्वैश्राशांकिरे २८० श्रतोऽलंकारचक्रेणक्रुद्धेनानर्थमर्थनां ह्येराज्येच्छोराजवीजीतदानसमर्थेन
युगलकं नीतःप्रत्यन्ततोदूरास्थितेः श्रुदयनेसते विमृष्टवतिड्डुद्धस्यक्रमेनेनसोऽशाकत् राज्ञाकां
विनियमेभोजस्यप्रहितोयनैः प्राप्यद्रंगामलंकारोविषयाधिकृतस्ततः तस्यार्थ्येमयतेगतेमासमस्तस्तज्य
यासिवेत् त्यत्पामितदसूनेवमूचेभोजस्तडामरं श्रस्त्वाप्रभातेद्धत्यामीत्येतावतत्रजल्पति कोद्यादत्त

नुकैव निशाल्लुग्येयामेविनिर्ययौ २८०५ चनवर्षैः प्रयपे देशे मार्गान्वीक्षी गतेक्षणे यावच्चक्रेदलपानेनै
तावद्बुम्भ्रवनिर्गते असाम्यप्रतिवेषोऽथतमक्षानजगाममः प्रास्थितेषुणरदादेवीस्थानेयावन्मितानुगः
एकसार्थगतो ज्ञातीविनानैज्ञातियोषितो दाक्षिण्यादन्तमः स्थानमध्येसागामवत्रिव प्रवयाः पञ्चषा
न्वाराणान्वयादारक्षिमेषन्तु युवापिकल्पः कौलीनमितिसस्पचर्चितपन् डराएडगमनेखण्डितेव्हः सं
श्रितपदारदान् संयुयुत्समंयुमतीरोपसामार्गमग्रहीत् तिलकं २८१९ कापिप्रपानाप्रमसह्यभ्रिमन्तुदेहा
नूडहन्कटान् कविद्रुहप्रकाशप्रकालपाशग्यकारितान् प्रभ्रपुपद्धिमसंहातगजव्यूहोल्वणान् कविन्
कापिनिर्झरफुत्कारनाराववत्ततविग्रहान् कविन्त्वस्पर्शपवनस्पष्टस्फुटदसृग्पराम् कापानपदलतहिम
ज्योतिर्निहितदृक्पथान् दूरावरोहप्रसृतेस्फुटमप्रसृतेविदन् उड्डीवरोहमसक्तन्मन्यमानोऽथऽ योगतः
तुषारकालविषमान् षट्समान्पथिवासरान् उल्लंघ्यसदरद्राहुसीमांतग्राममासदन् कुलकं २८१५
गूढ्ठापितात्मसामग्री हृताकिंचाद्यलाघवं तेडग्यवाहकोहेशः प्रणम्यानपदर्षितो दूरस्थितोविदूसि
हह्लहूतोकृतदागमः प्रक्रियोपाहिण्योव्याचवादित्रायान्तूपोवितान् श्रादिदप्टदिहहहडि स्वराष्ट्रकोहाः
यिपेनसः अवारयत्स्वकोशास्यस्वामितराजवीजिनः राजायमानोभोजोऽथराजवासगतोविते स्थानि

श्री॰ रा॰त॰ श्री॰ २८३ २४३

न्येराजवदनापत्येनाभ्येत्य पदातां सपदिश्रेकांतनो राज्ञोभिन्नेन प्रहितोऽन्तिकं तेनाज्ञाधरिनीत्य पपाशाग्रभ
स्यापनो मः २८२ कार्य्यगौरवविश्वासाभावव्यक्तिकरोचितं संदिष्टप्रग्राहिणो नेमन स्वीकुर्वन्नवोत्सृजन् कि
मात्मोऽहं किमेकांतमित्रो राज्ञः शनैरिति मोक्तास्यसीति तेनूक्तैः स राजवदनोऽवदन् तस्यादार्य्येद शीयि
ते गोत्रवैरिमिषान्नृपे ब्रुवाणोऽथाविदोषवंनागोधैरग्रहीद्गुणे सामग्रीनः शनैः स्थैर्य्यं ततः सामन्यमथक्र
मात् आपिकां वादयेतेषां विग्रहैर्थैर्य्यानिष्ठुरः तथाप्रतिष्ठां स प्राप तस्यापूर्वे स समभिजाः दासमेत्य यथा
ब्रीडां नागुर्नागसंबंधवाः २८५ सहितस्यागदमास्त्रंभालोभादिगुणभूषितं प्रभिगम्योऽभवन्नित्याभ्य
स्तभूतिरिवोन्मिषन् स्थैर्य्यं पृथ्वीहरादीनां साम्रयाणां न कौतकं आडम्बरो निरालम्ब स्यास्य सत्रुतया
स्त्वविस्तृतः प्रत्ययन्नृपशूलानसूहांश्चोरादिविकयोषिकैः क्रांतग्रामोऽयतस्यो स भोजादीन्यतिपालयन्
जहुरन्योन्यसंघर्षसेर्षामात्यमतेनवः ततो लुप्त्रैश्वियवाह्यानीति मन्येऽपि डामराः उद्भ्रान्तबंधसितो
विवशो वक्त्रमीलनात् योधूकानामिवध्वांक्षमाम यानामिव दातयं दैत्यानामिव पाताले पादसामिवः
सागरः आश्रयः सर्वदस्यूनां त्रिगर्त्तकोमायपोल्वणः सदेवसरायीशंसमवभग्नविसत्ववयायान् युग्मे को
टेनेऽयत दादेपंचौणीजाणाश्विनो द्विजाः प्रायेन्नृपतिमुद्दिश्य वक्रिरे विजयेश्वरे अकालदस्युनिर्मो

र्थ्यं जानते ऽभ्यर्थनां नते राज्ञा शृङ्गाल्लतः सो ऽभूद्द्वादिएणानन्तभानुगः २८५ प्रस्थाते पार्थिवे सजे ज्याया
न्योविसृतेष भूत् सजानेत्यातपिटको जयराजो ऽप्यपद्यत भागएवानेकतो जातदस्युवैविक्तमीशिता न
तो मेडवराज्ये सविप्रश्रीसैर्विनिर्ययौ अमात्यदत्तैर्वैमत्यैः स्वग्रामं मठैरेरथ द्विजैर्निषिद्धो ऽलंकारमन्त्री
सौरोज्झितो ऽन्तिकात् सव्यवस्थापनेऽङ्ःस्यदस्यूनां सोऽग्रमः हृदा सेर्ष्याणां पत्यभातेषां तदोषपरियो
षकः त्रिल्लोकोन्मूलने कुर्य्यां कृताहै राज्यभञ्जने प्रतिज्ञायेति नृपतिर्द्विप्रान्नृप्राया अबीवरत् २८६
ञ्जल्लो ऽप्यत्रिल्लकस्तैस्तैरश्रियैहृदवेजयेत् अनुद्वित्रमवो ऽशूण्णामयो रोगानन्तैरिव जयराजानुजे राज्ञाय
प्पेगराजेतिवेशिते तन्मते नावच स्कंदप्रात्र्यराजकाभियः ज्ञातं स तेदेव सरसेहृमारात्याश्रिते गतः
सजपालो ऽल्पसैन्यतात्मा द्विगविजयो ऽभवत् ज्ञातो दंतस्तनो ऽभ्येत्य रिल्हणोरणमल्वणे जयलक्ष्मी
कटाक्षाणां प्रथमातिथितामगात् मन्दरेणाथ्यते नारिवारिराशौ विलोडिते कल्लो ऽभूत्सजपाला
ब्धिसत्त्वख्याराति जलाहृतौ जिते ऽपि राजके खोऽयौ विनानंग्राहकं दामः नव भूवयशो राजः स्नेवाल
डुवासिते प्रतीक्ष्यमाणो हैराज्यपर्य्यासिं द्माभूजे ऽकरोत् त्रिलोकः कालहरणं तैस्तैर्मायानतिक्र
मैः यथाकालं ततो शूर्वो ऽपोढान्नमएडलकएटकान् सपत्नस्त्वीविशीवान्दिल्लस्पाविदिवादिपत्

श्री
रा.त.
ङ्की.
२७४
244

अथपांकोहरियोऽभूल्लक्कः कोष्टकानुजः राज्ञाज्ञासमंबद्धः कारागारात्पलायितः एतेननिजजा
मात्रारक्षितः सोपवेशाने अन्येस्वेडामरक्रुतः शमालेमध्यवेशितः ॥ २८५ ॥ आकर्ण्यक्रूररसेवनि
नादंतस्याभिजिरे वक्रतांदस्यवोगुहाहृदस्थाः शफराइव हृष्यतेराजवदनेषड्चंद्रोऽथगर्गजः इतो
यत्प्रलयोद्भूतैर्वेलाद्रिरिववारिधिः वर्द्धमानश्चीयमाणेसंहतौतौव्यजायतां वर्मैःसजम्बालहिमतुषारा
द्रितटाविव षड्राजयचंद्रस्यश्रीचंद्रस्यानुजस्ततः हृदविश्रब्धौतौराजमंदिरावाप्सवेतनौ ज्ञातनिर्हेत्प
पर्यामीपुर्य्यकार्य्यवपाश्रियात् प्रतीहारादग्रजाज्ञातः शंकितावश्रुभागमे ॥ २८५५ ॥ कटकाद्धिकुतौरा
जवदनौनिक्रमागतौ स्वश्रर्यावपिभ्रूमहेरागतौप्रतियोगपतौ शैलप्रस्थानपाथिकैरसंख्यैरथावा
शाकैः सप्तर्वराजकोपणंधीमूतेश्वरमलएष्ठयत् तस्कराक्रांतशरणंबलवद्विहनावलं अराजकमिवा
शेषेराडूकाष्टोदशणमगात् उदयेकम्पनाधीशशिल्हणस्त्वन्ततोनृपः ववक्षग्रहमादिश्यनगरेविवशोऽ
विशत् योंकोहरिल्लडस्साथ्योमहाबाधिरिवौषधैः ल्लाभितोऽभ्रूयोः सैन्यैःसंहतंतंतवशाकात ॥ २८६ ॥
कालापेक्षोऽस्यपक्षाणांडम्बुडिंवान्तर्हैयतः आसीन्नंदप्रतापंतैरिल्हणस्थापितस्त्वलणं विद्युसिंहस्त्वविज्ञातैः
भोजोदंतोव्यसर्जयत् हृतानानेनमर्वीपणनसर्वहन्तरायपथे अपिविनैषावनितारहोवैयात्यवेदिभिः

अपि किं मानुषप्रोगीतोद्यारिदरीगृहैः अयोघएपाह्लालकाम्भोधेः पीतावेदिभिरेकतः अपि स्नेहेगांति
लैः प्रीतानुकम्पोणैरहन्नरानक्रहन् हिमाद्रिकच्छे म्लेच्छेशाः प्रथावेनोऽपि शिशिग्रियुः दिशा स्मरेद्वैरह्न
येतः स्कंधावारे दरत्पतेः तिलकं २८९५ राज्ञां संघटने यावद्ध्याधाद्देवे दरन्नृपः दिम्पो भोगांतिके ताव
त्तस्मा मेनाः प्रपेदिरे सपि प्रियेनानत्तानालापानवीहृगिरिव्रजात् प्रीतिप्रहृष्टप्रणयानवहन्त्काश्मी
नेव जयवंशाद्दयोराजवदनप्रहितान्यपि कीराः काश्मीरिकाः पार्श्वं समभजन्राजवीजिनः अभ्यर्णेऽ
स्याबलहरप्रसूत्वोभ्वविदूरगात् अपुष्याणात्मालह्वाणिः स्वर्णैः परोक्षोपेशतां भजन् ततः सृज
नितोऽभिजनयानिस्थोपवाक्किकः भोजेनराजवदनः समगेस्लापसाधसे तयोरकृतकस्नेहविशेष
ऐतरेनरं जातसौहृवयोः विश्रमविश्वासोऽभ्यशीर्ध्येत अभ्यमिश्रीणतां तस्यानिष्कृतोदरद्रंविना मदा
त्माहायकार्ये व्यक्तिमितानेवमतान्प्रयान् स्व पक्षात्सोपाग्रिमारोपाः कटकस्यास्यनोद्धिपः तत्साम्यस्
न्मिषेपहाभेगोऽभ्युयोऽपियोगाभिन् तस्मान्सर्वाभिसारेणरणमेकं समभेक्तुतः विजयावजयावाभि
रेकाहांतरितामता व्याजहारेति यज्ञोजलदेवोऽप्यहसत्स्मयात् निर्मेनद्दारदंसैन्यमप्युपेक्षागामि
नीक्षमः तिलकम् २८७५ संकटांतेविताणेनयात्रलेषांप्रसर्पतो सराजवीजोऽभ्रावदरद्राजमथा

श्री॰ रा॰त॰ द्वि॰ २४५

245

गते तत्संगमायथाहमेनस्मिन्कोट्टांतिकं पुनः प्रावेशयद्दलहरोमात्स्यग्रामे सतद्दले दिशास्ततोवी॰
दावाहैर्श्रीनवातमृगाइव निसर्गधीरधीगोगिर्नैर्धैर्यात्पर्य्यहीयत तस्य सैन्यैःपिनीलाश्चडामराःस्वय
सैनिकाः विपदैःसह वड्डैकाः सैन्यान्दुधुवुर्दत्वीयतः ततथाविषमस्थोऽपि श्राध्यस्तैः शार्थितानिजैः स्ला
नाननःप्रवेशड्डंनदत्तमोऽस्मीत्यभाषत २८८॰ सम्यूयैवमश्रोषेड्स्यनजातः कैश्चिदन्वये उपयोगाय॰
योनागान्मस्त्राभिजनजन्मनो भोजेमभाजयिनाथविड्डुसिंहःसपार्थिवः सोरैस्समेमस्सामैनैवि
जयायथ्यसर्जयत् ततोम्लेच्छगणाकीर्णा व्रजेसैवाहयस्थमः प्रयाणमात्रेनादिनःघृहेतस्यवभूव
व भाड्डुकृतजगन्तोमेवलेनत्रानयायिनि उत्साहात्साल्हाणामैनेहतन्त्रहस्तगतोमही वाजि
भिस्तजितोम्लेच्छराजैस्ववलमर्जितं स्थानेसमदयाराज्ये निर्बवेयाथनत्पदं २०५ सराजवदनस्ता
हरदुर्जयाग्रवलोज्ज्वलः मृसदनांतरेदिशेषषवेडममन्यत ततःशाहट्पयोवाहहतोदीपपरिप्लु
ता सजायतेस्मवसुधासमीभूतजलस्थला पवित्रीपानपात्रेऽस्मःघ्रीष्मूर्णेदधुर्ड्ढमाः मग्रालव्य
शिखामात्रावलन्नीलीनास्थलोपमा षष्टसप्तसेकरंजाननमूम्लेच्छेषैर्वलैस्समं श्रयोदयद्वारपतिं तन्त्र
यन्येषसर्जयत वाहिनीरुद्धमार्गोतो पादवीमनुसस्त्रतः मार्गोपनजयस्येदशोणाय पवनात्मजो

लब्धाब्दैः स्वैरे हूरंवारिह्मणैर्वस्थले स्रुतेव वितुहृशोभिन्नयोतननिःस्वना श्रोभ्यमात्रोदितागह
परिवहांवहिंक्तः तत्राविभक्तकटकः पार्थिवः समजायत अनास्थोराजवदने मत्तावहम्मयोः पुरा
अत्रापरोननिलेयोराजवीजीतिदारदात् त्रिल्लकः संदिशन्हूतैर्हेडिंपोक्तीहरिनयत् तयोरेकस्सा
मर्थ्यमैक्यत्तेहल्लपातिने ग्रामे अभिन्निलिखिताले ख्रेकल्यंवलहरस्पतत् ताहाखिलोकासाम
र्थ्योमथ्यरात्तश्चसर्वतः २८९५ विभक्ताशेषसैन्यस्पतत्रत्रारिसंकटे ज्ञात्वाप्रतिसमायेयाच्छिद्दमुन्
मट्टडनेयः अकृशप्त्वाविदावारश्विरंस्वांगैः समोपितं वहिडेर्येषमत्वाल्लीहितीयमपिकएटकम्
तिलकं धान्तेऽस्तुथरजालान्ध्यमहावातेरजोभरः स्वपत्नीभेदयोत्नांतकर्णैजपमहोद्यमः कुल
च्छेदकृतोराज्ञस्तत्रतत्रातिसंकटे अथगतजागरोत्पर्थेमनर्थ्यपरिपोषकः सोऽपष्ठूरपुरेऽकस्माद्
ड्डभिःसहडामरैः तेनसमस्थितैःश्यपीहरजोलोठकोऽपतत् तिलकं २९ तस्य संघटतःकम्पं प्रया
तेवैकृतेविरात् पालिभंगोनटस्येवप्राहट्सर्णस्यलद्यतां निद्राणोपेंद्रजठरप्रसाद निह्नतेजगात्
समेतमिवतन्नैसेन्यंप्रस्थभाजलदागमे यावद्भिःपार्ष्ण्यतेनेहकसैख्यान्तमर्पितद्वले भक्तपकस्यैःस्वस
त्वयोयमथ्यगातैरपि तावद्भिरन्नगैःपिञ्जदेवडंगापिपोग्रुपि तथोथ्यानयाम्यहारितःसरितश्चातिथीन्

यथात् सुरमे ततोज्वलैश्छिताचक्रैर्विविनिर्लदिनीजले मृतानामपि संस्कारः क्रियमाणइवाभवत् २९५
इति विस्मृतमृत्युः सकर्वन्नेकाहमाहवं कथञ्चिद्दाम्भैरस्तेषु भेग्रसारोऽपसारितः पुरे सन्येष्वसैन्यानि सं
हृत्य सर्वतः द्विवैरहोभिर्नगरं सुखग्राह्यममन्यत इत्थं सोपप्लवराज्ये देमदत्तं विल्हकोऽनयत् प्र
हस्पयोर्यशोराजकम्पनाधीशयोर्भयात् नम्नृसैसलद्वियाम्सिदम्भाम्भैकास्मिन्नसम्मते विधेयान्मल
वनं स्पडामरैर्हौलरौकसि द्वैराज्ये सुस्सलसाथिनेवाहृष्पनताद्रशः ग्रनथ्योयाहगम्नस्योततम्न
स्पसमेततः १९९० वंतकमवधीय्योथराहोपादगदोपमं विल्हणप्रेषितेग्रीष्वागणउन्तलं यथाहिन्ने
प्रश्चितस्त्रमाथाय धणमालैस्सोऽन्वबध्नत ब्रजन्प्राग्ज्योतिषेहेवेपार्थः संशप्तकैरिव ग्रथा
वधाभ्यामित्रीणस्तान्व्याहृत्य निपातयन् पद्माकरोन्मथत्कृषलग्राम्भृंगानिव द्विपः रणप्रान्ते
नगामितान्विपामातेन रामश्री गर्जन्कुल्यापितारानिप्रतनानादसंक्रिये नकल्पाणपुरे ग्राह्यो विशो
तेस्सोऽग्रमागतः कुटोयाभ्येत्यम्भपोऽयविलैर्भीरितदिङ्मुखः १९९५ आपतन्नेव वारातिपदातीन्नम्य
खागतान् हृप्रतसान्यथाद्धागानिवाग्रेऽजगलोमिलन् उद्भूत्रमाहतस्पैवतस्यापाने पदातिभिः
ततजेविल्हणः पार्श्वे हेमंततरवपादपः पतत्तलसतेविद्वंतोजिह्मानजिह्मगः देहस्पहापार्मिन्ये

श्री॰ रा॰त॰ क्षी॰ २४८

246

कस्योपितस्यमनस्वियं श्रीमैरयापहृत्यसैरथिनोरिल्हणोऽब्रवीत् नयन्नुप्रजाहृजासामंस्वामिभक्ति
स्तेः स्मिते ह्रीप्रभावाविशेषेपिजेतोजैतोर्यदीक्षिता भृत्यभावेऽपिपोल्लमहकृत्योपिकस्यजीविते १२०
जातेवल्कमरः प्रमत्तराजिनीलाब्भोज्ज्वले जराकैरवगौरश्वराहः पारानुप्रपद्ययान् स्लापयन्तेषु
भ्रूभंगभृंगभ्राजिष्णुभिर्भवेत् कथंलक्ष्मीविलासैलदोषऐडेरविडम्बिते पुगमे पथाकाशहृषासैया
धीराणांनैवपहृतिः यदायासलवत्रासान्सौख्यैवसुखभागिना बल्लापासनयवधीतज्जनितस्त्वाः
सोऽप्यतीर्थाम्बुभिः स्नानेक्षादक्षखोपलब्धिरसमवक्ष्लानुभावोपमा वैडूर्यत्समरेवपुर्विजहताम
वेकिलोपक्रमे वैकल्याख्यसुखोपलम्भपरमापश्चात्सुनर्निर्हेतिः एवमुक्त्वापराणीकमेकाकीसम्य
गाहत शूहलान्पातान्हरिणोप्यश्वासमेदिग्पञ्जकतान् १२५ स्वर्णोत्सरुप्रभाजालहरितालोज्ज्व
लोऽभजत् खड्गःपहनटलस्यरणेरणोन्मेरगतां ततवेगस्यज्ञतः खड्गान्जीवैर्नीलवल्ललाडुवे उत्पा
यलग्रेशात्रणांहणैल्हणमणेरिव श्राजैतमनुजगस्लैयैरगाण्यतवैरिणः तिर्यग्ज्वालद्रुतोः
यातास्तेषांप्राणस्त्वणान्यपि समयविशेषमुखोन्मृत्योः कैश्चिन्मार्गैः सानिर्गताः तिमेसम्मीलितास्य
स्यश्रोत्रंघ्रेविवोदकं शाश्वकुर्वन्नुपराहन्नीः ग्रमणांतैविनिर्गतः प्रक्षीणक्षयिपिहवलोलखोन्सेकोगि

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
२४०
262

पावकात् ११४८ धृष्टनोऽथ यथा नाथवन्तुष्कः पुष्कलैर्बलैः साहायकागते शाक्यपे सेकान्निदमन्यत
नसेनाभयमुत्त्वेसारिसैन्यस्याहेरिवेन्दुणात् नसेरमोशीत्वेण्डीवपरंतोण्डवितोभवेत् नौयूहावथ
पर्य्यायैर्मत्त्वेष्टहैप्रदर्शयत् सोऽद्विगुणोयुधिमम्याद्विर्मथनेऽश्चितराविव कीलतिश्चलयोर्भ्रामत्र
सकृद्धानरेहयोः कुविंदश्ववघराण्येणोल्लरङ्कमनवात्विनः भासःप्रत्यग्रहीनस्पतमेकशहतनारयं एक
तोऽम्भोमरंहीपसेवक्रूलविलोद्गमः ११४९ तेनवैरिवमसश्केल्लालिताग्रपतुण्डला क्रीडताखण्डवे
गेनधुकुषायितमल्लमा ग्रामपाण्डून्द्विषांवक्रकुम्भान्सेदाम्भमाविनान् सकृवेन्मुमजेजानेभूपा॰
राज्येऽभ्यषेवयत् सवपांक्रोहरिश्चालामन्योन्यस्यदत्पाल्पणे सजौमांत्विकवेतालाविवरेऽपगावेषि
णो साहायकागतान्सादीकृतदम्मापतिसैनिकान् प्रत्येपुःसोऽकरोच्छ्रुंवनमार्गावगाहिने प
र्य्यन्तशोषान्सञ्चिंत्यत्रिल्लकादीनथाययौ सजपालस्तुतोयास्मिन्दिवसेरिल्हणान्तिके ११५०
न्पपरतापग्लपितःसतान्भोयपर्य्येशोषन वनांतःशुविशुष्काभ्यां तुण्दीण इवहुमः वितानलइ
वामारैपुंदैःशममनाश्रितः उदयेनशनैर्निस्पेवतष्कोऽपिमितोषमतो दावदंतदलेदयघेमसन्नाह
वाहिभिः हयैरवहरोहादिक्रहरादाहवोन्मवे नरुष्कलोकेनाक्रान्तोदेशोस्तहशमीग्रषः शकमा

नैजैर्नैत्रोत्पलाकान्त्या म्लेच्छाहतेर्वभः प्रयाणमात्रेणारिनेधन्वेऽह्नायत्तावपि साहसैर्निःसहायस्ततत्
त्वङ्गैरग्रतोऽभवत् ज्वलत्कनकसन्नाहैस्तत्सैन्यं सहितो रथैः कवच्ज्वालावलिन्दावे समनिर्ध्यैरश्वाव
लः विभ्रमजयवेङ्गादीनग्रस्थानरोधिनः वलवान्हल्पदीमालेव गाहेताहवावनिं तेषां हयसहस्रा
णि त्रिंशद्द्विपान्तरङ्गमैः रेहसाप्रतिजग्राह निजग्राह चरार्गजैः तस्याह्वहठिदेह शो योऽहर्षेतदमानुषम्
एकैकस्याग्रतो यत्नसैन्यं हयमिवादधे प्रस्खलन्नग्रविन्यस्तवक्त्राने विद्रुताः क्षणात् नगा हि रेकाग्र
हषाणिरी किं पुरुषा इव ११५४ प्रभ्रमित्तत्र यान्गामान्त्रेषजातः पराभवः स्वलद्दस्मान्मुरस्काय जयेप्रमा
हरिष्यस्य इत्युक्त्वा राजवदनं जयचन्द्रादिभिर्निशि नेष्यति मिथ्याकथया नूदारदाविद्रवोन्मुखाः पुष्मे
प्रवेश पयन्महारेशौर्यं हरं बलहरोवली पेच्छन् समर्भिसेंधान्तेहक्षणा पाश्वान्यष्टनीः स्कंधावारेण सार्द्धं
ज्वदरदो राजवीजितो विधातेविदधे पुष्टेतेतल्लारमूलके विकीर्षितितनस्मिन्मनैषन्येपुदस्पुष
उत्से हे साल्हणिः कान्ते राज्ये निष्क्रिततनिर्जिते ११५५ नयाभावेऽथ नेतेहक् सामन्तसहितोऽस्ततः भ
द्योऽस्मिभवितेनेवेवि विनिर्योग्यातिशिषिवेवसः पयोन्मार्याद्धिरदरदनैरप्रियैः पग्रवेयारिदैसार्द्धं नृदपति
वघुः त्वरण्डशाः सेविप्रियेन तावन्सपज्येतवरुविरमाभागिभिः स्तूर्यकौतैर्मेण्डमण्डपसनसमयेसमेवदशत

श्री॰ रा॰त॰ टी॰ २४८

248

र्भे योऽडामरतयाभिन्नो: प्राप्य कष्टं गुणेत्तरं टिक्कादीनां च कौटुम्ब्याद्भर्मद्वीगस्य मूर्ध इति ग्रल
वस्यतयानस्य सामान्यार्थ्यवर्द्धनात् ततः कष्टापपोगार्थविश्वासस्येवमूर्द्धइति तौ नागराजवदनौ
वसनावसरे तदा विशेषकार्थ्यं तान्यर्थ्योदकुनादवनागतौ तिलकं २५५॰ स्वयंविधेयं नागोऽस्य कृ
तेतेवीर्यविप्लवे ग्रहरमर्थ्यमनेन कृतेकविरिवाभुवत् स्वामिहितपदेस्वपत्तोकर्मे क्रमाननेनतः
सेत्यनृपराजवदनेमांभजस्वेत्यभाषत सन्ध्यामेवः प्रतीतधं तेजोवलहरामये गुणापिहृष्टे किंनाडीः
मिवस्वायामिकोयथा सर्वैःस्वकार्य्यतान्यर्थ्यान्यवशैनप्रियाप्रिये स्वैहंवतान्यदीयेनु न किञ्चिदपि
गच्छति २५६ जोतिलजितकांतिदेनगलेवार्थ्यंसुपादीपितेदीनास्वादपियाप्रियामगुलिहांकु
मस्यलीकृंभिनः सुरस्यैषविरोधभाक् सरसिजस्येत्यवनेदौरतिलस्यायापहतौ हितौः यमितिनाथ
स्यहिरेफाहिषः प्रतिष्ठालोठनेकर्मेततोवलहरस्यमा प्राजन्मवैरंसरेभेतेनमम्मृडितेच्छया सतथा
दारदान्भग्रात्रमित्रोमूमजेषवः समोजाद्राजवदनोहत्यादित्यभ्यधाद्विजैः दरदाज्ञानकानीतनेतारोक
नापती प्रख्यातदेमवदनमभुमद्राभिधाद्वुभौ त्रस्यत्रोजसनामावकोहेयोमेत्विनेरहः ब्रुवाणस्यह्य
हस्येतभोजेनोतरवेदिना २५७॰ स्फाटिकेनेवसैन्येनतेनाग्रेहठमथय दिवसवराजार्कमहोविद्रुमर्थ्ये

न्यनेः पतन् पार्थिवानर्घ्यडाम्भिंनाममयपद्मपरिदत्तः सपत्नकृपाणादपादीणसोमसाम्यंसमाययौ
रोगग्रस्तेनेण प्रहेहृहगोप्सरिभर्तैरि तथाभियोज्येस्मानेवमयजर्जरतांगते घ्राहारस्यैवलहरंवि·
हायनिविलासस्मतः पलायितास्ततोऽप्येगुविगाह्यहरिभिर्गिरीन् ग्रुग्मे हस्तावद्धमतेप्रातरागेता
रःपुनर्द्धयं कथयितेतिसम्याघ्येसाल्हणेमहतेःनयत् २९७५ प्राक्पीतकोशोवैवप्रपात्तस्तेषाम·
न्नुगोःभवत् भ्रहकार्यस्तवैहकुलंप्यग्रेमजन्निवादरे वणःसर्वशिरोरत्नरत्नरम्पणमिवोद्वहन् प्रव
रोहदनछामुसोपानाप्तमनिर्भमग्नः ज्ञातेनपतितेनेवमकुर्वीम्नामहीसमं व्रजतस्तस्यवैलक्ष्याद·
लक्ष्यादममक्षन्मवे दध्यौविपिकनोयेशाश्वत्सभावेवयमीहशं रात्रोरहस्थायनात्मज्ञाजानीमोम
त्येयर्मतो प्रतिभाप्रोढनिर्मातनतनानानामयाशिरः महाकवीनामेतादृक्प्रतापानलवर्णने २९८·
राज्ञःप्रतापशिखिनःकारणःदोणेनसंतिवेत् तत्कस्मादयमायाताःपदन्यासेऽप्यधीरतां प्रनेक
प्रोऽक्षैःवीराणांपीनधारामुडम्बरे प्रोषःपाउक्कतोनस्यानज्वालासंज्वरेविना किमंतरेणनड्
ममालोक्यप्रोन्मिषहृशः मार्गामार्गविभागस्यपरिज्ञानेविमूढता मधुमत्यास्तटेऽन्यासिन्विव
ज्येदरदःस्थितान् वीवीजवनिकाच्छन्नःसोऽप्याप्याघतटेऽवसत् क्रमाउनवातस्वैरैस्तैनीनास्त्वरि

श्री॰
रा॰तं॰
[illegible]
३४५
249

विरोत्तरं नत्रैष्यतेतिमेथानंत्रोहट्टोहः स्युहान्तैरैः १४८५ नृपंतेषांसगएपार्थेवर्षैर्गतयंतेपुणान् उप
जीवितमिच्छाभूत्तद्दत्तणवाणिज्यया नानेहाविग्रहस्यापेप्रत्यासन्नोहिमागमः मधुमासिवियास्या
मः पुनरारब्धिमन्नमो कालक्षेपश्च मनेवेड्डहराष्टाधनाधुना तोनर्निदग्धोवलिनाक्लिन्नकस्यापवेश
ने राजानेराजवदनःश्रितस्तैरित्यसावतः उत्क्षेप्यतःस्वराष्ट्रांतर्नन्यावेष्टनराधिपः तिलकं अपिरा
जपुरीयाणांकौटिल्यात्तैर्हिजीयते दैर्घ्यनिदाघदस्याणांवियोगादिवसैरिव १४९०॰ तथायातमुपालेभे
वेल्लहरोऽथ्यते प्रहैतिविहितवांस्त्वस्मीतिव्रीडितवदाकरः उत्साहादाहवस्यापिसन्तथागामिमेग्रि
मे ग्रायांतन्न नृपानीकेहट्टापिनयावितयत् अकस्माद्विड्डुतदरड्डाजभोजादिवार्तया नत्यदीर्घ
तयद्देर्घ्यपर्यान्तेस्नकिलांकंत अउम्बरालम्बनस्यभेदेऽथक्षिप्तविग्रहः यद्योङ्गाड्डुतेस्मिन्नोतन्न र
स्यामाद्रुषाविना कालान्तरोयान्तेपित्तस्यतम्हाराधिपावथ सोऽयोजयद्विलस्वेनभोजमस्याराम्भा॰
शया १४९५ ततोलंकारचक्रःसनेतेमाल्हणिमाययौ ज्ञातेयादारदादेत्यप्रार्थितापरियाप्सिनः व
ह्यातदत्तवेधेऽपिश्रोहतिर्वैधिनीःसभाः अग्रहीन्मार्गसेतद्रन्नियनाद्यवसापितां भृत्यैःसहप्रवसायै
वीत्यतेमद्भेमयतं दरातरन्दरड्डाजसैन्यंतद्वैस्यमाययौ अपोहंतीवलहरीबाहुभिःकलहेसवित् कल्लो

लास्फालनोल्लापैर्निनिन्देवरस्थलं हेपितः स्वावरोधे यस्य सैन्यैः सम्लेच्छपार्थिवैः सैन्यैः करदानभीतैश्च वि
दुःसिंहोऽप्यतेजहौ २... प्रवः सर्वैर्भयग्रस्तैर्नृपालैः पारंपर्येण नः विद्वाविनानि सम्प्राप्य भिंदं स्वयं रवैर्दिशः
अस्तामघ्येवहत्विनास्वस्य वार्थितं संपिना आत्मीनो विद्रुसिंहेन हन्तः प्रोक्तोऽप्यभूपतेः अमानुष्यानुभा
वेनतावनन्त्वामिना भवेत् प्रातिसीमिकसामन्तदुर्घास्पदां स्पृधीवरः अत्र देयानुसंधानपवर्योतैर्यमा
न्तिके जयराजोऽस्मि वामन्युप्रभावावेदकौ दिवि तेनदिव्यानुभावेन निर्जयोऽपि जयो मम पाप्यसत्कुलवि
ध्वंसनी र्थ्यैपातनमन्त्रतिः २..५ अथापातः पुरेत्थिताकन्तिकाले निजेऽविशत् यमराष्ट्रमसत्कोट्टिल
सहस्रनमालिकां अन्तद्धा भोजमायांतं संधितं चैव वामरे सार्धं हारिशापमाभ्यां सराजवदनोऽप्यगात्
अथागतं तेवाहत्यबहेप्रहेमनस्विनो आदायताववताभ्यर्णं प्राविलातो ल्लमापतेः अहंकारादि मोहाद्धा
द्विमर्षेण वहिष्कृतौ उपेल्लामदत्ते भोजे भजेते राजवीजिनि आहूतस्लुहठोक्रणदा भाजापि प्रभणा सह
न् अनिःशेषो हृतनारातिर्नेव्याव मंतरिल्हणः २.६. प्रभोपुरस्तात्कार्यं तेतने स्थानमशाकत प्रसादा
कोत्तिणं सदेनेव भोक्तुं नहि कवित् दियाहृतायेन युद्धेश्च्चीहरसृनतद्वयी मगायेंद्राहुतिर्भीमैनेव
कार्यात्समाभवेत् मान्मक्रादीमिव सोधीतेनाजौ लोधकः कृतः लोठिन्नेवत्वपिउतः सर्पश्ववगा लोविना

श्री॰
रा॰त॰
ली॰
२५०
250

विशन् भजेऽस्मत्पक्षः संकोचं डुर्भेदं त्विल्लकालकं स्वकायकर्पटं दर्पोज्झितः क्रूरम्मेऽवाविशत् निःशेषीकृत
कार्यः सशौर्यैरेव महीपतेः पार्श्वपादनत्वम्यातिः पद्धतं यामेये ययौ २.५५ प्रतापैर्नृपतेरित्थं विप्लवः
प्रोषितोऽथभ्रात् अमात्यमनिर्देशेण भूयः प्राङ्क्षतांकुरः दण्डाहो राजवदनोदानेनाप्यायितोऽयतः
निर्भयं भोजमायान्तं प्रतिजग्राह तं पुनः उत्कोचपरिणामान्ते सोऽथ स्थापयतिस्म तं दिन्नाग्रामाभियेऽस्या
नेत्वोशकानां निवेशने इत्येनमब्रवीत्कश्चिद्दायासानामनुगामिनः मितान्नपाशिहारेषाः प्रायासपङ्क्षो
वरान्मम सोऽकस्मात्साहसस्रोतःपातेऽनीयत नौरिव त्रिल्लकेनापि सस्थैर्यं नीतिरज्जुप्रसारणात् २.२०
थमनोल्लासवैवश्यं विशाम्पत्युर्व्यचिन्तयत् येनाखवस्याप्राप्य मंसजालमःपुनरग्रहीत् अलंकारादिभिः
स्वास्थ्यस्थाप्यमानोऽपि मन्त्रिभिः अल्पजन्तेव कौटिल्यमजितात्मैव डुर्ग्रहं गरं वैयग्र्यवाधाकं तमवज्ञाय पा
र्थिवः पक्कगण्डानिवारेभे विस्फूर्त्पाटयितुं परान् अगंतयेव यापक्षाधात्स्वस्मात्प्रकम्पनो भोजमुत्कोत्पले
कारवक्रोऽगाद्दिल्लवोयतः २.२४ तं जयानंदवाराख्यो दस्युरानंदवारजः अन्वपूर्विक्रमोदग्रः परेऽपि क्रमरा
ज्यकाः अनभ्रस्थितो राजगृह्योऽलंकारः स्वल्पसैनिकः वाल्लकासेनकल्पल्लजहैसिंधुरयेरिव सतशत्रुभ
भिरायाजितोऽभसंभावनोविशं उदपादयदेकाकीकुर्वन्बहूनभिराहवे आपानरभसदम्भ इत्यतः संभ्रमद

द्विएं श्एांजगामगज्जाबमज्जसाख्रपरिष्कृतः सतूलकूटमिवतत्कटकेविकटंद्विषो किमन्यत्त्वैरयत्
क्कापिप्रभञ्जनइवाजसा ग्रासायगृध्रकंकादियाति ज्ञातस्यतत्यजे ध्यानेदवारस्तनुःसहस्नातेनेगुणारएो २.२
भोजस्योत्मात्तकामस्यजिह्वादोःस्तमाभुजस्ततत् पंकप्रधावत्कुकरस्याधस्यायोव्यवर्द्धत ग्रनुङ्ग्यनसाम
र्थ्यःश्रामयतिक्रकरोयथा यावत्पंकेपततव्यायोऽयत्तयावत्पयान्वहे प्रसंगेसाहसस्यैवभोजःह्रंकेयम
गात्सदा तत्यामसमिवकुर्भयोऽपिमतिमोहंमगुरुमंडः सुगमे दिव्याग्रामस्थितेभोजेसराजवदनोऽध्यगात् पु
नःकिञ्चेरवएडालाःश्रयमीत्वक्रिमीशितः डामराभयसंघातामूपःपृष्ठोपिकोततः कन्यांतेग्रम्ययामा
सुमंदृयोंशौर्यशालिनः २.२५ तेहारपतिमायातेसोष्टुंशोकुत्रकेवलं प्रशकैराहवैर्याववात्यध्यो
डुदंवैजयत् तेषांत्राणार्थमन्येषामुत्कानर्थमपाययौ कृष्णोऽलंकारवक्रेणनीविन्नवासमालूणिः तेषां
पंरेयुःपार्श्वमपियामुरसकूपदा हायाश्रमेश्रान्तसैन्योद्वारेणोऽब्रुडतेतदा प्रजानन्निवतेषांसव्याजसेपि
निवद्धवान् मिषात्कृतोऽध्यगात्तिर्यक्स्थितेसेतारमूलके तस्मिंस्तत्रस्थितेहूरानकृतस्यामपिप्रल्कति
सुताभोजोऽवदत्सायंकिमपिव्याकुलीभवत् २.४ निजैर्बिहस्यमानोऽपित्रासात्तस्मादहेवकात् योंसी
त्समम्नमात्रासौवक्रेसजोत्स्नवादिनः त्वंलोऽलंकारवक्रोऽयदशाग्रामप्रतोद्रुतं क्वराजघतत्रइसेवंकथिपि

श्री· रा·त· श्री· २५१
251

तापलायितः उदतिष्ठत्ततोग्रामममध्यान्तूर्य्यनिर्घोषमहान् श्वालंदावेदकः सेनानिनादस्सत्यपाप्तवे ग्रल
क्षितोधांतमध्येभेजेभोजः पलायने श्वाःकर्तव्येषु लंकारचक्रोप्युद्यायसन्दधे दन्नोद्वाराधिपेनाग्निर्गिरिव
त्मप्रकाशयन् ध्वांतधस्यात्मनातेषांतदाभूदुपकारकः २४५ द्वाराधिपस्यदत्तम्येनः संधिंभोजप्रतीत्तया
श्रुतानमध्यहन्तोतेभंगेतेडामरायपूः प्रसंत्यजन्नपत्यादिवंधीरोबलाश्रयात् श्रागितसभोजोऽलंकारच
क्रेणमेगलावह सेरंभाकर्तमारेभेसामर्थ्यान्नवचदमे भोजस्तत्रायमध्नषांत्राहारादिस्वखान्वितः
वाणाग्निजस्त्रिपुरनिर्दहनेप्रतापः पाथोनिधेः प्रमथनेवडवाग्निजन्मा श्रासायमत्सरनगेनसमागमे
हिनक्वापिपन्नगपतेः सहवसोवमासीत् बन्धिपासाश्रमेहत्त्वेग्रामः स्वविषयावनौ अलंकारात्मजैः
र्मूयोबंधुंभोजोऽभ्यलक्षत २५० पितर्म्मितेनद्युद्धावास्यातन्नहिपित्सतः सोऽभिसंधायनिर्य्यातः प्रा
पार्थ्यविषयांतरैं ततोबलहरेणैवहत्यमिश्चित्यकार्य्यवित् प्रनास्योऽन्योलवन्येषु दिन्नाग्रामेपुनर्य्य
र्य्ययौ द्वाराधिपोहितोड्डार धीरोऽप्यज्ञानतेस्त्समः बद्धरागेणभयाभियोगोऽकस्माद्बधीयत भोजा
यदातमेच्छपोडामरस्तेसनेददौ पर्स्मोडयेगल्हणायराजजायवनिर्जितः रोगश्चएतयादएश्चयोग
गावत्सरेहृते तत्रसामप्रयुज्यैवद्वारेशोऽविवशोऽविशत् २५५ प्रभियोगात्तणेतस्मिन्ययोमारस

हृःदयं दुर्नामकामयद्दामः षट्स्कंद्रोऽपि गर्गजः तत्रामयाविमेवाग्नौ दृढकौतत्रैमेजंनिजे चक्रा
नेवस्तूयंऽस्यामास्कंदाघेरुपद्रवैः त्रिलकःप्रबलैरन्यैः सहाभेदं प्रवर्द्धयन् नाग्रहीहिग्रहैकाग्रः
सोऽत्रनामपिभूपतेः षष्ठेनिष्ठांगतेरोगमग्रेहारयताविपि निग्रहःक्ष्माभुजायन्येनिरगामारम्
लकं भोजभुतोमतोऽन्येषांबलिनांगोचरेऽपतत् ग्रामप्रतिष्ठानिस्तीर्णादेशाद्दासाध्यतांव्रजेत्
इतिसञ्चिन्त्यसामाघेरुपायैस्तेजिहृद्गणा क्ष्माभुजामनर्मसेरभोविरोधेस्तोऽभियोगमाक्रम्य भ्रमम्
श्रुत्वातोद्रेकवैषम्याद्दुर्नीतिःसामहीभुजो व्याहृत्यावापताक्लिन्नभ्रुक्षाक्षेत्रपत्रगी बलिनेराज
वदनेन्द्रपेचावेत्यनिर्बले ग्राम्येतराश्चवाहाश्चविक्रियांयक्रमायपुः क्लिष्टान्तराणिस्खलभानि
सदैवहेतयातालरेप्रसरणेरिवदण्डनीतेः वह्नीभवन्प्रसरमंतरसम्प्रविष्टोयात्यप्रतकोनिपमात्य
तनेभजेद्दा भोजत्यागोऽर्थितोराताद्दीणार्थोऽसौव्रजेदितः उक्तेत्यसैबलहरस्तस्यहृत्रिमकारयत्
तोलक्ष्मप्रसरोमायांराजपदेविलोकासः शुद्धयांतराणिसेलेभप्रभुक्तेनीतिकोशलात् संधिपदेप
देवद्रासाईवलहरादिभिः कुर्वन्नतानागतेयन्मोजनस्यावापहास्यतां श्यामद्रावर्त्तमानस्यराजका
र्यसनावधि स्वरचहृचदीयेत्वगुणास्यवासमादसः तस्यवक्रइवोद्भांतेकर्त्तव्यैनेदणभागापि मे

श्री· रा·त· ज्ञो· २५२ 252

नेप्रशेषु द्वाथासीत्रयोवाणाढ्ववाहनः नीतराजहयेवाग्रः शेषस्यैकस्यविग्रहे वत्तरंगढ्ववक्रीडन्
विवशोऽभूद्दिशांपतिः २०० बद्धलक्षः प्रदानार्थं ततस्यव्ययनाधनात् भजतो वाजिपत्यादिनाथा
सीत्राथजीगणत् दस्युश्रुतमेरोषु शीतापायप्रतीक्षिषु नागाद्दलहरः सेषामुन्मूलनसशंकत
सामर्थ्याशिथिलामित्रभावे सत्रिनविग्रिये तस्मिन्यावतियत्येव शाखत्सोऽवेयताकुलः सन्नेस्म·
साईभोजेनयत्नं समदिशन्ततः बद्धार्थ्यं यतनागेमेभोजेदास्यामिवस्तुतः भूरिकार्य्यकृतेस्वस्यवेय
नार्थो वहेरिपोः यत्नोव्यसनवैवश्याद्वियेनावद्धतस्यतो २०५ पार्थिवाः स्वार्थसंसिद्धितत्वाविरतस
तया पिपाविशुद्धेयत्किञ्चित्कुर्वतीतिनन्ततने काकुत्स्थोऽपिप्रियाप्राप्त्यर्थीयथः सुग्रीवसंग्रहे वी
रोऽविधेयेवार्थीध्याहृयेव्यधितवालिनः संहृत्यसत्यनिर्मत्वेराज्यगर्ह्योविशुद्धधीः आचार्य्यपाण्ड
वोराजाधर्म्मनिघ्नोऽथ्यघातयत् आभिद्युविग्रहात्रित्सद्रोणगुर्नोगस्यविग्रहः स्वार्थोपेद्धीतटस्य
सततकालेनविगर्हितः अग्रहीतात्तभूमर्त्रीकाश्विद्रोजार्यणेयणे सोऽवष्टभ्यो तस्मितास्मिन्नमुत्र
र्म्मतिमत्तोमनाक् यथातत्कृत्यमाधत्तो हितेजातेतथैववेत् विचार्य्याकारिराज्ञावेक्ष्येमषीयममा·
त्रुषी विभित्रस्वभोजस्तनागेसमदिशधथा दित्सुर्वलहरे राज्ञेन दर्पणपणेनमां बन्धमक्षुद्वया·

नोऽस्माराज्ञस्त्वासादसौऽभ्ययेत् सविदन्नघमाध्यस्यामितिनिंनेहितन्यावदत् षष्ठचंद्रे गते निष्ठोजयः
चन्द्रेणपार्थिवः संगृहीतेनतेनागंपार्श्वेप्रावेशयत्ततः पदीकृतःक्ष्माभृज्जायेहन्यामस्माद्भयादिति
चलन्तमपितंभोजस्तन्नोवियामरोधयत् ३·८५ तथेतिजानन्नपितंकष्टोऽस्मीत्येतैरनीशतां
यातःकिमपिहन्तेतिहूतैर्नागोऽभ्यभाषत नियतेनियतिस्रोतोगर्भेजंतेर्निमज्जतः कृष्यमाणेन
दस्येनश्रोतेनश्रवणेदम्भे नागेबद्धेतत्कुदृमैर्भीतैरेत्यसमाश्रितः मायामोघालीबलहरोड
र्दर्शीः समपद्यत भोजनिष्क्रयविक्रेयेनमादाययोगततः बिल्हणेनसमंयन्नोयावन्नबलहरान्ति
कें सान्तर्हासोमोहयन्नःप्राकृनागेदत्तमेततः भोजेदास्यामिवइतिब्रुवन्भ्रमयतिस्मसः ३·८९
बद्धमूलतयात्रूरंदुर्दर्शीयोद्भुमागते सर्वेतत्त्वतयोसैन्यंनिन्येकृत्यविधेयतां वर्षश्रुडापकर्षादि
सोविन्नौतौततोऽभ्ययात् द्रुतोऽपसृततयोःक्रुध्योश्चवयोर्मतमित्यसौ एकप्रयाणान्तरितेस्थि
तयोःपार्थिवाकरोत् कार्यांतःपातवैवश्येपतयोर्मतिविमोहनं काविहलहरस्यासीत्सर्यांभि
यैर्यस्मतयोः निश्चोद्यामतनेकालेवीराणांविरलवैया तथाहावितमार्गायसाहसात्याशमीग
वे द्रुस्थातिस्मनयन्यायलोभज्जोजापनाधियः ३·९५ मनेर्हिमोहेनागेचेरश्रमैसविज्ञास्ततः

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
२५३
253

कृष्णोत्रैस्तपदेः भ्यर्थ्यवकारेणेति वेतनमि नागामात्रिष्पलब्धिइंदार्दोर्घ्यगूढवैहृतः भ्रातृयोः पा
तयत्त्रागंयन्याधेलोहकाभियः सविवैर्निहतेनागेतिहैन्नहितमोहितैः डर्म्मात्त्वितेनरपतैः स्वैः परैश्चय
गर्ह्यत स्वजातीयवधक्रोधविरुद्धैः सर्वडामरैः नागानुगैश्चाश्रितोऽभूत्तोवलहरोवली देहिनोय
सनापानवैवश्यपाद्गमनःपार्थि प्रकार्य्यंकुर्वतःकार्य्यंसिद्धः सेसायये ह्निपिः २९॰ उपद्रुःसहविततोः
नवतयावद्गावयानेमनस्तन्मार्गभ्रमणेऽवशास्यरभमत्तात् स्वभ्रेपरिभ्रामयतः भ्रमोपाहितकोशश्रृष्टुलु
ठनात् सेदाषीतांगरन्तते जंतोर्हतततेनोतिदुर्गतिशमेरम्यानलोम्योविधिः तथानिरन्तसेथानेनाग
न्धीसचिवैर्हते नावुद्भोजःसजातत्रासस्तैवेश्यकल्पयत् लब्धवर्णस्यनावर्णोवहेकस्मैदमीशि
तुः प्रलब्धपणोवेयस्यवाञ्छितास्यैविशंकाते यश्चयुद्धमितिव्यग्रेहर्षोद्दाघामवापियः भोजमय
करस्योऽयमशाकोयाहात्म्यपामम उक्तेतिमोहयन्यन्यन् मृत्युन्मृत्योऽस्मिसेदिशोन इतिमांराज
वदनःस्थितस्तन्न्नमम्यपा प्रुगमम् २९५ प्राभिन्द्विविस्तवाङ्मोह हभिन्नस्यानबेधितः किंराजव
दनोऽयेषलोभात्सम्भाव्यनेनभः प्रयाविशोकिनस्त्वामयुदामायास्यत्वाशकाः रक्षाईकृतिस्त
स्तोत्रिकोशपानेप्रवक्तिरे प्राड्ग्धकृतभियःक्लिमरद्विणोऽस्वपतिष्टनः विश्वासार्थेवलहरोविर

लः पार्श्वमायये। अमात्यमतिजाऽऽज्ञेन नरेन्द्रकृतेऽस्य प्रकृत्यवित् स्वयमन्तर्मनेनीतः संरेभेऽसंभ्रमोऽनृपः
चैत्रः पादपमण्डलस्य तदिनीतो यस्य वर्षागमः सत्कारो गुणगौरवस्य तनयनप्रेम्णोऽतिकामेवने ये
स्वर्यस्य महोद्यमो जयविधेर्गाढो विषादग्रहः कान्तैव स्य च सिंहदेवनृपतिर्म्लानो नीननवावहः २२४
प्रवाहेणेव कृतस्य हठेन हरतोऽन्तरे प्रातिलोम्यं श्रितवता पारंगतेन पार्श्वेन ते अतोऽभ्रान्तौ नृपोऽम
गपद्भुतिज्ञातोऽरिभिर्मन्त्रथा मौग्ध्यं प्रदर्शयंस्तेषां यतते स्वामिसंश्रये सहियन्त्रप्रदानेन भजन्मो
नोतिकस्थितीन् तस्याविश्वासपात्रत्वमेतस्य स्वामितोऽनयत् गंधेनवासितो त्संगाः कुरंगाण्योग
जन्मना प्रज्वलंत्योविभावैते नटिन्योऽपिकवाटिभिः नीडस्यांतः सरंप्रस्य सर्वतोहिभयं स्पृशन् जा
लेद्धाराग्रवद्धेव निर्गमे पतनेविदन् २२५ तामेवथ्याव्रेगोभोजनत्यथांतः स्पृष्टविश्वसन् वहिर्मन्तेन
स्वहाधाप्रस्थानेऽथ भजद्वयं युग्मे तदासदौस्थ्यातिथितांप्राप्तः प्रेद्भाननत्राणं मनोविनोदनं किञ्चि
त्कृत्यलोकद्वयोचिते उग्राभिषङ्गमवषड्डिपरस्पडः त्वेहेताष्ट्यवयवस्थपतिप्रसभाईभावे वद्धः सरो
जकुहरेविरहार्तनादैस्वक्राभियस्य मधुपोऽपिकमेतिदैन्यं रणेऽघ्रार्णवण्णाश्चपानशोणितोल्लूनकु
न्तलः फेणोद्गाख्योननः क्रन्दंस्तैनैकः प्रेक्ष्यत द्विजः सपष्टोविश्लन्तैनीतेमार्थं स्वं विदतंनेतया संडामरे

निर्वैयेनेनिनिन्द्यातमलमं स्वदोस्यार्गमनल्लस्यडः विनष्टापितोऽन्वयं हे चहिताईवणएवशाह
स्मितिसमांतयत् गहीहोऽस्मिनतेनब्रह्मनयोऽनुग्राह्योऽहमीहशाः विषमेवर्तमानश्चेत्यथसोऽपि
तमब्रवीत् डुर्ग्रहेणमनाब्रूहिकोऽर्थः पार्थिवश्चत्वने सारासारविदोद्यूनः कुलेजातस्यमानिनः
प्राणान्तंदेहमारोयथप्रणम्यप्राकृताश्रयान् पीडयित्वाविशःक्लेशैःकार्यंकिमिवपश्यसि य
स्यतेप्रतिभात्येवजेतव्योविदितोनकिं श्वग्निशौवःसमारूढःपरेशोर्ध्याग्निमजने ॥२५ यत्रशालश्च
लाकापिविकलातद्विधीयते इन्दीवरदलद्रोणपात्रटनोस्फाटिकाश्मनः पृथ्वीहरावतारादिप्र
त्यनीकजितःपरे केनामास्यनसेवयेद्वाडप्रायादरिइति किंदृष्टएववृद्धापिकृतंहैराज्यजीविता
भृत्याशयाःफणिग्राहिगृहीताइवभोगिनः जातैःक्ष्मावलयोद्वहेफणिकुलैःपिगमोगिडिम्बमेपा
व्यालग्राहिविकासितस्यकुहरैर्ग्रीमस्यहाटहासते एताभिदर्शितैननप्रदर्शितैतेजीविकार्येजनत्रा
सार्थेननकारयेतिहिअतेनिर्मज्जनोन्मज्जने इत्युक्त्वेतितेसांतयितामोजोव्यसर्जयत् तदेववाग्व
व्याकोशविवेकःसमपद्यत ॥२१७॥ भव्यात्मनेप्रणाममहिमोल्लासनेहेतवेहैतभावानातध्रुवमपरः
ष्यामार्दवेक्रूरताथा स्पृष्टेपादैरमृतमहसःस्यात्कठोरेहिमोपोऽप्यीतिग्रावाप्यहहहरमसादाईतोवे

इकान्तः राजन्याभिजनेजातो ऽप्यलज्जतमशीलितः सो ऽन्तरे स्वस्य राजतस्य स्वकुर्मे हृदविंतयत् गुणैः
शौर्य्येन यत्यागसत्यसंवादिभिः प्रभोः पूर्वैः पृथ्वीभुजः व्रबौः दत्तड्डाः स्पर्द्धी समकेवयं तस्य प्रभावदीने ऽ
पि समये वो तिशीतलस्य शक्तिर्जयजडत्वे ऽपि स्तुयानां नामरोष्मता देवाग्निता पनिविड्डो द्रागसेनमे ऽ
पि वेगास्य चंदनतरोरपि शीतलत्वे काले हिमर्त्तौ परिपिंजरसंज्वरे ऽपि निम्नस्य कूपकुहरस्य महो
ष्मयोगः ॥२६॥ कुतो ऽपि पर्य्ययात्कार्य्यस्य मेनृपममेविना प्रापकस्य पुनः प्रापमयस्य ज्ञानवापि
ते भ्रष्टेनिर्दरवारिशुभ्रमवलैः स्वीयेन मृयः क्वचित् लभ्यं लभ्यमथाभ्रतः कलुषता डुष्टं प्रकृष्टेन
नत् निर्यन्निर्भरनिम्नगाम्बुनभसा प्राथेनतितं दयत्प्रालेयतमपेत्य शुद्धिमपि कोनाद्रिहिंमाद्रेर्ने
गैः ॥ तर्थमेव ग्राथिनोयो ऽन्यों ग्रथितात्मनः सतेनस्वस्यतां नेतमर्थितोनस्पृशेद्भुवं ॥ झाषाययो ऽस्पद
ववह्निमदादसुभाषितस्वस्य सतेनाशीर्विनागलयितः समीपं प्रभेति चंदनतरोर्दववह्निदाहभ्रांतस्य य
दि प्रियकृद्देषनतस्य किं स्यात् समग्रोड्डगीतावहेदपकर्त्तैव भूपति लोकताथंतसुद्दत्तं पीरेयन्यः पु
नः पुनः ॥३०॥ राजप्रसादनोपायान्वेषी वलहरांतिके राजहूतमथायांतमेकमेकं वलोकयत्
दरदेशोद्भजन्नहष्ट्वाक्पाक्प्राशात मंतिके सनमं नेतमानीय ततः स्तेरइवाब्रवीत् राज्ञः किम

श्री· रा·त· श्री· २५५
255

न्मसेयानैः संधिविग्राहिसोमपा आज्ञैर्हिभिषजा भोज्यामात्यरायसमर्थ्यते तन्नस्याश्रद्दधानस्य नर्मसैर
स्यजानतः अत्ययोत्पादनेतैस्तैरालापैः किञ्चिदव्ययात् निर्दम्भभाषिते ह्यद्य विश्रम्भः सकथान्तरे अथा
भिगम्य राजानं स्ववत् भोजमभाषत २।४५ राजपुत्राभिजातस्य पादच्छायास्य लभ्यते स्वर्णाद्रेरिवक
ल्याणप्रकृतेः पुण्यभागिभिः अनुहस्मातिमुख्यापितस्यापोह्यते वै कृते ज्योत्स्नयेव शरज्ज्ञानपरितापौ
पापमम्भसः अपिस्मरसि वा हूते नियुक्तोऽस्मि महीभुजा विशतस्ते दरदेशमभ्युपेतः पुरा ततो
निहतो हन्तेति मन्त्र्यमाख्यायता वकं कालेदोस्ते कथादैर्ध्येन यन्मध्येतमभ्ययात् त्वत्तडधक्रमश्रो
तान्देवतानवलोकयमो निदतः स्वानुगान्भोजेनिर्मतैस्यैवं तदाब्रवीत् २५· सदेवतमिवास्माकंकु
लालेकरणं प्रभोः वयेन सुकृतो यस्य नाम्नः पादसेवने गणाः पर्य्येन निःसारास्तन्तस्त्वं यादिमेवये वे
दनश्रांतिकृत्काहेयत्स्याशङ्कयवासिते तच्छ्रुत्वैव येदोर्ई तैर्व पितातः सलाद्वितः शश्चत्पितेव किंग
भेद्रूपो वक्रीति मां पुनः तत्रिंशमेव भोजस्य दृग्वीक्षतमभून्मनः सोऽन्तर्बाष्पोऽप्यपश्यत्ते सांत्वयन्त
मिवाग्रतः सत्यक्रमाज्ञासमक्षोयमस्तुगयत्वेनविहीयते ततविकारणज्ञानादंतः करणवेदना २।५५
अश्रद्दधानस्तामिच्छां भोजस्याकुकुवर्त्तिनः प्रतिहस्तीकृतेनास्मिन्नुपन्यानप्रत्ययं दये देविताभूय

यानागहस्मांतेनभवेत्तया महीभुजेमोहयितेमायपादीयतीमया माम्भूद्विञोः यमिस्येवमन्त्रकावल
हरेरहः वाजार्जवेनभोजस्यसेपिवेयायतनरेशुगमे तत्कालयोग्यमाविश्यस्तक्रिकावतरस्तथा
तेनाशुदेशिकापत्यमेकोहस्तेऽन्ययोज्यत सबालकतयातिमस्वतंतस्तक्रिकोस्वये आवेदितिना
ष्णेकोभोजेबलहरोऽभजत् २२८ पार्थिवः प्रार्थितःसेपिहूतमामेप्रतीहते प्रत्यागतेनतेनेनितं
तोभोजोऽभ्यर्थीयत तत्रासन्निहितान्याभ्रः स्त्रीत्वादप्रतिभामपि यात्रीनोनाभियानोस्त्वारा
त्तोऽभ्यर्णेव्यसर्जयत् मृतेनापित्रामात्रावहीनेतमनपातया मातृकृतेयथात्रासीत्स्वक्षशावेमाननी
यया पत्युः प्रीत्यैविसंयानधेसाकल्यादिकल्पनात् सालीकृतंसपत्नीनोययाशांतेष्वपाकृते
हासोल्लासोहिकाय्योणांयोरपकृत्यासनिश्चयात् नयोहृदत्त्रियोदमाभूत्सभ्रांतोजातवीदते २२९
स्वसुरेणाप्रजाभिस्सकृतेराज्ञोऽभिषेचने आशास्यवामहादेवीपट्टबंधंसमादधे अपत्यप्रियता
भोगलोभमत्तेप्रमादतैः प्रेर्य्यमाणाथकार्येषुवुद्धिर्यस्यात्रयावति अत्रान्यत्रवसंयानेजातेभ
तेरभित्रयीः भाग्योदयेषुनास्तिमाया वावाल्विणितमद्भुता आवाल्याद्भावविभ्रंतः कृतस्म्यनह
तीनसा कार्य्यमध्येविगाहमानाभिजनतावादिनी इतिकल्हणिकादेव्यामाप्यस्येमसपियंयया

न् प्रस्थानपदयात्रां सा सीमान्तं प्रापणावधि कुलकं १७३ सुसैलप्रकविन्नादिपरार्ध्येमध्यपातिने पा
श्री. थेयार्थं स्वसुवर्णभाजि कोशादिवात्मनः प्रापयामास किंन्वाष्ठौ प्रहृष्टाभिजनोद्भवान् पालनार्थं रा
रा.त. जपुत्रान्देवीवत्सवेससंख्विरे युगलके वावकेनमृहीतानामागमत् पार्थिवेन सः यात्रीसंस्कारयन् यस्या
श्री. वडेव्वासिद्धिनिस्पृयां विहितप्रत्ययस्तस्याः सद्यः स्नातमहीपतिः राजधर्मस्य वदमत्रासीद्दोलाकु
२५९ लाशयः सहिद्ध्यौ निर्विरोधो वैराग्येणनाथमायया सेकदान्मोवितस्यासौ यायाकालेन विक्रिया १७५
256 श्रुतिः शेषितजीमूतजालमाविर्भवद्रविः प्रवृत्तस्क्लेशशेषस्य विवेकेन स्फुरेत्त्विरे भग्यानिरुद्धसंयान
नागवायादेवत्पनः स्वार्थस्यासिद्धये मायानेनेयनिरमायि वा लब्धलक्षेपरिक्षीणे शङ्कोच्छ्रनिराणः
श्रिते दानधर्मस्थितेनेहाविवेकः कापिलश्शते प्रवल्लिकुंकुमे पूर्व्वमपुष्पे दारिणः फले अकालपथ्ये
यापेदं वैराग्यं वा महात्मनो नत्याज्यो राजपुत्रोऽसावेवं मायानिर्यदि एवं विवर्तस्थनास्मि नहह्येकिंह
प्तेः फले १७८ राज्ञी राजात्मजास्तेन प्रतिष्ठाभंगशंसिनः ऋजुप्रभावात्स्वहमन्यत्कार्येण मन्यते
अट्टंतीकुटिलंस्वहंमरितस्सैवेनलक्ष्यते कोनाकुंतलनिस्पंदीतोयविंदोरिवक्रमः इति ध्यात्वा राजधर्मं
सत्यप्रज्ञो वितेश्ययात् पत्नारिन्हणयोः कार्य्यं सुताबन्यान् विसर्जयन् स्वस्यैवार्थस्य दाप्ततोयसा

ल्हणिस्तोदिहृते समागमायेत्युक्तायमनोहृतैरनीयत माभैषीरेष संधिस्थः सैन्यादितिमिता
न्तुगः प्रवर्तितदिन्यासस्थडीपांतस्तत्वनीत्वया २२८५ सपित्साजान्दज्ञामभाभूत्वाचर्मभिङ्गुतेहिमे
गगणालिंगिभिर्भीमातरंगैः सममपयत प्रवामावेर्घ्यालेख्यभावेयांत्यपिदंतिनो हठ्ठःस्मिन्याव
भूत्सोऽप्यद्धिघारेयैर्विणोवशे स्मियोहमयतस्तोयैर्यामतीरम्भवोऽन्तरे तेहिएडीरोपमोप्राशुःपि
ण्डिताःपाण्डुवाससः खशकानोसह प्राणिभोजस्यपतितेबले स्थितवंतितिनिहंतेतेनयास्थितम
वितयत् हम्यांतम्भमदीनाभ्यामयशांतैस्पृशान्निव कणैसल्हणस्तन्तत्तान्संतन्यहृजिनोऽब्रवीत् २२९०
निदंभ्रमस्यविभ्रम्भाज्ञावतोविहितैर्विधैः निरत्ययोनिपातःस्यात्रियतेतिरयेपुनः हतेऽस्मिन्बहुभृ
त्यस्यनवशक्तिदयःप्रभोः नेकपल्लवयेनार्दीरंहः संहारमर्हति अपिवावाच्यताराज्ञामेवंविश्रम्भ
वोपनात् तल्पस्तल्पेनकर्तव्यंकिमनुध्यायवध्यते यथायंहन्तयेऽनयकर्माहृपेनिषेवते तथाम
मापियन्तोऽयंतत्सेवासादनेयतः पुक्तमित्यादितेनोक्तामपिनिश्चलनिश्चयाः तेनयाषियंतनिर्बंधात्
प्रतिज्ञायात्मनोवधे २२९५ राज्ञोतथैवादाविज्ञाखिडंतद्वलितेंगतः कारिताःकोशपानेतेतमर्थंसो
पिविधापितः तेनावेदितनिर्व्याजतयायोरोमहीपतिः अनुध्यायाथसंदिग्धेसंपिस्थिडिमस्युपधीः

श्री॰ तेनावेदितनिर्व्याजनयायीरोमहीपतिः श्रुत्वानतिस्त्वयः सिद्धैर्बिनोतः करणैर्परैः अथप्रास्यायपदेवी
रा॰त॰ सामान्यांतावमूलकं राजधर्मविधेयतादवाप्यंकूरशंकिनी अस्थानप्रार्थनोभर्तुः साक्षीकृत्यततो
क्री॰ ब्रवीत् असामान्येषु मान्येषु कुहत्यालोकनात्मकृत् आर्य्येयुक्तविचार्य्योऽस्मिविश्रंभः किविरोधिनो ३२००
२४७ यद्वानिर्म्मोनुषोन्मार्षोसमुषीतेविगाहिते अथवा तेनु कथंकारंस्तन्त्रैवेमत्यधर्म्मिणो देहोपकरण
२६८ तेनेप्राणैर्ममविविंत्यते सतीधर्म्मस्तुसहतेराजधर्मस्यनोचिते अजितास्त्रसदाचारकालिकृत्याः
ह्विषित्वपि प्रारब्धोदेवभोजेनहिमाडोहिमविक्रमः नरहागातिसमैवेतिस्वस्यान्यस्यनवांतरं निर्दू
द्धमददोषोऽयमायेणप्राकृतोजनः अत्रमेत्वविरोधादिवुद्ध्याश्रद्धाप्रथावति साधावारोऽपिभू
पालः कुर्वन्विश्रब्धवाधने २९५ समयालेयनामोचगिरादेवेनधीयते लोकत्रवैकपात्रेऽस्मिन्य
शोन्तनेमयासह ज्ञातवंमेत्वयोपेत्यप्राणायात्वस्यदाशयः ममैवास्वादयेत्यादौदेन्ममितिवृगास्थि
तिः इत्युक्ताविरतांमत्यमेयः साधीयरापतिः शांतशंकामकृत्वातांमात्रामेआत्मयोजयेत् भ
गेसर्वानयेत्रातेप्रयोक्तेवेतनेनृपः सेरम्भेकिमयेध्यायत्येतः सर्वोऽयविनयत् उपायेषुप्रयुक्ते
षुदेवीसम्प्रेषणावधि नान्यदस्यप्रयोक्तव्यंयदेवाशिष्यतकाचित् २९९ सपत्नभेदान्नुभर्तुः सब

लवन्याबलतयोः परीक्षकतामेके विन्मायस्यैनावमन्नक्कविन् तेऽयल्लेवामहान्तोवाल्लीएदादि॰
एएभूविलाः भोजस्यसैः सहावधन्कम्यांसर्वैऽपिडामराः तेह्याक्किन्नतटस्यनाहूराज्येऽस्माभिरीहष्ठाः
भोजःसजातइत्याशुमाय्यस्यैपरिजहिरे त्रिल्लकोभोजमविधन्तत्र्जेप्राहिणोद्रुते प्रावेशायच्छमाला
ज्ववनषक्केपक्कलैर्बलैः येभिद्धविल्लवेऽयासन्नाजदादालिएपरदालिएः विरोधिमविपेप्राग्रस्ले पिनीला
म्बडामराः ११७ लहरादेवसरसात्ह्रोलरानम्बडामराः त्रयोनीलाम्बतश्चैकाडामरीयर्ध्यशिष्यत
नव्यरेसीत्हिमेतनल्लवन्येसाल्हणेबले पतत्याहद्भ्रमनैवपोषेऽस्मोयाविवेद्भूतः भोजस्तदीवीमा
यातःस्सुताबलहरस्ततः भ्रुवेसेपित्सयावद्भूइतिस्वयक्रमभ्ययात् पतावेतिदिनान्यासीत्प्रेसाभ्रमयि
ताशुमान् समेवपिनीनोमाय्यस्यैस्वकुल्पाकोऽन्यथाभवेत् कुलहूडामणिः प्रेम्नासयत्रैवंप्रवर्मते किं
स्यादगएएप्रायाणेकार्कश्यंपतत्रमाहश ११८ यद्वमायामिमोन्नृपतनयात्स्मिवन्वितः विष्वासैवम
विष्वामिनाकीर्तीनोमिकेतने मावमभ्रूहिजपापगवःसमेतानिविलाइति भ्रडान्दमवेद्दषांचहमवोद्दे
भिवेत्रतेः प्रक्रिग्रक्रमिदेवान्यखोक्रवान्वहनिश्चयात् नाशकातान्यपाकर्द्देभोजोबलहरादिभिः
च्छित्राहान्तरितेमित्रप्रमाथेऽपरयाकथं फलकालेऽसिमम्बन्नइतितज्ज्वावदन्नृपः नारमलाषिते

श्री॰
रा॰त॰
ग्रं॰
२५८
258

रात्रिसमैसैन्यौ पन्यविल्हणौ राजपुत्रैः सह ततः पाञ्चिग्राममवापतुः २२२५ ग्रामाववेत्य तौ न यावत्तीरे-
वा विक्रान्तास्थितौ यस्मिन्काले गहने भोजो ऽप्येतावुपाविशत् ग्रथ्रन्तेविशतोदिक्कम्सुखेभ्यस्तत्कटकं भा-
टान् पश्चात्ततः केऽपि सैन्ये न श्रद्दधुर्न्नृपतेर्बले हठप्रविष्टात्रिर्याणमदत्त्वामानल्पसैनिकान् यत्यादी-
न्राजवदनो हेतेशा यस्य दवितयत् क्रिवासृप्य्यप्रगान्सैतेराज्ञः सैन्ये जिघांसवः महापद्मवरोनौशातिभूते
के वनाववसन् प्रमेतत्साहसोदन्तान्वेषिणः पतनोन्मुखाः सैः सैन्यैर्गैस्तत्रततत्र तस्मुर्भेसूदसैमताः २२२६
ग्रास्कन्दे भोगिलेयायाः पुरेशो करवर्म्मणः धामाल्लादित्रिकावाप्तिं डामराः समवितयन् प्रार्थं महामरि-
क्कले चिल्लकाधैरमण्पन नीलाश्वडामरैरीर्ष्याकार्यो चनगरान्तरे किमन्यद्राजगृह्याणां समे सर्वे
जिघांसवः कारणं वानान्तोयान्तर्वैहितानामिवाभवन् मेदिन्यपाशिद्धितेकार्य्ये सर्वैः ततः समन्तान्तदा प्राप
हृहेरवयाहयहृयोगान्तराश्चितैः पदे पदे राजवमपथ्यापोत्यानमिच्छतः क्विन्दत्वलहरस्पेक्ष्वोभोजो
घग्रवमग्रहीत् २२२७ तरोणत्तमणोविसम्यानध्यायिनानेनकश्चन वर्द्धमानस्रोतरायः सम्वियासुव
यीयेन चटनामपयोयायोविरोधः कण्टकद्वयात् सपैकाग्रः स्वयं भोगस्तेते वारितमाक्रिनन् द्रुसेव
कल्पकत्वेवाये ऽरुवत्राजरजकाः भयेन प्रपशुसेनयदैकल्पकार्य्यसंकटे करोतिर्तमपयतिडेडभिरवे

राष्ट्रे यड्डयोषितेन त्रैगर्त्तेन यावदेति करुणं यस्मात्तत्पापवान्भवेत् श्लाघेते तेन तडदीयते पदरिणा सुग्रे-
णमम्भोन्तकृषेके विन्नशाम्भी गच्छनियपलेभ्रमतो रजकाः भाण्डस्ता एव भाण्डपेकट्टकपावी-
वीभकम्पाकविगीर्ण्णांस्वासतृष्टाङ्गनेशिरविरिभ्रमगभैर्वराङ्कुः स्फुटं पिण्डीस्वरतया विदश्वपङ्क्तो भ्र-
भ्रह्महे गाहते गच्छेति हृदक्षक कच्छपतलो विवेततो ऽभ्यजत्ते २२४८ स्तरोईक विपर्य्यासाच्छ्रोतो ष्माद्भा
भूतस्तनः वासरः शारणीव केतंगस्योतुगमजस्य भानुर्दैवपदो ऽनरोश्री तगौवलयोऽन्तरे द्मामृच्छि
रोऽपित्तकरीरक्रमण्डलतोदये ग्रहाल्लिपामामवयोरपि मध्यस्यपादये संप्यापावन्नीयवजन
स्पृष्ट्वाजितागुल्ले: कवाटि दत्तैर्विस्फोटाश्वेङ्कोतैः शिरोद्गमः स्वयंभूः पयसोपतादये राज्ञ्युदयोऽन्वित स
दैन्येषरविन्दे गुहीनं हंडोपजीविनः कवाटिनां वदेषु वषट् पदैर्वैदितेपदे २२४९ ग्रहहकार्य्यपर्य्यन्तास्तन
ह्लविषमास्थिताः सरित्तटेसकटकाः पर्य्यन्तयंतमेतिणः नकिञ्चित्सत्सभानत्वं लब्धश्रांतस्त्वजानता
स्रोतेन ह्रियमाणानामिवेषामवलम्बने तीरे परास्मिन्सरितो वसनं वलहरः पुनः हडः केदलिनास्कन्द
बुद्धिः सोल्हणिनासकृत् कार्यातिपातादायाते मेत्रिणां तेमितेबले तस्य प्रवर्द्धमानस्य मन्त्रिवोच्छेदे
वमत्त्वयत वितस्तासिन्धुसम्भेदयात्रायां नगरेयया तथातथापपतद्दीवालोकः श्रांतोष्यववर्त्तत २२५०

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
२५५९
२५९

लैर्विद्रोमरसंहाररवाएउनाथविसर्जितैः सांतैर्ग्रैष्मितावास्त्रैर्नागगैः राजवीजितः शाखान्वितैरवसरै
स्त्रमलोत्पादनैरपि थीरैथैर्य्यात्रिश्रयाद्दालैः सकुङ्कनपारितः सामंतानामागतानामविश्रंभादसे
भ्रमे न्यक्कृतोऽयेनिपत्याशुकुर्य्यादन्याद्भिरुषा क्लतेवकदनौकारेऽनेनसर्वं समभ्यन्निषेत् द्विजानामि
वदस्युतोसमहस्तेनसर्वतः इतिनिर्ध्याप्य डुभुक्तारिवभोजः समान्तये कुर्म्मः साहसमित्युक्त्वानिमेव
लहरेसमे तिलके २५५५ तेषांतदर्थयातानांसमेतानामभोजने दाक्षिण्यादितिनाभोजितेनाघाभि
जनस्पृशा तथासमत्यावैमत्येनमत्तानान्नमंत्रिणः निष्पत्यायासेनजातममन्येतानयात्मयं पाद्विपत्न
स्कवास्फालशफरस्फुरितेऽपयात् तेषामासवियास्कंदप्रयावदहितभ्रमे क्लेपरस्मिन्क्लिपाः
स्वाभिसंयाननिर्हृतैः समभावततैर्नास्तावयाङ्केभ्योऽभिषङ्गभाक् महत्काकुत्स्यहृतस्पकयेस्त्रीणांमु
येःपिता ततानतेषांहृतानांसरित्पावगतौबले २२६॰ कीर्णकीर्णज्वरंस्वारीनूपीत्कृतैस्तीरभूरुहो
श्राश्रितोत्रिइकेणास्यंतिनस्तुस्तेतांनिशीथिनीं तर्पणेदमायरोत्तेसहेमनामरसभ्रमे उद्गच्छतोरवेर्यो
वत्विावित्कुडुर्नेकरच्छटाः चक्राह्वविरहालोकमशेकानामिवागलत् कुशलाद्विपुटापावस्रेशेनो
भस्त्रवीहयो भिन्नपत्रिपुतस्तावनरुककच्छाद्विनिर्गतः सवीरस्वरयनूपुइवाहान्तर्ग्रन्थिणस्पृशात्

रोडुकामाडामरीयान्वीरान्हर्षैर्विलोकितैः सर्वैतो यावतः कुर्वन्सो यान्प्रतिहतौ बसः २२६५ पारस्व
धीवाहृवेषोद्भवासमन्द्रुत्वमापतन् पुण्यपिहृफ्लैः श्वेदिमस्मामः सरितस्तटे कुलकं ग्रहष्टष्वे
तेहृष्टाश्रीवेएओल्लिखितालकं कुंकुमालेपितैर्वेतभोजोऽयमितिमेनिरे प्रतिवाद्यनिशं राजवदने ते
विमोहयन् प्रातस्त्वतरसामेत्य सतया सम्मुखो ह्यभूत् शविदृपुंगपतोयातः पाराड्डावित वाजिनः
यन्मादयल्लमभ्येत्य मदितः पर्यवारयन् उदस्थल्लमलः शाहस्ततः कटकयोर्द्वयोः एकत्राक्रोतिम
त्वरः परत्रानंदनिर्भरः २२७। नादमाकर्ण्य संग्राममत्युग्रादिगभ्यः प्रधावितैः नेपरैर्मिलितैवीदायह्
श्रुतावत्तडामरैः तस्याभिनंदनालापप्रसङ्गो वापक्रियाभवत् प्रदेशस्वरुद्धयन्मादिष्ववरुज्झितनिजक्र
मा स्ववमानेमनोहर्षैर्वेगान्सेत्तभ्यसर्वतः प्रवेशं स्तववतानन्तस्य पन्येनाभ्यपीयत राजपुत्त्रपविवे
यं पृथ्वीस्थैर्यं शालिना तयायान्तास्तमनसामेरुण्णवामहीभृता गर्वान्जयति सर्वांसो निर्वि
कारतयावसन् विक्रियोपहतं गौसेदीरं तेदीरवारिधेः २२७५ कस्यपुंस्कोकिलस्यैवैताविनायमः
मध्यतः निर्गत्य निजकुस्यानोसिद्धेमध्यावगाहन सदावारस्यभवता प्रथमे प्रहते पाथि ततस्त्वि
सत्त्वरामस्वरमेवैतनोऽपिके इत्यादिप्रहृतालापदत्तोल्लापोऽपिहृष्टमः जयोत्तरं गतवरगोत्सवङ्घि

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
२५०
260

सैरनीयत लावन्याःकनिच्छित्क्रोशाद्विक्रोशंतस्तदायुतः स्वकुल्यैर्नीयमानेनकाकाइवपिकोतिकें
सएवमेकविंशेऽह्ने ज्येष्ठस्यदशमेऽहनि वर्षस्त्रिंशाद्वर्षेश्वरः समशृद्यतमृभुजा २२८॰ राज्ञीकृतश्रण
मेतेश्रियेछत्रमिवागते श्रुभ्यनन्दकुलान्तभूत्समस्याहारमकल्पयत् इंद्रवेशाविमस्वादिगुणग्राममम
वेद्यते प्रागाहस्ववतीमनेवञ्चतेमाविलोचने गुणैरपाक्यदादाक्षिण्यमाधुर्यधैर्यकाविभैः तस्यावि
षादशीलेसत्तमापतिममन्यत मन्दवरागमनोहृतेहीरैर्ज्वलस्त्रशूद्रहश्रियः भर्तृस्वभावस्याचारीयो॰
षितामत्रमापकः दिनत्रयव्यजितावधक्रमेप्रस्यात्तमनस्कं राज्ञोऽभ्यर्णविशात्येवंदाक्षिण्यात्कोऽ
पिनाब्रवीत् २२८४ कथञ्चिद्वद्धमाध्यस्थैवमन्यैः सविवैरथ सत्वादित्नरपतिरशांतेभ्योऽभ्यधीय
त राज्ञोऽभ्यर्णविशन्नक्रूरूपोद्धातोपमंवचः तत्रस्यश्रीवशाङ्कुल्यांतदाशंक्राक्रियाव्यधात् निरताऽप्रतम
मेवसमाश्वासैस्तनात्यसः मध्यस्थानोस्थितेस्थैर्यंदाक्षिण्यादोहयोःपरं प्राणान्स्वमुद्दोस्तेहृत्त्वभा
विणस्तस्यसोतनैः मंदतेविक्रियोनिम्नविनयाननमौलयः प्रावारैर्वेनमाहिरपमपिन्यायंवचस्वि
ने नकोऽपिप्रतिवाकेनशाकांजेनममन्यत २२९॰ अथसांतास्थितस्वामिवैवपदंदर्शयत्निव दर्शनाश्रु
वनैर्धर्मोवीरःस्त्रियमभाषत पद्धतीराजधर्माणांसदाचारोस्थितिश्चवै जानतोऽपिकथंमोहःक्रमा

यानेषुवल्गुषु किंसंपिः सोऽभिपीयेतयत्रसेयेपदर्शिते अकृत्वागमप्रतरितिप्राकृतोकथमजीगणः अ
नयतनमःमर्त्तेमलभेमःमज्जोनव स्तावासनोन्यलेत्तातिपर्मज्ञातप्रवर्तते नास्यदम्भस्ययल्लभ
प्रीतिसैख्येवेलोकृया आदतदर्शवेषयेनिष्पासस्यापिकाःश्रियः अस्यापिजीवनायाश्रीःस्यात्स्वाज्या
सादनात्रमा शकाशोविम्बितोयोऽकोदीपात्स्यात्स्वलतः स किं निर्वाणरोहीनिहतेषामिनामाः
श्रयेषुयत तत्पर्षत्स्यराजर्षेनात्हेदान्वेषिनः एवेक्षहृहसम्भाष्यमायोनिःश्रेयसमस्यते स्यानैश्च
यः समाघाश किंस्यादन्यैर्म्महीयरैः मस्यानकेवनपरेगणिताः फणिभ्यः कालानकूलनिजलः
स्वजोये क्षिप्यंतिवेदनतहृनुषिशिरानिदावेमाद्वेऽघघ्रीतमनवेविवरेविशंति प्राणायकरणं
हाहेतरत्नीराजात्मजाश्रये तद्धितेपदनौविमतेषामेविमनेवतव ११· त्वकौषवैहृतेपार्थंइवकृपि
नपीतले अनुतापेनतेकृतंमयोवैरस्यमेष्यति तथासमर्थोसामर्थ्योत्रशस्यव्यायभारती कुण्ठश
बलवत्स्वसौप्रस्यानार्थसमम्यरः पथ्यिसेग्रथितस्नोत्रानवास्त्यानुवीत्समर्द्धितः अजायतात्यसेहृ
दृकृत्यसापुनरार्थयोः पदातिचरणात्समरेणवाजादहरपत वसेपरातलेवद्धसंपीवनमसास
मे दध्यौविज्ञतरीमोजःकाश्चित्तंप्राप्तुयान्नृपं कश्चिदमव्याविज्ञातदर्शनेविप्रलंभकैः ११५ श्रायाय

श्री·
रा·त·
ङ्की·
२६१
261

यस्त्रभ्रंभ्राम्यन्तीनांतरांतवितोविदः स्वामिसंमांकड्वाप्नोतिगुणाविष्करणाद्गुणं प्रीतेनापचारकरणाद्यितो
भवेद्यमौवाँदितस्यजलधेः प्रसृतेयियेति स्रोतोहिमाद्रिपयसोविनिपातएवयाहीकृतेनिम्निमाहतमेव
ततस्यात् इत्यादिविंतासैमिन्यातश्रद्धोभायलदायन् सैमस्यरुद्धास्वतयाञ्जुद्रासत्रनृपास्यदं नाति
प्रांशुनातिह्रस्वांसूर्य्यांशुश्यामलानने सरोजकर्णिकागौरंश्लिष्यिलश्यविग्रहं कञ्चयत्कञ्चुदोत्तेपिस्कं
धमायतवदासे श्मश्रुणानतिदीर्घेणव्यक्तगण्डगलोन्नति २२१८· उत्तंसपक्षविंसौहविलीणोनलवणाम
के तिर्य्यग्विभेद्यमाणासंधीरेमन्थरगामिने समाहितांशुकोसीषमौलिश्रीवेणुवर्द्धने सीमंतस्यान
श्रुम्बिनारेखयावेद्गौरया प्रस्थावहृद्देहमर्म्मस्यसविवैः परिवारिते श्रवद्भूतत्वसमायातेनतमवेदतपा
र्थिवः कलके प्रीतिविस्फारितहशाराज्ञाप्रहस्ततःसभां सोऽध्यारुरोहसम्बायांकोतकोकंयरेर्जनैः स्फ
श्चापादौनिषण्णोऽग्रेनृपस्यानीयपाणिना खड्गयेत्रुपाणिवद्धामासनाग्रेसमार्पयेत् २२१९ पाणिसफ
णिवल्लीकेविहृताग्राङ्कुलिद्वयं ततोऽस्यविङ्कोपांतेविन्यस्तपार्थिवोऽब्रवीत् नविष्टस्यगृहीतोऽ
सिनाधुनापिनवध्यसे तदङ्कस्याहृह्णीमः शान्तस्यधारणे स्वामिनेरक्षणेसस्यपरित्राणस्यकारः
णं देवेनिजप्रतापाग्निशमसम्भसवितासौ सेवावकाशेविरलःस्वशस्वस्यापिहश्यते लोकोन्तरेऽपि

शरणं वरणं त्वच्चरणं प्रभोः तत्रात्र लोके किं कार्यं त्राणोपकरणैः परैः ११२ त्वत्प्राग्जन्मादते सर्व सङ्गीवं ये ऽ
प्यनाभवन् निर्व्यूढ सत्यो वादीव कृतसंनो वर्तते परं भोजो वभाषे रात्रिणं जननान्तराभ्युनाथ प्रभोः स्पृहाहते मया
किञ्चिन्नोपचारार्थमुच्यते किं तेन चिंतितेनहं हे किं किं न कृतनमन्त्रिये यदस्मिं तनन्द्धा किं मगादित्यवधार्यते तो
किं त्वमस्लान्वये काश्चिकारणे हृदितो भवान् विग्रः स्नानवृत्तलेशार्गपवर्यचर्मवल्कषः पद्मायसादेववा
न्मान्मकाम्यमभवद्रश्रिये भूमिस्त्वदानदामृताप्रावेकमप्यसम्भूयसः ११४ यावत्कवीनां निर्भाति प्रति
भानेन भास्वरः देवाभवत्त्रः शस्यत्वः प्रतापस्ताहृशास्तव नष्टोवैरेन प्रदरेन दरेऽप्युज्झितेमया शाले
येभ्यभूतः कुञ्जे सेव्वरस्त्वत्प्यतापजः ततः प्रभृत्यवनतिप्रणयः शारणैषिणः सिद्धः संध्यायिवं ध्यप्रा
त्वादेवदूरस्थितेन मे अधामेदाभिलाषेणपापाथ किलवेष्टितं स्फुरत्रामात्रकथ्यमैवे ननन्तद्धिग्रहाग्र
हात् तत्समं यादिमेदिक्षुप्रतीक्षाः त्वामभुजावर्यं सङ्कल्पकल्पान्मम स्त्रः कावकुम्भसम्भावना भवि ११६
अधापि योनतेशाहेवाकृयेनदिगंतरे तत्सेनानभवोऽनेतः समूहः त्वत्रजन्मनो सम्प्यपिते पार्वती
यभूभृत्तडिः ऽनदादिनः कदन्नाशानडभी गामहस्यैः खिदोन्मविरमत् इतीहशीभिः स्तुतिभिः प्रभाः
णमयवाप्रभः इत्युक्त्वा भूपतेमूर्ध्नि सोऽगृहीतवरणेप्रनः प्रणामसंभ्रमहस्तोषणीषशीर्षेन तीनोनृपः

श्री॰
रा.त.
ड्डी॰
२६२
262

तस्योन्मिषितस्य स्वशिरोवासस्तासमवस्त्रयत् शांतोथ स्वस्थीतन्मस्तामस्तक्षेऽसांत्वयन्व्ययात् तस्मात्सदोभगा
म्भीर्ण्यलक्ष्म्यैवनिषेधिने २२३५ दत्तोमयाविसृष्टिवानस्मेतांसृजयाथवा तस्मात्स्वग्रहवैमुख्यंकार्यमब्रवा
सनेतथा ग्रवेष्यशासनेनामानीयत्रजवत्रिनितांनयथात् राज्ञीराजाममगम्भैववंदितानाकामकालवित ततो
निर्यंत्रणतस्यन्मेणःसोत्वनस्य च विरमैवीवतत्कालेरारोऽजायतभाजते ग्रम्नत्यविप्लोधमोवास्वा
वीममलपनकृती कृतशरणमोक्षपालत्वक्षुण्णाकर्णेनेविना नशाणाइविणेनाथगणेपनिर्विक्रियाश
नः सत्क्रियास्वामिनोऽपार्थेतस्मान्नाथिंववित्नसतो २२४४ ग्रथापिकथ्यमानेतेनस्यात्सम्भावनाश्रवि
पदास्मिन्विंस्मतेऽस्माभिरितिभूयोब्रभाषत दाणमज्ञावचोवक्त्रोविरचय्यविशाम्पतिः भोजेनसा
ईश्वडांनेरड्डादेवास्ततोययौ कृतप्रणामस्तांवीक्ष्यसैनजन्यादिगणोन्मलो सराजपार्श्वजातांतेतमेनेकल्पल
ताभुते मान्योऽयंदेविसौजन्यख्यातेयानामिहागतः विशिष्यतेऽसौभ्रुत्वेशुत्वामभ्रूयोब्रवभाषत सभाजनाय
सौजन्यनिधिभोजान्वितस्ततः उद्धृतकार्यभाराणांदाराणामथ्यगाह्नहात् २२४५ ग्रभाणीत्रिभुणाराज्ञी॰
भोजेराज्ञासहागते ग्रपुनैववत्रूपस्यामःसत्कृतोऽस्मीतिसास्मिते लज्जास्मितमुखीपत्युःशरणस्यास्वागतोः
र्यिभु ददत्सैवेनारेभोजेनिर्दिशन्त्यथभाषत ग्राप्यैभुत्वनविस्मार्यप्रथमाख्यातामभेतिते मानैकशार॰

णस्यास्य ज्ञातिशीतिप्रवर्तिते सर्वोपकर्तृसलिलं हद्गावस्पष्णतो ऽन्वहं पद्मानलकुलपद्मानां पुत्रक्षेजे तेभवाह
णां कार्यकृत्क्षेऽवस्तत्रानामनुष्यागमनेविना सिद्धो दैवात्तस्मेरस्नानेहस्नत्यागमस्थनः २२५० उदीपेरवत
स्त्रीवेश्यागीराष्ट्रश्रेणीभवेत् पुवेवनस्पतेर्वीरः तत्रियानानुपातिनी पतिगत्यनुगामिन्वेश्राणानां परिविंतिते
नथाकार्ये यथा नस्यात्वात्तथस्यान्यथात्मनः राजाजगाद तो दे विसर्वकर्तव्यसाक्षिणी अन्यथा शतेष
त्वमेव मध्यस्थेन मनस्विसे निगृहीतवतो ऽहंघोस्तुजिमलाजेनावपि निलापं मम नायापि शमान्नशायमा
शाये अथ राजार्थितः स्नाते परार्ध्याथाभिसान्वगः भोजो नाम न्यता नत्र राजधानो ऽस्थिरो ऽस्थिति २२५५
विहूराश्रयनिर्गोभभावाप्रवृत्दर्शनैः आराधनेयशाभर्तेवस्माध्येध्यातवान्हिमः रक्षितत्वनगृहीतत्वा
पानुस्थिरत्वस्तमकल्पयत् अनपायेनृपेकार्यानस्याराधनागमे विहाय भावेष्ठीति नरा ज्ञादन्तेनतेनोर
हे सर्वोपकरणाश्यांराजधान्यंतरेऽभजत् राजापि मम तास्फीताप्रीतिभिः स्वैः परैः स्तथा उपासितस्त
त्रत्तिं विराश्रितस्वायथो भोगवेलाविनाश्चर्य दर्शनादेनृपोऽपितं प्रियेपुत्रमिवासाधोहृतैः पा
र्श्वेनिनायच २२६० जयारुद्रदक्षिणपार्श्वेभुजाने ज्ञातिगौरवात् स्पर्शाखादितभोज्यादि दानेनैवव्यसजंय
त अकृत्रिमेतयाल्लेहस्नवाहजनकोयथा लडितेज्ञातिवतस्मिन्नस्वहस्नलायनस्यकैः समे तमेवालम्बतम्

श्री॰
रा॰ त॰
टी॰
२६३
263

क्लिंसोपिहृन्नैयथायथा राजासपरिवर्होऽपिविस्रम्भमविगाहिते भ्रामत्राभ्यंतराभिज्ञायेंद्वैयेतानदर्शय
न् रात्तोविरक्तिंसस्मारिबाडूल्पल्वबसर्जयत् भ्रकृत्रिमात्ममायानानकरणानांसभांतरे नशस्त्रभाज
डोनापिभृष्टेनापिवकत्त्वतः प्रमादस्खलितेहीनातिरिक्तत्वेचभूपतेः कार्येणावदयेद्वद्दः कविनेवम
हाकवेः नविक्रमकथासत्रदानार्थैः स्वयकस्थत प्राग्हन्नमेत्रराष्ट्रहः सोपस्कारस्त्वनाभ्यथात् विचारका
त्रभोः साम्यसत्कुल्यनादिवाङ्मिः पौरोपृष्टैर्हैहिपानेरगुनभौषिणोऽयपात् नथास्पृष्टोऽपन्नुत्रानाश॰
षोऽस्पृदवगाहिते नशोक्रुस्तेयथाजानमतनर्म्मविविपिशुनादयः त्नणोबवसितालोकदोभादिविशराह
षु प्राप्तोऽस्पावसथेगच्छन्नकोकामपिनाततनोत् २२८० यथायथास्यविस्रम्भाद्रूपोऽभ्युच्छिायिलाश
हः तथातथैवसिद्धोऽप्यद्रवनायावडइते सदैवाग्रेसरोऽन्यत्रपश्चाङ्कुद्वपदोऽभवत् प्रतिषिद्धोऽपिशुद्धो
तमेत्वागारावगाहते विजत्यौपयिकावाप्तिप्रार्थनःसदरत्स्वये हृरीवक्रेपरापेलांशश्वत्सेशापिताशया
भ्रनामसमयेतस्यनयायुःपथिरक्षिणः नसश्रद्धनमथासीदनावेयमहीभजे मंत्रांतःपुरिकादीनां॰
परस्परविगर्हणे नावर्णायहिस्मरतिस्त्रड्डश्लस्वप्रमिवानयत् २२८५ सवैतनोऽपिडर्नर्म्मगोष्ठीषन्नरा॰
णन्ववः भ्रवदत्स्फुरदर्थेनबिंदानोनामलाघवे पवेश्रुद्धानुभावस्यतस्यकृत्येनकृत्यवित् उत्तेभ्योऽय

पिकोऽपीति स्थितस्तन्वन् भोजेकमात्रनृपः कालिकालमहीपालडुल्लरः स्मिहभञ्जा सोऽपि गोत्रपरित्राणेनवः से
नः प्रवर्तितः इत्येविद्याविनाशेषोपद्रवास्थित्रकस्ततः अग्निप्रोषमपिस्यास्यद्धेतोर्मम्भदविनयत् असौ
हि निहिमीवीभून्मार्गे काले पलायने शाहसमस्तसडः माथ्येवंडे ध्यायन् बलमवन २९८ अतः स्वमेधा
यात्रायां यावत् दाणमपैत्तत राजपालेनाविचाराभावन् शारम्भियावने अल्पापिष्टानस्वभटः सदेवस
रमोऽङ्कटैः बहुभिः सहितः सैन्यमीताताऐडविरयेपरं निर्निरोधप्रवेशः सप्रदेशः परिपन्थिना वाह्याश्रयो
धानिस्मारादर्पात्रेति विवेदसः विज्ञकान्वयाण्डुडमसत्रिहितमायकाः तेनसार्द्धं विदधिरे नवाहीयंतपौ
रुषे निःसीमसैन्यसहितोलवन्योऽन्यत्रडामरे तत्रसर्वाभिसारेण धावतोग्रुत्रुपेक्षुया लुण्ठितद्रवि
णः शूर्णोक्ते देवसरसोकसः सर्वैस्ततः राजपालेविद्रुताः परिजज्ञिरे द्विषत्सर्वैर्नवर्षाघाः सर्वेत्रुडितोऽभव
न् अपिष्टानेभटापवक्रुलशैलाद्रवोद्धताः तेतीदाणतीदाणनरणेसोप्फागातिहृषपश्चिरे बहत्रिहतवेतोऽ
न्योन्यत्रतत्राहवेहताः हतेषु पिसर्वेषु विन्दातेम्मिएडलनिजैः स्मरेषु तत्रमानीणोऽपासीदविरलव
णः रराजाजौ राजपालिर्यापालो हतेषु यः त्रिषुवाजिषु वानर्थान्तपदातिर्नोपलादितः २९९ तस्मा
त्पश्यापलक्ष्याजिर्जल्लदनुजःशिशुः निनायविस्मये वीरान् हहासेत्यमहाहवान् दक्षिणेदोर्न्नेतस्त्व
क्रेपद्यासेकस्यनापतेः महेभोल्लापयत्सर्कः कुर्म्यांद्रमरवौदान्विडः सधावन्वाजिनाराजदेकदोःस्क

श्री· रा·त· श्री· २५४
264

रिताश्रयः सप्तमदण्डेशदावाग्निः सपदे ऽज्ञाविवस्थितः नैवैरितमलेवाणेश्वरणाभंगेबसौजनः हृष्टादलोठथद्धा
जीतदन्वावद्दयदतिः वर्म्मगौरवभूहृष्टकाठिन्यावातपीडितः सविसेगोग्हिषन्मध्यामनयाभ्यांविनिर्हतः ३३५५
कटकेसर्वतोनहेमार्मेणश्रेणनोतरे विरोध्यमादिदिश्मानतेनावपास्स्रतोनतः तत्रस्वैकमनादक्षाभृत्व
स्थितः पृष्ठुलैर्बलैः तावद्भिः प्राथमण्याजुडामरैपिपिरितेप्ययात् दमापालेविजयदेवेशाभेश्रेरितवेश्म
नः सजयालोलवन्यस्यवसतीनिरदाहयत् सतादृगपिभूपालेकुडेवकीकृतभुवि श्रदितिरिद्रोगिरिद्रो
णीश्रेणिभृत्मलभाषानः सेहमोनिः सहायस्यपरिग्रहवहिष्कृतः श्रापत्तलभपाडितभूस्योपाल
म्भभाजने २४॥ निकृन्तकरशाखोऽपि दमायकोपकयेऽर्थयात् निरालम्बतयातस्यसस्वशीर्षफलार्थ
नो रद्रुदेवीतनुजानोत्पायासेरुल्हणाभिधे श्रीमल्लोहरराज्योऽपि दमाहृषासोऽभ्यषेचयेत् षट्
समहायनीराजतनयः सवयोधिकान् कृतोडुरोजीर्णतन्ननिवेशानजयद्गुणैः अभिषेकेकृतेदेव्याया
तायाः दमाभुजोवपुः शिरःशोणाश्मकिरणैस्त्वरणैःपावकारुणैः तत्राभिषिक्तेवसुधामश्रावग्रह
प्रोषितो देवीभावाभिषेकार्थमिवाशिश्वनृपयोमवः २५५ भूयोधिराजवदनोविम्लवोत्पादनोत्सुकः
श्रमन्देवैर्मवह्कंदजयवेद्दनृपात्तया नागश्रावृक्षसहितागारैरनुप्रवेशिनः पश्चात्समर्पिणः सेनाःसो ऽ
बधीत्सेकटेऽधनि गारिंः परिभवम्लाननतास्तिहेदिनैस्ततः नागश्रान्तहृताश्रयमवेशान्नोषकेमृथे

दुर्गमत्वादनाक्रान्तमन्यैर्हृद्गाढविप्लव दर्प्यामरि मायामेसम्निरगाज्जयविक्रमः तथापि राजवदनो न शैर्ष्या
त्तूपर्य्यहीयत नमेरुपेन त्रुक्रोपशाकामस्यविनिर्गते २४४९ हृन्पहत्रिमेनाभिर्हीनाभिर्न्यपतन्नृपे जयवं
ङ्मस्त्वाच्छस्वरसालोमवथीभवत् क्ष्मानायको ऽथ निस्सीमनवबाहुप्रसारणः रणान्तरे वन्ते तौ द्रोण
गृह्मसैरघातयत् तन्मण्डगण्डलेखेन लुण्ठनाखण्डशाः कृतः स्वारिर्निस्त्रुटितः स्वास्थ्यविवासे कु
रणोन्मुखः पृथ्वीहरकुलच्छेदरसज्ञस्य मेदिनीपतिः श्रवथी लोठनमपि च्छत्रदण्डप्रयुक्तिभिः पक
वारे वेष्टितोऽपि राद्दितात्तिल्लकेन सः भूमिमृत्रीतिपाशस्य निपातेनाभ्यवर्तत २४५५ मल्लकोष्ठद्वारज
यामडुवेडादयोऽभवन् जीवन्मृतास्त्रपान्तास्मदारिद्रोपस्त्रवार्दिताः श्ववित्रितोच्छलदौर्गिम्हृतः प्राण
त्विनश्वरात् ऐश्वर्यप्रहृत्किमस्कृतादनिर्वाहकव्यवस्थितौ मठेऽत्रमितकोशान्ते तमद्राजाश्रयाद्भुते कुलोद्ध
होविहितवान्सेहृदेवोयवास्थिते शुभे मल्लाविहारस्येतृणापि निर्दैवगृहत्रये तत्राद्वेसिद्धप्रासादेपमि
षूर्णेयथान्नृपः सप्तव्रग्रामसामग्रीमहायाणसमर्पणैः निर्दोषपारिवद्यारिहयात्रिस्रोपयोग्येयात्
शुवरोपयन्तुवदनोम्हृतामस्तुहिप्पवद्दलो प्रत्यहापिमठान्नतस्त्रीह्नीरेऽवारितातिथिः पूर्हेण नगरानि
म्मोहः सोऽपिसूर्य्यमतीमठः पूर्वापिकोपगार्वेणतैनैवनिरमीयत सजातेसजपालस्यततनोलोका

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
२६५
265

नराश्रये कम्पनेनिर्दयेराज्ञागयापालसलदात्मजः विपाकसकुमारोऽपिडः सहः स्तनुनाभवत् विसा
रितः ससोम्पेन शारङ्गानेरिविन्दुना ग्रीष्मोष्मदोषविषमेष्वविशेषहृन्ने मैं घोद्येतदनरोस्नदिनीप्रवाहः
शेसत्पकाण्डतडिदापतनेननाशेसतिस्वसलिलस्यविभूतिलाभे २८५५ आभिद्रुतदपणाङ्कोजभजनाद
पिभूभुजः विधुरैकार्ण्यभाराणां योऽभूद्धयरः परे तस्यतस्मिन्नुपरतेदीणप्रत्तीणकण्टके सथमोना
न्यसामान्यप्रेमाश्रमयमायया तोस्वलमायात्रिकतांनीताहूतामयानिव आर्पिपन्मधुराबद्धंजीवंयस्यनि
जः सूतः सजराज्ञीविते नापिरत्नणीयः त्नमापतिः पदेपदे विपन्मग्रोग्रजोऽडरणपीरथीः व्यापितस्य
विनिद्रोऽपि संसद्भूतमङ्गलेक्षुभिः नोनदाणेतस्य पार्थोत्कृतशोवावलत्नृपः २८५३॰ प्रियप्रजस्यामात्य
स्य स्वरूपविपरीतता तस्यकाञ्चित्नणं जाताजनजीवितदाभवे भूभुजामपिमां यातस्वानोनियतेनया :
डुःखेयसुः प्रजास्तासोसमभावितदासवे द्वैराज्यापसृतेराष्ट्रेनवस्यनृपतेरभूत् प्रव्याहृतेपत्नाविवेत
स्यसर्वाभिषङ्गजित् कालोबलीयवहूतेनैनतहशेनपूर्वापराचरणविस्मरणेनकस्य शक्तिः स्विनेर्बं
हतकर्माणियोगपतायोनिर्माणमतरनिदत्नवराहतायां नगराधिकृतोभक्तासहजेनिर्वापितेपुरा विग्रह
द्धोयोदेशस्याव्यवस्यान्यवारयत् २८२५ अग्रहःक्रपेपुरीत्रारव्यवहारोव्यवस्थया निरूहस्तेनप्रेशकार्य्यनि

वितण्डः प्रवर्त्तते परिणीताङ्गनाशीलभ्रंशो गृहपतेरभूत् दण्डप्रहर्त्रियीनेन स्मा विवार्य्यं निवारिना पकोनतो
हितोभूत्ताविष्णमेवं प्रतर्वंधात् नगराधिकृतिपालथामस्पवपरिपीडयन् बद्धाभिर्नैकैकीभिस्त्रपरिवीतश
हास्थितौ सम्प्रकृत्कात्कष्यमानान्हठेनादण्डयद्दहून् किंवो भवेद्दलेशानोत्तूषाणामिवविंतनैः ग्रडो
ह्यलोभयोर्भूमिर्नेताहृणपरोऽभवत् १४४ भिक्षामल्लाजैनोकालान्नहत्याश्रुतवानपि नासौजहौस्वामि
हतेनतैतानावपिनावधीत् प्रक्षीणत्वाराहीनस्य विभूतिसमयेऽप्यभूत् संस्कारोपायिकत्रासस्य पर्य्यामेनि
यनेयनं कृतत्तनायाराज्ञोऽन्यत्य र्य्यमेकिमदीर्य्यतो योजीवितद्रवानीतान्संविभेजेऽनुजीविनः लोको
तरातिथिविज्ञाभियामद्दिष्पवल्लभो धन्यस्यविज्ञनामाख्यविहारारम्भकारिणः परलोकंप्रयातस्य
निर्वाणप्रतिष्ठवणे स्थितेयवस्थितेःकश्चविनियोगश्चकारसः श्रमं १४४५ भृत्यज्ञाम्मिकतावामस्वह
तोत्सेकवासवैः प्रुडैकहतिभिरपिप्रहृतेशणकर्म्माणि विपन्नाणांहृभिषेणात्तुहक्कविषयाश्रयात् जनम्भ
मेहेतपेयैःक्रौर्य्यादन्यत्रशोदिते येऽपिहर्त्तिविरोधाजियग्रेस्स्लभूभुजि कलहावसरेषैवकश्मीरेषु
प्रपेदिरे गोत्रेतेषोहत्त्वियाणांजातःकमलियानुजः राजवीनोसङ्क्रियालाःप्रतिष्ठांस्वाख्ययाकरोत् विन
लाघलिनेवाणलिङ्गेतेननिवेशिते जायतेस्वर्धुनीरोधःसम्यहृद्धविसृक्कथीः १४५ तदीयश्चमठ्ठेः

श्री॰
रा॰त॰
जो॰
२६६
266

वनपोषनविभूषिते दृष्टानिवर्तितेरुद्रलोकलोकनकौतुके लोठनेऽस्यप्रतिष्ठानामयत्नद्विगुणापं
णे नतेनाथतनेकालेसंरब्धोभुट्टभिक्षिणा उदयस्यश्रियाविंताभिधानाकम्पनापतेः भालिनोद्वीवितस्ता
याविहारेणव्यभूषयत् प्रासादपञ्चकव्याजान्मध्विहारस्थितःकरः उदयश्रीवयमसैणभोजोगोत्रालिपा
ञ्चकः सांधिविग्रहिकोमेरुकाख्योऽलंकारमोदरः समदस्याभवत्सहः श्रीकण्ठस्यप्रतिष्ठया ३४५५
मठाग्रहारदेवौकोजीर्णोद्धारादिकर्मभिः स्वनुजासुमनानामविल्हणस्यास्मदम्बलो भूतेस्वीरमठंकृतवानि
ग्रामस्यमथपातयत् तोयेकनकवाहिन्याविततायायाश्रयःपितृन् प्रदेशकस्यायागाराभिधानेनीलभूः
सरित् जिगीषयेवजाड्याययत्रसर्वादिशोगता उन्नारायणवादीनांयःसेतेनत्रबेधयत् निर्ममेतिर्मलं
कर्मसंसारोनरणादमं नगरेऽपिस्वनामांकहर्षाकागारकारिणा मठोयेनकृतोभ्रश्रजटायरघदाग्र
यः ३४८ ममेस्वंसमैौवर्णमलसारेवकारयः सोमतीर्थेतयातोयोथानसुधोतितोंतिके अवद्मांभ्
भुजौवैशैवशैवनयनादिषु सासूयत्नममात्यानोयनशाणाधिहारिणः कृष्णवासनाख्यासासूय
यावास्वेवोऽपिवा प्रांशुप्रायद्विवोदेवोमोयातारेयराभुजे प्रविहितमनिर्भृत्याकृतौगृत्यवतोऽत्वहं
दृष्टाध्यातस्वमाहात्म्यहद्विस्तत्प्रीतयेनृपः कलशाद्यापतिःप्राज्ञोपदेभूत्योऽस्यविल्हणः कुर्वन्स्वर्णे

तपत्राणांप्रतिष्ठाप्रीतिकार्य्यभूत् १८६ स्वर्णपत्रांहरेखर्य्याशिवयोःसमवेतयोः महीपाराज्ञिकाम·
त्रैमैत्रीमेतिसञ्चारिकां बैयोर्हिमाद्रेर्दयितःस्मृताजामातरौशिवौ स्वर्णच्छत्रच्छलान्मेरुमूर्ध्निज्ञातस्म
पागतः उद्दिश्यपद्दिहयद्धर्मांमेत्वयोर्निर्दयामयोगाद्यत्नेदयितेनगौर्य्याः सिद्धंतदत्रकर्हणाम्बम
येतिहेमच्छत्रच्छलाद्रहस्यान्वलितोऽग्निहुद्दैः च्छत्रेनत्रचरिल्हणेनविहितेरौकोमरुद्धकिर्णिप्रेयो
मेरिरस्तूर्ध्निद्धमधुनादभ्रमपरिभ्राजते दैवेनल्लतजावपानजननृषानंद्धततःस्वामिनाश्राम्नेचक्रमवे·
दितेस्वकविरेभास्वानिवाभ्यागतः तीर्थेमनमथजिन्नविगाधजहृष्टाजर्य्योर्जितावार्य्यकेसमायाराभरणे
क्रियापरिणतिस्वर्णतपत्रेप्रभोः भात्यैकस्यांशिखोहिस्फूत्कृतिबलेन्दुगाङ्गेरेणेदपमेकेशान्तस्थितमेव
पार्श्वगतडिण्डिजाममन्यसव १८७· सौवर्णेद्धहिण्णएककर्परश्रेसंस्तृविनाच्छत्रकव्याकोशस्यसमुद्रक
प्रतिकृतौदीर्वाघिंतार्थैघने सङ्क्रनेन्दुकिरीटकैरभरिशुणणामासिनालेक्रियासद्धत्नाकरयोःपियानकर
योःपिधानकरणिस्वर्णतपत्रेगते तेलोहरमहीपालमन्वजायेतक्ष्मभजः रत्नादेव्याशुणिदाराम्बनारम्भ
नुरास्वतः शुल्हणेनापराधिवोरावैवेणेवलन्मणः श्रभिन्नभावःसंहर्द्धिवर्ग्गतेलोहरेश्रयन् ललिता
दित्यदेवेनजयापीडोहिदारकः भवतेनेवयाशुन्नःपाल्यमानःप्रवर्त्तते पार्थिवाहस्कराष्मान्नमस्काराय

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
२६७
267

भास्करः पश्चिमः दिति भृङ्गमौर्वीवालातपश्वोदितः २४७५ चपलैः पौषशावाक्कुडानुभावनात्ससौरवैः ल
डितैलैलितादित्यो वितीरथार्द्धपत्यहो दन्तरदाजनेतान्मार्गपरंगौरेतसानने सवालातपभंगाकस्यणैपे
केरुह्यायते श्रीलापास्तस्य माहात्म्यगभीवालास्फुटाश्रपि अभूतप्रभवश्रुङ्गामध्यमानस्य वारिधेः महा
भिजनस्सञ्जातोराजहृन्तः सशैशवे अभिषेतः स्वभावेन भवेनागामिजम्भिते श्रमर्षमण्डनाशिखण्डि
शिखोऽपि तो पस्पर्शी सहाज्वितकलापिकलापभंगपा वापीनिपीतसलिलो वलितेप्रयातिवेणोकभा
वमहिमावरवर्णिभावः २४७८ वनस्योमेनिलाराजलक्ष्मीः पद्मश्रियासमं सञ्जाताकमलावासक
न्याः सकल्पहृन्नयः विनोदलीलोद्याने स्मिन्नित्यकान्तैरपत्यकैः योनिताववनवधौ तौ प्राहृङ्डष्णाकरावि
व तीर्थायतनस्वते ऽस्मिन्मण्डले विपिण्डितैर्थयैः रड्डादेव्याप्युत्रयाता भाग्यभावे विभूतयः हृतानुयात्रा
सादेवयात्रा स्वादितिपौरगना राजलक्ष्मीरिवाभाति राजसामन्तमन्त्रिभिः सतीदेशेतीर्थसारी तस्य जन्य
स्यानिमज्जने स्नानासक्तमतीमूर्तिस्पर्शैर्नौन्मकमजला २४८५ विदेकालेः श्रयात्रा सड्डूहसन्त
रैः सदा पन्याहरिवतेभ्रेयजीमूतैरनुगम्यते सपार्थिवेषु तीर्थेषु स्नानाय प्रस्थितो भुवं दिष्टैर्वेषमिषा
तीर्थैः प्राहसेवेन नदीष्यया अभ्रंलिहानवगिरीनवकूलंकषानदीः महेशोदुर्गमामार्गेतीर्थान्मकैन

वेत्यसौ स्ववल्लीभिः प्रतिष्ठाभिर्जीर्णोद्धारैश्च धीरया तयापि विजेच वत्सरयापं गुर्दिदावलिंखिता ग्रघापिवि:
दारत्नीरार्णवकांतिच्छटाच्छलात् योभातीवसुधा सृतिस्मितश्वेताश्मनिर्गतः ३४९ उपमन्योर्हदन्यायया
दारिद्र्योपद्रवापहः हृद्रोहदेश्वरो नाम्ना श्रीमान्काश्मीरभूषणे जगत्सौन्दर्यसारेस स्वर्णमलसारकः
शांतावसादप्रासादोद्धारश्च विहितस्तया सतानामिव भूतानां कोपोर्व विकृतेनृपे उदन्वतीव शारणेसि
धुहैमवतीवसा स्थिरप्रसादे भूपालेनिग्रहानुग्रहौ त्वणात् भूभुजामपि सन्नह्नावविच्छिन्नस्तादिच्छया
सोमपालात्मजो भूभृद्भूपालः प्राकृतस्तथा मानिन्यामेनिलादेव्या विवाहेन महार्हतो ३४९५ उत्पत्तिभू
मिस्थलभानुभावोनभूस्नाकस्याथहोयमिवारानभावभावः तेजस्तमोविलुठनव्रतमग्रणीभानोच्छेदेनड
स्ममकरोन्नमसोऽपिचक्रे भुवनाद्भुतसाम्राज्यमार्जनो भूभुजाभवत् प्रातिभाव्यंहरद्वेरत्नाक्रांतसन्मण्डः
लावनिः हृत्वायां मेनिलादेव्यां परिणीतवरमूदपि पितावैमनयसुतस्य निर्व्याजे राज्यदायकः राज्ञाश्वाखिपदः
स्याजौतरसाभूभुजोऽनुजः वैरिभिर्निहतस्याग्रे वैरसेशोयनोयतः रद्भोशारणमेत्यो च्वैर्मानोत्कसाधदेव
कवः भेजे राज्यश्रियं प्राप्य विजे राज्यश्रियं परां कुलके ३५ कृतसाहायकोऽमात्यैराज्ञः समग्रजिमेगदे रा
ज्ये प्राभूेशायज्ञात्तुदुहे पञ्चवरोन्नयं श्लेवयन्नत्प्रभावात् स्फारदानाम्बुनिर्भरात् सरितेस्वकृं वल्लीन्वक
लोविद्वेषिगोवरो द्वितीयस्योरशाभर्त्रकीर्तिनिजयासृजत् देवप्रभावाद्योयाग्रमन्तुग्रभ्रमयहीनत् श्री

श्री॰
रा॰त॰
टी॰

तो ष्मवारणशाशि पोतकल्लोलितास्ततः बहवो वाहिनीनाथाः प्रथामित्यं प्रपेदिरे समा द्वाविंशती राज्या॰
वामैः प्राग्भूभुजो गताः तावत्येवाभराज्यस्य पञ्चविंशतिवत्सरे २४॰५ इयद्दृष्टमनन्यत्र प्रजापुण्यैर्महीभुजः
परिपाकमनोज्ञत्वे स्पृश्याः कल्पान्तिगाः समाः अतोऽपि प्रवहत्स्वभावमशेषनरापणानमश्नायतेग्रावाम्भः
स्रवतीह वनमादितो ह्येके भुवा वैभुषः कालस्यास्खलितप्रभावरभसम्भ्रान्तिप्रसूतेऽद्भुते कस्यामत्र विघातु
शक्तिर्घटितैर्मार्गैर्निसर्गास्थिरः प्रयातेऽथापिकेऽप्यद्दसमाषट्कघातेकलेः कश्मीरेष्वास्त गोनर्दः पार्थो नाम
वयान्नृपः स्रन्दरीमोदरोऽस्याघतस्य पत्नी यशोमती गोनर्दोऽप्यस्ततस्तुमोऽधिपततोऽतीत्य महीपतीन्
पञ्चविंशतमज्ञातानुग्रहाभिजनाभिधान् राजाभवल्लवो नाम सूनुस्तस्य कुशेशयः २४॰ हैहवोगेद्र
रैंद्राख्यौ सुतपौत्रावमुष्यत गोपरो वास्य कुलजः सुवर्णाख्यस्तदात्मजः तज्जन्मा जनकोऽप्यासीत्सूनुः
शच्याः शचीनरः अप्याशोकोऽभवद्भूभृद्द्रातोऽस्य प्रपितृव्यजः तजो जलौकाः संदिग्धवंशो दामोदरस्ततः त
ल्यं त्रयोऽप्यरुष्का याश्वस्तरुष्काभिजनोद्भवाः अभिमन्युस्ततीयस्य गोनर्दोऽथ विभीषणः ताविंद्रजिद्रावण
श्र पिता पुत्रौ क्रमान्नृपौ अन्यो विभीषणः सिद्धस्त्पलालक्ष्मतस्ततः पश्चान्नरो हिरण्याख्यो हिरण्यकुलक
स्ततः राजा वसुकुलस्तस्य सूनुः ख्यातास्त्रिकोटिहा श्रीमिहिरकुलो राजा वकाख्यस्तदनन्तरं क्षितिनंद
स्ततो राजा वसुनंदस्तदात्मजाः नरोऽस्योऽक्षस्ततो गोपादित्यगोकर्णकौ क्रमात् तस्मान्नरेन्द्रादित्योऽ